Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

CAROLI A LINNÉ

Equit. aur. de Stella polari
Archiatri Regii
Med. & Botan. Profeſſ. Upſal.
Acad. Pariſin. Petrop. &c. Soc.

AMOENITATES ACADEMICAE

SEU

DISSERTATIONES VARIAE

PHYSICAE, MEDICAE BOTANICAE

ANTEHAC SEORSIM EDITAE

NUNC COLLECTAE ET AUCTAE.

VOLVMEN NONVM

EDIDIT

JO. CHRISTIANVS DANIEL SCHREBERVS
Ser. Marggr. Brandenb. Onold. & Culmb. Conſil. Aul. Med. Bot. Hiſt. nat. & Oec. P. P. O. in Acad. Erlangenſi.

ERLANGAE
Sumtu JO. JACOBI PALM
1785.

Digitized by Google

L. B. S.

EDITOR.

Quod a multis deſideratum fuerat, ut ſcilicet noviſſimæ b. Equ. & Archiatri, C. a Linné, diſſertationes academicæ colligerentur, reliquisque, ſeptem voluminibus ſub Amoenitatum Academicarum titulo editis, adjicerentur, id Viri ſummi Filius & in Cathedra botanica Upſalienſi Succeſſor, ſe facturum eſſe promiſit quidem, ſed fato præmaturo rebus humanis ereptus nomen ſolvere non potuit. Poſt Viri autem Celeb. obitum quoniam neminem qui Ejus vices obire velle videretur, eſſe intellexi: ne diutius mancum eſſet hoc opus, laborem iſtum in me ſuſcepi, & non modo diſſertationes, a b. Præceptore Ipſo confectas, ſed etiam illas, ad quas conſcribendas auctoribus materiem ſuppeditavit plurimam; quin immo, ſuaſu amicorum, quibuscum conſilium ſupplendorum horum opuſculorum, a me captum, communicaveram, omnes ac ſingulas, quæ

ſub

ſub Præſidio Viri immortalis ventilatæ fuerant, & in iſtis ſeptem tomis deſiderantur, etiamſi Ipſe ad eas perficiendas parum vel nihil contribuiſſet, collectas recudi curavi. Quum vero tantum diſſertationum numerum, qui ad ſenarium ſupra trigeſimum adſcendit, non commode caperet unicum volumen, dividere illas ſatius duxi, ita, ut alterum, quod octavum totius collectionis eſt, iſtas complecteretur, quæ vel totæ, vel majorem partem ab ipſo b. Viro concinnatæ videntur, alterum illas, in quibus componendis Eum parum vel nihil auxilii auctoribus commodaſſe ſatis apparet. In ſingulis autem, typis repetendis, ſedulo curavi, ut operæ prototypa fideliter ſequerentur; nihil mutavi, præter errores, a manu feſtinante vel typothetæ, vel notarii aut ipſius auctoris commiſſos; nihilque addidi, præter voces paucas, quas paſſim omiſſas, & in quibusdam diſſertationibus calamo adſcriptas reperi. Aliquas tamen adnotatiunculas paſſim adſperſi, nota Editoris *adlita. Quod reliquum eſt, Fautoribus Amicisque qui diſſertationes Linneanas quibus carui, mecum communicaverunt, quarum quidem quasdam ab ipſo b. Auctore, quasdam partim ab Ill. Murray, Equite, Conſil. aul. M. Brit. Regis & Prof. Gotting. celeberrimo, partim a Meyero mihi amiciſſimo, Pharmacopola*

apud

apud Stettinenſis meritiſſimo, plurimas vero a doctiſſ. Ehrharto, M. Brit. Regis Botanico clariſſimo, accepi, iis pro tanta qua me ornarunt, benevoleniia, gratias hic palam ago quas poſſum maximas. Denique jure laudare debeo ſolertiam artificum; tabulæ enim inciſæ præſtantia ac nitore non dicam æquant, ſed fere ſuperant eas, quæ priori diſſertationum editioni erant adnexæ. Scr. Erlangæ Non. Aug. MDCCLXXXV.

DISSERTATIONES
IN NONO VOLUMINE
CONTENTAE.

		pag.
CLXXII.	Hæmorrhagiæ uteri ſub ſtatu graviditatis. *E. Elf.*	1
CLXXIII.	Methodus inveſtigandi vires medicamentorum chemica. *L. Hiortzberg.*	23
CLXXIV.	Confectaria electrico-medica. *P. Zetzell.*	35
CLXXV.	Pulſus intermittens. *A. Wåhlin.*	43
CLXXVI.	Cortex peruvianus. *J. C. Peterſen.*	64
CLXXVII.	Ambroſiaca. *J. Hidén.*	106
CLXXVIII.	Hæmoptyſis. *J. M. Gråberg.*	118
CLXXIX.	Venæ reſorbentes. *C. P. Thunberg.*	131
CLXXX.	Febrium intermittentium curatio varia. *P. Tillæus.*	143
CLXXXI.	Hæmorrhagiæ ex plethora. *E. ab Heidenſtam.*	195
CLXXXII.	Suturæ vulnerum. *C. E. Boecler.*	223
CLXXXIII.	Medicamenta purgantia. *J. Rotheram.*	245
CLXXXIV.	Perſpiratio inſenſibilis. *N. Avellan.*	268
CLXXXV.	Canones medici. *S. A. Hedin.*	278
CLXXXVI.	Scorbutus. *E. Salomon.*	291

CLXXII.

CLXXII.

HÆMORRHAGIÆ UTERI SUB STATU GRAVIDITATIS

PRÆSIDE

D. D. CAR. LINNÆO

PRO GRADU DOCTORIS

propoſitæ ab

ERICO ERICI ELF

Helſingo.

Upſaliæ 1749. *Decemb.* 6.

§. I.

Quid per hæmorrhagiam intelligatur, unicuique haud difficile eſt perſpectu, qui propriam vocabuli ſignificationem novit eſſe copioſum ſanguinis cum impetu effluxum. Hanc ſignificationem neque opus eſt pluribus circumſcribere terminis, niſi quod evacuatio iſta fiat e quacunque parte corporis humani viventis.

Digitized by Google

§. II.

Corpus humanum, quamdiu in eo ſtatu eſt conſtitutum, ut omnes actiones ſibi proprias exercere valeat cum facilitate, oblectamento & quadam conſtantia, ut recte dicit Excell. Boerhavius, habetur ſanum; ut vero hæc conditio ſarta tectaque conſervetur, tot a Summo Statore hujus univerſi dicata ſunt inſtrumenta, eorumque inter ſe relationes, quot ne mortali cuipiam ad ungvem exſpiſcari adhuc datum fuerit. Si vero horum inſtrumentorum vel unicum aliquo modo læſum fuerit, aut relatio inter illa peccet, corpus humanum in illum redactum eſt ſtatum, quem nomine morbi inſignire ſolemus.

§. III.

Ut ut cognitio ſingularum partium vitæ ac ſanitati hominis inſervientium exactiſſima adhuc deficiat, ex indagatione tamen tam veterum quam recentiorum Anatomicorum atque Phyſiologorum dudum evictum eſt, illas conſpirare ad continuandum circulum ſanguinis, ad ſecernendos ex hoc liquores unicuique functioni exercendæ proprios atque excernenda corpora machinæ humanæ noxia, quæ omnia, cum æquabili modo fiunt, id abſolvunt, quod Sanitatem dicimus.

§. IV.

Officiis iſtis peragendis indolem non tantum ſangvinis idoneam, verum etiam juſtam illius requiri quantitatem, per ſe itaque patet; hinc pro ut hæcce vel etiam illa variat, ſangvinis quoque evacuatio aut utilis & ſæpe neceſſaria quoque, aut plus vel minus noxia eſt; in illo caſu cum ſangvinis evacuatio ſub nomine morbi nequeat venire,

nire, ſub conſiderationem jam non cadit; in hoc caſu vero nomen Hæmorrhagiæ juſtis meretur titulis.

§. V.

Ad dignoſcendam hæmorrhagiam a reliquis cruciatibus, corpus humanum adfligentibus, non opus eſt, ut multa dicantur, cum ſanguis impetu effluens ſatis ſuperque unicuique adſpicienti hujus morbi ideam imprimat.

§. VI.

Cauſam proximam hæmorrhagiæ merito contendimus conſiſtere vel in præternaturali dilatatione & apertura, vel in ruptura vaſorum ſanguiferorum partis adfectæ. Ad haſce vero producendas multæ cauſæ remotæ ſuum conferre poſſunt ſymbolum, quas omnes inſtituti ratio non permittit enumerare; illas itaque tantum tangemus, quæ deinde dicendis lucem adferre queunt.

§. VII.

Præter illa, quæ quaſi modo mechanico immediate rupturam inducere valent, conſiderari meretur fluxus humorum ad aliquam partem magis quam ad reliquas determinatus, quem Stahliani verbo congeſtionis efferre ſolent. Hæc congeſtio non poteſt non inæqualitatem circulationis humorum indigitare, ita etiam variæ ejus conſtitui poſſunt cauſæ, ut debilitas partis adfectæ, irritatio, aliaque, quæ fluxum humorum illuc lege mechanica invitant, item obſtructiones partium vicinarum, illarum ſpasmi, ſuppreſſiones evacuationum alibi fieri ſolitarum, quibus etiam plethora, ſanguinisque indoles ſpiſſa ſæpe conjungi ſolent. Hiſce ſi

circulatio humorum aucta, aliqua ex cauſa occaſionali ſuperaccedens, conſideretur, facile intelligitur quomodo hæmorrhagiæ exortus explicari poteſt.

§. VIII.

Hæmorrhagiæ diviſionem in Criticam, quæ morbis ſupervenit diebus criticis cum levamine & remiſſione ſymptomatum, & Symptomaticam, quæ absque levamine manifeſto cum proſtratione virium incurrit, aliasque ſicco præterimus pede; ſufficit ſolum modo addidiſſe, illam varias recipere denominationes pro diverſitate partium, quæ illa corripiuntur. Sic ex naribus ſanguis proveniens, hæmorrhagia narium vocatur; ex pulmonibus ſi exſiliat, hæmoptyſis audit; ex ventriculo per fauces eveniens, vomitus adpellatur cruentus; ex vaſis hæmorrhoidalibus, ſub nomine hæmorrhoidum venit; ex utero autem ſanguinis vehementior effluxus, quam qui menſtruæ evacuationi competit, hæmorrhagia vocatur uteri. Reliquis vero miſſis, de hæmorrhagia uteri paucis differere animus eſt. Si vero B. L. vires meæ tuæ expectationi non ſuffecerint, aut in conſcribendi ordine vel ratiociniis error irrepſerit, & rudior ſtylus offenderit, benigno tamen ut interpreteris animo, etiam atque etiam oro quæſoque.

§. IX.

Corpus ſexus ſequioris non tantum ad acmen prius pervenire, quam nobilioris, omnium Phyſiologorum unanimi judicio evictum eſt, tam ex ipſa experientia quotidiana, quam ex ipſa mollitie corporis feminini, qua vaſa actioni cordis minus reſiſtentia facilius extenduntur; cum e contrario ſexui nobi-

nobiliori vaſa ſint duriora, actioni cordis minus cedentia, adeoque minus expanſilia; verum quoque illud acmen transgreſſum magnam colligere humorum copiam, qua etiam opus fuerit, femina utero gerente, ad nutriendum fetum. Hanc plethoram & evacuationes quovis menſe extra ſtatum graviditatis contingentes evincunt, & enormes jacturæ ſanguinis, vel per hæmorrhagias uteri nimias, vel per ſæpius repetitas venæ ſectiones, ſalva manente nihilominus femina, apud auctores practicos paſſim memoratæ, abunde teſtantur, quales jacturas ſanguinis, ſine & virium & vitæ diſpendio, vel robore excellens vir neutiquam facere potuiſſet.

§. X.

Aſt non ſatis eſt, feminæ conceſſam eſſe facultatem plurimum colligendi humorum, ſed multis etiam rationibus illorum fit congeſtio ad uterum. Uterus enim facile extenſilis ſitus eſt in loco declivi, ſcilicet pelvi, quæ latitudinem habet majorem in feminis, quam in viris. Hinc ſanguis actione cordis projectus, elaſticitate atque innata vi contractili arteriarum promotus, & ipſo pondere per arterias ad uterum ducentes adjutus, illas debiliores & ampliores impetuique cordis *a*) cedentes, quin & ipſam ſubſtantiam uteri tanto facilius replet, cum anguſtia pelvis non impediat, & uterus conſtet non niſi vaſis, denſa, ſtipata, duriuſcula, ſucculenta tamen celluloſa, in qua, præter nervos a plexu meſocolico infimo ortos, fibrarum aliquid ſimile muſcularium, revinctis, quæ, extra

A 3 ſtatum

a) Hall. comment. in Inſtit. Med. Boerh. Tom. V. part. 2. §. 661. n. a. & §. 665. n. a. Hall. Prim. Lin. Phyſiol. §. 813. 816.

ſtatum graviditatis ſerpentino ductu decurrentia, ſunt dilatabilia. Sanguis in uterum jam congeſtus ob ipſum pondus majori redit difficultate, cum venæ reducentes eum ad perpendiculum revehant, quæ, ſi paucas in ſpermaticis excipias, deſtituuntur valvulis, alioquin ſanguinis retrogreſſum multum facilitantibus; præterea hæ venæ plus habent roboris, adeoque minus diſtenſiles ſunt, nec non ſunt minores *b*) pro ratione arteriarum; ad quod accedit, quod hæ venæ circa uterum ſunt ampliores, & minores ubi truncis ſuis inſeruntur. Ex hiſce ſequitur, ſanguinem majori copia per arterias adferri, minori vero per venas revehi; hinc neceſſe eſt, ut in arterias uteri congeratur, cum columnæ ſanguinis, una poſt alteram venientes, continuo urgeant, usque dum, cum venæ tantam recipere ſanguinis copiam negent, extremitates arteriarum exhalantium *c*), quæ in non menſtruantibus non niſi humorem ſeroſum fundunt, ita dilatantur, ut ſanguinem recipientes illum in cavitatem uteri ſtillent, donec plethora imminuta ſit; unde nimia illa preſſione

b) Halleri Prim. Lin. Phyſiol. §. 809. 813. ejus comment. in Boerh Inſt. Med. T. V. p. II. §. 665. n. a.

c) Multi equidem auctores contendunt, in ſubſtantia uteri inveniri ſinus quosdam ſanguinem ab arteriis recipientes, poſteaque illum in uterum deponentes; ſinus vero non dari, ſed vaſa tantum celluloſitate quadam cincta, firmiſſime perſvaſus ſum, cum apud hujus ævi ſummum Anatomicum Perilluſtrem *Dn. Hallerum*, cujus fideliſſimam informationem, perplurimaque in me merita, gratiſſima ac venerabunda mente ad extremum usque vitæ halitum ſemper agnoſcam, meis hiſce oculis viderim, in utero feminæ, puerperio extinctæ, feliciter injecto, nullos ejusmodi reperiri ſinus, qui ſane per ceram in irregularia ſpatia effuſam ſe prodidiſſent, ſi adfuiſſent, in hoc vero utero omnis cera intra membranas in cylindrum convolutas continebatur.

ſione ſublata, vaſa, dum elaſticitatem ſervent, iterum ſe contrahunt, fluentique ſanguini hac vice finem faciunt. Majorem ad uterum determinationem, & vaſorum inde tantam diſtractionem, ut etiam vicini nervi diſtrahantur, quas ſcimus vaſa plerumque ſequi, probant quoque molimina varia, ut dolor, calor, pondus &c. quæ ante hunc fluxum ſentiuntur in lumbis, ad pubem & inguina.

§. XI.

Hæc evacuatio ſanguinis, quæ ſub nomine menſtruorum venire ſolet, renata iterum copia ejusdem, poſt menſem recurrit lunarem, atque ita decurſus ſuos ordinario ſervat, initio facto circa 2:dum ſeptenarium usque ad ſeptimum, (non tamen negamus, variationem dari inſignem & qua ipſum tempus primæ eruptionis atque ultimæ ſuppreſſionis, & qua ipſas periodos, ratione locorum, diætæ & conſtitutionis ſubjectorum) niſi ex cauſa quadam ſupprimatur, unde multi graveſque oriri ſolent morbi, vel ob conceptionis negotium ſiſtatur, ut ſanguis retentus in alimentum cedat fetus. Quo itaque proles obtinenda cuidam eſt optatior, eo cautius eſt mercandum, ne ſpes ejus per hæmorrhagiam uteri, ſub ſtatu graviditatis malo omine excitatam, deſtruatur. Quam difficile vero ſæpe ſit ab illa præſervare, & præſentem abigere, facile vident, qui conſiderant, cauſas prædiſponentes hæmorrhagiæ ſemper in hoc ſtatu adeſſe, quæ cum quadam occaſionali conjunctæ hæmorrhagiam producere poſſunt, quin etiam ſæpe caſus dari, ubi in noſtra non eſt poteſtate hæmorrhagiam tollere ſine extractione fetus.

§. XII.

Quot opiniones Phyſiologi circa conceptum fovent, non mei eſt inſtituti heic enumerare; ac non tantum labor humeris meis non ferendus eſt, ſed etiam fere inutilis, enodare, cujus ſententia maximam habeat ſpeciem veri; ſufficit, cum certitudine concludi poſſe, ovum ſpermate virili fecundatum & in uterum adlectum, ibidem in ambiente humore fotum emittere rudimenta placentæ, quæ plerumque & quidem naturaliter ſe adfigunt craſſiori parti, ſcilicet fundo, uteri, ſed non tam conſtanter, quin poſſint etiam lateribus, imo etiam orificio uteri adnaſci *d*). Ovulum hocce, in quo rudimenta fetus jacent recondita, ſemper augetur & creſcit, ut, quod primis ſeptimanis vix granum æquabat, ultimo graviditatis menſe 12, forſan etiam plurium ſit librarum *e*), atque pro magnitudine fetus & multitudine aquarum in magnum extendatur volumen. Placenta, quæ initio non fuit niſi filamentum quoddam ſubtiliſſimum, excrevit ultimo tempore in magnum rotundum viſcus, latitudinis dimidii pedis & ultra, & craſſitiei plus ſæpe quam unciæ. Hoc viſcus vaſis tantummodo con-

---

d) Placentam non niſi fundo uteri adnaſci contendit *Deventer*, imputans obliquitati uteri, ſi manus obſtetricartis placentam ab utero poſt partum ſolutura, illam non in fundo ſed ad latus quoddam invenerit. Contrarium vero, & quidem veritati conſonum, experientiæque, multi alii demonſtrarunt. Ipſam vero ipſi orificio uteri adnaſci inter auctores artis obſtetriciæ, quorum labores adhuc publici juris facti ſunt, unicus eſt Noſter *von Horne*, qui propria experientia edoctus adſerit, cujus adſertionem celeberr. *Dn. Doctor Fried*, Practicus & Obſtetricans Argentinenſium feliciſſimus, in prælectionibus ſuis dixit ſe inveniſſe veram.

e) Manningham. Compend. artis obſtetr. p. m. 55.

conſtat, arteriis ſcilicet & venis, cellulosa revinctis, quorum venæ recipiunt ſanguinem a contigui uteri arteriis, illumque ad fetum vehunt, arteriæ vero ſanguinem a fetu revertentem in venas fundunt uteri.

§. XIII.

Ipſe uterus quoque, qui in virgine vix magnitudinem habebat piri, jam gravidus in inſignem excrevit magnitudinem. Ejus craſſities tantum abeſt ut ſub graviditate minuatur, quin potius augeatur *f*), excepta tamen inferiori ejus parte, quæ ultimis geſtationis menſibus, pondere aucto fetus incumbente, ita adtenuatur, ut digitus, ſtatum gravidæ explorans, per ſubſtantiam uteri caput fetus tanquam globum durum perfecte diſtingvere poſſit. Alioquin ſubſtantiam uteri craſſeſcere non prohibent vaſa ejus, quæ extra graviditatem ductu ſerpentino repentia, in illo magis fiunt exporrecta in rectitudinem, & ita expanſa, ut, quæ antea ſetam vix admiſerunt, jam vel digiti minimi ſint capacia.

§. XIV.

Ex hiſce, ut credo, ſatis ſuperque patet, cauſas remotas hæmorrhagiæ uterinæ apud gravidas adeſſe.

f) Uterum in ſtatu graviditatis adtenuari, ut Galenus ejusque ſectatores, & poſt illum Mauriceau aliique voluerunt, recte negarunt de la Motte, Manningham, Deventer &c. De hac veritate etiam ter Göttingæ apud ſummum *Hallerum* convictus ſum, prima vice in cadavere puerperæ una cum fetu extinctæ, altera in cadavere feminæ poſt editum fetum tertio die mortuæ, tandemque in cadavere meretriculæ, quæ ab adſumtis pharmacis ad pellendum fetum, poſt illum excluſum cito obiit, cujus uterus inveniebatur rimam egiſſe.

eſſe. Plethora, ſexui ſequiori alioquin propria, ſub ſtatu graviditatis adhuc magis augetur. Quamprimum enim mulier concepit, debet evacuatio menſtrualis ſupprimi, unde ſanguis quovis menſe continuo magis magisque augetur, qui tanto magis primis menſibus minatur hæmorrhagiam, cum tenellus adhuc fetus tantam quantitatem humorum in ſui nutritionem vertere nequeat. Congeſtionem vero ſanguinis ad hoc viſcus majorem fieri, arguunt & titillatio a ſemine maſculo injecto irritante, & irritatio ovuli continuo augmento uterum per gradus diſtendente. Præter hæc conſiderandum venit, quod placenta quidem utero adhæret, ſed non tam arctis vinculis, quin poſſit aliquo in loco ex quadam cauſſa ſuperveniente dirimi. Cum vero placenta utero adhæreat vaſis, quæ inoſculantur vaſis uteri, ſequitur, vaſa, quæ, quamdiu uterus contentis eſt diſtentus, ſeſe non poſſunt contrahere, eo in loco, ubi placenta ſoluta eſt, continuos fundere rivos ſanguinis, donec ne gutta ſuperſtes ſit, niſi præſens adhibeatur auxilium.

§. XV.

Hæmorrhagiæ uterinæ variæ occaſionales cauſſæ anſam præbere poſſunt, quæ, præter externam violentiam, ut ictus ſuper abdomen receptos, caſus ab alto, pondera geſtata, veſtes arctius abdomini adſtrictas, &c. ad ea referri poſſunt, quæ ſanguinem in majorem motum excitando cogunt uterum ad ſe contrahendum & fetum ejiciendum, vel alioquin placentam ab utero ſolvunt. Huc adnumerari poſſunt animi pathemata vehementiora, pellentia, ſtimulantiaque pharmaca, vomitoria & purgantia vehementia, motus vehemens, equitationes, ſaltationes, calor æſtuans, vomitus, tuſſis, ſternutationes vehementes, venus exercita, venæſectio-

ſectiones in pede &c. Hiſce addendi morbi varii graviditati ſupervenientes, ut paroxyſmus hyſtericus, paroxyſmi calculi renum atque veſicæ, colica, alvus obſtructa, inteſtinorum tormina varia; diarrhœæ & dyſenteriæ, hæmorrhoides, abortus ſæpius prægreſſus, mola una cum fetu in utero exiſtens.

§. XVI.

Quando mulier ex amatorio complexu concepit, quod plerumque & quidem optime fit primis diebus poſt menſes, gravia quædam ſymptomata, ut nauſea, vomitus &c. illam adfligunt, quæ tamen non timemus, hæmorrhagiam ne inducant, cum potius reſorbtioni partis cujusdam ex ſemine maſculo in ſanguinem, quam ſanguinis copiæ auctæ adſcribi poſſe videantur; ſanguis enim primo menſe non majori neceſſe eſt colligatur quantitate, quam extra ſtatum graviditatis colligeretur, ſub finem vero menſis, item reliquis menſibus, ſi incidant, omni circumſpectione ſunt ſopienda, ne aucta & continuata hæmorrhagiam excitent, quæ inprimis illis diebus ac hebdomadibus timenda, in quas alioquin inciderent menſtruæ periodi. Conſvetudo menſtruorum tantam habet vim, ut primis menſibus ſub ſtatu graviditatis ſæpe ſanguinis fluxum inſtar evacuationis menſtrualis experiantur mulieres, inprimis plethoricæ. Hic fluxus quando ex vaſis tantummodo circa orificium uteri repentibus provenit, tantum periculi non minatur, ideoque terrorem non incutiat, ſi modo ſequentibus circumſcriptus ſit conditionibus: ut non a gravi quadam procatarctica cauſſa inductus ſit; ut temporibus ſolitarum periodorum menſtrualium incidat; ut non fluat ſanguis tanta copia, quanta extra ſtatum graviditatis conſvevit, neque tam longo temporis ſpatio duret; ut ejus color ſit remiſſior;

ut nihil coagulati cruoris, neque fibræ quædam carneæ fluenti ſanguini mixta ſint; ut ſanguis non exeat fluxu impetuoſo & quaſi per ſubſultus, ſed æquabili; ut nullæ tenſiones, dolores, preſſionesque in dorſo, lumbis, inguinibus ſuperveniant; ut orificium uteri tactu exploratum ea parte, quæ cavitatem uteri reſpicit, perfecte ſit clauſum.

§. XVII.

Ex hiſce circumſtantiis quamvis cognoſcamus, non tantum inſtare periculi, non tamen ſimus, oportet, tam ſecuri, quin metuamus, ne hic fluxus poſſit irritare uterum ad evacuandum ea, quæ in ſe continet, ideoque conſultius eſt in hoc caſu gravidæ præſcribere diætam & medicamenta convenientia. Hoc regimen in eo conſiſtat, ut gravida abſtineat ab iis, quæ motum ſanguinis augere & ad uterum determinare poſſunt; fugiendi cibi aromate conditi, ſalſi, fumo indurati, flatumque excitantes; vinum, aliique liquores ſpirituoſi exulent; ab animi adfectibus ſedulo caveat gravida; neque venus ſub hoc tempore celebretur; quovis menſe, duobus ante inſtantem periodum diebus, venam curet in brachio ſecandam, quod contiuuetur donec motus ſentiantur infantis. Quando ſanguis fluere incipit, & animo & corpore in lecto maneat quieta, ac quotidie repetitis vicibus ſumat nitroſa, papaverina, leniter anodyna, emulſiva medicamenta, aliaque convenientia.

§. XVIII.

Ab hoc vero ſanguinis fluxu menſtruali probe diſtingui meretur hæmorrhagia uteri, quæ & ſub & extra id tempus, quod menſtruæ evacuationi reſpondet, incidere poteſt. Hanc abſolvit ſanguis e genitalibus ubertim proſiliens, & quidem per ſubſultus,

ſultus, qui mox ceſſat paululum, mox iterum erumpit, & quavis vice recurrens majori urget vehementia, ſecum vehens thrombos coagulatos, ſæpeque fibras carneas; color eſt rubet, qui magis magisque fit intenſior. Quando huic ſe jungunt dolores & ſpasmi, vel leniores, vel vehementiores, in dorſo, regione lumbari, ad ſinum pudoris usque deorſum ſeſe extendentes, qui inſtar dolorum partus jam ceſſant, jam iterum urgent, &, ſi orificium uteri incipit aperiri, in quo veſicula cum aquis, illam diſtendentibus, eminet, metuendum eſt, ne abortus brevi inſtet. Cauſa proxima hujus fluxus conſiſtit in apertura vaſorum quorundam uteri, facta ex ſolutione placentæ uterinæ vel qua partem vel qua totum, quæ, quamdiu uterus fetu diſtentus eſt, non poſſunt ſe contrahere, adeoque ad extremum vitæ halitum usque ſanguinem fundere continuant.

§. XIX.

Hanc hæmorrhagiam, quatuor & quinque primis menſibus ortam, etſi Mauriceau *g)* dicit non eſſe lethalem, cum vaſa uterina connubium cum vaſis placentæ trahentia adhuc in tantam non excreverint molem, ut magnam ſanguinis copiam fundere poſſint, illam vero, quæ 7:mo 8:vo & 9:no menſe fit, omnino eſſe funeſtam, niſi fetus extrahatur; non minus tamen periculi minari illam & obſervationibus ipſius Mauriceau & aliorum conſtat. Ex vehementia itaque ipſius hæmorrhagiæ eventus ejus judicari debet.

Ex auctorum obſervationibus exempla habemus varia ſedatæ hæmorrhagiæ fetusque conſervati, vehe-

g) Traité des Maladies des Femmes groſſes p. 159. 171.

vehementior vero cum conditionibus priori §:o recenſitis nullam ſpem relinquit fetus conſervandi; ſi itaque tempus vana exſpectatione, inutili & ſæpe noxia medicatione protrahatur, fetusque non eximatur artificioſa manu, ægra poſt ſcotomiam, ſuſurrus aurium, pulſumque maxime debilem una cum latice vitali evacuato animam efflat.

§. XX.

Ex antea dictis facile conſtat, qualis cura, & quando ſuſcipi debeat. Si minus vehemens hæmorrhagia ſatis concedat temporis, tentari & poteſt & debet, ut ſanguis ſiſtatur, quod fiat venæ ſectione in brachio, illaque ſecundum indicationes repetita, ligamentis artubus inditis, medicamentis interne datis ex nitroſis, papaverinis, leniter anodynis & emulſivis, quibus conjuncta imperetur ſumma quies in lecto & animi tranquillitas. Hiſce vero inutiliter tentatis, ſi hæmorrhagia increſcit, ſymptomata ſupra recenſita ſuperveniunt, & vires incipiunt matri deficere; ut ſervetur, pro ratione circumſtantiarum curandum, ut fetus ſecundum regulas ſcriptorum artis obſtetriciæ extrahatur, placentaque eximatur.

§. XXI.

Alia etiam interdum occurrit hæmorrhagia, prædictæ haud abſimilis, quæ a mola ſuam agnoſcit cauſſam. Quomodo mola generetur non mei eſt heic enodare, ſufficit ſigna quædam ſolummodo tradere, quæ ab obſervatoribus exhibentur ad diſtinguendam hæmorrhagiam a molæ geſtatione ortam, ab illa, cujus antea mentionem fecimus. Antea tamen ſtudio moneo, me heic tantummodo indigitare molam veram, non vero ſpuriam, quam polypoſam concretionem in utero factam eſſe convenio,

venio, ſatis tamen obſervatorum teſtimonio convictus, etiam veras dari molas *b)*, inter quos nominaſſe ſufficit Garmannum *i)*, Ruyſchium *k)*, Kerkringium *l)* & Vaterum *m)*.

§. XXII.

Indicium molæ cum ipſo fœtu præſentis nullum eſſe certum, penitus ſum perſvaſus. Molam quoque ſolitariam a vera graviditate, præcipue primis menſibus, dignoſcere, ſi non impoſſibile, ſaltem eſt difficile, cum ſigna utriusque plane ſint communia. Progreſſu vero temporis ſuſpicionem ejus præbent, venter ab ipſo initio magis, quam ordinario, auctus, ac undique æqualiter extenſus, ejusque tumor non elatus abdomen & epigaſtria verſus, ſed deorſum pendulus, ſenſus in abdomine ponderis inertis, ſæpe huc & illuc devoluti, mam-

b) Mirari licet, quod Chirurgus Gallus Levret in tractatu ſuo de polypis uteri atque naſi, Gallice nuper edito, contendit nullas dari molas veras, ſed omnes molas ad polypoſas uteri concretiones referendas eſſe. Hic liber quædam continet bona, quæ, ſi vocabularium inutile, propriæ laudes & ſesquipedales Chirurgorum Gallorum citationes, aliaque varia demerentur, in aliquot pagellas redigi poſſent. Sed quid non facit amor ſui ſuorumque & furor ſcribendi?

i) Diſſ. de Gemell. & part. numeroſo, itemque diſſertat. de homine ex ovo.

k) Theſſ. Anat. III. N. 16. Theſ. VI. N. 42. N. 43. n. 3. N. 81. n. 5. N. 93. Theſſ. anat. IX. N. 24. ejusdem Adverſ. Anat. Dec. 1. 8. p. 21. Huc pertinet obſervatio Mangeti Biblioth. Anat. T. I. p. 474. de mola texturæ carneæ, partimque fibroſæ, in cujus meditullio oſſicula latebant.

l) Spicileg. anat. obſ. 88.

m) Diſſ. de mola prægnante Vitembergæ 1732.

mammæ intumeſcentes & ſeroſi quid fundentes, ſed non duræ, verum flaccidæ & pendulæ. Hiſce ſe jungit tertio vel quarto menſe graviditatis hæmorrhagia, quæ mulierem vehementia ſua brevi jugulat, niſi corpus illud peregrinum ex utero exterminetur. Ad hoc vero efficiendum ſi dentur medicamenta pellentia, eo citius cum ſanguine vitam effundit ægra, hinc conſultius illud manu eximere artificioſa.

§. XXIII.

Reſtat jam, ut paucis etiam tangamus hæmorrhagiam, quæ ſub ipſo partu accidere ſolet; cum vero nullus partus accidat ſine aliqua ſanguinis effuſione, jam repeto, quod antea monui, me non aliarum ſuſcepiſſe tractationem evacuationum ſanguinis, niſi illarum, quæ cum periculo ſunt conjunctæ. Attamen ut hæ, quæ terrorem injicere debent, eo melius a reliquis dignoſcantur, haud alienum eſſe credo, paucis dicere, unde ſanguis, qui ſub partu naturaliter effunditur, ſuam ducere poſſit originem.

§. XXIV.

Cum gravida novem a conceptu complevit menſes & ad terminum geſtationis pervenit, incipit uterus ſpasmodica conſtrictione deorſum urgere ovum, fetu & aquis repletum, quæ actio adjuta motu voluntario inſpirationis auctæ a matre ipſa ſenſim aperit orificium uteri, unde ovum adpreſſum ad latera hujus orificii non tantum mucum magna quantitate ex ſinubus mucoſis in cervice uteri ſitis, ſed etiam comprimendo vaſa per cervicem repentia ex illis ſanguinem exprimit, qui cum muci copia mixtus præbet ſignum, orificium dilatari, partumque brevi inſtare, ideoque occaſio-

nem

nem præbuit Gallis adpellandi hanc mixturam ſanguinis & muci, *les marques*, Germanis *die zeichen.* Sæpe etiam accidit, ut ſub quovis dolore major quantitas ſanguinis, vel dilutioris vel etiam coagulati, evacuetur, qui etiam ex arteria quadam majori in orificio uteri rupta a capite infantis premente provenit. Hæc profluvia ſangvinis, ſi nullæ cauſæ prægreſſæ præbeant ſuſpicionem ſolutæ ab utero placentæ, & ſi dolores inde non minuantur vel ceſſent, nihil incutere debent terroris, cum ſiſtantur penitus increſcentibus doloribus, fetuque urgente.

§. XXV.

Ab hiſce & periculo & vehementia longe diſtat vera hæmorrhagia uteri, circa tempus inſtantis partus ingruens, cujus apud auctores artis obſtetriciæ ſit mentio *n)*. Nemo vero meliorem ejus dedit deſcriptionem qua cauſas, ſigna & curam, quam noſter *von Horne.* Reliqui omnes cauſam hujus hæmorrhagiæ conſtituerunt in placenta ab utero ſoluta, illaque devoluta ad uteri orificium, unde vaſa uteri ob fetum contentum & diſtendentem ſe conſtringere non valentia ſanguinem jugi fundant fluxu. Niſi ita placuiſſet Deventrio hypotheſis illa de obliquitate uteri, & quod ſedes placentæ nullibi eſſet, niſi in fundo uteri, certe videre potuiſſet, lapſum

n) Ut apud Manningham compend. artis obſtetr. p. m. 74. La Motte Traité complet des accouchemens ob. 230. 231. 232. 233. Deventer. cap. 31. Dionis libr. III. cap. 24. Juſt. Siegmundin *Brandenburgiſche Hof-Webemutter* cap. 6. Joh. von Horn in tractatu ſuo, cui Titulus: *Den Swenſka wäl öfwade Jord-Gumman* libr. I. cap. 17. & libr. II. cap. 28. ut & in ejus Ziphra & Pua Part. I. cap. 7.

lapſum ejusmodi placentæ fere eſſe impoſſibilem, præſertim adhuc non ruptis membranis, cum uterus undique ovum circumdans, ei ita ſe adplicet & ab omni parte ipſum adprimat, ut nullo modo ad hanc vel illam plagam devolvi queat.

§. XXVI.

Ut antea dixi, inter omnes artis obſtetriciæ, quorum labores adhuc publici juris facti ſunt, doctores unicus eſt noſter *von Horne*, qui veram hujus hæmorrhagiæ cauſam detexit, ſcilicet, quod placenta uterina orificio adnata ſit; quo caſu itaque cum uterus partu inſtante in ovum agere incipit ad dilatandum orificium, vincula inter placentam & illud ſolvuntur magis magisque, quo plus orificium dilatetur, unde vaſa aperta ſe contrahere non valentia ſanguinem fundunt. Ut placenta variis modis orificio adnaſci poteſt, ita exinde majus vel minus eminet periculum. Si ipſum centrum placentæ ipſi centro orificii ſuperjacet, majori certe diſcrimini exponuntur & mater & fetus, quam ſi ſolummodo pars quædam placentæ huic vel illi lateri orificii adplicetur. In utroque caſu quidem utrique eſt diſcrimen vitæ eminens, niſi auxilium mature præſtetur, in hoc tamen majori facilitate & celeritate ferri poteſt, quam in illo.

§. XXVII.

Partum hoc periculo ſtipatum inſtare, etiam antequam ipſe fluxus ſanguineus illud prodit, prædici poteſt, ſi obſtetrix uno vel altero menſe ante partum orificium uteri tactu explorans, ipſum in media pelvi invenit pendulum, ſed loco capitis per ſubſtantiam cervicis uteri jam adtenuatam inſtar globuli duri ſentiendi, ſolummodo ſubſtantiam quandam mollem tangit, ac deinde inſtante ipſo partu,

partu, cum explorabit quodnam membrum fetus in oſtio uteri hæreat, neque membrum quoddam, neque veſicam aqua diſtentam adtrectat, ſed ſolummodo maſſam illam mollem, informen & ſpongioſam. Aſt interea quoque inopinato profluvio ſanguinis corripitur gravida, quod quidem remittit, ſed iterum iterumque recurrit, & unaquaque vice fit vehementius, donec tandem maxima cum vehementia, & pro ratione dolorum per ſubſultus, ſanguis exſiliat. Dolores, qui in partubus naturalibus magis magisque augentur, in hoc minuuntur ea ratione, qua ſanguine uterus exhauritur, unde omni vi contractili privatur. Si itaque fato ſuo & naturæ auxilio committatur gravida, una cum fetu morti traditur.

§. XXVIII.

Cura hujus hæmorrhagiæ radicalis fruſtra per medicamenta interna exſpectatur. Si remedia dederis pellentia fetum, ut a nonnullis vocantur, ipſum morbum auxeris; ſi quis adſtringentibus corroborantibusque ei occurreret, tantum abeſt, ut ſolatii quicquam adferatur, quin potius, ſi etiam nil mali inde redundaret, tempus fruſtra terendo omnis ſpes gravidæ ſervandæ una cum ſanguine effugiat. Reſtat itaque optima methodus, quæ eſt extractio fetus, ut uterus contentis liberatus ſeſe contrahendo vaſa ſanguinem fundentia obturare poſſit.

§. XXIX.

Hoc ut mature fiat, antequam mater una cum fetu & ſanguine & viribus exhauſta ſit, ſvadet ipſa ratio, ſvadet ipſum periculum; quo modo vero peragatur, non omnes conveniunt auctores. *Deventer o)* commendat, ut placentæ, quam, ne hy-

o) l. c.

potheſis ejus de ſede placentæ in fundo uteri, quid jacturæ faceret, concipit a fundo ſolutam, delapſamque orificio per ſanguinem grumoſum coagulatumque adfixam eſſe, digitis tam patulum indetur foramen, ut ſatis liberam capiti infantis ſecundum naturam poſiti concedat viam, partusque naturæ committatur viribus, & ſi fetus ſitum habeat inidoneum, ut pedibus quæſitis extrahatur *p*). *Juſtina Siegmundin* in more habuit, ſtylo placentam perforare, ut aquæ effluerent, partumque naturæ commiſit. Verum equidem eſt, hæmorrhagiam hiſce modis, ut contendunt, paululum ſedari; aſt cum uterus perfecte ſeſe contrahere nequeat, hæmorrhagia repullulat, & dolores deficientes ex nimia jactura ſanguinis fetum expellere non valent, prætereaque placenta in orificio uteri relicta exitum infantis retardat. Ut in reliquis operationibus artis obſtetriciæ deſcribendis, ita & in hac reliquis felicior fuit Noſter *von Horne*, de cujus laude & exiſtimatione, quam & dexteritate & candore & ſcriptis ſuis elegantiſſimis apud omnes promeritus eſt, tantum abeſt, ut quicquam detrahere velim, quin potius ſcripta ejus plurimi faciam, imo admirer. In eo tamen mihi videtur aliquid paſſus eſſe humani, quod *q*) conſentit methodi Deventrianæ, nec non, ſi placenta exitui infantis ſit impedimento, quod ſvadet, ut placenta penitus eximatur. Si enim conſideretur, quod placenta eſt continua membranis, fetum circumdantibus, facile adparet, illam non poſſe eximi, niſi membranis ruptis aquæ effluant; inde vero facilitas fetum vertendi tanta celeritate, qua oportet, penitus eſſet ſublata. Præterea, quo plus placenta ab utero ſolveretur; eo vehementior foret hæmorrhagia & ex utero

p) l. c. (*q* l. c.

utero & ex placenta, quæque momento eſſet fetui lethalis.

§. XXX.

Optimus itaque modus & matri & fetui ſubveniendi, mihi videtur, qui traditur a Celeberrimo D:no *Fried*, Argentinenſium Practico feliciſſimo, cujus dexteritatem in re obſtetricia omnes norunt, & cujus informationem fideliſſimam, quoad vixero, ſemper exoſculabor. Hæc methodus id inprimis intendit, ut circulatio ſanguinis inter matrem & fetum, quantum fieri poteſt, conſervetur, & fetus maxima celeritate extrahatur. Ad hos ſcopos obtinendos ſvadet, ut obſtetricans, coagulis ſanguinis grumoſis e vagina exemtis, probe inquirat, cuinam lateri orificii uterini minus adnata ſit placenta, & ubi incipiat ſolvi ab utero? ibi itaque illam ab utero ſecernat, relinquens ab altera parte utero adnexam, ut deinde manu ſecundum præcepta obſtetricia per orificium uteri intruſa *r*), membranas

r) Cum ſanguinis, qui alioquin has partes tenet diſtentas, turgidasque, jactura hoc caſu flaccidas, facileque dilatabiles illas reliquerit, non timemus membranas rumpere, quod aliis occaſionibus ob difficilem inde ſequentem partum non eſt ſvadendum. Plerique & auctores artis obſtetriciæ & Phyſiologi partum difficilem ex membranis præmature ruptis eo modo explicant, quod, aquis evacuatis diu ante partum, fetui per vias aridas ſit transeundum; Non vero conſiderant, haſce vias adſiduo inungi muco copioſo ex cryptis cervicis uteri & ſinulis vaginæ proveniente, ut aquis cito exhalantibus non opus eſſet; Prætereaque huic ariditati tollendæ ars certe ſupplere poſſet unguento quodam molliente. Ceteris rite ſe habentibus, partus ſit facillimus, quando veſica aquas continens urgentibus doloribus extra vulvam usque eſt protruſa; ſed per poros membranæ ne gutta quidem exſudat, qua viæ humectari poſſunt, contra in partu difficili

nas rumpat, moxque manum per foramen membranis factum inſerat ac brachio id quaſi obturet, quo aquæ non penitus evacuatæ verſionem fetus facilitent; deinde, &, capite etiam prævio infantis, pedes ejus quærat, illosque ambos hac circumſpectione arripiat, ut calces volæ manus jaceant adplicatæ, eo enim fit, ut fetus ſtatim in ventrem vertatur, opusque non ſit, poſtea corpus invertendo tempus terere. Tandemque ut fetus, prout docent regulæ artis obſtetriciæ, ſumma, qua fieri poteſt, celeritate extrahatur. Quibus peractis etiam a ſecundinis liberetur puerpera.

---

cili membranæ fere ſtatim rumpuntnr, aquæque ſub quovis dolore guttatim effluunt vias humectantes, & nihilominus partus fit difficilis. Unica opera, quam veſica non rupta in partu præſtat, illaque optima, eſt quod undique æquabiliter os uteri ab urgente liquido diſtendit absque tanta difficultate, cum omnes partes dilatandi orificii uterini æquabili urgeantur preſſione, quanta, evacuatis aquis, durum infantis caput. Præterea ex membranis ſponte nimis cito ruptis ſemper prædicere poſſumus, præſertim ſi aquæ guttatim ſub repetitis doloribus effluant, infantem non optimo ſitu eſſe locatum, partumque fieri difficilem.

CLXXIII.

Digitized by Google

CLXXIII.

METHODUS
INVESTIGANDI VIRES
MEDICAMENTORUM
CHEMICA

QUAM

PRÆSIDE

D. D. CAR. LINNÆO

PRO GRADU DOCTORIS

propoſuit

LAURENTIUS HIORTZBERG
Phil. Mag. & Chem. Doc.

Upſaliæ 1754. *Octobr.* 2.

---

§. I.

Machaoniæ artis alumnos diu multumque anxios fuiſſe de vera Toxicorum virtutem inveſtigandi methodo, teſtatur Hiſtoria Medica. Varias quoque iniere vias ad hunc finem obtinendum; experientiam tamen optimam tam antiquiori quam recentiori ævo etiam hac in parte fuiſſe magiſtram, omnes fateri debent. Adeo enim ſenſibilis quorundam hominum eſt compages, ut vel memoria cogniti medicamenti deſideratum ex-

 citet

ciet effectum. Specificæ quoque quorundam morborum dantur medelæ, quarum operandi vires ſecundum mixtionem & compoſitionem explicare non valemus, ſed iterata felici cum ſucceſſu experientia illarum heroicam virtutem detexit. Novi denique morbi & cauſſæ morborum ſæpe latitantes ſolam expoſtulant experientiam ad ſuam vim debellandam. Hæc itaque ſola licet primarium ſit principium determinandi vires medicamentorum, per analogiam tamen, prudenter & ſufficienter inſtitutam, argumentando vel a fructificationis convenientia, vel a particularum minimarum & partium conſtituentium per odorem, ſaporem aliamque circumſpecte inſtitutam analyſin chemicam inveſtigatarum vel æquali, vel proportionata qualitate ac quantitate ad æqualem & proportionatum effectum, vires medicas quam maxime ſaltem conformes, ſi non omnino æquales, etiamnum ſine experientia relative inveniri poſſe, non negari poteſt. Priorem methodum elegantiſſime expoſitam vides B. L. in Diſſ. de Viribus plantarum. Poſteriorem præſenti hacce Opella tuorum oculorum aciei ſubjicere animus eſt.

§. II.

Toxica non ſemper quoad totam ſuam operantur ſubſtantiam, ſed in quibusdam partibus virtutem illorum concentratam quaſi eſſe, dudum experientia conſtitit: hinc & in partibus hiſce inveſtigandis totæ quantæ Medicorum verſabantur curæ; probe ſcientes, ſi haſce virtute pollentes partes, illarumque denique partium mixtionem & proportionem ad invicem expiſcari poſſent, diſtinctam demum naſci poſſe ideam de viribus Medicamentorum; Ad *Chemiam* itaque, utpote *ſcientiam principiorum corporum naturalium*, confugere neceſſe eſt. Chemici vero eorundem naturam inveſtigantes, infinitam

finitam non ſolum ſimplicium medicamentorum, verum etiam ſingularum cujusque partium conſtituentium deprehenderunt diverſitatem, inſtituta comparatione per ſaporem, odorem & earundem ad invicem majorem vel minorem affinitatem: Quod nec mirandum, ut enim quodque viſcus animalis ſuum peculiarem parat & ſecernit liquorem, ita & nihil miri ſi diverſa ſimplicia non ſolum, ſed & diverſæ unius ejusdemque ſimplicis partes diverſos interdum virtute & mixtione ducunt ſuccos. Hinc ſingula breviſſime percurramus oportet, demonſtraturi, quantum Chemici, dictis viis incedendo, præſtare valeant in medicamentorum viribus enodandis.

Schol. Fateor equidem, non infrequentem eſſe illam plerorumque opinionem, ignem eſſe ſolum illud inſtrumentum activum, quo Chemici ad interiora naturæ adyta penetrant, præſertim cum & Helmontius ſe philoſophum per ignem appellari maluit. Verum ex definitione jamjam data prono fluit alveo, quocunque pacto ad cognitionem principiorum corporum naturalium pertingere poſſumus, Chemici nos fungi officio, ſive id fiat per *ignem*, *aërem* & *menſtrua*, ſive *odore* & *ſapore*.

§. III.

Odor volatilia ſupponit, ſive ejusmodi, quæ adeo laxam cum fixioribus, quibus adhærent, connexionem habent, ut ipſius aëris undulantis vel caloris moventis ope ſua deſerere queant habitacula, aëre itaque ut leviora, ita ſubtiliſſimam quoque partium compagem habeant neceſſe eſt. Hocce volatile, quod odoris eſt principium, ſibi ſemper ſimile eſſe videtur, & diverſitatem, quam ſentimus, odorum ex aliis admixtis naſci ſuſpicor partibus; idque tanto majori jure, quanto certius eſt,

ex binis omnium corporum primis ſtaminibus Inflammabili, ſcilicet, atque Terra, illud eſſe volatile, hanc natura ſua fixam. Hinc ſimpliciſſima illa & uniformis naturæ lex, quod æqualia æqualibus gaudeant, huic ratiocinio favere videtur, eo quod ſemper in oleo illo vel ſale oleoſo vegetabilium ſuam fixerit ſedem ſpiritus ille Rector Bœrhaavii. Unde quoque provenit, quod oleo & ſale ſpoliatæ plantæ inodoræ maneant. Hinc & quo intimius vel laxius hocce odoriferi principii vehiculum cum reliquis fixioribus eſt connexum, eo etiam facilius vel difficilius ſeparatur, & vel ſponte vel arte exagitatum auras petit. Ex aliis principio odorifero admixtis diverſitatem dependere odoris dixi. Fac itaque videamus licet, quo pacto ex diverſitate odoris ad diverſas corporum odoriferorum concludere valeamus partes, notiores odorum ſpecies percurrendo. *I:o Suaveolentem* & gratum perpetuo odorem fragrantes, aut oleo æthereo aut ſale volatili oleoſo pollent, prout quoque eorundem circumſpecte inſtitutæ analyſes demonſtrant. Ab acido quoque cum oleoſo ſpiritu certa proportione mixto, grati naſcuntur odores. E. g. oleum vitrioli cum ſpiritu Tartari. Ab alkali; bilis enim loco tepido ranceſcit & tandem ambræ ſpirat odorem. cfr. Haller. Tom. I. Comm. in Bœrh. p. 355. In hiſce ſvaveolentibus odoris principium adeo juſta miſcela cum ſubtiliſſimo videtur eſſe mixtum oleo, ut narcotica fortiſſimi principii vis inde obtundatur, quod ulterius ex 2:o *Graveolenti odore* patet, ubi halituoſum illud phlogiſticum ſuperpondium quaſi habet. Inde provenit, quod ſpiritus vini vapores temulentiam inducant, Naphthæ vero Vitrioli grata aromatica fragrantia impleant auras. 3:o *Narcotico odore tetræ plantæ* oleo eſſentiali quoque carent, & odoriferum principium, fixioribus admixtum partibus, ſolitarium in aerem migrare, ex-

inde

inde concludi poſſe videtur, quod hepar ſulphuris pulveriſatum, ac tenuiter in lato tigillo expanſum, moderatiſſimo igne ſubdito, calcinatum, viſibiles emittat vapores inflammabiles narcoſin producentes. Non diſſimilis oritur odor ſub ipſa ſolutione martis. 4:o *Fœtidus & Putridus odor* phlogiſticum illud tenui oleoſo alkali volatili adhærente connexum eſſe experientia chemica demonſtrat. 5:o *Fœtidus & alliaceus* odor producitur ex oleoſo acido ſalis communis combinato. Quod patet ex phosphoro urinæ, nec non æquali odore adſcendente a ſale communi liquato, & cum carbonibus injectis phosphoreſcente, dum ſimilis ſentitur odor. Atque ſic quoque experimentis inſtitutis in cæteris intermediis odorum ſpeciebus determinari poteſt illarum mixtio, licet non adhuc nec adeo ad liquidum deductæ ſint omnes odorum ſpecies, nec earundem mixtionis doctrina, ut etiam quantitatem principiorum calculo determinari fas ſit: plura forſan hac in nobili materia poſterorum revelabit ſollertia.

§. IV.

Atque ſic detecta (§. III.) odoris indole ac natura, ordinis ratio exigit, ut ſimul paucis diſpiciamus, quid inde ad odoriferorum vires ad corpus humanum mutandum concludere liceat. Odorifera ut ſubtiliſſima capitis ſpiracula intrant, in nervos quoque agere experimur, quatenus & animales & vitales motus fluidi nervei diriguntur regimine, & hi aut reficiuntur, aut narcoſin incurrunt odoriferorum virtute. Et ſi conjecturæ admodum probabili locus relinquatur, valde hocce conforme eſt & odoriferorum & fluidi nervei indoli. Odoriferum principium eſt omnium ſubtiliſſimum & actuoſiſſimum. Fluidum illud nerveum eſt quoque omnium tenuiſſima ſangvinis portio, in origine nervorum

vorum in cerebro a ſanguine ſecreta; & cum porro ſubtiliſſima ſanguinis pars ſita ſit in ſpiritu illius oleoſo, hinc nil miri, ſi univerſalis illa naturæ antea nominata lex eandem heic ludat ſcenam, ut ſcilicet ſimilia ſimilibus adſocientur. Hinc & opinor intelligi poſſe, tantas nervis, & per hos univerſo corpori, induci poſſe mutationes, ſi juſta hujus fluidi turbetur miſcela. Gratum itaque odorem fragrantia aromata vires reficere, motus ſuppreſſos redintegrare, jure ſuo debent, utpote propiori forſan mixtionis affinitate cum fluido nerveo juncta. Hinc narcotica ſtuporem inducunt, nimio phlogiſto nervis moleſta, atque ſic in cæteris. Hinc denique apparet, unde calefaciens aromatum virtus dependeat, ex principio, puta, illo odorifero æthereo; idem enim eſt caloris ac odoris principium. Licet enim non omnia corpora phlogiſto turgentia calefaciant, ut metalla, olea expreſſa ex ſeminibus, cætera; in his enim phlogiſton adeo fixioribus irretitum eſt partibus, ut vim ſuam calefacientem exſerere nequeat. Unde quoque hæcce olea nullum ſpargunt odorem. Sed olea ætherea propria odoriferi principii vehicula eſſe videntur, quatenus tenuiores habent partes, phlogiſti ope volatiles & activas, unde &, quo magis odorifera corpora, eo majorem largiuntur olei ætherei copiam, & contra, quare & hæcce olea maxime calefaciunt.

§. V.

Sed ad ſaporem conſiderandum noſtra jam deflectit attentio, quippe cujus ope magis determinate in apricum ponere poſſumus partes conſtituentes. In limine itaque notandum venit, nullum ſaporem eſſe ſine ſale, & contra; hinc ubi ſapor, ibi ſal, & ubi ſal, ibi ſapor; omni namque ſale e corpore educto, omnis quoque perit ſapor. Sal itaque

que eſt univerſale omnis ſaporis principium. Fatendum quidem eſt, nullum dari corpus naturale, præter puram terram, vel aquam, omni carens ſapore, ſed talis terra & aqua raræ in naturali hocce ſyſtemate ſunt aves. Unde liquet, quam late pateat ſaporis doctrina. Præcipuos itaque ſapores percurrere juvabit, ut inde appareat, quantum ex ſapore prognoſtica medicamentorum cognitio, qua illorum vires, haberi poſſit. Notiſſimi ſapores ſequentes ſunt, *acidum*, puta, *dulcem*, *lixivioſum*, *ſalſum*, *auſterum*, *acrem*, *aromaticum*, *pingvem*, *nauſeoſum*. Hi, qua principium ſapidum, ſcilicet ſal, conveniunt omnes, ſed aliæ admixtæ partes differentem cuique ſapori dant ſenſibilem characterem. Videamus itaque oportet, qualis ad unumquemque ſaporem requiratur mixtio. *Acidus* ſimpliciſſimus eſt ſapor, ſal enim primigenium acidæ eſt naturæ, & acidum indicat. Ad *Dulcem* requiritur, ut acidum ſit oleoſo mixtum, hinc quoque ſaccharum, mel, manna aliaque dulcia dant ſpiritum acidum & oleum; gratus itaque & non pungens hic eſt ſapor, quatenus ſalinum eſt oleo involutum. *Lixivioſus*, præſentiam ſalis alkalini arguit. *Salſus*, quod acidum alkalino ſale ſit ſaturatum. *Amarus* indicat ſalinum ſimplex quoddam aut mediæ naturæ prædominante oleoſo eſſe combinatum; ut ex ſaponibus, bile, aqua maris mortui, patet. *Auſterum* naſci experientia comprobat, quando ſal acidum cum particulis terreis eſt unitum, ut ex aluminis, vitrioli, ſolutionibus evidens eſt. Ex *Acri pungente* ſapore concluditur ad ſal volatile plerumque alcalinum, quo magis pungens & urens adeſt ſapor, eo minus olei eſſentialis, eo magis vero in ſale volatili concentrata eſt ignea materia. *Aromaticus* ſapor docet ſal volatile alcalinæ vel acidæ naturæ cum oleo eſſentiali eſſe mixtum, majori minorive copia, prout magis vel minus urens aut reſino-

reſinoſus eſt. *Pinguis* oleoſi vel pinguedinis cujusdam præſentiam declarat. *Nauſeoſum* natura rejicit & reſpuit, ut ſenſibile nervoſum ſyſtema nimis irritantem.

§. VI.

Ad vires ſapidorum depingendas ordine jam ducimur. Antea (§. V.) indigitavimus, omnem ſaporem præſupponere ſalinum; ut itaque ſalium vis eo clarior evadat, demus etiam decet generalem chemicam, hoc eſt, analyticam ſalis ideam. Sal eſt corpus ſapidum, in aqua ſolubile, ex aqua & terra tenuiſſima intima unione inter ſe combinatis conſtans. Ejusmodi ſimplicem mixtionem præcipue habet ſal primigenium, ex quo omnia reliqua ſalia ſuos derivant natales, ſive ſint acida, ſive alkalina, ſive mediæ naturæ. Ex hacce brevi quidem ſed diſtincta ſalium generali idea ſequentia emanant corollaria. I:o Aquam in cauſſa eſſe, quod terra aut in illa ſoluta, aut intime cum illa unita, una cum illa in ſubtiliſſimos ſe inſinuare queat corporum meandros. 2:o Terream ſalium portionem præcipuam eſſe, quæ papillas nerveas & fibras titillat & irritat. 3:o Quo ſimpliciora ſalia, & minus oleoſi vel terreſtris continentia, eo fortiora; eo enim intimior aquæ cum terra unio, & tanto faciliorem tranſitum aqua terræ parat, unde quoque acidum alkalino ſale fortius, & hoc denique ſale neutro. 4:o Quatenus ex aqua & terra compoſitum eſt ſal, hinc & in fluida & in ſolida corporis humani agere debet; ad utraque enim, qua principiorum analogiam, habeat, neceſſe eſt, vim attractivam, cujus quoque theſis veritatem experientia demonſtrat. Sed hæc generaliter de ſalibus dicta jam ſunto, ad ſpeciales jam ſapores revertamur. *Acida* quod concernit ſalia, diverſas & certo reſpectu fere contrarias produnt vires, pro-

ut

ut ex diverſis deſumuntur regnis. Sed nihil miri, maxima quoque qua mixtionem illa intercedit differentia. *Acida* enim *Regni Vegetabilis* præter corpus acidorum proprium, prout loquitur Guerike, etiam maxime ſunt diluta aqua, & oleoſum quoddam continent acidas ſpiculas aliquatenus involvens quaſi, hinc & hæcce magis amica ſunt corpori humano, & ſanguinem ſolvendo illiusque oleoſas partes attrahendo, reſolventem & antiphlogiſticam edunt virtutem; ad alkali quoque quatenus magnam habent vim attractivam, hinc & alkalinam ſanguinis diatheſin corrigunt. *Acida* vero *mineralia* idem quidem continent principium ſalinum, ſed magis purum, concentratum, & cum mineralibus terris combinatum, hinc quoque magis corroſivum, quare & hæcce ſolida deſtruunt, & fluida congrumant, oleoſas partes maxima cum vehementia attrahendo & coagulando, unde & hæmorrhagias ſiſtunt. Hoc tamen de concentratis valet, at ſi diluuntur magna copia aquæ, corroſivitatem ſuam eadem proportione perdunt, vel ſi edulcorantur ſpiritu vini, ſaponaceam & aromaticam induunt naturam. *Alkalina lixivioſa* magnam habent ad acidum vim attractivam, unde antacida, & quatenus mucilaginoſorum ſunt menſtrua, hinc viſcoſas ſaburras ſolvunt, unde attenuantia, ſtimulantia & abſtergentia ſunt. *Salia media* eſſe attenuantia & reſolventia per ſe patet. *Dulcia* quatenus & oleoſum & ſalinum ſuo includunt gremio, hinc & ex utriusque participant natura & virtute. Unde quoque acido ſuo attenuant, ac reſolvunt, oleoſo vero emolliunt & lubricant. Nec ſtimulando agunt, qua ſalinum ſuum, cum illud oleo ſit irretitum, immo potius ſtimulantia acria oleoſo ſuo involvunt. *Amara* ex oleo & ſale conflata maximam cum bile habent affinitatem, hinc & ipſius ſuſtinent vices, eo quod mucoſam & tenacem

nacem materiam a parietibus vaſorum ſaponacea ſua virtute ſeparant, fibras ventriculi & inteſtinorum relaxatas coadunant, & ſtimulatione majorem humorum adfluxum excitant. Maxime quoque antiſeptica ſunt, quatenus acido ſuo alkaleſcentiam putredinoſam deſtruunt, & tonica ſua virtute fibras putredinoſæ ſolutioni proximas conſolidant, firmant. *Auſtera* quoad aciditatem ſuam particulas oleoſas involvunt, terreas vero ſuas partes fibris coadunandis & adſtringendis impendunt. *Acria* & in fluida & in ſolida agunt ſtimulando, viſcoſa quoque reſolvunt ac adtenuant, & ſi cum oleoſis conſociantur, calorem quoque exaugent. *Aromatica* qua ſalinum ſuum ſtimulant, ratione vero olei, cum ſpirituoſa activa parte combinati, partes oleoſas in ſanguine augendo, ac ſpirituum vitalium motum promovendo, analeptica, calefacientia ac diaphoretica ſunt, quo plus acredinis continent eo magis ſtimulantia.

§. VII.

Ex ſapore & odore ad vires Toxicorum quod concludi poſſit, jam paucis demonſtravimus. Sed ſi præcedentes §. §. penitiori ſcrutinio ſubjiciantur, patebit, quod ſapor & odor in ſe pallidam nimis lucem in hanc rem fundant, niſi ſimul Theoria & Empiria chemica inſtillaret, quid in corporibus odoriferis & ſapidis ſit, quod obſervatum edit effectum, vel qualis eorundem mixtio eſſe debeat, ut hunc & non alium exſerant odorem vel ſaporem. Eſt itaque analyſis chemica fundamentum, quo nititur Theoria Medicamentorum qua eorundem vires. Porro quatenus is diſtinctam demum habet ideam quantitatis cujusdam effectus, qui primo rite novit cauſſas agentes, non ſolum qua totalem ſuam materialem naturam, ſed & qua unius cujusque partis totius mixtionem & indolem; deinde

inde harum harmoniam inter ſe & connexionem cum effectu; & poſtremo cauſſarum agentium quantitatem. Omnia hæc detegit Chemia: primum & ultimum ex analyſi medicamentorum inſtituta. Secundum noſcitur ex theoria affinitatis corporum, experimentis chemicis eruenda. Hinc demum patet, præter experientiam nullam dari adeo certam methodum, rationes & quantitates effectuum determinandi, adhuc cognitam, ac chemicam. Sed hoc adeo evidens eſt, ut qui ideam Chemiæ antea (§. II.) datam animo volvit, fateatur oportet, hoc Chemiæ eſſe officium; ſed dolendum, quod huic ſuo officio, qua regnum præcipue vegetabile, exacte facere nequeat ſatis, quatenus ignis, primarium ipſius inſtrumentum, corporum partes ita ipſa ſub analyſi mutat, ut multum ſeparatæ a naturali ſua diſcrepent indole, hoc eſt, ut potius ignis fœtus eſſe, quam vere educta chemica, cogitari poſſit. Sed licet ſufficienter hoc in negotio ſolidiſſima in diſſertatione: *an & quousque Chemia reſolvat corpora &c.* nobis otium fecerit *Celeb. Chemiæ Prof. D. D. Gotſch. Wallerius*, paucas tamen pharmaceuticas cautelas & regulas huic opellæ inſerere, officii & materiæ, quam pertexendam aſſumſimus, ratio expoſtulat.

§. VIII.

Inſtrumenta Chemiæ activa tria ſolum eſſe notum eſt, ignem, aërem & menſtrua, nec pluribus natura vel ars indiget ad diacriſes vel ſyncriſes inſtituendas. Hæcce licet fortiſſima ſint, nutui tamen applicantis obſecundare debent, prout debilioribus vel fortioribus indiget cuneis ad corporum principia educenda. Rite vero adminiſtrantur hæcce inſtrumenta, ſi ſequentes obſerventur regulæ. 1:o cavendum, ne odor vel ſapor Medicamentorum per analyſin chemicam pereant vel mutentur. Hinc 2:o volatilitatem vel fixitatem partium conſtituen-

tium ex Theoria principiorum probe cognitam habeat neceſſe eſt. 3:o Affinitas corporum ſeu vis eorundem attractiva ad invicem & ad menſtruum ſolvens nota eſſe debet. Hacce enim regula omnium corporum per menſtrua reſolutio & compoſitio nititur. Hiſce univerſalibus regulis ſequentes ſpecialiores fundantur. 1:o Si adſit aliquod ſubjectum vegetabile odoriferum, ex antecedentibus (§. III.) patet, vim ipſius quærendam eſſe in oleo ejus æthereo, quod duplici via ſeparari poteſt, aut ſi cum affuſa aqua leniſſima inſtituatur deſtillatio, vel ſi admodum volatile illud odoriferum ſit, adornatur deſtillatio, cum ſpiritu vini. 2:o Si ſubjectum non eſt odoriferum, ſed ſapidum, inde jure concluditur ad ſalinum aliquod, cujuscunque demum generis fuerit, quod conſequenter aqua eſt ſolubile, adeoque ſucco expreſſo, vel ſubjecto cum aqua triturato, ſal eſſentiale ordinaria methodo ſine igne exinde præparari poteſt. 3:o Si reſinoſum planta edit ſaporem, reſinæ vel balſami ſubjectum ſpondet proventum, unde quatenus ſpiritus vini horum corporum proprium eſt menſtruum, cum eo itaque inſtituatur extractio, & paretur Eſſentia, Tinctura &c. 4:o Si oleoſus adeſt ſapor absque tamen odore, oleum inde cum ſucceſſu exprimi poteſt. 5:o Si gummoſum cum reſinoſo junctum detegit ſapor, ſpiritus vini aqua probe dilutus menſtrui fungitur officio, quo in deſiderata forma extrahi poteſt gummoſa, reſinoſa aut reſinoſo gummoſa ſubſtantia. Aut ſi præoptetur reſina a gummoſa parte ſeparata, aut primo cum ſpiritu vini rectificato, & dein cum aqua, vel vice verſa, inſtitui debet extractio, prout reſina vel gummi ſuperpondium habet. Haſce regulas ſi obſervaſſent Pariſienſes æque ac Kœnig & Wedel aliique, nullus dubito, quin omnes deſiiſſent querelæ de ſimilitudine eductorum ex omnibus vegetabilium ſpeciebus.

CLXXIV.

CLXXIV.

CONSECTARIA ELECTRICO-MEDICA

PRÆSIDE

D. D. CAR. LINNÆO

PRO GRADU DOCTORIS

propoſita a

PETRO ZETZELL

Sudercopia O-Gotho.

Upſaliæ 1754. *Octobr.* 12.

Neminem fugit, FR. PIVATI, Juriſconſultum Venetum, primum fuiſſe, qui morborum per electricitatem curandorum fecerit pericula: quod inſtitutum tam proſpere ceſſit, ut maximam omnibus moverit admirationem. Literis enim annis MDCCXLVII & XLIX clarus conſignavit auctor, vim electricam in tubis vitreis balſamo quodam obductis excitatam lenimen adtuliſſe podagræ, arthritidi, paralyſi aliisque hujusmodi morbis: Immo, quod ſingulare plane & inauditum, tradidit etiam exempla ſolutæ alvi, excitati ſudoris & motæ ſalivationis, actis tantummodo in motum vi electrica effluviis medicaminum. Tam mirabilem electricitatis virtutem haud multo poſt novis etiam

D. JOSEPHUS VERATTI partim confirmavit partim auxit experimentis: quibus factis, accidit ut cupiditas novam experiundi medicinam omnium fere ceperit animos. Paucis igitur poſt videre licuit hinc inde per Europam maximi nominis Phyſicos experimentis hiſce occupatos inſtituendis; at non omnes pari cum ſucceſſu. Electriſatione ſanarunt quidem D. JALLABERT paralyſin quandam brachii; *Nobiliſſ.* D. *de* SAUVAGES hemiplegiam, rheumatismum, doloremque iſchiadicum; ut & D. BIANCHI morbos paralyſeos atque rheumatismi. Fuere tamen alii, qui fruſtra omne adhibuerunt ſtudium: immo, ut dicitur, quorum tentamina infauſtos habuere exitus. Hinc tanta orta eſt opinionum varietas atque ſermonum, ut quilibet neſcius fuerit, quid de nova teneret re ſtatueretque.

Hæc erat facies medicinæ electricæ, cum ante triennium primus aggreſſus eſt *Celeb. Aſtron. Prof.* D. MART. STRÖMER aliquot inter nos hujus generis inſtituere experimenta. Quorum ſucceſſu aliquali animadverſo, factum eſt opera *Nobiliſſimorum Virorum D:ni Archiatri* ROSE'N *&* D. STRÖMER, ut Ego conſtitutus ſim, qui in novam inquirerem medendi rationem. Ita jam per biennium occaſionem habui, in variis ſubjectis & diverſis morbis quotidie per horas aliquot electricam in Noſocomio Upſalienſi experiundi medicinam; qualem vero hanc invenerim, in animo jam mihi eſt Tecum, B. L. pauciſſimis communicare, caſibus interea in medio relictis, donec Ephemerides prodeant Upſalienſes.

AMAUROSIS.

In duobus ægris fruſtra ſcintillas ex oculorum viciniis eductas fuiſſe; fruſtra quoque commotionem

nem adhibitam vidimus electricam, ut vix aliquid hoc in morbo ab electricitate ſperare liceat.

ARTHRITIS.

Ægritudines articulorum animadvertimus quidem ſcintillis ſæpe ceſſiſſe electricis; dolendum vero, materiam repelli arthriticam, alia intus excitantem mala. Sic crebra animadverſione perſpeximus, ſub uſu curæ electricæ, dolores capitis fugaces, vertiginem, nauſeam atque tormina ventris ægros afflixiſſe, quæ incommoda, articulos iterum repetente materia morbi, conquievere. Deprehenſi quidem ſunt hac ſub cura, qui veſicam ſæpius levare coacti ſunt, & quorum corpora nocturno manarunt ſudore, unde ſpes animum ſubiit, longinquitate temporis & uſu frequenti malum longe pertinaciſſimum minui tandem atque molliri poſſe; verum enim vero poſt parvam temporis intercapedinem ægros iisdem, ut antea, malis diſtineri & divelli triſtes ſumus experti. Non obſcurum igitur eſt materiam arthriticam ictus eluſiſſe electricos.

CEPHALÆA & HEMICRANIA.

In morbo hoc chronico, a materia catarrhalis vel rheumatici generis orto, experimenta cum ſcintillis inſtituentes, animadvertimus dolorem quidem nonnihil leniri & diſſipari; abſoluta vero cura, eadem, qua antea, acerbitate urgere: cui incommodo ut occurreremus, ſimul in uſum vocavimus medicamenta interne ſumenda, præſcribendo ægris ſub uſu electricitatis decoctum quoddam ſangvinem mundificans, vel Electuarium purificans *Nobil. D:ni Arch.* ROSE'N, & ſic conſtantiorem nobis præſtitit uſum medicina hæc externa reſolvens.

CONTRACTURA.

Nonnullis hoc in morbo utilitati fuit electricitas, ut haud indigna ſit, cujus periculum faciant ægri. Quendam enim vidimus per plures annos a materia catarrhali membris captum, uſu tandem aſſurrexiſſe electricitatis, & aliquot baculo jam diu innitentibus ambulationem conſpeximus reſtitutam: immo, mirum dictu, ſemel videre licuit in contractura quadam genu rheumatica jam quinquenni, membrum, bis tantum electricitate perculſum, ad ſpatium unius palmæ explicatum. In pravitate vero hac articulorum curanda perquam neceſſarium eſt, diligenter exquirere motus membri deficientes, ut pateſcat, quinam muſculi jam morbo laborent. Illi ſcintillis, non vero commotione Muſchenbrœkiana, convellantur electricis, ſtudioſe ſemper evitando punctiones antagoniſtarum vi prævalentium. Hi potius vapori aquæ calidæ per horas aliquot quotidie exponi, & tempore intermedio pannis laneis, unguento emolliente vel oleo quodam expreſſo madidis, foveri poſſunt, imponendo hiſce dein veſicam, cum lateribus membro adaptatis & calefactis. Obſervandum vero in malo hoc rheumatici vel arthritici generis, initio curationis implenda eſſe vaſa ægrotantis liquoribus morbo congruis, ne in motum acta materia morbi in nobiliores projiciatur partes.

COPHOSIS & SYRIGMUS.

Scintillæ electricæ ſtylo metallico materia per ſe electrica veſtito in meatum deductæ auditorium, irritatione ſua ſolvunt cerumen & pus ſtagnans, ut & in ſurditate a febribus, metaſtaſin digerunt. Quidquid vero in cophoſi catarrhali, nativa, & quæ ab aëre humido, nec non in ſyrigmo efficere

efficere viſæ ſint, ſolatium fluxum & evanidum fuit.

EPILEPSIA.

Epilepſiam hæreditariam, ut & quæ a timore, nec ſuſtulit, nec exacerbavit electricitas.

FURUNCULUS.

Scintillæ electricæ digerunt.

GANGLION.

In tumoribus hujus generis reſolvendis tria capta experimenta belle cecidere.

HYSTERIA.

Flammulas electricas fruſtra experiuntur hyſtericæ.

ISCHIAS.

Aliis in hoc malo contigit ſub uſu electricitatis doloris lenimen, confecta curatione recrudeſcentis; aliis ne quidem hoc boni commodique evenit; aliis prima quidem ſatis proſpera fuere, ſed poſt aliquot dies converſa eſt vis morbi ad inteſtina, unde ventris tormina aſſidua & quam maxime moleſta. Sic quomodocunque ſeſe res habet, victoria certaminis ſemper penes morbum.

ODONTALGIA.

In odontalgia, quæ dicitur, carioſa, catarrhali, arthritica & ſcorbutica, homines numero inſignes, etiam gravidæ, igneam hanc experti ſunt curam. Pleriſque contingit levamen doloris; pauci vero hoc bono diu perfruuntur; redit enim ple-

rumque acerbitas mali vel intra nycthemeron, & jam per aliquot horas, inprimis veſpertinas, gravius affligens, ſponte dein decedit; vel diebus ſequentibus, dolor dentes iterum ſed mitius fodit, repetito electricitatis uſu profligandus. Circa curam obſervare licet, quod ſcintillæ electricæ, mediante ſtylo metallico, continuo communicari ſoleant rivulo cum dente afflicto, ut tremulus, qui ſic excitatur, motus æqualis ſuſtineatur usque ad perfectam ceſſationem doloris.

OBSTIPATIO.

In obſtipatione alvi ſæpius experimenta repetivimus Italica, & quidem cum variis haud parvi ponderis pharmacis, e. gr. jalappa, ſcammonio & rheo; at ſemper oleum & operam vidimus perditam.

PARALYSIS.

Fruſtra tam in hemiplegia, quam in paralyſi commotionem adhibuimus Lugdunenſem; fruſtra quoque ſcintillis paralyticos convulſimus muſculos; tandem vero caſu hinc inde ſupra paralyticam partem ſpatiola invenimus tam ſenſibilia, ut actio ſcintillarum vix tolerari potuerit. Quibus animadverſis, hæc unice loca ſcintillis aduſſimus electricis, & ſic haud ita pridem in cive upſalienſi paralyſin quandam manus perfecte ſolutam vidimus. Liceat igitur hoc in morbo ſuſpendere judicium, donec anſa detur novum repetendi experimentum.

QVARTANA.

Ex paucis, quæ capere contigit, experimentis, nihil certi concludi poteſt. Bis tamen vidimus

mus morbum hunc lenitum in periodicas ſolum tenſiones mutari, etiam ſemel expugnatas.

QVOTIDIANA.

Duo ſolum electricitatem hoc in morbo experti ſunt, qui per totum corpus ſcintillis percutiebantur electricis. In altero febris ad tempus fugata; in altero vero vis morbi in tertianam converſa eſt non ſublatam. Dubium igitur electricitas febrium intermittentium eſt remedium, nec adhuc ſatis exploratum.

RHEUMATISMUS.

Adductum de malo iſchiadico judicium hic etiam valet.

Coronidis loco hiſce ſequentia ſubnectere liceat: 1. In febribus intermittentibus nihil valet commotio electrica. 2. In rheumaticis, arthriticis & ſideratoriis morbis rarior ſub uſu electricitatis eſt allevatio ſine indiciis retrogreſſus cujusdam materiæ. 3. Magna inter morbos ſideratorios & rheumaticos adeſt convenientia; vidimus enim rheumatismum cum ſurditate, tremore, decubitu & mobilitate difficili unius ejusdemque lateris, nec non hemiplegiam, ubi ſcintillæ electricæ hinc inde ſolito majorem excitarunt dolorem, & in qua reſtituto ad aliquam partem brachii paralytici motui ſucceſſit ophthalmia, qua frigidis ab ægro repreſſa, eadem iterum cepit brachium imbecillitas. 4. In paralyſi quadam digitorum annularis & auricularis, ſemel vidi ſcintillarum ex parte affecta eductionem non ſucceſſiſſe. 5. Omnibus ſub uſu electricitatis continuato accidunt tarditas alvi & aucta ciborum cupiditas, ſine dubio ex incremento perſpirationis. 6. Eductis ſcintillis ex parotidibus, ut & ex

partibus oris internis, inprimis linguæ, augentur ſputa. 7. Si in odontalgia educantur ſcintillæ ex ſtylo metallico, nervis portionis duræ ſeptimi paris ad auriculam impoſito, queruntur ægri ad quamlibet emicantem flammulam de acutiſſima in afflicto dente punctione, ut bis vidimus. 9. Serpentes commotione electrica percuſſi moriuntur cum ſumma poſt lethiferum ictum corporis rigiditate.

CLXXV.

PULSUS INTERMITTENS

SUB PRÆSIDIO

D. D. CAR. LINNÆI

PRO GRADU DOCTORIS

propoſitus

ab

ANDREA WÅHLIN

Oſtro - Gotho.

Upſaliæ 1756. *Maji* 5.

---

§. I.

Principium vitale corporis humani, quod ſanguine continetur, eo diligentius obſervare Medicos oportet, illiusque naturam & varias viciſſitudines eo accuratius dignoſcere, quo majori cum fiducia ac fructu mortalibus inſervituri ſint, ſi iſta noverint. Niſi enim recte judicetur, in caſu quovis obvio, de humanæ vitæ indice illa & conſervatrice cauſſa, gradus majores minoresve, quibus læſæ fuerint functiones vitales, naturales, & animales, quæque inde metuantur machinæ univerſæ pericula, definire non licebit. Hinc in Diagnoſticis & Prognoſticis vix ulla excellentior & magis neceſſa-

neceſſaria doctrina, quam quæ ſanguinis, e corde naturaliter exundantis, intervalla, hoc eſt, *Pulſus* attingit.

Etenim Medicus, ſiquidem morbo unicuique fortiter iturus ſit obviam, in hujus perveſtiganda indole ſtudioſe advertet animum ad omnia, quæ ſub ipſo morbo inciderint, phænomena ſibi invicem ſuccedentia, & quo potiſſimum tempore exiſtant, indagabit; contuebitur quoque molimina, quibus niti ſoleat natura ipſa, ut ſe malo liberet. Tum quod maximi momenti erit, ex ſingulis, quæ accidere ægroto ſenſerit, colliget omnino & præcipiet morbi exitum, ut quantum quidem licuerit, intelligat, utrum medelam admittat morbus, an in alium, aut mortem quin deſinat, impediri omnino non poſſit.

Quis autem hæc eruet ſatis & pervidebit, niſi indicia eſſentialia & ſymptomatica tum cetera, tum quæ *Pulſu* offeruntur, agnoverit recte & examinaverit? Immo vero e ſanguine, illiusque per humanum corpus diſtributione varia, pendent ſecretiones omnes & pleræque excretiones; ſanguinis poſthabita ratione nemo pondus fluidorum recte æſtimaverit, quod tamen ſano in homine prævalere debere ponderi ſolidorum experimentis Keillii, Kockii, Gorteri, Geoffroi aliorumque dudum ſtabilitum eſt; univerſæ denique nutritionis cognitio, quæque inde ad tuendam ſanitatem elicientur regulæ, ita fundantur iis, quæ de ſanguine docet Medicina, ut in ſervanda valetudine haud minus juvaverit *Pulſuum* vices noſſe, quam in reſtituenda, ubi afflicta fuerit. Itaque ut circumforaneorum turbam agyrtarum prætercam, haud excuſaverim levitatem quorundam Medicinam factitantium, qui ad ægrotorum lectos progreſſi, carpum quidem tangunt,

gunt, at tam levi & feſtinanti digito, ut vix duos ictus exſpectent, hincque ubi nomen ſolum morbi audiverint, aut unum alterumque ſymptoma, quod ægrotus narraverit, ſtatim ſeſe ad præſcribenda medicamenta conferunt. Hæc certe, ſi quæ alia, diſſolutior properatio Medicum arguit ab ſua arte nimis tenuiter inſtructum, quantumque adhuc abſit a prudentia, quæ peritum atque pium deceat, certiſſime oſtendit. Inſtituatur, fas eſt, in ægroto quovis obvio ſollertiſſimum examen indicantium, ex iis judicia formentur aut certa aut maxime ſaltem probabilia, eoque conſilio non in uno tantum carpo tangatur pulſus, ſed in utroque, immo in temporibus etiam, ne vitium particulare decipiat, ut adeſſe credatur vitium univerſi corporis; præſertim quum differre in utroque brachio pulſus poſſit, uti in Hemiplegia, in motibus ſpasmodicis vagis, inque Arthritide vaga obſervavit Frid. Hoffmannus, in Sauciatis Rajgerus, in aliis alii; tangatur denique mora diuturniori, quum ſæpenumero poſt decem demum vibrationes inæqualitas vel intermiſſio pulſus percipiatur. Scilicet rem haud levis eſſe operæ pulſus differentias rite detegere, & indicationes veras inde formare, evincit maxima ejus diverſitas in ætate hominum varia, in ſexu, in habitu corporis ad ſolida & fluida relato, hujusque univerſi temperamento; evincit diſcrepantia, quæ cernitur in diverſis regionibus & anni tempeſtatibus, in motu corporis & quiete, in mutato victu, in vigilia & ſomno affectibusque animi; evincit denique morborum vix numeranda multitudo, quorum pro diverſis temporibus & ſtatu, diverſum quoque fore pulſum neceſſe eſt. Enimvero quo plures rationes fuerint, ad quas in judicio ex indicio pulſus formando attendat Medicus, ne vitium ſubreptionis committat, & ſuis ægrotique votis excidat, eo utilius etiam erit & magis neceſſarium,

rium, quantum fieri unquam poſſit, accuratiſſime tenere, quidquid ſentiendum pulſus exhibeat in ſano primum, dein ægrotante pariter in corpore. Ego igitur, quandoquidem momentaneam quietem vibrationum, hoc eſt eam ſpeciem pulſus, quæ uno ore aqud Medicos *Intermittens* vocatur, peſſimi ominis a plerisque haberi ſolitam, conſiderare tantum in præſenti cogitaverim, cauſſas illius, quotquot eſſe poſſint, aut hucusque ſaltem Medicis innotuerint, quidque certi de illarum præſentia in Diagnoſticis, de periculis, quæ portendant, in Prognoſticis, cum medela adverſus ſingulas efficaci & propria, pro modulo virium exponam. Atque hoc quidem ut eo perſequar diſtinctius & felicius, præmittam ea, ſine quibus intelligi cetera non poſſint, principiorumque loco de ſanguine quædam, motu ejus & inde oriundo *pulſu* dicam breviter, ut qui *intermittens* appellatur, hujusque cauſſæ dein patere queant melius.

§. II.

In corporibus quia mutatio omnino nulla ſine motu poteſt exiſtere, ad principium quoque vitale humani corporis motus pertinebit, utpote cui excitando ſuſtinendoque nervos omnes humanæ machinæ atque vires Supremus Auctor deſtinavit. Hinc ergo derivandum mechaniſmum phyſicum ad vitam humanam permultum conferre, non veritates modo docent Mechanicæ, Phyſicæ, Anatomicæ hisque nixæ Phyſiologicæ, ſed & variatio, quæ externis a rebus, ubi his utimur ad tuendam vitam, oritur in œconomia univerſa functionum vitalium, naturalium & animalium, ipſaque firmat neceſſitas, qua cogimur alimentis reſarcire quidquid mutua agitatio partium corpori veluti detraxerit. Eſt autem fluidorum, quæ per ſolidorum canaliculos motu

motu transmittuntur in humano corpore, nobiliſſimum & latiſſime penetrans illud, quod *ſanguinem* appellamus. Hic liquor homogeneus eſſe facile crederetur, niſi compoſitum conſtaret partibus maxime diverſis, aqua, terra, oleo, ſale & aëre non elaſtico, quæ partes ſingulæ ut miſceantur & implicentur invicem, actio viſcerum, ſal, calor & liquoris ipſius circumlati motus efficit. Vaſa, quæ liquorem hunc rubicundum continent, duplicis ſunt generis, *arteriæ* nempe atque *venæ*. In utrisque movetur, non vi modo cordis & arteriarum, ſed & vi forte quadam propria, tum etiam actione partim adjacentium muſculorum, ut in venis, partim aëris, ut in pulmone. Namque ſanguine refertum cor, vi ſua eum protrudit in contigua ſibi arterioſa vaſa, ita quidem, ut ſicubi ſanguinis columna totam oppleverit arteriæ diametrum, ſtringatur cordis ventriculus. Et quia mox urgent & impellunt porro undæ ſanguineæ protruſæ, tum in axi tum in perimetro arteriæ, hujus ad parietes niſus illarum verget. Impulſui cedunt illi, brevi licet, quum ſint elaſtici, priſtinum ſtatum recuperaturi; nam quoties vis liquorem quemcumque movens ſuperat vim qua reſiſtunt vaſa, toties vel frangi vel cedere debent horum parietes. Hæc arteriarum dilatatio, vel earum expanſio ultra diametrum naturalem, *pulſus* nuncupatur, nec eſſe poteſt niſi in arteriis, quippe in quibus ſolis parietes nunc expandi videamus, nunc rurſus contrahi. Propelluntur autem, ob materiæ intertiam & cauſſas reliquas, undæ illæ ſanguineæ motu inæquali, ita ut majori impetu feratur columna ſanguinis, quæ vim cordis nuper paſſa eſt, quam quæ remotior a corde diſceſſit, & deſinat tandem pulſus omnis, ubi eo usque pervenerunt undæ ſanguineæ, ut communicatam ſecum vim actione cordis fere amittant. Cauſſam igitur *pulſus* primariam in corde ponimus, quum-

quumque nulla dilatatio fiat niſi prægreſſa contractione, immota ſtatutum lege credamus, ut Syſtolen excipiat Diaſtole, vel ambarum potius una adjuvet excitetque alteram, prout actionis & reactionis, per naturam univerſam corporum, mutua vis eſt & alternans opera. *Pulſus* ſpecies heic percenſere ſupervacaneum foret, quum in Scriptis Medicorum tantum non omnium enumeratæ habeantur. Id unice caveamus, ne in ſpeciebus conſtituendis nimii dilabamur in tricas, e quibus nullus ad poſtremum ſuperſit exitus.

§. III.

Dum intra tempus, quo arteriæ dilatari ſolent naturaliter, nulla percipitur pulſatio, *intermiſſio pulſus* evenit, eſtque hæc vel major vel minor, prout cauſſæ impeditæ circulationis ſangvinis vel fortiores vel leviores fuerint. Ubi vero interceptus quiete pulſus exiſtimabitur, neceſſe eſt, ut nec contrahantur arteriæ, nec dilatentur; nam ſi ſyſtole exiſteret, neceſſario etiam ſequeretur diaſtole (§. II), & quia *pulſus* oritur actione cordis & arteriarum, qua liquidum ſanguineum circumducitur, cauſſa quieſcentis pulſus aut in vitio cordis & arteriarum, cauſſarumve reliquarum motricium, aut in vitio ſanguinis, conſiderati ut liquor, qui movebitur, invenietur. Contineat ergo

PRIMA CLASSIS *cauſſas intermiſſionis pulſus, e vitio cordis repetendas, quod adeſt, ubi Syſtole ejus quadam ex cauſſa impediatur.*

1.) Cor, uti muſculus, agendi vim ſuam debet *nervis*. Hi ergo ſimulac læſi vel tantillum fuerint, ad cor usque nævi contagionem propagabunt. Poſſunt autem illi 1.) vel paralytici evadere, vel tumore

more quodam premi, vel pathematibus affici, ita ut fluidum eorum ſubtiliſſimum eo momento, quo ſyſtole cordis perageretur, vel prorſus non, vel minus ſufficienter in cor influat, hincque fiat, ut undam e ventriculo ſuo cor tanto impetu non propellat, quo arteriæ ultra diametrum naturalem expanſio ſequatur. Id evenit in animi affectibus, ejus deliquiis, palpitatione cordis, convulſionibus & morti propinquis, ubi cor ſingulis ictibus non valet expellere ſanguinem cavis ſuis contentum. 2.) Spasmos quoque quam ſæpiſſime excitant, qui & mirifice cordis motum turbatum reddunt, uti latius diducto malo per conſenſum partium in Hypochondriacis, Hyſtericis & reliquis Spasmo afflictis optime obſervatur.

2.) Remoram quoque liberi motus cordis objicit *concretio ejus cum pericardio*, ex defectu halitus, in interna pericardii & externa cordis ſuperficie, per hiantia arteriolarum oſcula, exſudantis, ad frictionem faciliorem reddendam, & concretionem illam impediendam. Cujusmodi caſus haud rari ſunt apud Anatomicos. *Freind* & *Lowerus* in plurimis, qui intermittente pulſu laborarunt, hanc cauſſam poſt mortem eorum invenerunt. *Peyerus* in Parerg. Anat. III. p. 198. & *Malpighius* de Mort. ſubit. Libr. II. Obſ. 4. in iis, qui poſt graviſſimas oppreſſiones pectoris & palpitationes cordis obierunt, pericardia cordibus affixa obſervarunt. *Cheſelden* in phthiſico, *Lapeyronie* in hydrophobo & *Senac* in pleuritide mortuis, totum cor pericardio concretum viderunt, ut taceam, quæ huc ſpectantia notarunt Hartmannus, Hallerus & plures alii. Neque dubito, quin hujusmodi concretioni tribuendum ſit, quod inventum in cadaveribus cor deſtitutum pericardio, tot auctores ſcriptis retulerunt. De quibus & multis aliis obſervatu

 dignis

dignis legi merentur Præclari illius & Indefeſſi Rei Anatomicæ Scrutatoris D:ni *de Senac* opera, ſub titulo *Traité de la ſtructure du coeur* Tom. II. L. IV. C. 5.

3) Deminuitur facultas virium, ad cordis contractionem efficiendam, mobilitate hujus muſculi in agendo imminuta, *ex materia quadam oſſea in ſubſtantiam ejus effuſa.* Illuſtr. *Hallero* debemus doctrinam de modo, quo in oſſeam duritiem convertantur ſolida in corpore humano, pulcherrime explicatam, quem modum & in Act. Scient. R:æ Acad. Stockh. & aliis ſuis in ſcriptis plurimis experimentis anatomicis demonſtravit, unde maxima quoque lux veritatibus medicis affuſa eſt, non ſine inſigni uſu in praxi medica. Tales vero oſſeas & cartilaginoſas concretiones, ante eum etiam notarunt *Galenus*, *Veſalius*, *Riolanus* & multi alii. *Cheſelden* valvulas ſemilunares juxta aortæ exitum oſſeas factas vidit. In *Tranſact. Philoſ.* valvulas mitrales & tricuspidales oſſium inſtar duras repertas fuiſſe legimus. *Smetius* auriculam dextram, & *Marcus Aurelius* ſiniſtram calloſam vidit *a*). Satis autem patet, quam adverſa eſſe debuerit cordis motui ejusmodi durities in illis partibus, quæ motum adjuvabunt, quantaque neceſſitate ſecutura inde ſit *Pulſus* intermiſſio.

4.) Cor, quamquam muſculus robuſtis omnino fibris & firma compage conſtructus, vi tamen ſanguinis impulſi, *expandi* poteſt ad ſpatium ſæpe incredibile. Stupendas ejusmodi expanſiones *Williſius* poſt febrem pleuritidem, *Tanton* poſt peripneumoniam, *Tulpius* & *Martinus* in hydrope pectoris, obſervarunt. *Heurnius* etiam in libero XII annos

a) *cfr. Senac. L. c. C. LX. p.* 344.

annos nato cor, quam in bove majus, vidit *b*). At expanſo ita cordi præter modum fatiſcent haud dubie vires, quibus ſanguinem propellat more ordinario, hincque in cauſſa erit, ut pulſus relenteſcat.

5.) *Aneurysmatibus* haud raro cor afficitur, unde pariter intermiſſio pulſus, quum impedimentis, quæ attulerint aneuryſmata illa, removendis impares ſint conatus cordis, cavumque adeo illius præter naturam dilatetur, ſicque impediatur ſyſtole. Exempla hujus cauſſæ in quiete pulſus momentanea adfert Illuſtr. *Van Swieten* in Comment. Boerh. Tom. I. pag. 292. ut taceam *Ballonium*, *Cæſalpinum*, *Malpighium* & reliquos.

6.) *Polypi cordis* ab omnibus fere Anatomicis obſervati, falſa etiam ſui ſpecie nonnumquam eos fefellerunt. Verumtamen ubi reipſa adfuerint, ventriculos cordis inſolentius diſtendant neceſſe eſt, motum illius liberum ſupprimant, pulſumque adeo intercludant. *Bartholinus* cor incredibili magnitudine ob inhærentem polypum vidit, auricula etiam dextra maxime dilatata, ſiniſtra vero vix coryli nucis magnitudinem æquante. *Veſalius*, *Blancardus*, & plures de polypis inſolita magnitudine inventis ſcripſerunt, de quibus evolvatur *Senac* T. II. L. IV. C. 8. p. 405. c. ſ.

Succedit 7.) *Inflammatio*, quam in corde æque exiſtere poſſe, atque in viſceribus aliis, multa exempla monſtrant, tumque maxime ubi inflammationes vicinarum partium præceſſerint. *Cornelius Gemma* poſt febrem Hemitritæum & Peſtilentialem in plurimis cadaveribus cor inflammatum & ſphacelatum

b) *Senac L. c. C. VIII. p. 396. ſeq.*

celatum vidit. *Kerkringius* ſubſtantiam cordis nigram obſervavit *c*), ut linquam ceteros.

8.) *Tumores*, *Abſceſſus* variaque *Ulcera* cordis motum ejus interdum & aliquantum retardare poſſunt. *Columbus* in Cardinale quodam Cambara, tumorem ovi magnitudine ventriculo ſiniſtro incluſum vidit. Idem in alio cadavere abſceſſum totum cor ambientem invenit. *Cheſelden* aperuit puerum, in quo baſis cordis exulcerata erat. *Caſp. Baubinus* totum cor eroſum vidit. Excreſcentis quoque carnis deformitatem in corde reperit *Lowerus* atque alii *d*). En! cauſſas parvi illius voluminis, quod in multis cordibus obſervarunt *Malpighius* & *Riolanus*, & unius tantum ventriculi a *Rolfinkio* in cadavere quodam inventi, ut etiam hirſutiei cordis, in Actis Petropolitanis & Tractatu de Cordibus villoſis; cui rei lucem pariter affundit exemplum id, quod attulit Weitbrechtus, ubi materia condenſata cordis ſuperficiei inſidens villorum ſpeciem præbebat *e*).

9.) *Lapides* in ventriculis cordis inventos motum ejus turbare, monſtrat *Wierus*, qui tres lapides rubros in corde Imperatoris MAXIMILIANI II. vidit, poſtquam hic vivus graviſſimis palpitationibus vexatus fuerat. Neque enim recte quiſpiam dubitaverit, quin hoc etiam in viſcere calculi generari poſſint, quorum plura exempla inveniuntur apud Scriptores *f*).

10.) *Vermes* in ipſo corde inventos multi Anatomici dictitant. Quod ſi ibi etiam nati fuerint, unde originem habuerint, difficile dictu erit. Attamen

c) *Senac. L. c. C. VIII.* *d*) *idem L. c. C. VII.*
e) *C. IX. pag. 423.* *f*) *C. IX. pag. 427.*

tamen fieri non poteſt, quin ſuo pondere, morſu atque ſordibus remoram cordi illius in functionibus objiciant. Inter alios illam cordis labem annotarunt *Riolanus* & *Zacutus Luſitanus*, qui caſus a ſe viſos ea perſpicuitate & accuratione deſcripſerunt, ut fidem illis denegare neminem oporteat *g*).

11.) Cordis quoque liberum motum varii *pericardii affectiones* impediunt; exempli gratia, ſi oſſeum evaſerit, aut craſſum nimis atque pingue; ſi tumores, vermes & lapides in eo generentur; ſi læſiones, vulnera, inflammationes, hydrops pericardii, vel ſanguis in ſacculum hunc extravaſatus ingruerit *h*), de quibus omnibus eadem valet argumentatio, ac de morbis, quibus cor ipſum queat infeſtari.

Atque hæ cauſſæ ſunt, quæ vi ſua aut reſiſtente, aut alio modo noxiæ, cor a motu ordinario exercendo detineant vel eum prorſus impediant, eoque ipſo efficiant, ut pulſus intermittat.

§. IV.

AD SECUNDAM CLASSEM *cauſſarum, quibus debetur intermiſſio pulſus, refero vitia, quæ ineſſe poſſunt arteriis.*

Licet enim cauſſam pulſus ex corde antea deduxerim, utpote cujus intercepto motu ſubita pulſus ceſſatio contingit, exemplo eorum, qui Syncope afficiuntur; & licet actio cordis ſyſtaltica impendatur expellendæ undæ ſanguineæ, quæ diametrum naturali majorem movebit; attamen ſunt quædam arteriarum affectiones, quæ hanc vim

 ſuffla-

g) *Senac. L. c. C. LX. pag.* 437. *h*) *C. V. & VI.*

ſufflaminant, ut interdum dilatatio non ſequatur. Huc ſpectat

1.) *Paralyticus arteriarum ſtatus*, quo elaſticitate ſua ita privantur, ut diaſtolen tantummodo admittant, ex quo fit, ut deficiente reciproca arteriarum contractione, cui debetur pulſus, hic intermiſſione ſuſpendatur.

2.) *Spasmodica arteriarum contractio*, quæ eodem ac de corde dictum, modo exiſtit; hæc nimirum affectio, paralyſi oppoſita, parietes vaſorum nimis conſtringendo, dilatationi eorum plane reſiſtit.

3.) *Compreſſio externa arteriæ*, qua vis movens impeditur, quo minus eo in loco, ubi compreſſa eſt arteria, diaſtolen excitet, ſine qua quieſcet pulſus.

4.) Durities in tunicas arteriarum inducta, a ſtagnante liquido iis in vaſis, per quæ ei exitus denegatur; hinc minus flectuntur latera, ſicque non cedunt motui, ſed diametrum eandem internæ ſuperficiei vaſis conſervant, uti in *inflammationibus* earum evenit.

5.) Durities tunicarum arteriæ, inducta ex effuſa in eas *ſucco oſſeo*, unde latera ejus flexioni ad diaſtolen neceſſariæ reſiſtunt, quietemque pulſus inferunt. Succus hic oſſeus effunditur in interiorem arteriarum cellulofam, uti anatomicæ ſectiones Halleri teſtantur.

6.) *Aneuryſma verum*, quod provenit vel a tenuitate cicatricis vulneratæ arteriæ, impetum cruoris non ſuſtinentis, vel ex læſis exterioribus arteriæ tunicis, ſalva manente interiori, quæ impetu cordis dilatatur, & ſaccum format. Arteria itaque illo in loco non amplius manet æquabilis

conicus

conicus canalis, ſed in ſaccum extenditur, qui in ingentem ſæpe molem augetur, uti obſervata Medicorum de ingentis & ſtupendæ molis aneuryſmatibus, in cadaveribus inventis, nos ceteriores faciunt *i*).

7.) *Concretio in arteriis polypoſa*, cujus præſentiam tantum non omnes ſectiones anatomicæ, in ſubjectis ætate provectioribus inſtitutæ, detexerunt. Nempe efficiunt polypi intermiſſionem *pulſus*, retardando liquidi movendi copiam, quæ ſufficiens eſſet juſtæ arteriarum dilatationi.

§. V.

TERTIA CLASSIS *cauſſarum intermiſſionis pulſus, in ipſo ſanguine quærenda eſt.*

Sanitas, quam optimo jure in expedito fluidorum per vaſa tranſitu collocaverimus, eam ſanguinis naturam requirit, ut non tantum juſta proportio adſit inter elementa ſanguinis, ſed etiam ut attractio ea vigeat, qua tum nimia diſpoſitio ad concreſcentiam, tum juſto minor niſus ad contactum impediatur. Si itaque mutatio quædam in ſanguine accidat, qua pulſus intermiſſio contingeret, ea ſanguinem motui ineptum, nec actioni cordis & arteriarum obſecundantem indicaret. Quocirca cauſſarum, quibus intermittatur pulſus, ubi peccat ſanguis,

1.) erit *viſciditas* in corporibus cacochymia pituitoſa laborantibus, quæ obicem actioni cordis ponit.

 2.) *Dia-*

i) *Cfr. Comment. Halleri in Boerh. Inſtit. Medic. T. IV. p. m.* 215.

2.) *Diatheſis ſanguinis phlogiſtica*, in febribus acutis, inflammatoriis, dum ſola tenuiora trajiciuntur, reliqna vero immobilia ad extremitates arteriarum hærent, unde non poteſt non quies momentanea pulſus interdum exiſtere. Ejusmodi noxa ſanguinis ex denſitate in vera Phrenitide evenit, ubi ſanguis per arterias vertebrales allatus ultra non pellendus ſubſiſtit ad fines vaſorum, donec liquidiſſimis tandem per canales laterales expreſſis, craſſioribus vero accumulatis, repletis & obſtructis fere omnibus corticis cerebri vaſis, immedicabile reddatur malum.

3.) *Nimia ſanguinis copia* diſtentionem noxiam inferens ſumme plethoricis, ut latera arteriarum veluti obruantur; is enim effectus nimiæ diſtentionis eſt, ut vaſa ſupra modum dilatando, ſicque eorum robur tollendo paralytica faciat, ita ut vires quibus contraherentur, ſuperare non valeant obſtaculorum vehementiam.

4.) *Defectus ſanguinis*, cordis atria ita non implentis, ut ſtimuletur cor ad ſyſtolen perfectam; exemplo eſt motus ſanguinis in deliquiis & copioſioribus hæmorrhagiis, obſervatur quoque optime, ubi magna evacuatio per phlebotomiam inſtituenda eſt; ultimus videlicet limes ille, ad quem extendere venæ ſectionem Medicis licuerit.

§. VI.

Abſoluta conſideratione cauſſarum, quibus accidit, ut intermittatur pulſus, ſequitur *Diagnoſis*, facillima, ſi quidem pulſum ipſum intermittentem ſpectemus, quippe qui tactu mox ſentitur, ubi arteria ſueto alias tempore, digitum non ferit. In ſingulis vero dignoſcendis cauſſis majori opus eſt ſoller-

ſollertia, nec putaverim Medicos vel experientiſſimos adeo felices in praxi fore, ut in caſu quocunque obvio heic inveniant quidquid quæſierint. Signa enim ex quibus cognoſcantur cauſſæ illæ, tam varia ſunt, & plerisque morbis cor afficientibus tam communia, ut ex iis nihil certi ad hujus vel illius cauſſæ detegendam præſentiam colligere poſſimus. Meo igitur propoſito ſufficiet forte, ſi præcipuarum ſigna cauſſarum pathognomonica attulero.

Aneuryſma verum adeſſe in corpore intelligimus, ſi illius cauſſa aliqua, uti punctura, ſectio, tuſio, diſtractio, eroſio locum eum affecerit, ubi magna arteria adeſt, ſi tumor leni preſſione evaneſcit, vel plurimum minuitur, & ablata preſſione, mox in priſtinam magnitudinem redit; ſi pulſus manifeſtus in tumore percipitur, ſique malum ita diu duravit, ut alia tumoris cauſſa cogitari non poſſit. Probabilis etiam ſuſpicio aneuryſmatis in interioribus latentis oritur, ex cognitis prægreſſis cauſſis ſupra nominatis, ſi in loco, quem earum cauſſarum aliqua vexaverat, inſolita pulſatio percipitur ab ægroto, ſi cordis motus ſemper obſervatur turbatus, & aucta ſanguinis velocitate ſuffocatur fere, ſique deprehenderimus in aneuryſmatica affectione cordis ſemper prægreſſam fuiſſe nimii humoris præſentiam cava ejus obruentis. Notatu etiam dignum eſt, quod Fabr. Hildanus narrat, gangrænam extremitates ſemper occupaſſe, quoties cor vel majora vaſa maxime fuiſſent dilatata *k*).

Polypi ſeſe manifeſtant palpitatione cordis, anxietate intolerabili, anhelatione, ſubito omnium

D 5 virium

k) *Cfr. Senac. L. c. C. VIII. p.* 416.

virium deliquio, a minimo motu maxime adauctis, reſpiratione difficili, præcipue ſi in pulmonum vaſis hærent; dignoſcuntur etiam ex cauſſis prægreſſis, ut copia ingeſti ſpirituoſi vel acidi mineralis, ſanguinem coagulantis, nimio frigore, viſciditate ſanguinis, cum debilitate ſolidorum, & denique ex prægreſſa graviori hæmorrhagia, unde ſanguis tarde moveri cœperit & concreſcere, ut taceam reliquas. Juxta vero cavendum, ne anxietates, quæ una vel altera hora a paſtu ingruunt, a polypis oriri credamus; hæ enim ex tenaci & copioſo chylo, quo debilis pulmo gravatur, originem ducunt, dum contra anxietates & oppreſſiones pectoris in iis frequentiores ſunt, qui polypis laborant, & alio etiam tempore, quam poſt ſumtum cibum, corpus vexant, præcipue ſi motu vel leviſſimo agitatum illud fuerit. Anxietas, quæ in morbis acutis obſervatur, pro ſymptomate ex polypo orto non habenda, ſiquidem primo potius vitium incipientis obſtructionis in pulmone indicat, uti ex reſpiratione veloci & laborioſa patet. Ejusmodi anxietas criſeos etiam ſæpe prænuntia eſt, & cum pulſu intermittente conjuncta.

Pulſus intermiſſionem proveniſſe *a nervorum affectione* arguit præſentia indiciorum, quæ hanc produnt in ſubjectis facile mobilibus & ſyſtematis nervei debilitate laborantibus, uti in ætate quæ juvenilem antecedit, in ſexu ſequiori, hyſtericis, hypochondriacis, timidis, animi deliquio interdum laborantibus, & iis in morbis ubi debilitas nervorum inordinato eorum motui juncta eſt.

Ubi cauſſa intermiſſionis pulſus orta fuit *ab oſſea quadam duritie* cordis vel arteriarum, aut harum callis nævisque aliis, examinentur indicia ex ætate, victu corporis prægreſſo & habitu ſolidorum & fluidorum.

Inflam-

Inflammationem cordis vel arteriarum cauſſam quietis pulſus momentaneæ eſſe, monſtrant durities pulſus, vehementior agitatio ſanguinis, & præſentia cauſſarum, quæ inflammationem neceſſario inducunt.

§. VII.

In judicio rite ferendo de periculis ex quiete pulſus momentanea timendis, horumque exitu, ad diſcrepantiam cauſſarum in diverſis ætatibus & ſubjectis reſpiciendum eſt. Nam qui lipothymia quidem, palpitationibus cordis & anhelatione difficili laborant, ſubitum interitum haud effugient, quem accelerabit quoque cordis polypus, præcipiti impetu & inopina ſuffocatione enecans. Æque vero extimeſcenda non eſt pulſus intermiſſio, ſi obvenerit ſine adjuncta graviori læſione functionum vitalium, ut in pueris, feminis præcipue hyſtericis, & hypochondriacis, & in concretione cordis cum pericardio, etiamſi ex hac ultima cauſſa, poſt graves pectoris oppreſſiones & cordis palpitationes fuerunt, qui perierint *l*). Contra grave periculum imminet, ſi intermittat pulſus in ſtatu morborum, qui debentur polypis in plethoricis, & aneuryſmati cordis aut arteriarum earumque dilatationi.

Qui pulſus intermiſſionem ab *aneuryſmate* patiuntur, illi vel ſubitaneo interitu jugulantur, vel hectica tabe conſumuntur; liquidum enim in ſacco aneuryſmatico inter polypoſas concretiones hærens, acre fit, & reliquos humores inficit, quare etiam *Ruyſchius* ſterni os & omnes fere coſtas aneuryſmate

l) *Malpigh. de mort. ſubit. Libr. II. obſ. 4. Peyerus in Parerg. anat. III. p.* 198.

te deſtructas obſervavit. *Lommius m)* teſtatur intermiſſionem quo diutius duraverit, eo periculoſiorem fuiſſe, & ſicubi vel duæ modo pulſationes tempore ſveto exſpectandæ abfuerint, mortem portendi, niſi alicui forte tam lentus pulſus naturalis fuerit. Eſt tamen in ſenibus, longa febre vel anhelatione affectis, itemque alias in pueris ab eo obſervatum, poſt intermiſſionem pulſus vitam manſiſſe, quod nulli contigiſſe juvenum crediderimus *n)*. *Proſp. Alpinus o)* refert ſe vidiſſe juvenem pleuriticam, in qua usque ad diem quintum pulſus eo modo quieverit, ut primo die poſt ſingulas ſeptem aut decem pulſationes quieverit ſpatio unius, ſecundo die poſt ſingulas ſex aut quatuor, tertio poſt ſingulas tres, & quarto poſt ſingulas binas, ita ut immobilis multo intervallo arteria maneret, pulſusque ſubſequentes languidi exilesque eſſent, quod certiſſimum alias inſtantis mortis præbet indicium, & nihilo minus tamen, excreta tantum per urinam maſſa craſſa & pituitoſa, ex morbo eam convaluiſſe. Omnimoda vero quies pulſus, quam ἀσφυξίαν dixerunt Græci, referente etiam Lommio l. c. non fida minus, quam truculenta mortis index eſt, quippe quæ morituris fere omnibus ſub finem vitæ accidit, quibusdam breviori ante eum temporis intervallo, nonnullis, quod mirum videatur, pluribus etiam ante ultimum diebus. Ceterum & levioris mali præſagam interdum fuiſſe intermiſſionem pulſus, ac ſine damno graviori transiiſſe, multa exempla monſtrant. *Riverius* eam a lumbrico illatam obſervavit *p)*, & a polypo, non durantem modo

m) Obſ. medic. p. 307.

n) Galenus Lib. II. de Præſag. ex pulſibus.

o) De præſagienda vita & morte ægrotant. p. 240.

p) Cent. III. obſ. 3.

modo diu, ſed & ſæpius recurrentem, ſuperſtite longius vita *q*). *Kerkringius* eam ſine funeſto eventu ſe vidiſſe teſtatur *r*).

Pechlinus confirmat, eandem contigiſſe flatuum exſurgentium copia, quæ mirifice cor conſtrinxit, unde intercepta fuit ſyſtole cordis, evadebat tamen ſine omni periculo, ſtatim ac copioſi ructus exirent *s*). Idem teſtatur ſe intermiſſionem pulſus in ſcorbuticis, in feminis junioribus male menſtruatis, puerperis & nutricibus ſine ullo majori incommodo annotaſſe *t*).

§. VIII.

Licet intermiſſio pulſus ſola conſiderata, morbum non efficiat, attamen quum cauſſas agnoſcat, quæ ſi diutius afflixerint, non poſſint non periculum minari, haud inutile fuerit, deтectis ex diagnoſi allata cauſſis explicare, quo pacto mature ſummoveantur aut minuantur ſaltem, quum Medica Scientia plus ſæpe haud valeat, quam ut mali incrementum differat aliquatenus, & tolerabilem forte morbum reddat miſeris.

Si malum a *polypis*, oſtia vaſorum obturantibus, proveniat, in eo opera collocanda, ut ſanguis reddatur ab omni concretione alienus, quo tritu continuo præterlabentis ſanguinis deterantur ſenſim; conveniunt itaque ſalia lixivioſa & neutra, volatilia & ſpirituoſa prudenter propinata, liquor diluens, copioſe hauſtus, ut etiam ſtimulantia aromatica. Phlebotomia illis corporibus eſt neceſſaria, in quibus major adeſt humorum copia; quies illis

q) *Cent. II. obſ.* 77.
r) *In Spicileg. obſ.* 78.
s) *Lib. II. obſ.* 8.
t) *Lib. II. obſ.* 7. *p.* 214.

illis etiam accomodata eſt, obſervata enim docuerunt polypum, e loco dimotum, inopinato ſuffocaſſe. In votis eſt, ut inveniretur medicamen, quod virtute polypos ejusmodi ſolvendi inſtructum eſſet! Nec eſt, quod deſperemus, quum ea, quibus ſumma inſit ſolvendi virtus, magna quoque non ſemper acrimonia nocere queant. Mel, fructuum horæorum ſucci, denſitatem ſanguinis ſolvunt. Sapo venetus, borax, ſal ammoniacum, ſales volat. oleoſi &c. viſciditatem attenuant. Lentorem lymphæ in ſyphiliticis affectibus, variolis, febre peſtilentiali & petechiali mobilem reddunt Calomelas & Camphora *u*). Iners ovi cocti albumen ſolvit myrrham, & oleum fluidam facit ceram, adeoque inveniri poſſe etiam iners remedium polypos ſoluturum dies futura monſtrabit, ad quod inveniendum incitat maximà utilitas, in ſcientiam & mortales inde redundatura.

In pulſuum intermiſſione ex *abundantia ſanguinis* & *aneuryſmate cordis vel arteriarum*, proſunt ſanguinis detractio, potus tenuiſſimus, ſerum lactis, hydrogala mellitum, cibus blandus tenuis, repetitis vicibus parva quantitate ſumtus, ut parum chyli ſanguini miſceatur, & humorum dilutorum per vaſa lubricata expeditus fiat tranſitus. Mentis & corporis quies neceſſaria eſt, quo componatur eo modo vivendi genus, ut ne fiat major motus cordis, quam qui ad vitam continuandam ſit neceſſarius; hinc omnia ſtimulantia maxime ſunt aliena. *Aneuryſmate* in arteriis externis hærenti medebimur, juvando tunicarum infirmitatem preſſione externa, quæ protrahenda, donec robur ſufficiens adquirant, ad ſuſtinendum impetum undarum ſanguinearum; ſed hoc tentandum in recenti aneuryſmate.

Si

u) *Cfr. Schreiber de Peſtilentia p. 52.*

Si inflammatio cordis aut tunicarum in arteriis quietem pulſui induxerit, medela inflammationibus convenienti, obveniundum, ut ſanguis immobilis hærens recipiat diametrum, canali minorem, ſicque inflammatio ſolvatur.

Pulſus intermiſſio, quæ debetur *oſſeis & calloſis arteriis aut cordi, concretove cordi cum pericardio*, medelam omnem reſpuit, ſola relicta diligentia, qua mitigentur mala, ex tam gravibus cauſſis profluentia.

Hæc ſunt C. L. quæ circa doctrinam arduam non minus quam neceſſariam proferre potui. Multa addi, multa curatius exponi debuiſſe fateor. Benigniorem tamen cenſuram eo certius mihi polliceor, quod voluntate magis, quam viribus conantis, innoxia auſa æquitas metiri ſoleat.

CLXXVI.

CLXXVI.

CORTEX PERUVIANUS

PRÆSIDE

D. D. CAR. LINNÆO

propoſitus

a

JOH. CHRIST. Pet. PETERSEN

Holmienſi.

Upſaliæ 1758. *Maji* 10.

Cum omnia quæ ad hominis ſuſtentationem conſervationemque ſpectant, quando vel a naturali bona conditione recedunt, vel male & perverſe adhibentur, ſanitatem quoque ejus perturbare atque exſtirpare, immo & vita præmature ipſum privare poſſunt; ille quotidiano corporis ſui perniciei periculo eſſet ſubjectus, ſi vel ſummum numen facultate eum deſtituiſſet, convenientem naturæ ejus ſex rerum non naturalium faciendi uſum; vel ſi nulla paraviſſet media, quibus cum ex errore in ipſis commiſſo ignorantiæ vel neglectus ſentiret fructus, eos iterum poſſet propulſare & removere.

Æterna

Æterna vero hæc bonitas hominem tam facultate prædidit, qua corpori quid utile quid damnoſum ſit, tam ſenſibus quam experientia, magna illa magiſtra, diſcernere poſſit, hoc rejicere, illud eligere, quam omnia ei donavit, quæ ad ſanitatem ſuam, vel proprio vitio vel absque eo amiſſam, reſtituendam conducunt. Eum enim in finem montes & valles magna ornavit herbarum copia, medicinas in regno animali diſtribuit, immo in profunditate terræ collocavit theſauros ſanitatis, hominique dedit facultatem, ea ubicunque cognoſcendi, ſibi ſubjiciendi, inque uſum ſuſtentationemque ſuam convertendi. Hæc vero bonitas eo præcipue eſt multiplicata, dum nonnullis mediis proprias plane præbuerit vires, & tanta etiam ipſa produxerit quantitate, ut omnes & ſinguli in uſus ſuos ea convertere poſſint. Non mei quidem eſt propoſiti, omnem remediorum tali vi præditorum enumerare copiam; Corticem vero peruvianum in eorum numerum omni jure referri debere, exiſtimo, dum non modo ſatis copioſa adſit quantitate, ſed & per egregios effectus potiſſimum eorum unum eſſe, ſe manifeſtaverit. Quis enim in orbe medico tam eſt rudis, ut ignoret, hoc pharmaco non modo omnes intermittentium febrium ſpecies certe & ſecure tolli, verum etiam alios morbos, quos efficaciora remedia ſæpe fruſtra ſunt adgreſſa. Si igitur Cortex peruvianus inter remedia ſ. d. ſpecifica locum obtinuit fere principem, & a Doct. Sydenham unicum & ſolum declaratur ſpecificum *a)*, honoribus cumulatur quæ revera ei competunt. Sicuti vero magni nominis & virium remedia, non ſemper utiles atque ſalutares præſtant effectus, ſed recte adhibita illos ſolum edunt; ſic æſtimare

a) Sydenham. op. un. præf. pag. 29.

æſtimare non poſſumus; Corticem eſſe abſolute bonum remedium, ſed potius concludendum, illum inſtar aliorum remediorum heroicorum, maximum ſæpe cauſare damnum atque perniciem, nempe ſi perverſe eo utimur. Et certe damnum hoc pharmaco ſæpius perverſa applicatione productum non eſt leve, cum & ejus patroni amicique in ſcriptis eorum multos allegent caſus, qui teſtimonium inde præbent; & ſi verum eſt, quod Vir tam ob inſignes ingenii dotes & acumen mentis quam ob abuſum inde factum multifarium in mundo erudito, pernotiſſimus, narravit, Bœrhaavius immortalis ſummi illud habuit momenti, dicendo, corticem poſt ejus in Europa introductionem plus trucidaſſe hominum, quam omnes Ludovici XIV. exercitus.

Hujus quidem non adhuc eſt loci, emolumenta & damna, corticis uſu producta, pertractare; ex dictis vero jam ſequitur, maximi eſſe momenti, ut qui praxin medicam exercere cupit, notitiam de hoc pharmaco ſibi acquirat quantum fieri poteſt perfectam; ut præſertim diligentiſſime inquirat, quomodo in ſolida fluidaque corporis noſtri, ſecundum diverſum ſexum, temperamenta, ætates atque tempora anni, agat tam in ſanis quam ægrotis; quæ notitia ita debet eſſe comparata, ut ante applicationem hujus medicamenti, effectus ſecundum diverſos corporum & morborum ſtatus tanquam præſentes ſibi repræſentare, ipſosque prædicere poſſit. Quod vero ego ex ore fideliſſimorum præceptorum hujus Academiæ, ex ſcriptis optimorum practicorum, & ex nonnullis ſecundum eorum exemplar cum cortice inſtitutis propriis obſervationibus, de eo novi, hac diſſertatione, mihi jam legibus hujus Academiæ convenienter, pro ſpecimine adhibitæ diligentiæ & per illam acquiſitæ notitiæ in medicina, publice defendenda, pro facultate mea tradam.

§. I.

§. I.

HISTORIA ET FATA CORTICIS PRÆCIPUA.

A:o MDCXLIX. Cortex peruvianus, alias quoque China, Chinchina, Cortex febrilis & febrifugus, Caſcara de Loxa, Caſcarilla, Lignum de Lima, Palo de calenturas, Chinchona &c. dictus, per Proregem Hiſpanicum Comitem del Chinchon, & non multo poſt per nonnullos Jeſuitas in Hiſpaniam perlatus fuit. Hi ipſum poſtea in Italia forma pulveris, & nomine Cardinalis de Lugo, contra idem auri pondus vendiderunt, unde poſtea fere per totam Europam innotuit. Sacricolarum horum avaritia atque argenti cupiditas per longum quod effluxit temporis intervallum diligentiſſime celavit, eſſe corticem pulveriſatum arboris Ganaperidis dicti *b*). Tandem vero cum & hoc innoteſceret, notitia tamen exacta ejus arboris longe poſt defuit ad annum MDCCXXXVII. Eo vero, & quidem in conventu Acad. Scient. Pariſiis literæ a D:no de la Condamine ad D. du Fay miſſæ ab eo prælegebantur, quibus ſequens inerat arboris hujus corticis deſcriptio *c*): „Creſcit nempe in America meridionali, & quidem in Regno Peruviano, apud Provinciæ Quitenſis oppidum Loxa, nec non alibi; in montium jugis, ad mediam partem & radices, raro vero in planitie animadvertitur. Cajanumam præcipue montem & alios adjacentes, uti & a Loxa remotos occupat. Non adeo eſt procera, ſed ad pruni circiter altitudinem excreſcit. Inſigniter in ramos eſt divaricata, caudex eſt mediocris, & folia quæ ramos veſtiunt ſunt ſimplicia, oppoſita, ovato

b) Lemery Diction. des Drogues.

c) Geoffroy mat. medicale Tom. 8. p. 309.

ovato oblonga, anterius cuſpidata, integerrima, petiolata, tres uncias longa, duas lata, ſat craſſa, coſta per mediam longitudinem excurrente, ex qua nervi laterales ad oras ſucceſſive obliquant. Extremis ramis e ſummo arboris prodeuntibus unus vel plures innaſcuntur florum faſciculi, figura & colore cæruleo-cinereo, antequam aperiantur Lavendulæ floribus nonnihil ſimilium. Communis florum pedunculus ex alis foliorum emergit, & in plures pedunculos minores divaricatur, ſingulos ſingulum florem gerentes, perianthio donatum minimo, quinquedentato, perſiſtente & embryoni inſidente. Corolla monopetala eſt regularis & infundibuliformis, Hyacinthi flori fere ſimilis magnitudine & figura, tubo 9 linear. oblongo, limbo patulo, quinque-vel ſexfido, laciniis acutis, margine attentius inſpicienti leviter ſerrato. Color corollæ intus eſt miniatus, ad medium vividior, ad margines pallidior, extus rubore ſqualido cum lanugine albicante. Ex fundo tubi oblongi egreditur piſtillum, ſtigmate oblongo & viridi inſtructum, tubum quod non excedit, & circumdatur 5 ſtaminibus pallide luteis & intus reconditis. Embryo in capſulam olivæformem permutatur, quæ aperitur a baſi ad apicem duobus loculamentis per ſeptum ſeparatis, unde fere ſemper Semina parva compreſſa capſula rupta proveniunt, margine cincta membranaceo pellucido. Valvæ areſcunt & fiunt breviores & latiores.,, *) Ex hac floris deſcriptione patet,

---

*) Cum hac deſcriptione conferri meretur illa, quam Cel. *Mutis* & b. *Linneo* acceptam referimus, quamque e *Syſt. nat.* 12. *tom.* 2. *p.* 164. huc transſcribere non ſuperfluum erit:

Folia oppoſita, petiolata, integerrima, ſubtus tomentoſa.

Flores paniculati, pedicellati;

Cal.

patet, eam ad Claſſem ſecundum Nobil. Præſidis ſyſtema vocatam Pentandriam Monogyniam pertinere *d*).

§. II.

Hiſtoria docet, Chinchinam apud Americanas gentes per multum jam antea temporis ſpatium contra febres intermittentes fuiſſe uſitatam, quæ ex Leonibus, febre ſæpius vexatis, comeſto vero Cortice ſanatis, eam in uſus ſuos convertere didicerunt *e*). Anno vero 1640 uxor Proregis Hiſpanici, tunc Comitis del Chinchon, tertiana intermittente vehementi, quæ ſæpius epidemice in ea regione graſſatur, Cortice ſanata fuit, unde Hiſpanis ibidem, & ita porro *f*) in ipſa Europa, uti jam mentionem injeci, innotuit. Magnum pulveris Cardinalis de Lugo pretium abunde teſtatur, quanti febrifugum hoc tunc in Europa fuerit æſtimatum. Sicuti vero plerumque res peregrinæ multa experiuntur fata, antequam verus juſtusque eorum determinari poſſit uſus; idem quoque contigit Chinæ. Quantum enim per nonnullos annos in Europa

 erat

Cal. monophyllus, minimus, campanulatus, obſoletiſſime quinquedentatus.

Cor. infundibuliformis, extus tomentoſa. *Tubus* cylindricus, calyce multoties longior. *Limbus* tubo brevior, quinquepartitus: *laciniis* ovato-oblongis, patentibus, apice intus margineque lanatis.

Filamenta 5, ſetacea, e medio tubi. *Antheræ* oblongæ, ſupra baſin exteriorem affixæ in fauce corollæ.

Capſula bipartibilis, dehiſcens in duas partes *diſſepimento* parallelo, latere interiore dehiſcentes.

Adn. Edit.

d) Linnæi gen. plant. pag. 413.

e) Hiſtoire de l'Academie Royale 1738. p. 233.

f) Geoffr. mat. med. Tom. 2. pag. 318.

erat celebrata, tantum poſtea inſecura atque noxia fuit declarata *g*), adeo ut omnis fere ejus uſus fuiſſet ſuſpenſus atque Americanis ſolis relictus. Anſam ad hanc mutationem præcipue præbuiſſe videtur, quia tempus, doſin, uſus reiteratos &c. ad penitus exſtirpandam materiam febrilem, vigoremque corporis reſtituendum adhuc ignorabant, quod etiam ſcitu difficile erat, ob magnum pretium ad inſtituenda tentamina perinde impediens. Non tamen deerant, qui Corticem in febribus intermittentibus adhibebant, nomine tamen ejus occultato, ne propriam periclitarent famam, nec lucrum ex utilitate medicinæ ignotæ poſſeſſoribus proficiſcens, amitterent. Talis erat Robertus Talbot, Eques Anglus, qui multos in Gallia febre laborantes, nomine remedii Anglicani, Cortice ſanavit. Munificentia vero tandem & liberalitas Ludovici XIV. arcanum Talboti patefecit, & cura diligentiaque Monarchæ hujus, Cortex Chinchinæ ſufficienti quantitate ad Galliam, & denique per alios ad totam Europam perlatus fuit. Tali modo celebritas hujus febrifugi amiſſa iterum reſtituebatur. Multi quidem Medici & poſt hoc tempus uſum ejus iterum ſuſpectum reddere voluerunt, fruſtraneis tamen ſemper conatibus. Ipſe quondam ob eruditionem in Medicina, præſertimque ſcripta chemica & practica Cel. Stahl, & varii diſcipulorum ejus, in quorum numero eſt Cel. Halæ Profeſſor Juncker, odio Corticis ſingulari fuit affectus, adeo ut & hic ineptum nominaverit medicamen, urgendo ad plane ſauciandam ejus famam, reginam Hiſpaniæ uſu ejus præmature diem obiiſſe ſupremum, regemque Philippum V eo periculis atrociſſimis fuiſſe expoſitum *h*). Immo & ipſe Ramazzinus, vir ille ævo ſuo

g) Geoffroi loco cit.

h) Junckeri Therap. ſpecial. p. 656.

ſuo fama & auctoritate florens, & qui commentariis ſuis de morbis artificum & morbis principum, uti & aliis ſcriptis doctiſſimis famam ſibi acquiſivit egregiam, ultimis fere vitæ diebus Corticem peruvianum ſcripto culpavit, uſu ejus experientia propria antea non modo approbato, verum & aliis commendato. Inconſtantiæ hujus qualis & fuerit cauſa, certum tamen eſt, ſolitum heic errorem fuiſſe commiſſum, ut ipſi rei imputetur, quod minus rectæ adplicationi ſolum adſcribi poteſt, uti hoc quidem in ipſa Autoris inſcriptione promittitur. Sic aliquando bonus dormitat Homerus.

§. III.

Quanta vero fuit malevolorum & inimicorum Chinæ in noſtro ævo copia, qui egregiam in febribus intermittentibus utilitatem in dubium vocare ſtuduerunt; tot quoque habuit amicos, defenſores laudumque ſuarum præcones. Quantum enim Tortus *i)* atque Lanciſius *k)* in Italia, Hofmannus *l)*, Bergerus *m)* & Werlhof *n)* in Germania, Boerhaave *o)*, van Swieten *p)* & Joh. de Gorter *q)* in Hollandia, Helvetius *r)* in Gallia, Richardus

i) Torti therap. ſpecial. it. reſp. jatro - apologeticæ.

k) De noxiis paludum effluviis.

l) In propempt. ad diſſ. de recto Chinæ uſu.

m) China ch. ab iniquis judiciis vindicata.

n) Obſerv. de febribus.

o) In Aphoriſmis.

p) Comment. Boerhaav. aphor. p. 559. 553.

q) In orat. de prax. med. rep. certitud. Francof. & Lipſ. 1746.

r) Recueil de methodes.

chardus Morton *s*) & Sydenham *t*) in Magna Britannia, fratres duo Nicolaus & Eberhardus Roſén *u*) in Svecia, & præter nominatos egregios viros multi adhuc alii doctiſſimi experientiſſimique medici, rem ejus egerunt, quantaque dexteritate, felicique cum ſucceſſu contra omnes adverſariorum ſcrupulos eam defenderint illosque refutarint, hoc ubique eſt notiſſimum; adeo ut omnes qui virorum dictorum ſcripta legerint, obſervationesque eorum debita diligentia iterarint, corticem peruvianum non modo ſecurum & innoxium, verum etiam ſecuriſſimum efficaciſſimumque hucusque notum febrifugum deprædicent, neceſſe eſt.

Ad ulterius confirmandam hanc veritatem mihi ſemper erit occaſio; jam vero ſolum effectus Corticis in diverſis aliis morbis, præcipue vero eis, qui vel revera ad generationem febrium intermittentium aptam & neceſſariam materiam, vel aliam humorum corporis noſtri degenerationem, vel magnam partium ſolidarum atoniam, vel utramque cauſſam habent, referam, quo hiſtoricam hujus vegetabilis partem finiam.

§. IV.

Ex morbis vero, quorum ſanatione Cortex peruvianus famam ſibi acquiſivit, jure meritoque Gangrænam primum nomino; crudelis enim hæc generis humani inimica, pretium ejus præ aliis exaltat, quia celeri ejus progreſſioni efficaciſſime reſiſtit, eamque feliciter ſæpius *v*) tollit. Primus vero

s) Πυρετολογία cap. VII.

t) Sydenh. op. un. pag. 229. 230. 301. &c.

u) In diſſertatione de cort. peruv. Lund. habita 1744.

v) Werlhof obſ. de feb. p. 332.

vero erat doctus expertusque Chirurgus Rushworth, qui inſigni mentis acumine, per illudque directis egregiis obſervationibus, corticis ad inhibendum gangrænæ progreſſum ex interna cauſa natum, utilitatem detexit in lucemque edidit *w*). Experimenta poſtea Dn. Amyandus *x*), Douglas *y*), Shipton *z*), Goolden *a*), Paisley *b*), Wood *c*), Profeſſor Simſon *d*), Gibſon *e*), Calder *f*), & Celeb. Edinburg. Profeſſor Monro *g*) reiterarunt, eventusque ſimiles experientiam primi inventoris confirmarunt. Douglas *h*), Gibſon *i*) & alii Corticem poſtea quoque in gangræna ex cauſa externa violenta producta, exoptato cum effectu adhibuerunt. Experientiæ quoque dictæ ſtabilitæ fuerunt obſervationibus viri magni nominis L. B. van Swieten, & in ipſa Svecia exempla non deſunt, quæ abunde hoc teſtantur. Sic novas per Corticem Medicina ſibi acquiſivit vires, tali modo generi humano utilior & veneratione adhuc dignior facta.

Epilepſia, non minor ſanitatis ipſiusque vitæ hominis adverſaria, cortice pari modo ſæpius fuit debellata. Ipſe parens meus ante duos annos puerum decem annos natum, epilepſia jam per biennium laborantem, ſanandum obtinuit. Inſultus

 epile-

w) A propoſal for the improvment of ſurgeries p. 3.
x) Act. Edinb. Tom. 2. p. 480.
y) l. c.
z) l. c.
a) Acta Ed. Tom. 3. p. 38.
b) l. c.
c) Tom. 4. p. 62.
d) l. c.
e) l. c.
f) l. c.
g) l. c. p. 33.
h) l. c.
i) Act. Ed. loc. cit.

epilepticos in morbi principio, intervallo trium menſium, poſtea unius, tunc ſeptimanæ ſolum, tandemque in nychthemero tribus vicibus miſerrime fuit perpeſſus. Præmiſſis & interpoſitis aliis remediis neceſſariis, Cortice feliciter ſanatum vidi. Aliis quoque occaſionibus, & adhuc anno 1757. vidi diriſſimas epilepſias cum tertiana conjunctas a patre meo eodem remedio feliciter fuiſſe ſuperatas. Viri etiam iſti ſupra omnes meas laudes poſiti, van Swieten *k)* atque Tortus *l)* ſimiles allegarunt experientias. Quantisque laudibus egregiis Werlhof *m)*, doctiſſimus Tralles *n)*, præclariſſimus Allen *o)* aliique experientiſſimi viri, in hoc periculi pleno morbo corticem efferant, ex ſcriptis eorum liquet. Sicuti vero magnæ virtutis eſt cortex in certis epilepſiæ ſpeciebus, ſic etiam in aliis morbis convulſivis & ſpasmodicis, in affectibus ſoporoſis & apoplecticis, nec non in malo hypochondriaco & hyſterico eximios præſtitit effectus *p)*.

In certis hydropis ſpeciebus, præſertim ex febrium perverſa curatione originem trahentibus, valde utile fuit & efficax remedium Cortex peruvianus *q)*. In phthiſicis tabidisque morbis, ut phthiſi ab Hæmoptoe & Hæmorrhagia, egregii etiam Corticis ſunt notati effectus *r)*.

Valere

k) van Swiet. comment. in Boerh. Tom. 3. p. 187.

l) Torti th. ſp. 426.

m) Obſ. de febr. p. 16.

n) Exam. rigoroſ. cap. X. p. 151.

o) Synopſ. med. pract. cap. 3. p. 148.

p) Primit. phyſico med. Vol. 2. p. 476.

q) Blegny remed. anglois p. 86. & Heiſter. in peculiar. diſſ.

r) Morton phthiſiol. cap. V. p. 96. & Werlhof p. 252.

Valere in Hæmorrhagia, ipſe vidi nuperrime A:o 1757 exemplum in femina honeſtiſſima, opem Patris mei implorante, quæ violentam uteri hæmorrhagiam aliaque gravia ſymptomata, uſu aliquot vicibus repetito pulveris d'Ailhaud ſibi acquiſiverat, magnaque cum voluptare mirandos ſane Corticis vires animadverti in ægrota animam jam agente, mediante vero eo intra duarum ſeptimanarum ſpatium ſanata.

Eſſe uſum ejus quam maxime proficuum in Variolis, Purpura chronica & aliis morbis exanthematicis, experientia ſatis fuit teſtatum *s*) *t*).

Quamvis nonnulli Chinchonam in Scorbuto eſſe magni ponderis remedium non crediderint, præclarus tamen Hoffmannus *u*) & Lind *v*) laudes ejus, valde ob vim corroborantem & antiputredinoſam veroſimiles, non denegarunt, ſed potius commendarunt.

Multa quoque adſunt Auctorum teſtimonia, Corticem eſſe ſalutarem magnique pretii in morbis arthriticis *w*) & iis ex eodem genere *x*), nec non in doloribus periodicis *y*) varii generis.

Nec

s) Mort. pyretol. pag. 121. & Act. Edinb. Tom. V, p. 122.

t) Primit. phyſico med. Vol. 2. p. 271.

u) Hoffmann. Med. ſyſtemat. Tomi IV. Pars V. p. 31.

v) Lind. Traité du Scorbut. Tom. 1. p. 366. & Tom. 2. p. 187.

w) Werlhof p. 54. & Miſcellan. nat. curioſ. Cent. 3. obſ. 4. p. 370.

x) Miſcell. n. cur. Dec. 3. an. 7. & 8. obſ. 207.

y) Mort. πυρετολογία. 123.

Nec deſunt, qui opem ejus præclaram habent in Melancholia, cujus rei teſtes habemus in ipſa Suecia z).

Pari ratione Cortex Dyſenterias, aliasque alvi fluxiones, feliciter ſæpius profligavit.

Edocti quoque ſumus experientia, opem ejus non eſſe ſpernendam in multis malorum generibus a Vermibus originem trahentibus.

Ad emendandum minus laudabile Ulcerum pus, Cortex pro remedio optimæ notæ habetur a).

Sic Cortex peruvianus non ſolum in febribus intermittentibus, ſed & variis aliis morbis, ut utile, immo maxime utile remedium ſe manifeſtavit, ſi opportuno tempore, recta doſi, & juſto ordine, ſecundum ægrotorum ipſorumque morborum conditionem, vel in tota ſubſtantia, vel aliqua ejus parte ope chemiæ ſeparata, propinatur. De his vero omnibus in poſterum plura loquar; jam vero hiſtoricam ejus partem finiens, parte ſecunda Criteria conſiderabo Corticis electi, & differentiam ab aliis.

§. V.

CRITERIA CORTICIS SELECTI.

Hac parte tam quod ope ſenſuum, quam Chemiæ, ſecundum exemplar Mortoni, Torti, Hoffmanni &c. quorum veſtigia quoque ſequutus eſt egregius vir Dn. Profeſſor Eb. Roſén, in cortice animadverti, heic omnimode referam, quo propoſito meo debite ſatisfaciam.

Novi-

---

z) Roſén. Diſſ. Lond. Goth. p. 51.

a) Act. Edinb. Tom. V. p. 121. & 122.

Novimus arborem, quæ veſtitur Cortice noſtro, creſcere vel in jugis montium, vel ad mediam eorum partem, vel ad radices. Hæc vilioris notæ; in acumine creſcens mediocris; mediam vero partem occupans optima habetur *b)*. Hujus rei cauſa videtur hæc, quod nimis alte creſcens calore ibidem immodico partibus ſuis quam maxime activis privatur, ad radices vero montium degens, nimia humiditate gravatur, quare medius optimus dici poteſt. Cortex e ramis deſumtus præfertur ei e trunco, & minimorum ramulorum præſtans eſt. Hiſpani cum radicibus erutam præferre dicuntur. Sunt etiam qui credunt partem arboris ad meridiem vergentem genuinum, occidentalem vero & orientalem bonitate medium, ſeptentrionalem vero viliſſimum præbere. In noſtris Pharmacopoliis, qui adeſt Cortex peruvianus, tam e trunco, quam ramis & ramulis arborum eſt deſumtus. Hic omnium conſenſu optimus habetur, quia plurimis pollet partibus activis, quod tam effectus, quam analyſis chemica docuit. Quo vero eum a viliori ſua ſpecie, uti & ab aliis ſimilitudinem cum eo habentibus, dignoſcere poſſimus, ſequentes primo ope ſenſuum concinnatæ notæ valebunt.

1) *Colore* optimæ ſpeciei differt ab *a)* minus laudabili, quod ille ſuperficie ſua externa ſcabra obſcurus, fuſcus vel cinereus ſit, interiori vero Cinnamomi colorem referat, fractusque intus paulo pallidior; hic vero nigricans, flavus, pallidus, quaſi politus, levis & ſpiſſus ſit.

b) A *Caſcarilla*, quæ exteriori ſuperficie ſcabra eſt & albicans, interiori vero cinerea fere & paulo obſcurior; fracta *intus* fere eundem cinereum habet colorem, quam ſuperficies interna.

c) A

b) Werlhof.

c) *A Caſſia caryophyllata.* Hæc extus quaſi eſt ferruginea, intus nigricans, fractaque eundem fere habet colorem.

2) *Odore* pollet optima ſpecies peculiariter mucido, unde *a*) ab aliis dignoſcitur, ubi eſt vel fœtidus vel putridus, carioſus, vel plane inodorus. Combuſtus quoque Cortex acrem habet odorem naſumque valde afficientem. Differt *b*) a Caſcarilla, quæ odore magis eſt fragrans & combuſta aromatico. *c*) Caſſia vero caryophyllata facile ſuo caryophyllaceo diſtinguitur odore.

3) *Sapore* China china præferenda eſt, *a*) quæ illum habet ex acri & amaro leniter aromaticum mucidum, ſine auſtera acerbitate tamen adſtringentem. Styptica ergo, acerba, inſipida & a ſpecifico ſapore aliena, rejicitur. *b*) Caſcarilla ſaporem habet magis acrem, minus adſtringentem, & longe aliter amarum; *c*) Caſſia caryoph. ſi recens ſatis perſpicuo ſapore caryophyllaceo ſatis diſtinguitur & impetuoſe adſtringenti; ſi vero oleo jam ad partem eſt privata, ſaporem habet debiliter amarum & valde aromaticum.

4) *Tactu.* Manibus tentata China china optima quæ frangitur, longe ei præfertur quæ in fibras lignoſas diſcerpitur. Quæ vero fracta, puncta habet ſoli expoſita ſplendeſcentia, præſtans habetur. Dentibus maſticata debet eſſe friabilis, non vero tenax. Differt hac ratione *a*) a Caſcarilla, quæ quidem potius frangitur quam ut in fibras diſcerperetur lignoſas, ſed ſatis tamen eſt tenax, quia gummi habet fere glutinoſum, unde partes eo firmius cohærent, quod facile in ejus fractione & trituratione obſervatur. *b*) De Caſſia caryophyllata idem valet. Præ denſiori China laudatur tenuior,

nuior, ſat tamen gravis & mediocriter craſſa. Caſcarilla levior Chinchina, ut & caſſia caryoph. valde tenuis *c)*.

§. VI.

Quemadmodum vero Corticem peruv. optimæ notæ tam a *viliori* ſua ſpecie, quam ab aliis *ſimilibus* ſola ſenſuum ope dignoſcere poſſumus; ſic etiam differentia apparet inſtituta analyſi chemica, quod multæ virorum præclarorum in hunc finem factæ obſervationes demonſtrarunt, quarum nonnullas heic allegare neceſſe habeo. Sic enim

Neumannus ex libra Corticis peruv. obtinuit drachmas decem & ſcrupulos duos Extracti reſinoſi primi & drachmas ſex gummoſi ſecundi; vice verſa, drachmas ſex & ſcrupulum unum aquoſi primi & drachmas ſex reſinoſi ſecundi. Deſtillata libra Cort. peruv. drachmas tres ſpir. acidi, drachmasque duas olei empyrevmatici impetravit, remanente in fundo terra, maximam partem in igne avolante. Combuſta Cort. p. libra remanſit uncia dimidia Cineris, ex qua elutriato ſale drachmarum duarum, lixivium calcinatum dedit ſcrupulos duos ſalis alcalini *d)*.

Lemery ex corticis Chinæ chinæ unciis triginta duo deſtillatis, extraxit uncias undecim ſpiritus & phlegmatis acidi, uncias duas & dimidiam olei fœtidi, & drachmas duas ſalis alcalini fixi *e)*.

Cartheuſer ex uncia Chinæ chinæ obtinuit ſcrupulos duos & gr. XII. Extr. reſin. pr. & gr. XXVI. aquoſi

c) Werlhof Obſ. p. 85. & Morton. πυρετολογία p. 172.

d) Neumann. prælect. chem. p. 812.

e) Lemery Cours de Chymie part. 2. p. 40.

aquoſi primi. Oleum eſſentiale fere omnino deficere dicit *f*).

Geoffroi ſ. ex unciis quatuor & dimidia cort. p. deſtillatis, ſibi comparavit unciam drachmas quatuor & dimidiam phlegmatis acidi, cujus partes priores ſimplici acido, poſteriores vero non modo violento, ſed etiam alcali urinoſo ſimiles fuerunt. Tincturam enim Tourneſolis ad rubrum reduxit colorem. Poſtea drachma una gr. XVIII. olei craſſi egreſſa fuit. Materia nigra in vaſe reſidua pondus habuit unciæ unius, drachmarum duarum & gr. VIII. Calcinatione facta pondus ad gr. XV. fuit diminutum, unde per lixivium profecta eſt ſemi-drachma ſalis non mere alcalini, ſed ut vocat ſalſi. Dicit porro Godofredus hic, ex combinatione ſalis acidi cum partibus oleoſis in Cortice oriri reſinam, quæ quartam fere ejus efficit partem *g*).

Geoffroi j. Ex drachma cortic. p. pulver. ope balnei mariæ cum Sp. V. digeſta & evaporata gr. XX$\frac{1}{2}$ Extr. reſ. pr. obtinuit. Extractum ſecundum gummeo ſalinum erat gr. III$\frac{1}{2}$. Vice verſa infudit drachmam Chinæ pulveriſatæ per 24. horas cum aqua bulliente & gr. XI. Ext. gum. pr. fuerunt egreſſa; ope Sp. V. reſiduo affuſo habuit gr. III. Ext. reſ. ſecundi *h*).

§. VII.

Quamvis vero tentaminum horum eventus ſatis fuerit diſſimilis, dum proportione conſiderata, quantitas extracti reſ. pr. Neumanni ſit ad Cartheuſeri

f) Cartheuſ. fund. mat. med. p. 487.

g) Matière medicale Tom. 2. p. 317.

h) Hiſtoire de l'acad. royale 1733. p. 205.

theuſeri reſ. pr. : : 40: 39, Neumanni vero aquoſi p. ad Carth. : : 15 : 13, Neuman. reſ. primi ad Geoff. ſen. reſ. pr. fere : : 4 : 9, Neum. aquoſi primi ad Geoffroi ſ. aqu. pr. : : 19 : 96, Neum. reſ. p. ad Geoffroi j. reſ. pr. : : 1 : 3, Neum. aquoſi ſecundi ad Geoffroi j. aq. ſec. ut 15 ; 14, Neumanni reſin. ſec. ad Geoffroi j. reſ. ſ. : : 5 : 4, Cartheuſ. reſ. pr. ad Geoffroi ſenioris Extr. reſ. primum : : 13 : 30, Cartheuſeri aqu. pr. ad Geoff. j. reſin. pr. : : 13 : 41, Geoffroi ſen. ad jun. Extr. reſin. pr. : : 30 : 41 ; ex ipſis ſatis tamen patet, Chinchinam conſiſtere ex partibus gummoſis, reſinoſis, oleoſis, ſalinis & terra quadam. Quæ vero deſtillatione, & alias vi ignis ex illa obtinentur, non ut veræ partes conſtitutivæ, ut optime monuit doctiſſimus Lemery *i*), conſiderandæ, ſed potius ut producta partium vi ſeparatarum, quibus nec totius ſubſtantiæ vis, nec partis alicujus, inhæret, quare hæc analyſis nullius haberi poteſt momenti, quia nullum in medicina partes ita ſeparatæ habent uſum. Interim videtur, differentiam ſupra mentionatam ortam fuiſſe vel ab ipſa Corticis diverſa conditione, vel diverſo modo procedendi. Si ad perfectiorem ergo partium conſtitutivarum Chinæ chinæ cognitionem pervenire cupimus, regulas a Doctiſſ. Domino Profeſſore Roſén in Differt. Lund. habita præſcriptas, ſequamur neceſſe eſt. Nempe ut referamus, 1) quale & qualis fuerit quantitas menſtrui adhibiti in analyſi inſtituta, diverſitatem aquæ, vini vel ſpirit. vin. 2) Tempus anni. 3) Pondus atmoſphæræ. 4) Vas clauſum vel apertum. 5) Coctionis intenſitatem, durationem & plura. Has regulas ergo ſequuturus, quo partes Chinæ conſtitutivas ipſe viderem, analyſin

i) Lemery cours de chymie p. 2. pag. 39.

lyſin ejus, methodo ſimplici, naturæ conformi & ad uſum medicum neceſſaria, coctione nempe cum aqua & infuſione cum Sp. Vini, inſtitui. Sumſi nempe anno præterito 1757. tempore autumnali, cœlo ad maximam partem nebuloſo, uncias quatuor Chinæ chinæ ſecundum omnia criteria ſenſualia ſelectæ; has tribus vicibus, quacunque vice ſemihora, & cum unciis quadraginta quatuor aquæ fluvialis, fortiſſime, vaſe aperto coxi, usque dum colatura totius ſummæ ad uncias quinquaginta erat redacta. Hæc erat coloris ex albo rubicundi, (quod nota eſt Cort. optimi,) & reſiduum, ſaporis ſatis adhuc amari, pondus habebat unciarum duarum, drachmarum ſex & dimidiæ. Decoctum hoc poſtea leni calore evaporavi, & drachmas novem & dimidiam Extracti gummoſi primi, ſaporis valde amari & coloris nigricantis, accepi. Reſiduum terreum jam dictum, per 8 dierum ſpatium cum libris duabus Sp. Vini rectific. infudi, poſtea evaporavi & obtinui drachmas duas & dimidiam Extr. reſinoſi amariuſculi & paulo aromatici odoris, coloris vero fuſci. Reſiduum decem drachmarum per nonnullos poſthæc iterum dies cum Sp. V. rect. extraxi, facta vero præcipitatione nullam impetravi Reſinam, quamvis Sp. colore rubro eſſet tinctus. Quæ heic in pondere deſiderantur, partim in filtro, partim in vaſe & evaporatione ſunt amiſſa. Vice verſa quoque unciam unam Chinæ ſelectæ cum Spir. Vin. per quatuor dies, nulla præmiſſa coctione, infudi, & facta evaporatione drachmæ tres fere remanſerunt Extracti reſ. primi, odoris fragrantis & jucundi, ſaporisque Ext. gummoſ. pr. longe amarioris. Reſiduum Corticis cum libra una aquæ fluvialis per 2 horas fortiſſime fuit coctum, & facta inſpiſſatione obtinui drachmam unam granaque decem Ext. aquoſ. ſecundi mediocriter amari. Reſiduum quatuor drachmarum omni ſapore

pore erat privatum, quo vero certiorem me facerem, anne Gummi eſſet purum vel Reſina mixtum, per diverſos dies unciam unam Extr. gummoſ. pr. loco calido cum aqua digeſſi, quo tempore drachmæ duæ & grana viginti ſex erant præcipitata, quæ ad conſiſtentiam redacta, reſinæ non multum erant diſſimiles; reliqua in aqua ſoluta erant. Extr. reſ. pr. drachmam unam pari modo cum aqua, calorem fere ſanguinis humani habente, per 6 dies digeſſi, quo tempore pondus ad grana quinque, in aqua hac ſoluta, erat diminutum, quæ tamen loco frigido expoſita iterum præcipitabantur. Sapor vero valde amarus reſinæ & odor aromaticus hac digeſtione ſatis erant diminuta. Ex quo patet, Cartheuſerum recte de China prædicaſſe, ſubſtantiam reſinoſam cum gummoſa intime combinatam eſſe & cohærere, & neutram extractione vel cum aqua vel vino & Sp. V. perfecte puram obtineri.

§. VIII.

Quanta vero erat illa differentia Corticis peruviani ab aliis ſimilibus, quam ope ſenſuum cognoſcere poſſumus, (§. 4.) tanta fere quoque eſt diſcrepantia ratione partium conſtitutivarum ejus & aliorum. Extr. enim reſ. quantitas ſemper ſuperat eam Caſcarillæ & aliorum Corticum ſimilium quantitatem. Extracto quidem aquoſo præ China abundat Caſcarilla ſecundum Neumannum; ego vero numquam ex hoc Cortice tantum extrahere potui, quamquam ter experimenta eandem ob rem inſtituerim. Oleum porro eſſentiale deficit in China, quod in Caſcarilla reperitur. Refert enim Neumannus *k*), ex Libra una Cort. Caſcarillæ ſe fere drachmam olei obtinuiſſe, & ex libra una Ca-

k) Neuman. prælect. chym. p. 811.

ſcarillæ uncias ſex Extr. aquoſi pr., & unciam unam, drachmas quinque, ſcrupulosque duos reſin. ſecundi. Vice verſa ex unciis duabus & dimidia, ſcrupulum unum reſinoſi primi & uncias duas & dimidiam aquoſ. ſecundi; ex libra una vero igne aperto deſtillata, uncias duas & dimidiam Olei empyreumatici, & ex eadem Corticis quantitate combuſta drachmas decem Cineris.

Cartheuſer ſimili modo ex libra una Corticis caſcarillæ deſtillata drachmam unam habuit olei eſſentialis, ex uncia una vero drachmas duas ſcrupul. duos Extr. aquoſi pr., & reſinoſi pr. ex uncia drachmas duas & ſcrupulum. Ex caſſiæ caryophyllatæ libra vix drachmam unam Extr. reſ. & ſcrupulum dimidium gummoſi ſecundi impetravit. Secundum ejus opinionem oleum eſſentiale deficit *l*) *m*).

Ex uncia Corticis caſcarillæ drachmas duas & dimidiam Extr. gummoſi pr. & ſcrupulos duos reſin. ſecundi, ex Caſſia car. vero unciam, grana viginti octo Extr. gum. pr. & reſinoſi ſecundi grana viginti quatuor extrahi poſſe, expertus novi.

§. IX.

MODUS OPERANDI GENERALIS.

Ulterius naturam horum pharmacorum quidem ob defectum occaſionis indagare non potui. Si hæc mihi fuiſſet, ſal præſertim eſſentiale a Nobiliſſimo Archiatro regio & Equite de ſtella polari, de noſtraque Academia, præcipue de Facultate medica meritiſſimo Dn. Profeſſore Roſén, meo quondam

l) Cartheuſ. fundam. m. p. 165.

m) Cartheuſ. t. I. p. 187.

dam Præceptore fideliſſimo, in Suecia per nonnullos annos uſurpatum, e Cortice peruviano extraxiſſem, quo viderem qua copia in ipſo detur. Spero vero, fore ut tempus & occaſion in poſterum magis mihi faveant, atque ut me ad perfectiorem partium conſtitutivarum Corticis cognitionem, viriumque uniuscujusque ſpeciatim conducant atque eo viam oſtendant. Interim methodus præparandi hujus ſalis, quam in Chemia hydraulica 1755. Pariſiis in oct. impreſſa, tradidit Comes de la Garaye, mihi non eſt ignota. Novi etiam Godofredum in actis Academiæ ſcientiar. Par. 1749. Sal hoc pro ſubtili extracto reſinoſo habere. Comes de la Garaye hoc, aliaque vegetabilium ſalia eſſentialia, poſt debitam vegetabilium cum aqua infuſionem, triturando, præparandum eſſe, dicit; quæ tamen methodus nimium videtur moleſta. Hodie per coctionem & inſpiſſationem in orbe argillaceo (*porcelin-tallrick*) perficitur.

Jam vero ordini præſcripto convenienter ulterius progredior, pro facultate mea generaliter demonſtraturus, quomodo in corpore humano vivo agat Cortex, quo poſthæc utilitatem & damnum ſecundum modum vel in febribus vel aliis morbis applicandi ejus, recte diſtincteque deducere poſſim.

Sicuti vero actiones duarum rerum ad ſe invicem, quarum una ſenſus noſtros plane effugit, a priori prorſus deduci non poſſunt: & omnia, quæ hac in re de Chinchina dici poſſunt, quia vera indoles naturaque cauſſæ materialis ſeu fermenti febrium, nec non eorum morborum qui Cortice peruviano feliciter ſanantur, nobis fere adhuc eſt incognita, ſolummodo a poſteriori, ſive ex effectibus in corpus noſtrum, & actiones ſpeciatim vitales,

 les,

les, naturales, & animales productis, erunt deducenda. Et hanc viam ad propoſitum meum implendum ingrediar, vitium eorum eo certius evitaturus, qui ſubtiliſſimis figmentis & conjectationibus ingenioſis has actiones demonſtrare voluerunt, quæ tamen ex phænomenis ſolis explicari poſſunt. Quo vero a propoſito eo minus aberrem, diverſa tentamina cum Cortice tam in proprio, quam aliis corporibus inſtitui, multaque cum induſtria mutationes in eis poſt Corticis uſum factas annotavi & obſervavi. Sequenti vero modo procedebam. Sumſi nempe in os granum unum Extract. aquoſi primi corticis, poſt meridiem hora 4. 16. min. quod tamdiu in lingua habui, donec omnino a ſaliva ſolutum fuit. Extracto a lympha ſalivali liquefacto, ſtatim conſuetum ſaporem amarum corticis cum ſenſatione leniter adſtringenti percepi in dorſo linguæ, palato, & tandem, cum ſolutum deglutirem, in faucibus. Extractum hora 5 plenarie erat ſolutum, amarities vero & perceptio dicta, primis hujus temporis intervalli minutis, 44 nempe, ad finem usque tentaminis, mihi non videbatur mutata, ſed potius ſibi ſemper ſimilis; eam tamen palati quam tangebat partem Extractum, quia in dorſo linguæ habebam, tandem aridam ſenſi. Sapor amarus ſenſatioque antea dicta leniter adſtrictoria, poſt plenariam Extracti liquefactionem 5 circiter minutis, eadem intenſitate durabant, ſucceſſive poſtea remittebant; integra tamen hora poſt, quamvis debilius, ſenſationes has dictas percepi. Perceptionem hanc adſtringentem alia quoque mutatio, aucta nempe liquoris ſalivalis ſecretio, comitabatur, ut liquidum illud ſæpius deglutire coactus eſſem. Hæc cum ſenſatione adſtrictiva idem habuit initium, eademque ratione aucta fuit, Extracto vero ſoluto ceſſavit, ad naturalem ante ejus aſſumtionem ſtatum, reſtituta. Punctum dictum

palati

palati ad horam $5\frac{1}{2}$ erat ſiccum. Sequenti die hora 5 27 min. poſt meridiem, ſimili modo granum unum Extr. ſpirituoſi primæ præparationis, ſive reſinæ, ad linguam admovi, & pari cum eo ratione, quam cum gummoſo, procedebam. Amarus Corticis ſapor multo heic erat jucundior & magis aromaticus, reſina vero palato ſtatim adhærebat, quando linguam ei admovebam, ſaliva vero emollita, remittebat. Vis conſtrictoria intenſior, ſecretio vero lymphæ ſalivalis copioſior mihi videbatur. Phænomena hæc cum ſapore amaro-aromatico, non ſolum ad plenariam reſinæ diſſolutionem & cum ſaliva deglutitionem, quæ hora 6 59 min. ſequebatur, verum etiam 28 minut. poſt duravit. Hora 7 27 minutis lymphæ ſalivalis ſecretio naturali iterum procedebat ordine. Amara vero & adſtringens ſenſatio ad horam circiter 8 continuabat, antequam omnimoda ſuccederet remiſſio. Sequenti die p: m. hora 7 11 min. pari ratione corticem pulveriſat. inveſtigare cœpi. Grana quatuor ejus ſumſi, quæ linguæ vix admota, ſtatim ſaporem amarum, ſenſationemque adſtrictivam ſatis manifeſtabant, & extractorum amaritiem & vim adſtringentem multum ſuperabant. Hora 7 30 min. omnes pulveris activæ partes jam erant ſolutæ, reliquum maſticatione plane inſipidum animadverti. Secretio ſalivæ per diverſa ejus organa, amaritiei & adſtrictioni erat proportionata, conſequenter multo copioſior quam occaſione extractorum. Hora 8 50 min. naturalis hujus humoris ſecretio iterum erat reſtituta, & non multo poſt hora 9 ſapor amarus & vis adſtrictoria ceſſabant, quamvis dorſum linguæ, palatum & fauces ſatis eſſent ſicca.

Die p. mane hora 10 39 min. granum unum ſalis eſſentialis corticis, methodo Nobiliſſimi & Celeb. Arch. Roſén parati, in os ſumſi, quod ſta-

tim a ſaliva adgreſſum intra 3 minutorum ſpatium erat ſolutum. Sal hoc ſaporem habebat reſinæ primæ præparationis hujus pharmaci, uti illa palato adhærebat, ſecretionemque efficiebat auctam lymphæ ſalivalis. Effectus hic, & jam dictæ aliæ proprietates, longe minori gradu heic aderant; Sapor enim amarus hora XI. prorſus ceſſabat, ſecretio vero aucta ſalivæ ad horam 11 & 4 min. durabat. Salſum hoc ſal guſtum linguæ non imprimebat aliis quibus dedi, nec alium quam leniter amaricantem in eo animadvertere potuerunt. Videtur ergo hoc Sal eſſe purum amarum, quod vero non majorem cum aliis ſic dictis ſalibus amaris e. g. Seidlizenſi vel Centaurii min. habet ſimilitudinem ratione ſaporis, quam convenientiam coloris aliarumque proprietatum.

Die ſ. veſperi hora 7 46 min. ſimiliter tentamen cum grano Extr. reſ. ſecundi inſtitui; ſaporem vero amarum, ſenſationemque adſtrictivam & ſecretionem auctam liquoris ſalivalis, minori gradu, quam in antecedentibus percepi. Hora 8 25 min. a ſaliva plane erat ſolutum, anteque horam 9 omnes ejus ceſſabant effectus. Die p. poſt m. hora 4 55 min. granum unum Extr. gum. ſec. ſumſi, quod hora 5 10 min. a ſaliva erat liquefactum. Hora 5 26 min. ſecretio liquidi ſalivalis debito iterum procedebat ordine, & hora circiter 9 omnis jam ceſſaverat amarities & ſenſatio adſtrictoria.

Omnes has ſubſtantias poſtea dupla quantitate adhibui, & effectus antea narrati ſemper eorum reſpondebant quantitati: Cortex vero Chinæ in ſubſtantia pulver. ad grana duodecim adhibitus, os tali modo conſtrixit, ut vix ſuſtinere poſſem, donec a ſaliva partes activæ ejus ſolutæ, elementumque terreum ejus inſipidum eſſet relictum. Curioſitas

ſitas tamen omnem movit lapidem, ut tentamen recte finire poſſem. Primum valde augebatur ſalivæ ſecretio, non vero tali proportione, quam antea, ſed breviori tempore diminuebatur. Præternaturalem deinde percepi in lingua, faucibus, præcipue labiis oris, palatoque calorem. Amarus ſapor perceptioque adſtrictiva longius heic durabant, nec ante horas 2½ finitas ceſſabant. Deglutitio ſalivæ, quæ Corticem ſolverat, maximam in hoc tentamine afferebat moleſtiam. Pharynx enim eo quaſi clauſus videbatur, reſiſtentiamque exercebat ſatis perſpicuam. Extracta corticis ad grana tria ſumta alium effectum non edunt, quam maſſæ, ponderi eorum ſecundum priora tentamina proportionatum. Præternaturalis vero calor cum ſiccitate nonnulla partium adgreſſarum, poſt ſolutionem eorum percipiebatur. Alio tempore Decoctum corticis & Infuſum vinoſum tamdiu, quam fieri potuit, in ore babui. Hoc os valde calefecit; alias eosdem quam a cortice pulveriſato animadverti effectus. Illud vero os fere magis pulvere adſtrixit, omnia alia erant eadem.

Quo vero actiones quoque Corticis ejusdemque præparatorum in aliis experirer ſubjectis, ſimiles meis tentationibus amicos nonnullos ut cum eo, ex ipſoque extractis, inſtituerent perſuaſi. Primus qui mihi gratificabatur erat Vir quinquagenarius, temperamenti ſanguineo-cholerici & proſperæ admodum valetudinis. Ille poſt mer. hora 4 grana Corticis pulveriſati ſumſit, per totumque os duxit. Saliva vix admixta, ſtatim conſuetum ſaporem amarum & adſtringentem percepit, cum paulo majori ſalivæ affluxu. Sapidis omnibus & activis partibus Cortex jam hora 4 20 min. erat privatus, quo inſipidum & inutile ore ejiciebatur. Minutis circiter 3 poſt ſecretio ceſſabat aucta ſalivæ, os

vero hora 5 ſiccum valde & præter naturam calidum, præcipue ad labia, margines linguæ fauceſque erat. Certiorem me fecit ille Vir, ſe ſolutum cum deglutiiſſet, ſenſationem ſibi valde moleſtam adſtrictoriamque in faucibus & pharynge percepiſſe. Porro retulit, ſaporem amarum conſtrictoriamque ſenſationem ad horam 6 perduraſſe, quod phænomenon in fine obſervationis tanta vi in labia egerat, ut niſi cum moleſtia moveri non potuerint. Hora ad 7 vergente interna oris ſuperficies tandem humida iterum, aliasque omnia in hac cavitate in naturali fuerant ſtatu.

Idem Vir die ſequenti hora 7 grj. Extr. reſ. pr. ſumſit, quod dimidiæ horæ ſpatio elapſo erat ſolutum. Non multo poſt hora 7 26 min. non valde auctum ſalivæ notavit adfluxum, eo vero majorem tunicæ fauces internamque oris cavitatem veſtientis conſtrictionem. Plenaria extracti ſolutione facta, ſapor amarus magis ſe manifeſtavit, paulo poſt vero ſucceſſive decrevit, hora 8$\frac{1}{2}$ penitus ceſſavit. In hoc vero tentamine, pari ratione ac in priori, poſt horam 8 inconſuetam oris, labiorum, palati, marginumque linguæ percepit calorem ſiccitatemque, quæ hora 9 evanuerunt.

Die ſequenti grj. Extr. gummoſi pr. prehendit, quod ſolutione abſoluta, præter amaritiem ſenſationemque ſatis adſtrictoriam, mutationes alias novas non produxit, horis $\frac{1}{4}$ hæc quoque dicta phænomena ceſſarunt.

A grj. Salis eſſentialis adhibito ſaporem non ingratum amarum per horæ ſpatium, & paulo auctam ſalivæ ſecretionem per $\frac{1}{4}$ horæ animadvertit, quibus mutationibus & hæc phænomena finem conſecuta fuerunt.

Secun-

Secundus, qui mecum inſtituit experimenta, erat Juvenis 18 annorum, temperamenti ſanguineo phlegmatici & ſanitatis proſperæ. Adhibitis ab eo gr. IV Corticis Chinæ pulveriſatæ hora 3 55 min. p. m. linguæque admotis, ſtatim ſolitum ſaporem amarum inconſuetamque tunicæ internam oris cavitatem veſtientis conſtrictionem, ſecretionemque auctam ſalivæ obſervavit. Hora 4 5 min. inſipidus, omnique vi jam erat privatus pulvis, quare deglutiebatur. Os vero ipſum poſtea quaſi ſiccum fuit, quod ſemper augebatur, nec ſapor amarus & rigiditas præternaturalis, quam amicus meus ille a hora 4 in labiis, margine linguæ, palato & faucibus ſenſerat, quam hora ſexta finem conſecuta eſt.

Sequenti die ante meridiem hora 4 ipſiſſimus ille vir juvenis grj. Extr. reſ. pr. ore ſumſit. Intra 3 min. ſpatium plane erat ſolutum. Senſatio adſtrictiva erat mediocris, ſecretio lymphæ ſalivalis ei proportionata. Ambo phænomena, cum ſapore non ingrato amaro, ad horam fere 12 perduraverunt. Seq. die a m. hora 9 grj. Extr. gumm. pr. ſimili modo ab eo fuit tentatum. 4 min. ſaliva illud liquefecerat; ſapor amarus &c. majori quam a reſina heic videbantur adeſſe gradu; poſteriora vero duo phænomena breviori tempore evaneſcebant, hora enim 10½ ceſſarunt. Sapor vero amarus leniſque ſiccitas palati, marginum linguæ, labiorumque, quæ hora 10¼ ſe manifeſtaverant, perſiſtebant ad horam fere 12.

Extr. gum. ſecund. & reſinoſ. ſec. ſimili modo tentamina talia perpreſſa fuerunt, & eadem phænomena gradu minori & breviori tempore, quam priora, produxerunt.

§. X.

§. X.

Tentaminibus quidem his ulterius fuiſſem progreſſus, quo obſervata propoſito meo eo melius applicari potuiſſent; occaſio vero mihi defuit, quare commoda ex ipſis ſequentia miſſa faciens, ad tempus magis idoneum hoc differre coactus fui. Si vero totam eorum in compendio conſideramus ſummam, ſequitur Corticem in ſubſtantia adhibitum, efficacius agere quam Decocta, quæ non multo ſunt inferiora. Extracta vero ratione priorum minus conſiderabilem habent agendi vim, & Sal eſſentiale omnibus his eſt inferius. Cum Sale lixivioſo nulla hujusmodi experimenta inſtitui, quia naturaliter cortici ineſſe affirmare non poſſumus, ſed potius eſſe productum artis, quod vim aliis ſalibus alcalinis ſuperiorem habere non videtur. Ex obſervatis *ſpeciatim* ſequitur:

1) Omnes corticis, ipſiusque Extractorum & ſalis eſſentialis, partes activas, per ſalivam lymphamque oris plane diſſolvi, partesque intime combinari, ut novum inde oriatur compoſitum.

2) Diſſolutionis combinationisque dictis cum humoribus initio facto, ſtatim fibras ex quarum textura oritur tunica, cavitatem oris, linguam, fauces pharyngemque veſtiens, nec non inter eam diſperſas fibrillas nerveas, ad vividiores & auctas actiones irritari.

3) Secretio oritur ſalivæ & lymphæ oris huic actioni proportionate aucta.

4) Mutationes hæ Not. 2. & 3. ad plenariam vel Corticis ipſius, vel Extractorum, vel Salis eſſentialis ſolutionem perſiſtunt.

5) Tunc

5) Tunc N. 3. dicta mutatio, aucta nempe ſalivæ ſecretio, ſucceſſive diminuitur, & tandem ſucceſſive deſinit, tali modo, ut magis vel minus conſiderabilis oris ſiccitas, fibrarumque cutis ejus rigiditas &c. quæ majori vel minori activitati rei aſſumtæ, vel ſenſibilitati ſubjecti convenit, inde ad tempus ſequatur.

6) Hæc vero mutatio a ſe ipſa ceſſat, in oreque oritur talis ſtatus, qualis fuerat ante Chinam aſſumtam. Heic monendum, neminem durante obſervationis tempore ullum adhibuiſſe humidum; quare effectus accurate obſervari potuerunt.

§. XI.

Quo vero ulterius mutationes a Cortice in corpore productas experirer, ſimul cum amicis meis antea dictis eum per nonnullos dies in Subſtantia, Decocto, Extractis, & Sale eſſentiali interno uſui eum in finem adhibuimus. Pulvere experimentorum initium fecimus, quod Vir ille quinquagenarius, Juvenis, atque ego ipſe, mane, ante meridiem hora XI, poſt meridiem hora V, per quinque dierum ſpatium, ad ſcrupulum, & ad ſcrupulum unum & dimidium quacunque vice, adhibuimus; frater vero meus, puer 12 annorum, tempore dicto gr. XV. ſemper uſus fuit. Vir quinquagenarius & ego duobus primis diebus, tempore circiter meridiei, in ſtomacho preſſionem, in orificiis vero, præſertim ſuperiori, conſtrictionem animadvertimus, qua paulo difficilior facta reſpiratio; in ipſo vero pectore nulla ſenſibilis aderat mutatio; ſenſationes hæ duæ præternaturales poſt prandium ceſſabant, hora vero ſexta pulveris uſu repetito erant reduces, ad horamque 7 & 8 perſeverabant. Diebus tribus poſtea ſenſationes has non percepimus, forſan quia ſtatim poſt adſumtum

tum pulveriſatum corticem aquæ coctæ nonnullas menſuras bibimus, quod primis diebus fuerat intermiſſum, qua pulvis magis in ventriculo fuit dilutus & ubicunque æqualiter diſperſus. Alter amicorum meorum, & frater meus, phænomena hæc non perceperunt, forte quia fibræ ventriculorum eorum tanta non gaudent ſenſibilitate, nec non quia ſecretio lymphæ gaſtricæ majori quantitate procedebat, quam in noſtro corpore; quare æquilibrium in fibris ventriculi, cujus malam conditionem cauſſam habent 2 hæc phænomena, in ipſis fuit immobile. Vir iſte & ego poſt aſſumtum hoc pharmacum, primis 3 diebus, præter dictas, nullam aliam animadvertimus mutationem, quam pulſus quandam elevationem, qui ei per min. 70 & 71, mihi vero ſemper 70, tam ante quam poſt aſſumtam Chinam erat. Ille vero die quarto alvum deponendi primo difficultatem, & poſtea obſtructionem plenariam ejus, uti & oppreſſionem in pectore, animadvertit, quæ phænomena die octavo, & conſequenter 3 diebus poſt uſum chinæ finitum, ſponte ſua ceſſabant. D. W. pulſum per Chinchinam, qui antea in minuto ei erat 60 ad 70, & ergo 10 ictibus auctum percepit. In fratre meo vero a 90 ad 110, & ergo 20 ictibus auctus fuit. Mutationes hæ nominatæ ad veſperam dicto modo in nobis omnibus perſtiterunt; poſtea vero die ſeq. mane numerus conſuetus pulſuum 70 & 71, 80, 60 & 90 aderat; pulſus vero robur in dies magis magiſque augeri videbatur. D. W. juxta auctum robur quantitatemque pulſuum, reſpirationem etiam intenſiorem percepit, ambo vero actus, præcipue inſpiratio, quadam cum moleſtia ſuccedere videbantur. Anne ſymptoma hoc ſola fuerit conſequentia circulationis auctæ, vel ſpaſmi orificiorum ventriculi, & conſequenter æquilibrii ſtomachi aliorumque viſcerum ſublati, vel nervorum diaphragmatis

matis, vel cordis ipſius, heic adhuc non erit decidendum. Alias nullas in actionibus animalibus, in naturalibus vero plane nullas, excepto viro quinquagenario, experti fuimus mutationes. Diebus tamen quibus aſſumſimus, nec non per nonnullos dies poſt, majorem roboris gradum, functionumque alacritatem, nos conſecutos fuiſſe videbatur. Decocti deinde Corticis ego unciam unam, & frater unc. dimid. quotidie per nonnullos dies aſſumſimus, unde omnia ſupra dictas commoda, nullam vero obſervavimus moleſtiam. Extracta ſimili modo per diverſos dies quotidie 3 vicibus adhibui, primo ad gr. XII. poſtea gr. XX. ab iisdemque omnes, quam a Decocto, quamvis minori gradu obſervavi effectus. Sal eſſentiale ad gr. XX. aſſumtum, præter elevationem pulſus parum ſenſibilem, nihil aliud produxit.

§. XII.

In ægrotis præcipue, qui præterito anno, initio autumni, febre tertiana epidemica laborabant, ſequentes obſervavi poſt uſum Chinæ, mutationes:

1) In pulſu, numerum pulſuum diminui, robur vero eorum magis augeri. Cum enim numerarem ſub frigore febris pulſationes in nonnullis 96, in aliis 100, 106 & 110, ſub calore vero 100, 106, 120 usque ad 126, tandemque in ultimo ſtadio ſeu tempore criſeos, principio, ſupra dictum numerum hunc, qui tamen ſucceſſive decrevit, donec paroxyſmus 90, 96 erat finitus; diebus vero intercalaribus hora poſt omnem lecti calorem jam amiſſum, 90, aliis 94-96-98, raro centum; poſt Chinam vero aſſumtam, 65, 70-76-80 & raro 90 pulſationes: patet, quanta fuerit mutatio in corde arteriarumque ſyſtemate per corticem producta.

ducta. (De adultis vero heic loquor, in pueris enim & infantibus ſecus res ſe habet.) Nonnulla quidem heic adeſt diſcrepantia cum obſervationibus, a Celeb. Hallero de numero pulſuum in febre laborantibus factis, hoc vero climati, victus rationi & aliis circumſtantiis erit adſcribendum.

2) Appetitum obſervavi auctum jam in nonnullis uno die poſt uſum Chinæ, qui tamdiu perduravit, quam ad plenariam febris curationem Cortex fuit continuatus. Alios vidi, quibus non tam cito ſuccedebat, tamen ad finitum Corticis uſum perduravit; & alios adhuc, ubi appetitus, quamvis per tempus aliquod per Chinam fuerit excitatus, tamen poſt nonnullos dies diminutus, ut & aliquando in plenariam anorexiam permutatus fuit. Phænomenon vero hoc poſterius in iis ſolum animadverti, qui Cortice uſi fuerant, antequam debite purgatæ primæ viæ, & mucus in ipſis ſanguineque hærens reſolutus atque mobilis factus, materiæque morboſæ coctio perfecta eſſet. Non tamen negaverim, aliam quoque quandam malam corporum horum ſubjectorum conditionem, dictorum aliorumque cum iis combinatorum phænomenorum fuiſſe cauſſam ſociam.

3) Excretiones naturales multum mutatas, & quidem

a) *Urinæ*; 1) majori enim quam antea copia ejus ſuccedebat ſecretio. 2) Color fuit permutatus a fulvo vel intenſe rubro vel pallido, quod tamen raro vidi, in colorem Corticis citri magis vel minus appropinquantem. 3) Clara & pellucida inde facta eſt urina, cum nubecula majori vel minori, quando poſt paroxyſmum febris vel turbida mucoque bilioſo mixta, vel ſedimento lateritio erat prædita.

b) *Ex-*

b) Excretionis cuticularis. Cum enim ea diebus intercalaribus vel plenarie, vel maximam ad partem eſſet ſuppreſſa, vel & minimo etiam caloris gradu eam ultimi ſtadii æquaret, ſucceſſive correctam ad naturalemque ordinem redactam obſervavi.

c) Excretionis alvinæ. Ea enim vel nimia vel ſuppreſſa a Cortice ad naturalem ordinem fuit redacta.

Effectus ergo hucusque dicti corticis non ſolum in ſano, verum etiam in morboſo corporis ſtatu obſervantur; quamvis ſatis jam pateat, per uſum ejus hoc caſu diverſas alias quoque oriri mutationes. Non vero eſt hujus loci, veritatem hanc explanare uberius, morbos vero, quos ut efficaciſſimum & certiſſimum remedium profligat China, conſideraturus, ulterius hoc demonſtrare conabor; heic vero ſolum quod experientia docuit, annotare volui.

§. XIII.

Ex his vero omnibus clarum eſt & perſpicuum, pharmacum noſtrum, partesque ope chemiæ ex ipſo extractas, in ſubjectis diverſæ ætatis & conditionis, easdem plane experiri mutationes, iisdemque omnibus eosdem rurſus producere effectus, omnemque in hoc caſu diſcrepantiam vel in majori vel minori actionis intenſitate, vel longiori vel minus longa duratione, conſiſtere. Neminem vero jam fugiet, Corticem corpori vel una vel alia forma admotum, in partes duas principales, ejus ſolida nempe & fluida, agere. Agit vero in ſolidas mobiles partes inſtar ſtimulantium & corroborantium, quia poſt ejus applicationem, & diſſolutionem, actiones earum fiunt vegetiores & alacriores, & effe-

effectus proportionate augentur, cohæſio vero fibrarum earum poſtea auctior, actioque in initio fortior, in fine minor, & quod ab ea ratione ſecretionis lymphæ dependet, ſequitur, quæ tamen circumſtantiæ poſteriores ſponte ſua ceſſant, partesque ad priſtinum ante Chinæ applicationem ſtatum, quamvis multo melioratas, reſtituunt. Jure ergo meritoque, uti ex antea dictis ſequitur, cortex conſideratur & declaratur ut remedium vere ſtimulans & roborans, quod debite adhibitum, poſt ejus operationem, nec nimiam partium firmarum cohæſionem vel rigiditatem, nec earum atoniam vel debilitatem relinquit. In fluidas vero corporis noſtri partes agit partim *immediate*, quia a ſaliva, & ſic ab omnibus humoribus ei ſimilibus, plane diſſolvitur, conſequenter cum illis chyloque mixtum in ſanguinem tranſit, cum ſanguine vero intime combinatur, reſpectu nempe principii balſamici, quod omni probabilitati convenienter ſaltim ad partem in naturam humorum noſtrorum permutatur, & tali modo ad reparationem circulatione conſumtorum, a natura ſimul cum ſucco nutritio ex chylo confecto, mixtum, corpori applicatur. *Mediate* vero in fluida agit per ſolida, quorum vim actricem, ut ſupra demonſtratum, roborat. Sicuti ergo per vires motrices ſolidorum auctas omnes a ſolidis dependentes actiones, vitales, naturales & conſequenter ipſæ animales, generaliter neceſſaria proportione augentur; extra dubitationem poſitum eſt, per intimam combinationem & mixtionem partium corticis activarum cum ſanguine noſtro, craſin ejus non modo mutari & meliorari, verum etiam actionem in ſolida ſupra dictam, ex hac parte novas conſequi vires & robur. Natura rei has cogitationes videtur defendere, ſicuti a ſano ratiocinio non ſunt alienæ. Propugnat ipſas quoque experimentum, a Viro in detegendis phyſicis

cis veritatibus acutiſſimo & ſolertiſſimo, Dn. Hales, cum Decocto corticis Chinæ inſtitutum, quo arteriæ non modo ſenſibiliter contractæ fuerunt, verum etiam ad partem tonum auctum plane retinuerunt, quamvis omnem ad naturalem eas rurſus redigendi diametrum impenderit operam Dn. Hales, Phyſicus hic celebris *n*). Objectio quidem

G 2 heic

---

n) Hales Hæmaſtatic, or Statical Eſſays, Vol. 2. pag. 131. Exp. XVI.

1) I made a ſtrong Decoction of Peruvian Bark, boiling a Pound of it in three Gallons of Water to two; when cold it was filtrated ſeveral times thro' a Flannel Bag. The Day following I prepared and ſlit the Guts of a young Spaniel Bitch as in the foregoing Experiment.

2) I firſt poured into the Tube which was fixed to the Aorta, four Pots of warm Water, containing eighteen cubic Inches each, the laſt of which paſſed of in 62″ of time. Then I pourred in ſucceſſively ſixteen Pots of equally warm Decoction af Bark, the firſt of which paſſed of in 72″ and the following ſlower and ſlower, in proportion as the Veſſels grew more and more contracted by the ſtiptic Quality of the Decoction, ſo that the 16 th Pot was 224 in Paſſing.

3) Then I poured in ſucceſſively eleven Pots of Water of the ſame Heat with the Decoction, the firſt of which Pots was 198″ in paſſing, and the ſucceding ones paſſed ſooner and ſooner in proportion as they waſhed of the Decoction, and thereby relaxed the Coats of the capillary Veſſels, til the eighth Pot which paſſed in 96″, after which the three following Pots of Water paſſed of in the ſame time, the Veſſels relaxing no farther. Is was not to be exſpected that the Water ſhould ſo far relax them as to paſs off in 62″ of time, which the abovementioned fourth Pot of Water did in this Experiment; for I always found that by a long Continuance to pour in the Water, the Veſſels did gradually let leſs and leſs paſs; the Capillary Veſſels being compreſſed by the Water that inſinuated into all Parts of the Coats

heic locum habet, rem in corpore vivo ſecus ſe habere, & hoc etiam concedo; eſſentialem vero adeſſe diſcrepantiam, inter actiones corticis in animali nuper mortuo, & vivo, neminem quidem aſſentire poſſe, exiſtimo, qui experimentum paulo accuratius conſideraverit, nec non obſervationibus Cel. Dn. Haller, aliorumque celeberr. phyſicorum, edoctus fuit, ſenſibilitatem & irritabilitatem partium ſolidarum corporum animalium, & inde dependentem facultatem agendi & patiendi, non ſtatim evaneſcere, ſed poſt mortem per magnum ſatis adhuc temporis intervallum perdurare *o*). Tota vero reſpectu actionis differentia judicio meo conſiſtit in eo, quod decoctum in experimento dicto *immediate* egerit, cum hoc in corpore vivo per ſanguinem fiat, quare in hoc caſu effectus ſunt debiliores. Sicuti vero hoc experimento mea de modo

---

Coats of the Guts, ſo as to make them much thicker than they were at firſt; now the Conſtriction which is thus occaſioned can only be inlarged by the affuſion of much hotter Water, as was done in the foregoing Experiment; whereas the Conſtriction of the Veſſels which is owing tho the ſtiptic Quality of the Liquor, is we ſee, in this Experiment and others, manifeſtly taken away by the relaxing Quality of the Water, which waſhes away the ſtiptic Vertue.

4) I then poured in ſucceſſively five Pots of cold pump Water, which was fourteen Degrees above the freeing Pot of warm water paſſed in 96", the fifth Pot of this cold Water was 136' in paſſing.

5) I tried in like manner a ſtrong Decoction of Oak Bark on another Dog, in which the preceding Pot of warm Water was 38" in paſſing, but the following ſix Pots of Decoction ſo contracted the Veſſels that the laſt af them was 136" in paſſing.

o) Diſſ. de M. Haller ſur les parties irritables &c, avec la Préface de M. Tiſſot, pag. 43. 44. 52. 56.

modo Corticis operandi defenditur idea; ita quoque ſcripta clariſſimorum virorum, Fr. Hofmanni, Werlhof, van Swieten & aliorum ipſius ſunt apologiæ, dum pharmaco huic eandem, quam ego, vim attribunt corroborantem, & conſequenter ſtimulantem, quia in operatione hæc illam antecedit; quare neceſſaria conſequentia ex hac tam manifeſta ejus proprietate actiones in corpore deducantur, neceſſe eſt. Celeberrimus quidem Stahl efficaciam ei ſolum adſtrictoriam, & quidem impetuoſe, ut dicit, adſtrictoriam, adſcribit, cum aliisque adſtringentibus ad unam refert claſſem; hoc vero ab ipſa experientia, & ſenſibus noſtris propriis, refutatur. Acerbiſſimus Acaciæ ægyptiacæ ſuccus, inquit van Swieten *p*), ſi ad pauca tantum grana ore retineatur, omnia contrahit, omnia oris interni vaſcula inhalantia & exhalantia ſic ſtringit, ut per ſemiquadrantem horæ os totum ſicciſſimum maneat. Ipſe grij ſucci hujus ſine vehiculo deglutivi; finitis vero 3 minutis, vehementem orificiorum ventriculi, præſertim ſuperioris, conſtrictionem, difficilem reſpirationem & anxietatem percepi, adeo ut ad ſolutionem ejus, & vis diminutionem, aquam coctam large bibere coactus eſſem. Anne vero phænomena, a ſemidrachma Corticis ſumta, cum his comparari poſſunt? Cetera omnia adſtringentia, experientiæ conformiter, in actionibus vitalibus & naturalibus varias cauſant perturbationes, criticas ejusmodi evacuationes omnis generis ſiſtunt, inflammationes, aliaque ſymptomata ſpaſmodica, producunt; Cortex vero nunquam; perſonis enim omnis ætatis & conditionis, puerperis, infantibus lactantibus &c. propinari poteſt, & per longam experientiam Virorum præclariſſimorum multorum patet, eum recte adhibitum ipſis nun-

 quam

p) v. Swieten Comment. T. I. pag. 37.

quam eſſe damno; nullam enim ſubito ad ſanitatis detrimentum cohibet evacuationem, ſed potius omnes ſe- & excretiones ad debitum rectumque ordinem redigit. Tali modo omnes Stahlii nonnullorumque diſcipulorum ejus ſcrupuli, in Corticis utilitatem & præſtantiam facti, evaneſcunt, cum demonſtrari non poſſint.

§. XIV.

Quia ergo Cortex tam in ſolida quam fluida corporis noſtri agit, horum craſin, illorum vero robur multifarie emendat, ambo vero ad debitas eorum a naturaque deſtinatas functiones apta idoneaque reddit: concludimus ex his, illum in omnibus morbis, qui relaxationem, debilitatem nimiam in genere nervoſo & vaſculoſo, immo in omnibus partibus firmis mobilitatem, cum inde dependente degeneratione humorum, ſtagnationeque eorum, pro cauſſa immediata ſeu fundamento habent, & qui medicationem non reſpuunt, non ſolum magna utilitate adhiberi, ſed & conſiderari pro remedio ſecuriſſimo, certiſſimo & efficaciſſimo; quare in hoc genere morborum ab Auctoribus tituli ipſi attributi, quos Celeb. & eruditiſſimus Dn. Profeſſor Roſén *q*) in diſſert. ſua egregia diligenter collegit, cardiaci nempe, balſamici, ſtomachici, antihyſterici, antihypochondriaci, nervini, viſceralis, carminativi, emmenagogi, diuretici &c. ei omnino competunt. *Cardiacum* enim eſt præſtantiſſimum, dum vi ſtimulante ſua ſtatim vim cordis motricem auget, illamque continuato uſu vi corroborante conſervat. Eo meliori vero jure de eo hoc prædicatur, cum non inſtar multorum aliorum Cardiacorum ſic dictorum, calorem præternaturalem, ſitim,

q) In diſſert. Lond. Goth, A. 1744. p. 27.

tim, & alia ſymptomata febrilia, excitet, ſed potius, ſi recte fuerit adhibitus, uti optime monuit Cel. Tortus r), ea propulſet, & pulſum in naturalem redigat mediocritatem. Pari ratione jure appellatur *ſtomachicum*, *antihyſtericum*, *antihypochondriacum*, *nervinum*, *viſcerale*, *carminativum* &c. dum recto hujus remedii uſu in viſceribus juſta virium menſura, debita functionum reciprocatio, motuumque conveniens & recta determinatio, reſtituitur, quo facto in toto abdomine, uti & in toto corpore, obſtaculis ſublatis, naturalis recuperatur ſtatus. Ipſe in diverſis morbis difficilioribus, præſertim in malo hypochondriaco & hyſterico, in colica, cardialgia flatulenta, in nimio, imminuto & ſuppreſſo menſium fluxu, immo in hæmorrhagiis omnis generis, magnas corticis vires ſæpius cum admiratione vidi; ſicuti e contrario hoc remedio, manu non experti artificis adhibito, plus damni quam emolumenti inde emergiſſe obſervavi. *Anthelminthicum* Cortex vere ſalutatur, quia non modo, ut omnia amara, vermibus eſt inimicus, ſed præcipue ob vim ejus ſtimulantem & corroborantem ſæpius dictam, qua augetur motus periſtalticus & ſecretio lymphæ mucique inteſtinorum, quare vermes ubicunque adgreſſi, præſertim ſi pharmacum hoc cum purgante ad illum finem convenienti e. g. ſale Seidlizenſi, fuerit mixtum, tandem languentes vel mortui e corpori ejiciuntur. Corticem eſſe *balſamicum*, eo minus negari poteſt, quia reſina, gummi & ſal eſſentiale ejus ſatis hoc demonſtrant. Ex effectibus ſimili modo apparet, dum non modo corpori mediante vi ſtimulante & roborante calorem reddit, verum etiam ſanguini admixtus ad naturalem gradum eum auget atque conſervat, uti quoque corruptioni, inſtar aliorum balſamicorum, reſiſtit,

 quod

r) Torti therap. ſpecial. p. 26. Lib. I. cap. 3.

quod etiam demonſtrat mutatio illa, quam producit in eis, qui ſphacelo ex cauſſa interna laborant. *Saponaceum* eſſe, partes conſtitutivæ ſatis teſtantur, quibus non modo in ſolida agit &c., verum etiam bilem emendat, ejus vices abſolvit, ſuccum pancreaticum, chylum, & alios in primis viis degentes humores, corrigit, & ad uſum eorum utiles atque convenientes reddit, quare conſequenter ut alia ſaponacea agit digerendo & abſtergendo.

Ex his pari ratione, qua ex eis quæ de effectibus corticis in ſolida & fluida corporis noſtri ſupra ſunt dicta, facile intelligitur, quatenus ceteræ ſuperdictæ ei competant qualitates.

§. XV.

Ex generali vero hucusque facta conſideratione utilitatis Chinchinæ evidentiſſime quoque ſequitur, quale damnum generaliter efficiat Cortex, in ſtatu ei non ſolum oppoſito ubi prodeſt, hoc eſt in rigiditate ſolidorum, & fluidorum inde dependente nimia adunatione & immobilitate; ſed etiam quando ſolida tono roboreque gaudent naturali, quia tunc uſu Corticis antea dictus oritur ſtatus nimiæ cohæſionis ſolidorum & fluidorum, & conſequenter duo principalia requiſita ad liberam circulationem, & cum ipſis ipſa ſanitas, deſtruitur.

Quo vero limites mihi præſcriptas brevis diſſertationis academicæ non transgrediar, finem ſei ſtatim imponam, compendio ſolum adjecto totius ejus ſummæ.

Tradidi vero primo in hac diſſertatione, hiſtoriam (§. 1.) Corticis, in ipſaque advectionem ad Europam, deinde botanicum ejus characterem (§. 2.)

(§. 2.) & tandem fata præcipua, quæ poſt advectionem ad Europam ad hunc usque diem expertus fuit.

Deinde quod per ſenſus & analyſin chemicam in eo animadvertitur, ex optimis autoribus, nec non ex propriis cum illa inſtitutis experimentis, demonſtravi (§. 3. &c.). Denique etiam ex propriis obſervationibus modum ejus operandi in corpore vivo generaliter demonſtravi, dixique, illum vi ſua ſtimulante & corroborante, nec non principiis balſamicis, ſaponaceis &c. agere in duas partes corporis noſtri principales; ſolida, quando præternaturali conditione, vel perverſo uſu ſex rerum non naturalium, & ex aliis cauſſis, roboris expertes facta ſunt, ſtimulare & corroborare; fluida vero, ex his cauſſis degenerata, & in vaſis ſtagnantia, corrigere, in circulationemque ducere; ambo vero generaliter ad functiones ſecundum diverſum ordinem & conditionem a natura deſtinata, apta & idonea reddere.

CLXXVII.

AMBROSIACA

QUAE

PRÆSIDE

D. D. CAR. LINNÆO

PRO GRADU DOCTORIS

propoſuit

JACOBUS HIDEEN

Oſtrobotnienſis.

Upſaliæ 1759. *Jun.* 20.

§. I.

Principium odoriferum, quod Spiritum rectorem appellat BOERHAAVE, volatile, ſubtile ac tenue eſt, omnem effugiens, etiam acutiſſimum viſum tactumque, ſolum afficiens olfactum. Mira certe, immo abſcondita eſt olidi natura; ſolvitur menſtruo tam ſpirituoſo, quam aquoſo; oleum enim æthereum vel in alcohole digeſtum & leni deſtillatum calore, vel aqua conquaſſatum, ſuam amittit fragrantiam: iners vero eſt, quod ultimo remanet olei corpus; vid. BOERH. *Elem. Chem. T. II. p.* 30. Tanta ejus eſt levitas, ut corpora odore ſuo privata, vix quidquam de pondere perdidiſſe viſa fuerint. Effectus in corpore humano, ipſi odores producunt vere eximios, &

& ſæpe ſtupendos. Quæ *gratum* ſpirant, amœnitate ſua delicias nobis offerunt; hæc nervis ſunt amiciſſima, quibus reſolutis pulchre medentur, hos torpidos excitant; & vires deficientes refocillant, ſic in Languore, Lipothymia ac Paralyſi proſunt. Aſſerti veritas, Meliſſam, Marum verum, & ſexcenta alia conſideranti, manifeſto patebit. Hinc odores a PLATONICIS inter ſpirituum alimenta, eleganter repoſiti ſunt. Sed a *tetro* ipſa abhorret natura. Fœtor ovi putridi nauſeas ciet atque angores. Mephitis ſanguinis humani putrefacti, nares ſaltem feriens, Dyſenteriam excitavit, obſervante PRINGLE. Vapor Gas ſylveſtre dictus, qui ſub ipſo fermentationis negotio a muſto exhalat, venenum eſt ſubtiliſſimum, aſt ſimul vehementiſſimum, quod momento citius herculeas frangit vires, & quisquis hunc attraxerit halitum, vel cito peribit apoplecticus, vel fatuus pœnas luet ſuæ temeritatis. cfr. BOERH. l. c. *in hiſt. ferment.* Sed nec omnia omnibus conducunt; fuerunt, qui gratiſſimam roſam vix ſine animi deliquio olfacere potuerunt. Diverſa quoque obſervantur phænomena pro vario adhibendi modo: nam ambroſiaca Hyſtericis odoratu adeo inimica, interne propinata proficua evadunt. Odorifera utique Medicinam præbent vere efficacem, ex quibus ea inpræſentiarum pertractaturi ſumus, quæ Ambram ſpirant, & *Ambroſiaca* dicuntur. Innocua vero hæc noſtra conamina ſi candido Lectori haud diſplicuerint, admodum nos judicabimus felices.

§. II.

Ambroſiacis ceteris longe antecellunt Ambra, Zibethum ac Moſchus, ex quibus AMBRA noſtram omnium primum ſubeat conſiderationem. Concretum eſt bituminoſum, opacum, conſiſtentia ſiccum, tenax. Leni calore inſtar ceræ molleſcit,

ſcit, ad mitiorem ignis gradum colore liqueſcit flavo, ad fortiorem tota fere avolat. Flammæ ſi admoveatur, accenditur, ardetque, donec nihil fere reliquum fuerit. Quoad gravitatem aqua levior eſt. In ſpiritu vini rectificatiſſimo ebulliente, & oleis eſſentialibus, eam penitus diſſolvi: non vero aqua oleisve unctuoſis, aſſerit NEUMANNUS in *Prælect. Chem. de Ambra*, & LEWIS Recentiſſimus Editor *of the New Diſpenſ. p.* 76. Reſpectu coloris duæ habentur varietates: altera *griſea* eſt ſive variegata, quæ vel flavis interſtinguitur maculis, tumque optima ac pretioſiſſima cenſetur, vel maculis nigris: altera *unicolor;* hæc albeſcens, citrina, fuſca ac nigra. Cfr. Cel. Prof. WALLERII *Mineralog. de Ambra.* Pretioſum hocce concretum a fraudulentis adulterari ſolet, qui eidem varia admiſcent heterogenea, ut Maſtichen ac Ladanum. Immo quidam ſpuriam componere didicerunt ex Cera, Benzoë, Succino, Moſcho aliisve. Hæ fraudes deteguntur explorata QUALITATE, Ambra enim genuina inſipida eſt: *Odor* ejus gratiſſimus, cui nihil facile reperies ſuaveolentius, quem præcipue ſpargit comminuta, igni admota ac ſoluta: ACU IGNITA, cui, ſi in ambræ genuinæ fruſtulum intrudatur, nihil reſinoſi adhærebit, circa acum vero exſudat materia quaſi oleoſa, coloris flavi, & ſuavis ac ſpecificus ejus percipitur odor. *Non eſt melior*, inquit KÆMPFERUS, *bonitatis & conſtantior nota, quam ſi candenti laminæ ejus aliquot granula imponantur:* nam ſi vera fuerit, nihil fere remanet, & adulterium proditur ſuffitu. Ex adverſo ſpuria, ſi comburatur, ſemper relinquit carbones aut materiam quandam terreſtrem. Magna copia colligitur in mari Indico circa inſulas Moluccanas & alibi, ubi Oceano innatat, eſt interdum reperta ad oras maritimas Septentrionales, ſcil. Angliæ ac Norvegiæ.

§. III.

§. III.

Rerum phyſicarum ſolertiſſimi ſcrutatores in hujus naturam inquiſiverunt, quo detegerent cuinam naturæ regno natales ſuos deberet: eadem tamen ac Corallia ſubiit fata; ex uno in alterum proſcripſerunt, & tandem omni eidem denegata in ſingulis naturæ regnis civitate, vel maris eſſe ſpumam, vel meteoron, vel neſcio quid de cœlo delapſum finxerunt. Fuerunt & ſunt, qui Ambram pro fœtura regni animalis habuerunt habentque. Fruſtula ejus ex balænarum inteſtinis exemta fuiſſe, & fel Ceti diu aſſervatum Ambram tandem ſpiraſſe narratur. Qui vero fidem magis merentur, DUDLEY ac BOYLSTON ex America, aſſerunt eam in peculiari cyſtide prope genitalia Ceti, præſertim maris, qui ad provectiorem evectus eſt ætatem, reperiri, & hoc animal Ambram producere, quemadmodum Moſchus, Zibethum ac Caſtoreum ab aliis producuntur. Alius fimum avium eandem proclamavit. PARISIENSES conjectura ducebantur ad ſuſpicanda inſecta, & pro favo apum venditaverunt, a quibus collecta & rupibus maris appoſita foret, quam poſtea ſævientes undæ avellerent. Quidam exiſtimaverunt aliquam Camphoræ ſpeciem, vel arboris cujusdam orientalis lacrymas, in oceanum delapſas, vel fungum maris concretum illud conſtituere. Chemici hunc igne ſoluturi nodum, Ambram mineralis eſſe proſapiæ, & e terræ ſinu emanare, contenderunt; nam magna ejus cum ſuccino & reliquis bituminibus eſt analogia, habito reſpectu ad difficiliorem in menſtruo ſpirituoſo ſolutionem, & ad partes conſtituentes: quippe deſtillata phlegma præbet inſipidum, ſpiritum acidum, oleum flavum odoratiſſimum & ſal volatile acidum, remanente materia nigra, ſplendente, bituminoſa, ut monent GRIMMIUS & GEOF-

GEOFFROY. NEUMANNUS vero majorem forſan adhibuerat ignis gradum, & ex integra ejus drachma deſtillata, unicum ſaltem materiæ terreſtris granum in retorta remanſiſſe obſervavit. Diverſa corpora peregrina Ambræ glebis inhærere ſubinde obſervatum eſt, ſpinas ſcil. piſcium, roſtra, ungues plumasque avium, conchylia & lapillos, unde merito concluditur illam liquidæ ſive mollioris olim fuiſſe conſiſtentiæ, temporisque progreſſu duriorem evaſiſſe.

§. IV.

Arabes de Materia Medica bene meriti erant, quam præſtantiſſimis ditaverunt remediis, Senna, Caſſiæ pulpa, Tamarindis, Manna, Rhabarbaro, Camphora aliisque. Horum quoque temporibus Ambræ in Medicina innotuit uſus, quæ olim aliis frequenter admiſcebatur pharmacis, ſuavitatis ac fragrantiæ conciliandæ gratia, quæ vero deliciæ jam exoleverunt.

VIS: Nervina. Huic inter medicamenta nervis dicata principem HOFFMANNUS aſſignat locum. Agit ſuavi ſuo odore in ſyſtema nervoſum blande excitando, refocillando & roborando; adeoque *analeptica*, *exhilarans*, *calefaciens* & *aphrodiſiaca* eſt.

USUS: In morbis nervorum proficua cenſetur, nimirum Imbecillitate memoriæ, Vertigine, Lipothymia, Epilepſia, Paralyſi, Melancholia. In Fame canina ſpecificum eſſe contendit RIVERIUS. Ad venerem ſtimulandam ea utuntur gentes orientales, illamque longævitati haud parum conducere vulgo opinantur. Senes labaſcentes quod æque fulciat ac Ambra, nihil eſſe putat ETTMULLER.

In

In Scabie aliisque morbis exanthematicis, ſi regreſſum minentur efflorescentiæ, felici ſucceſſu propinari poteſt; nam ſuavis ejus odor eſt acaris inimicus ac peſtifer, qui has producere ægritudines ſæpe merito culpantur. Hyſterici vero ac Hypochondriaci odoris hujus ſuaveolentis impatientes eſſe ſolent, illas tamen levamen ſentire dicunt, ſi ambra utero admoveatur. Doſis gr. IV. in ovo ſorbili.

§. V.

Animalia variis prædita ſunt facultatibus ac diverſimode armata, ut eo melius ſemet ſuſtentent, aut contra aggreſſorum defendant injurias. *Crotalus horridus*, *Coluber Naja* venenum nacti ſunt, quo nihil in natura vehementius, & *Raja Torpedo* motum tremulum, eundemque vel leviter ſaltem tangenti moleſtiſſimum. *Simia capucina* clamorem edit crudeliſſimum, ipſa oſſa quaſi frangentem, quoties aliquis illam laceſſit. *Muſtela Ermina* perterrita, convulſa proſternitur, hinc hoſtium ſuorum præda facile futura; aſt infimul tetrum ſpargit odorem hos fugantem. *Viverra Memphitis* ac *Putorius* peculiari muniuntur præſidio, dum aliquis has perſequitur vel aggreditur feras, mejendo fœtorem explodunt, cetera fere ſuffocantem animalia. Vid. NOB. D:NI PRÆS. *S. Nat. edit. X.* & CEL. PROF. KALM *It. Amer. T. II. p.* 378.

Ex Ferarum ordine & Viverræ genere eſt quoque *Zibetha S. Nat. pag.* 44. deſcripta. In hujus utroque ſexu inter anum & partes genitales utriculus adeſt, ubi odoramentum illud, ZIBETHUM dictum, ſecernitur. Animal moleſto in loco affectum pruritu, ſe duriori affricat corpori & hanc evacuat materiam, vel ubi manſuetum fuerit auriſcalpio eximitur.

Locus

Locus natalis: *India* utraque, & *Africa*, præcipue *China* & *Braſilia*.

§. VI.

QUALITAS: Subſtantia eſt unctuoſa. *Color* albeſcens, flavus & ſubfuſcus, plus minus pro ratione vetuſtatis varians. *Optimum cenſetur quod ſubpallidum habet colorem, pingue, moderate liquidum, tractu temporis craſſeſcens, papyro impoſitum & affrictum ſolubile, ſine craſſamento, quo ipſo diſtinguitur ab adulterino. Ph. Würt. p.* 136. Admiſceri oleo expreſſo, æthereo & minerali, ut Amygdalarum dulcium, Terebinthinæ & Succini: non vero ſpiritui vini, NEUMANNUS docet. *Odor* ambroſiacus, Ambra & Moſcho gravior. *Sapor* amaricans.

VIS: nervina, cordialis, expulſiva, ſoporifera.

USUS: In odoramentis; internus vero adhuc non invaluit. In dolore colico, & torminibus infantum, regioni umbilicali inunctum prodeſt. Ovibus ſcabie affectis felici ſucceſſu grana aliquot pro doſi propinata ſunt. In locum Moſchi ſubſtitui poſſe videtur; ſed longe carior eſt.

§. VII.

Moſchus Moſchifer ex ordine Pecorum eſt, & diſtinctum ab aliis conſtituit genus, *Syſt. Nat. p. 66.* Cujus locus natalis *Tataria* verſus Chinam. Infra umbilicum Folliculum gerit, ubi pretioſum illud odoramentum, MOSCHUS dictum, excernitur, qui vel occiſo Animali exſcinditur, vel ipſo vivente aut ſponte, pruritu quodam excitato, aut arte exinanitur. Erant olim, qui hunc vel ſaniem

niem apoſtematis, vel ſanguinem eſſe menſtruum ſtatuebant, quas relationes inter meros imaginationis referimus fœtus. Fraudulentorum injuriis Moſchus obnoxius eſt; auri enim ſacra fames allicit lucri cupidos, ut copiam rei caro ſatis pretio vendendæ augeant peregrinis admiſtis, ſanguine puta exſiccato, carne, Ladano, Benzoë, nuce Myriſtica, aliisque quisquiliis, quæ mangonia a SCHROECKIO expoſita videbis. Immo fuiſſe quendam in his fraudibus ſtruendis ita verſatum, teſtatur SCHULTZIUS, ut ſpurium a vero non facile dignoſceres. Genuinum autem ab adulterato diſtingui monet *Ph. Wurtenb. ope laminæ ignitæ, cui Moſchus impoſitus totus evaporat, ſed adulteratus carbonis inſtar quidpiam aduſtum relinquit.*

QUALITAS: Conſiſtentia pinguis & unctuoſa; in aqua & ſpiritu vini ſolvitur; ſed non oleo expreſſo æthereove. *Color* fuſcus *Odor* Ambroſiacus, qui leviter nares feriens, ſuavitate ſua nervos demulcet: aſt confertim irruens, in tunicam Schneiderianam impreſſionem efficit minus gratam. Cum oleo tartari per deliquium digeſtus halitum prodit urinoſum; ſed acido Vitrioli & Nitri deſtruitur. *Sapor* ſubacris, amaricans.

VIS: Nervina, Cordialis, Antiſpasmodica, Diaphoretica, Exanthematica, Aphrodiſiaca.

§. VIII.

Moſchum in India Orientali medicamentum eſſe ſolenne, quod morbis medetur atrocioribus, peregrinatores palam fecerunt. Olimque ARABES in multis, iisque gravioribus malis, utilem fore agnoverunt, ipſis admiſcuerunt pharmacis, quæ cerebro cordique opitularentur, aut veneno

reſiſterent; ab aliis quoque ſummis extollitur laudibus. SALOMON ALBERTUS hunc adeo neceſſarium judicat, *ut ſi uſura ejus Medicinam orbaveris, ipſa mutila protinus ſit ac diminuta.* WEDELIUS eum tanti fecit, ut, *Moſcbo quid cordialius?* quæſiverit. Præſtans eſſe remedium iteratæ teſtantur obſervationes, præcipue *in Febribus contagioſis, exanthematicis ac malignis.* Miaſma quid ſit, ſolutu certe eſt difficillima quæſtio, quæ diu licet fuerit agitata; quisque tamen ſincerus fateri neceſſum habet, plures contagii ſpecies illis adhuc obvolutas latere tenebris, ut determinari nequeant. Scabiem per acaros propagari non ignoramus, & Peſtem, Variolas, Morbillos, pro cauſſa, ſibi propria agnoſcere animalcula, admodum probabile eſt. Cfr. *Diſſ. de Exanthem. vivis.* His Moſchi ſuaveolentia letifera. CAMERARIUS vim Moſcho aſſignat *antiloimicam*, nimirum repellendi, diſſipandi & extinguendi peſtilentem aëris perniciem, cui multi in praxi bene verſati conſentiunt. His quidem alii acriter ſemet opponunt, & Moſchum in dira iſta lue nociturum fore, contendunt. DIEMERBROEK in peſte Noviomagenſi, ægrotos, eodem propinato, pejus ſemet habuiſſe, obſervaverat: ſed epidemiæ peſtilentiales plane diverſæ fuerunt, ut methodus therapeutica, uni conveniens, alteri nocuerit.

In *Variolis* e collo ſuſpenſus, præſervando pulchra præſtat. Si exanthemata retroceſſerint in his aliisve, certo certius vita periclitatur ægrotantis, in quo caſu Moſchus ſacra eſt ancora, vi gaudens expulſiva.

In *Febribus malignis* egregiam præbet medicinam, nervos ac cor roborando, ſalutarem promovet diapnoën & ſomnum conciliat. Delirium, ſub-

ſubſultus tendinum, ſingultus metum certiſſime augent, quæ ſymptomata Moſcho iteratis vicibus feliciter ſuſtulit D:r. WALL; & FULLER in Pharmacopœa extemporanea teſtatur, eundem *aliquando divinitus ſuccurrere ac ſingultum ſuperare*. Vid. *Philoſ. Transact. Vol.* 43. *N.* 474. PRINGLE *Beobacht. über die Krankheiten einer Armee pag.* 297.

Epilepſia, ſacer ille ac herculeus morbus, atrox eſt malum, quo nihil horribilius mortales excruciare poteſt. Hinc omni ævo ſumma nitebantur ope, ut tantis miſeriis æger relevetur. Sequentia heic profuiſſe commemorant obſervatores, radicem ſcil. Valerianæ ſylveſtris, Pœoniam, Viſcum, cort. Chinæ, Oleum animale Dippelii, Fel urſi. Huc merito referendus Moſchus, quem RIVERIUS, SCHENCKIUS, FORESTUS, SCHROECKIUS aliique laudaverunt, HOFFMANNUS felici adhibuit ſucceſſu. VAN SWIETEN in ſuis *commentariis Tom. III. p.* 437. morbi hujus Moſcho debellati mentionem facit, & hunc vi adeo penetranti pollere obſervavit, ut excreta ægrotantis eum redoluerint. Non ore tantummodo ingeſtum, ſed & clyſmate injectum, in convulſionibus exoptatum præſtitiſſe effectum, refert WALL *in Philoſ. Transact. l. c.*

Hyſteria, quæ ſexum dire vexat ſequiorem, a ſuaveolenti hujus odore recrudeſcit; levatur vero eodem interne adhibito. Uteroque admotus Moſchus hyſtericas reficere dicitur.

Hydrophobia, funeſtum ut plurimum, ſed rarius, laus Deo! in Patria noſtra malum, interdum tamen viſum. In Oſtrobotnia & parœcia Ilmola, anno præterlapſo tempore vernali nonnulli homines, a Lupo rabioſo lacerati, hydrophobici perierunt.

erunt. Laudatur heic Moſchus ut efficax prophylacticum ac therapeuticum in vehiculo propinatus ſpirituoſo, ſcil. Oryzæ, *Arrak* dicto, a JAMES & WALL.

Mania Upſaliæ anno præterlapſo virum juvenem corripuit, quæ, præmiſſis univerſalibus, feliciter ſublata Moſcho Camphoræ admiſto; VAN SWIETEN lætus teſtatur, ſemet vidiſſe *in juvene maniaco pulchrum Moſchi effectum.*

Tuſſim convulſivam, quæ ſævus ſane atque contagioſus eſt morbus, per animalcula propagari, haud plane negandum, quod tamen ulteriori committitur experientiæ. In hoc malo eundem cum fructu uſurpatum fuiſſe obſervatores contendunt.

§. IX.

Quæ odore inſtructa ſunt fortiori, motum ſanguinis exagitare & corpus magis calefacere, cenſentur; ex quo fundamento Moſcho ingens competeret vis calefaciens: hinc parciſſima ſaltem propinandus foret doſi. Sed ab hac quoad partem diſcedimus ſententia, acri vim aſſignaturi calefacientem. Baccæ Coccognidii ac Piper Indicum inodora ſunt; ſed vires exſerunt fere igneas, quicunque hæc guſtaverit, experimenti ſui oblivisci nunquam poterit. Moſchus ex adverſo expers eſt acrimoniæ. Imo antea nominatus WALL absque æſtu quodam inſequenti hunc ſæpius propinaverat, ſemper obſervans eundem levamen ſomnumque conciliaſſe ægrotanti placidum, ac largam effeciſſe diaphoreſin. Qui inſimul monet, infra grana ſex, ſe nullum expertum fuiſſe effectum. Eidem aſſentit citatus ſupra Editor *of the New Diſpenſatory*, qui experimenta inſtituit in ſemet ipſo. In

In atrociori malo doſis eſt a ſcrupulo dimidio ad integrum.

§. X.

Dantur quoque vegetabilia, quæ reſpectu odoris Moſcho ſunt analoga; adeoque viribus gaudent ſimilibus, & leviori ſaltem malo profligando paria reputantur; nimirum Semina *Abelmoſchi*, *Geranium moſchatum*, *Malva moſchata*, *Allium moſchatum*, *Lathyrus moſchatus*.

CLXXVIII.

HÆMOPTYSIS

QUAM

PRÆSIDE

D. D. CAR. VON LINNÉ

PRO GRADU DOCTORIS

propoſuit

JOH. MARTINUS GRÅBERG

Gothoburgenſis.

Upſaliæ 1767. *Maji* 13.

Cernis ut e molli ſanguis pulmone remiſſus
Ad ſtygias certo limite ducat aquas.
OVID.

---

§. I.

Inter morbos, qui viſcera ad vitam maxime neceſſaria adgrediuntur, qui & ideo diſcrimen vitæ haud leve adferunt, non immerito numeratur HÆMOPTYSIS, non adeo quidem infrequens morbus, frequentiorem tamen eum non eſſe, merito mecum mirabitur, qui perpendit *Pulmones* ex celluloſa laxiori, & vaſis etiam majoribus compoſitos eſſe, perque ea ſanguinem univerſi corporis tranſire, inque circulo ſuo variis ex cauſſis turbari. Sapientiam vero Dei providam venerari debemus,

bemus, qui tenero huic viſceri proportionatam dedit firmitatem, ut non adeo facile, ac primo intuitu videretur, vaſa ejus rumpantur. Hanc ægritudinem, multis funeſtam, breviter delineare, Speciminis Inauguralis loco, animo conſtitui; mitiorem vero Tuam B. L. mihi expeto cenſuram.

§. II.

Eſt HÆMOPTYSIS *Sanguinis, e pulmonibus per Tracheam, in os, cum Tuſſi, copioſa excretio.* Hæc, ſi interjecto aliquo temporis ſpatio redit, cum tabe pulmonum, ſive hæreditaria, ſive adſcititia, *Habitualis* dicitur; ſi vero a cauſſa quadam acceſſoria provenit, *Accidentalis* vocatur. Antequam vero e pulmonibus excernitur ſanguis, ſentitur, prægreſſis in quibusdam extremorum frigore & algore corporis, præſertim crurum eorumdemque laſſitudine, dolor gravativus & undulatorius, vel palpitationis mirus motus, nunc in dextro, nunc in ſiniſtro hypochondrio, preſſionis inter ſcapulas ſenſus vel ardoris, tandem cum tuſſi, titillatione & pruritu in faucibus, quin per totam tracheam, ſaporeque ſubſalſo in ore, calidus erumpit ſanguis, majori minorive copia. Excreto hac ratione ſanguine, reſpiratio liberior fit, donec vel citius vel ſerius eadem redeunt ſymptomata, & cum iis ſputum ſanguinis.

§. III.

Ab aliis excretionibus ſanguinis per os, probe diſtingui debet Hæmoptyſis. Haud parum quidem huc conferunt ſigna, eandem præſagientia, jam recenſita; attamen fateri debemus, ea non ſemper ſufficere, niſi ad alia attendamus. Itaque, ſi e poſteriori narium parte prodit ſanguis, præter

ſigna Hæmorrhagiam narium antecedentia, facile evacuationis hæc ſpecies detegitur, ſi prono capite decumbere ægrum jubemus. Si e faucibus provenit ſanguis, parva copia, cumque titillatione potius, quam tuſſi, excernitur; interdum etiam oculus ipſe fontem videt, quale exemplum habemus in Illuſt. *v. Swieten Comment. Boerhaav. T. IV. p.* 4. Eadem ratione, ex inſpectione ſcilicet ſanguinis, detegitur, qui e gingivis fluit. Si e larynge, vel Trachea excernitur, haud facile quidem diſtinguitur ab Hæmoptyſi, ob tuſſim conjunctam, a parca vero copia ſanguinis prodeuntis, titillatione, quin moleſta ſenſatione his in locis, peritus facile percipit, ſanguinem non e pulmonibus provenire. Si e vaſis ventriculi excernitur & per os ejicitur, *Vomitum* vocant *cruentum*, a dolore ventriculi prægreſſo, & ex phænomenis vomitus, ab Hæmoptyſi diſcernitur.

§. IV.

Qui in Hæmoptyſi prodit ſanguis, provenit, ut quivis facile perſpicit, e vaſis pulmonem adeuntibus; utrum vero e *venis*, an ab *arteriis*, eo minus a colore dijudicare poſſumus, cum nulla inter ſanguinem arterioſum & venoſum notabilis obſervetur differentia. Triplici autem modo excernitur: aut per *rupturam*. ῥῆξιν vocant, quæ plerumque obtinet; aut per oſcula vaſorum *dilatatorum*, ἀναστόμωσιν appellant, quæ locum habet, ut videtur, dum excretiones ſanguineæ retentæ Hæmoptyſin efficiunt, ſine ſubſequente Phthiſi pulmonali: aut denique per *eroſionem* ſeu διάβρωσιν, quæ rariſſime, ſi unquam, occurrit, niſi ubi Ulcus adeſt pulmonem depaſcens, vel Vomica. Niſi ab hac cauſſa ſanguis e pulmonibus prodit, rutilans is eſt & ſpumoſus; ſi vero parca copia excernitur, paulu-

paululumque in pulmonibus moratur, coagulatus videtur. Inter rariſſimos caſus merito numeramus, ſanguinem cum ſubſtantia pulmonum vel bronchiorum portione rejectum fuiſſe, cujus tamen exempla proſtant apud *Tulpium lib. 2. Obſ. Med. cap.* 12. 13. 14.

§. V.

Non una eſt *cauſſa prædiſponens* Hæmoptoës, ſed varia, ut

I:a *Nativa* corporis *diſpoſitio*, qualis eſt longum collum, anguſtum pectus & planum, ſcapulæ depreſſæ, cutis tenera, eademque in facie candida cum genis amœnis roſeis. Dum ad apicem incrementi quoad longitudinem pervenit corpus, hoc eſt, circa annum decimum quintum & ſextum, hi maxime Phthiſi & Hæmoptyſi obnoxii ſunt, niſi natura ſe ipſam excretione ſanguinis per nares levat; at ſi ſalutaris hæc evacuatio ceſſat, antequam corpus debitam firmitatem eſt adeptum, eo majori periculo exponuntur. Exemplum hujus rei videmus apud *Benedict. in theatro Tabidorum*: fuit ſcilicet juvenis infelici hæreditate & ad Tabem & ad Hæmoptyſin diſpoſitus, a quibus tamen immunis manſit, evacuato ſubinde per nares ſanguine a decimo ſexto ad viceſimum quintum annum.. Eodem vero ipſo anno, admiſſo incaute frigore, proficua ea excretio ceſſavit, cum inſequente Hæmoptyſi & ſignis Tabis: Venæ ſectio in caſu ejusmodi uſurpari ſolita parum profuit, at redeunte copioſa narium hæmorrhagia tanto ereptus eſt periculo. *v. Swiet. ex Bened. T. IV. p.* 15.

II:da *Debilitantia pulmones* huic morbo anſam ſuppeditant, in primis ſaccharata, quæ pulmones relaxant, fibras teneriores fragilioresque reddunt,

unde & frequentior hodie Hæmoptyſis, quam olim, a Theæ & ſaccharatorum quotidiano uſu.

III:tia *Carnium* uſus immodicus, acres humores reddit, ut in Cane ſe ipſum rodente, unde etiam hunc morbum ſæpius incurrunt Angli, præ reliquis Europæis carnivori, & ab hoc morbo Phthiſin.

IV:a *Vita incluſa ſedentaria*, unde debilitantur pulmones tantum, quantum corroborantur a motu ſub dio, equitatione, &c.

V:ta *Spiritus frumenti* largior frequentiorque *uſus* in noſtris terris Hæmoptyſeos cauſſa primaria exiſtit, & quidem a polypis generatis intra vaſa bronchialia, unde fit, ut, quemadmodum in Hæmorrhoidibus cæcis, ſæpius recrudeſcat malum.

VI:ta *Aloëtica* ſanguinem agitare, evacuationes varias ciere, etiam Hæmoptyſin, frequens eſt Germanorum obſervatio.

Quod ad *cauſſas* Hæmoptyſeos *occaſionales* adtinet, ſequentes ſunt:

I:a Interceptæ *evacuationes ſanguineæ* conſuetæ, ut hæmorrhoidum, menſium, quin & evacuationum arte factarum intermiſſio. Hæmorrhoides quod attinet, bonis cum ægri rebus ſuccedunt Hæmoptyſi; at ſi Hæmoptyſis eas excipit, maxime mala arte ſuppreſſas, peſſimum eſt, quale exemplum proſtat apud *v. Swieten T.* 4. *p.* 46. Quæ ab hæmorrhoidum parum diſtat excretio menſtrua, feliciter interdum, ſi ſuppreſſa eſt, compenſatur Hæmoptyſi, uti videmus ex *Hoffmanno T.* 4. *p.* 46. *Benedicto in Theatro Tabidorum*, aliisque; at huic ſuccedaneæ excretioni eo minus fidendum, cum haud pauca proſtent exempla ſiniſtri eventus.

II:a

II:a *Spaſmodicæ* viſcerum *conſtrictiones;* & hæc eſt ratio Hæmoptoës in Hyſtericis, Hypochondriacis, quin & Arthriticis, præſertim ſi accedit nativa corporis diſpoſitio.

III:a *Violentiores* pulmonum *nixus* ſub clamore, cantu, ſaltatione, curſu, tuſſi, tibiarum inflatione, ponderumque elevatione, riſu & ſternutatione.

IV:a *Vis* quæcunque pulmonibus illata, ut contuſio, *Felic. Plat. lib.* 3. vulnus pulmonum, *Heiſter. Chirurg. lib. I. cap.* 10. Huc referri haud incommode poſſunt illapſa in pulmones per aſperam Arteriam, ut aciculæ, clavi, lapilli; vid. *Morton. cap.* 6.

V:ta *Affectus* Animi, ut ita, terror.

VI:a *Vitia viſcerum* ut pulmonum & viſcerum imi ventris, quemadmodum Tubercula pulmonum & Scirrhi, *Schenck. Obſ. pag.* 240. *Willis in op. poſthum. ſect. I. cap.* 8. Vomica pulmonum, *Phil. Transact. N:o* 245. obſtructio hepatis & lienis, *Blancard. Anat. obſ.* 46.

Levitatem denique nimiam *aëris*, qualis eſt in altiſſimis montibus, huc referunt quidam, ut recens etiam ſcriptor *Franc. Home in Principiis Medicinæ pag.* 232. in hanc procul dubio opinionem inducti a *Joſeph. Coſta Hiſtor. Natural. t.* 3. *pag.* 91. & ex *Scheuchzero* hoc mortis genere, ut perhibent, interemto. At eo lubentius hanc excludimus cauſſam, quo certius conſtat ex relatis *Academicorum e Gallia*, eos commode reſpiraſſe in montibus Pichincha & Coracon regionis Peruvianæ, ubi Mercurius ad dimidium fere altitudinis deſcendit, ut adeo Hæmoptyſis, quæ his in caſibus contigerit, cum *Illuſtri Hallero* non levitati Aëris, ſed labo-

rioſo

rioſo adſcenſui per loca adclivia potius ſit adſcribenda. Vide *Element. Phyſiolog. T.* 3. *pag.* 197.

§. VI.

Varias Hæmoptyſeos SPECIES Auctores enumerant, nobis vero placet ſequentes hujus morbi conſtituere:

I:a Hæm. a *ſtatura:* longo collo, cute florida, vaſis parvis, ætate juvenili.

II:a Hæm. a *plethora:* in primis ſi vita lauta, & cibi eupepti, boni, flatulenti offerantur, & vehemens motus inopinato accedat.

III:a Hæm. a *ſuppreſſis evacuationibus ſanguineis:* a venæ ſectione intermiſſa, ab hæmorrhoidibus, menſtruis ſuppreſſis; hæc incipit colica periodica ac menſtrua evadit.

IV:a Hæm. a *Calore* & æſtu; *motu*, ſaltu, curſu, itineribus in calidiſſimis diebus & regionibus, tracheam ſiccantibus.

V:a Hæm. ab *affectibus*, ira in primis & metu.

VI:a Hæm. a *preſſione*, a nixu vehementi, & ponderibus, Riſu, Tuſſi ferina, ſternutatione, vociferatione, cantu, cornu militari.

VII:a Hæm. a *læſione pectoris*, ſive a contuſione, ſive a calculo pulmonum fiat.

VIII:a Hæm. a *Spiritus vini* abuſu, unde polypi, aut tubercula in pulmonibus.

IX:a Hæm. a *Saccharatis.*

X:a Hæm. a *Graviditate.*

XI:a

XI:a Hæm. a *Phthiſi*, ſcilicet a ſuppuratione in pulmonibus; his accedit ſuppuratio Hepatis aut Lienis, quorum pus ad pulmones defertur.

§. VII.

Ratione *Prognoſeos* pauca ut proferam, generatim obſervamus, omnem Hæmoptyſin, niſi ea per anaſtomoſin fit, periculum non leve portendere, cum ut vulnus conſiderari debeat, quod niſi conſolidetur, ulcus fit ſenſim depaſcens pulmones, cum ſputo puris, conſumtione corporis & febri tabifica. Eam autem metuimus, ſi Hæmoptyſi febris ſuccedit, inflammationem denotans, & huic ſucceſſuram ſuppurationem. Si ſedata Hæmoptyſi, Tuſſis inſequitur ſicca, cum febricula lenta mitique, rubore genarum & calore volarum, Vomicam timebimus. Optimum eſt ceſſante ſputo reſpirationem eſſe liberam, febrem nullam, nullamque tuſſim. Si grandius eſt vulnus, vel adeo ubertim profluit ſanguis, ut æger inde ſuffocetur, vel repetitis vicibus, ut virium defectu brevi moriatur æger, quod tamen utrumque rarum eſt. Vel me non monente patet, Hæmoptyſin quæ a prima & ultima cauſſa dependet, longe eſſe reliquis periculoſiorem, licet ſimul fatendum, quod ſæpius plures concurrant cauſſæ ad eandem producendam. Qui in pueritia frequentibus narium Hæmorrhagiis obnoxii, frequenter in adoleſcentia inter viceſimum & triceſimum annum Hæmoptyſin incurrunt, unde *Hippocrat. IV. Aphoriſm.* 25. ſanguinem ſuperne efferri, qualiſcunque ſit malum.

§. VIII.

Malo adeo gravi, ut obviam eatur, eo tendere debet CURA *medentis*, ut ſputum ſanguinis *ſiſtatur*; inflammatio & febris præcaveantur; tuſſis, ſi

ſi violentior, mitigetur, & reditus Hæmoptoës avertatur. Siſtitur ſputum ſanguinis, ſi vim ejus a pulmonibus avertimus; protinus itaque e pedis *vena ſanguis* mitti debet, & ſi pulſus adhuc plenus, calor extremorum major, quam in ſano homine, vel ſaltem ejuſdem gradus, ſi ſigna Hæmoptoën præſagientia gliſcere incipiunt, eodem die vel poſtridie repetenda erit ſanguinis miſſio: immo, ſi eadem obtinent, quæ jam dixi, tertio & quarto ſanguinis aliqua portio detrahenda erit, usque dum pulſus non amplius ſentiatur plenus, calor extremorum minor, quam in ſano homine, & ſigna Hæmoptoën antecedentia non amplius appareant. *Avertendo* porro a pulmonibus ſanguini haud parum conferunt lotiones in alvum immiſſæ emollientes, dum per depleta inteſtina & relaxata liberior conciliatur ſanguini circulus. Prima lotio ſale ſtimulata, bihorio poſt inciſam venam injici debet, dein vero ſine ſtimulo bis de die applicari debent. Sunt qui loco *Enematum* alternis diebus potionem Mannatam præbent, *vid. Tralles de Uſu Opii ſect.* 2. *p.* 24. Inflammatio & febris præcaventur, in *primis* Venæ ſectione modo nominata: ſed ſimul *potiones diluentes*, quales ſunt Cremores tenuiores avenæ, vel hordei, Decoctum hordei lacte remixtum, interpoſitis ſubinde nitroſis, omitti non debent. Si ſanguinis ſputum his non cederet, ad mitiora properandum eſt *Adſtringentia*, ut ſuccum Acaciæ, Sanguinem Draconis & Terram Catechu, folia Plantaginis, quæ mucilaginoſis remiſceri poſſunt, ut Conſolida majore & radice Salep; ſi in ancipiti verſaretur æger, ob ubertim profluentem liquorem vitalem, ad *ligaturas artuum* & fortiora adſtringentia progredi licet, ut *Alumen*, *Vitriolum*, *Oleum Vitrioli*, cum ſyrupo aliquo aut mixtura, quantum lingua fere ferre queat, *pulverem ſtypticum* Helvetii, *Balſamum adſtringentem* Pharmacop. paup. Edinb.

Edinb. ſed larga copia cremoris avenacei vel hordeacei dilutum. Radix *Valerianæ* a multis etiam laudatur, ſed videndum ne ab his graviora ſuboriantur ſymptomata.

§. IX.

Tuſſis licet non ſemper adſit, interdum tamen adeo violenta eſt, ut metus ſit, ne ſuccuſſione illa pulmonum recrudeſcat Hæmoptoë; mitigari itaque ea debet involventibus & mucilaginoſis, ut Cremore ſpiſſiore *avenaceo* & *hordeaceo*; mucilagine ſeminum *Cydoniorum*, *lini*; ſolutione *Gummi Arabici*, & *Tragacanthæ*, *Regliſſa*, *paſta de Althæa*, *Syrup. de Althæa*, *Oleo Amygd. d.* *Vitello Ovi* ſubacto, remixto. *Oleum lini*, ſuam etiam hic laudem meretur, dum tuſſim non tantum ſedat, ſed etiam ſpasmos.

Si noctes inſomnes reddat Tuſſis, ad *opiata* progredi licet, ut ſomnus tranquillans concilietur, cui par vix eſt remedium, ad compeſcendas turbas in corpore humano. Tanti quidam Opiata fecerunt in hoc morbo, ut ea omnino neceſſaria judicaverint, quorum tamen opinioni minime ſuffragari poſſumus, niſi a ſpasmodicis ſtricturis dependeat vel foveatur Hæmoptyſis. Idem ſentiendum judicamus de ſeminibus Hyoſcyami, ab *Ettmullero* & *Boyleo* dudum, etiam a recentioribus quibusdam adeo commendatis. Superato periculo, *Cortex peruvianus* dari poteſt, pro corroborandis pulmonibus, quin toto corpore, præſertim ſi largiores venæ ſectiones neceſſitas poſtulavit. Matutinis vero horis infuſa Herbarum vulnerariarum detergentium, ut *Hederæ terreſtris*, *Bellidis arvenſis*, *Cerefolii*, *Hyſſopi*, ſummitatum *Virgæ aureæ*, *Hyperici*, *Pulmonariæ maculatæ*, a quibusdam ſummopere laudatæ &c. lacte remixta, in uſum vocari

poſſunt,

poſſunt, vel etiam *ſerum lactis* dulce Hoffmanni, eo modo paratum, ut loco aquæ ſimplicis affuſæ, infuſum Herbarum modo nominatarum ſumi poſſit. Inter hæc perpendendum, annon cauſſa ſit ejusmodi, ut tolli queat; itaque ſi evacuationes ſanguineæ ſuppreſſæ malum produxerint, eæ promovendæ ex artis lege, debita tamen cum cautela, ne dum in his occupati ſumus, redeat Hæmoptyſis. Si Arthritis in cauſſa eſt, eadem ad ſuas ſedes revocari debet, ut ei ſuccurri queat. Si phthiſici quid metuamus, ad lacticinia, aquasque Selteranas lacte remixtas, aliaque præſidia, in Phthiſi imminente commendari ſolita, progredi licet. Sunt qui hoc in caſu laudant Oleum infuſum Hyperici.

§. X.

Ut haud exiguum momentum curationis morborum generatim in debito vitæ & *diætæ* regimine ponitur, ita haud parum ad hoc malum ſuperandum confert. Itaque omnia quæ æger bibit, calida non eſſe debent, ſed potius frigidiuſcula, vel ſaltem talia, qualia in cubiculo, in qua decumbit æger, quodque ſubtepidum ſaltem erit, fieri poſſunt. Immo ſunt clari in arte viri, qui frigidam ipſam commendant aquam, ceu ſumme proficuum remedium ad ſiſtendam Hæmoptyſin, ut *Martinus Ghiſi* Cremonæ, & *Ignatius Gervaſius a Monte Fuliſco* Romæ, qui etiam in malo graviori ſpongias aqua gelidiſſima nudo pectori applicari curavit. vide *van Swieten T. IV. p.* 40. 41. A ſpongiis, aqua frigida madidis, ſcroto applicatis, egregium effectum dudum vidimus in hortulano Academiæ Nietzel, graviſſima Hæmoptoë affecto. Efficacem Medicinam Archiater Cæſareus Antonius *de Haen* per ſexennium feliciter ſecutus eſt. vide *Ratio Medendi T. X. p.* 308. Ne lecti calore exagitetur ſanguis, culcitis

culcitis ex pilis equinis, vulgo *Madraſs*, potius incumbat æger, quam plumeis. Ante omnia vitet æger ea, quæ validiores pulmonum exercitationes requirunt, & quantum poſſibile a confabulatione ſe abſtineat, &, ſi id fieri debet, ſubmiſſa fiat voce. Spectat huc teſtimonium *Celſi: ſecuritas, quies & ſilentium non minima curationis pars.* Et quantum hoc conſilium profuerit Comiti cuidam, Canonico Moguntino, graviſſima Hæmoptyſi adfecto, videmus ex *Trallesii*, Medici apud Vratislavienſes celeberrimi, libro de *Uſu opii ſect.* 2. *p.* 25. Primis diebus ſolis Cremoribus victitet æger, dein in uſum adhibeat Ova ſorbilia, & edulia ex lacte parata, quin Vegetabilia, quæ nec nimis nutriunt, nec ſtomacho moleſta ſunt, ut Spinachia, fructus horæi bene maturi, aliaque ejusmodi: demum, ſed ſerius, ad carnes, easque albas venire licet. *Nocent* vero omnes cibi aromatici, acres, ſaliti, piperati & coctu difficiles, potus ſpirituoſi, ut Vinum, præcipue recens, acidum & generoſum, Spiritus vini, Cereviſia valde ſaturata, & recens, & quæcunque alia in primis regionibus perturbationem concitant, aut ordinarias evacuationes pervertunt. Morbo huic obnoxii, venere graviter malum augent, & vires corporis animique perquam deſtruunt. Notabile exemplum legitur apud *Platerum lib.* 3. *Obſ. pag.* 738. de muliere quadam, quæ quoties cum viro concubitum celebravit, toties quoque Hæmoptyſin patiebatur. A ſternutatione, riſu immoderato, clamore, ægri abſiſtant, ne fortiter commotis pulmonibus, illa, quæ conſanuiſſe videbantur, recrudeſcant. Pervigilia irreparabili damno vires enervant, vere enim Poëta: *Attenuant juvenum vigiliæ corpora.* Excretiones naturales quotidie reſpondere debent. Animi pathemata vehementiora, ut Ira, Terror, Metus, Triſtitia, Invidia, deſideratus Amor, & quæ ſunt

alia, cane pejus & angue fugienda ſunt, maximum enim detrimentum & gravia Symptomata, præſertim in ſenſibilioribus ſubjectis, adferunt. Aër temperatus & ſerenus ſanitatem promovet, contra vero calidus & ſiccus paroxyſmos excitat, at tempeſtas turbida, ſqualida, nebuloſa, craſſe humida (quæ tamen frigus & calorem non ſubito mutat) ſanitati amica eſt.

§. XI.

Qui Hæmoptyſin ſemel eſt paſſus, merito reditum ejus metuere debet, qui, quantum in arte eſt, impediatur, venam itaque in pede aperire curet æger bis vel quater in anno, immo crebrius, ſi redeunt ſigna, Hæmoptyſin denuntiare ſolita. Victus ſit ex blandiſſimis, ne acrimonia quadam inquinetur ſanguis. Potus itidem blandus eſſe debet, exſuletque omnis calefaciens. Ante vero omnia vitet æger, quæ validiora pulmonum exercitia poſcunt, vel faciunt ut majori vi ſanguis ad pulmones feratur, ut valentiora corporis exercitia. Et hac ratione æger ſua ſe in valetudine immunem a præcipiti nimis periculo per longum tempus tueri poteſt.

CLXXIX.

VENÆ RESORBENTES

QUAS

PRÆSIDE

D. D. CAR. V. LINNÉ

propoſuit

CAROLUS PETR. THUNBERG

Junecopia Smolandus.

Upſaliæ 1767. *Junii* 2.

§. I.

In ſanguinis humorumque circuitu, illo quidem perenni, conſiſtere vitam, inficias iturum neminem fore, crediderim. A primo enim vitæ in fœtu initio ad extremum usque halitum, ſanguis perpetuo circulo a corde propellitur per arterias in venas, a quibus iterum in cor revehitur, novumque per univerſum corpus circulum deſcribere pergit. Vaſa itaque ſanguifera vel arteriæ ſunt vel venæ; at vero præter hæc ſanguinem vehentia, aliis quoque inſuper vaſis corpus inſtructum voluit benigniſſimum Numen. Horum officium eſt chylum & lympham vehere atque oceano ſanguinis infundere. Hæcce vaſcula in Meſenterio

Lactea, alio locata *Lymphatica* vel *Aquoſa* audiunt, ac vere ſunt *Venæ Reſorbentes*, etiam *Abſorbentium* & *Inhalantium* nomine nuncupatæ.

§. II.

Reſorbtio in corpore humano ab illis usque temporibus, quibus ad liquidum perducta eſt circulatio ſanguinis, nota omnino ac indubia fuit. A morte humanum cadaver ſi aperueris, fumi inſtar ex omni parte vaporem, in aquam dein coëuntem, exhalare perſpicies, qui partibus, quibus adeſt, lubricandis inſervit, atque quo minus concreſcant, impedit; ea namque eſt omnium in corpore humano partium indoles, ut, quamprimum nullus ſeſe interponat humor, invicem continuo connaſcantur. Verum nimia copia collectus noxam non poteſt non inferre, variorumque morborum fomes evadere. Hinc enim Hydropes varii, ut Hydrocephalus, Hydrophthalmia, Hydrocele, Leucophlegmatia, Anaſarca & Aſcites, ortum ſuum habent. Aqua pericardii, cujus eſt ejus cum corde coalitionem avertere, ſi ex diminuta vel omnino ſublata reſorbtione ad libras abundare licuerit & injuſta mole congeri, Hydropem certe pectoris inducit. Ne vero aquula hæece nimia copia peccet, reſorbeatur neceſſe eſt, per venulas aquoſas, & ſanguini rurſus reddatur.

§. III.

Omnis per has etiam venas reſolvi debet inflammatio; ſanguinem enim extra ſua vaſa protruſum iterum recipiunt hæ venulæ, atque adeo reſolutioni favent. Eodem omnino modo, ſi inflammatio ſolvi neſcit & in abſceſſum abit, puris per haſce venas ad ſanguinem via eſt, unde Hecti-

ca

ca oritur febris. Par quoque ratio eſt cum omnibus Atheromatibus & ſteatomatibus, ſcirrhis & vomicis, febre vel motu ſanguinis vehementiori ſolutis; per has namque venulas pus reſorbtum cum ſanguine miſcetur, & per varias vias, ut per alvum, urinam, alias exitum quærit. Sudor, ſi copia expulſum non abſterſeris, hasce per venas retrograditur.

§. IV.

Adipem per oſcula harum venarum patula intrare, dubitandi locus non eſt. Is enim ut in celluloſum textum ex arteriis deponitur, ita a venis reſumatur, neceſſe utique eſt. Utilitas ejus certe non vulgaris eſt; ſingulas nempe partes circumveſtiens diſcrimina eas inter ſervat atque tuetur, & media hac ſublata intercapedine, omnia coaleſcunt, cutis cum muſculis & muſculi invicem, nec non ipſe demum motus præ ariditate membrorum deficit. Si contingat diutius protractam pati famem vel moveri fortius, unde quaſſatur & liquidus redditur, per has venulas reſumitur, & in alimentum cedit; quod variis in animalibus videre licet, maxime vero patet in Bradypo, qui tardum admodum animal, ab una ad alteram tantum arborem iter faciens ad ſceleti usque formam emaciatur. Nobiliſſ. DE HALLER mentionem injicit pueri, cui ad mortem ſolum evitandam exhibebatur cibus, & ad ſceleti macilentiam redactum fuiſſe affirmat a). Hinc reddi debet ratio, cur illi, qui morbis detineantur acutis vel diuturnioribus, valde emaciati evadant.

a) Element. Phyſiolog. corporis humani Tom. I. p. 43.

§. V.

Ejusmodi re quidem ipſa dari venas reſorbentes, abunde evincit Generoſiſſ. Arch. & Eques ROSE'N v. ROSENSTEIN *b*), & exiſtentiam earum in inteſtinis Celeb. Prof. GOTSCHALCK WALLERIUS *c*), nec non ex dictis ſupra patet. Et etiam experimenta has reſorbentes venas confirmant; liquor enim in coronarias cordis venas ex ſiphone injectus de toto cordis ambitu parvis guttulis exſudare repertus eſt.

Vaſa quoque hæc valvuloſa & in corde, & in glandulis conglobatis pericardii & bronchiorum, Nobil. DE HALLER invenit *d*). Verum enim vero morbi pellucidorum horum vaſculorum & exiſtentiam & functionem optime oſtendunt; ſi enim vel rumpantur *e*) ipſæ venæ, & hinc ad lympham reſorbendam reddantur impotentes, quod videre eſt in hominum hydropico quodam morbo enectorum cadaveribus, vel glandulæ illæ, ex conglobato genere, per quas lympha iter facit, obſtruantur, reſorbtioni obex ponitur, & vapor retentus magnis in caveis in aquam cogitur copioſam. Hinc ex ſcirrhis harum glandularum Hydrops occurrit frequentiſſimus *f*), ut ex ſcirrho & ſteatomate in Meſenterio *g*), atque ex thymo & ſcirrhoſis glandulis ſub-

b) Compend. Anatom. p. 228.

c) Diſſert. Acad. de Exiſtentia vaſorum abſorbentium in inteſtinis.

d) Elem. Phyſiol. Tom. I. p. 174.

e) Collins Anatom. p. 169.

f) Thom. Bartholinus Centur. IV. obſ. 58. J. Theod. Eller obſerv. med. chirurg. p. 72. Allen Synopſ. C. 14. Caſp. Bartholin. de duct. ſaliv. p. 12.

g) Tulpius Lib. II. obſ. 32.

ſubaxillaribus, Hydrops thoracis *b*). Affirmat Nob. HALLER, reperiſſe ſe, idque non ſemel, cum ſcirrhis glandularum tumores pedum aquoſos, quos impeditæ adſcribit humorum reſorbtioni, in cellulosum textum halantium, &, dum reditui clauſa eſt via, ibi ſtagnantium *i*). Sunt &, qui ſcirrhoſa materie repletas & in Aſcite turgidas has venas invenerint *k*).

§. VI.

Gloriam inveniſſe hæc vaſa Varii ſibi vindicarunt. Vetuſtiorum quidem temporum machaoniæ artis Cultores non omnino eadem ignorarunt, ſed perexigua tantum veſtigia reliquerunt, & neque nomen eis imponere auſi ſunt, neque utilitatem eorum & damnum ſciverunt. Inter recentiores, qui & de palma ſat vehementer dimicarunt, ſunt OLAUS RUDBECKIUS atque THOMAS BARTHOLINUS, ambo coævi. Sed & plures & majoris ponderis ſunt, quæ pro RUDBECKIO gloria hac vindicanda pugnant, rationes. Ei adhuc juveni & Leidæ ſtudiorum gratia vitam agenti, felici caſu, 1650 ductum thoracicum & ciſternam chyli detegere contigit. Atque hæc inventi palma ut RUDBECKIO præriperetur, præ aliis imprimis nuper nominatus BARTHOLINUS omnes facile nervos intendit, & ſeſe non modo inventorem proclamavit, ſed BOGDANI etiam inſuper contra RUDBECKIUM calamum erexit. At nihilo tamen minus RUDBECKIO ſuus conſtat honos, prius vaſcula hæc inveniſſe; ejus enim, quæ publici juris factæ ſunt obſervationes, deſcriptiones

b) Moebius obſ. 6.

i) Elemens. Phyſiol. Tom. I. p. 167.

k) Duverney apud D. Tauvry Anat. raiſonnée pag. 114.

nes & icones longioris temporis partus eſſe videntur. Et ex ſcriptis BOGDANI certum quoque patet, vaſa hæc RUDBECKII ſub nomine ſeroſorum, BARTHOLINO ante innotuiſſe, quam quidem ipſe lymphatica nuncupavit. JOH. van HORN ductum chyliferum in humano cadavere primus quidem invenit, ſed ingenue ipſe teſtatur, RUDBECKIUM antea ſibi ductus oſtendiſſe aquoſos, eique laudem hujus inventi ſponte ſua tribuit.

§. VII.

Definit Nob. DE HALLER vaſa lymphatica, quod ſint venæ pellucidæ aut rubellæ, teneræ, valvulis numeroſiſſimis, certo plerisque locis, interceptæ, hinc nodoſæ, ex minimis radiculis in trunculos majores, inque ductum thoracicum eo majoribus confluentes truncis, quo huic ductui propiores ſunt *l*). Valvulas varia vaſa, tam arterioſa, ut arteria pulmonalis, quam venoſa, nacta ſunt; hæ vero venulæ aquoſæ valvulis numero longe pluribus præ reliquis venis inſtructæ ſunt, valvulis tam propinquis, ut repletæ vel lympha vel liquore injecto, nodoſæ inde adpareant. Ejusmodi nodis harum venarum aliquæ carent, ut ductus thoracicus & aliæ *m*); plurimæ tamen eis gaudent, & quidem ita ſtructis, ut ſinus ſeu caveæ parabolicæ partem muſculi a corde remotiorem, cornua vero reſpiciunt ductum thoracicum. Sanguifera vaſa vi contractili hæ venæ valde exſuperant; etenim rami earum atque trunci velociſſime ſeſe ad contactum olei cujusdam acrioris contrahunt, & viſum ſtatim a

l) Element. Phyſiol. Tom. I. p. 156.

m) Caſimirus Chriſt. Schmidel in proprio Programmate. Halleri Elem. Phyſiol. Tom. I. p. 165.

a morte fugiunt *n*), vel ſi liquor eas replens expellatur. In ceteris non adeo parvæ ſunt, quin oculis cerni poſſint, ſed venoſa ipſarum natura & valvulæ in cauſſa difficultatis ſunt.

§. VIII.

Aquoſas venulas Auctores variis in animalibus, & præprimis in Quadrupedibus, invenerunt; in homine vero, utpote præ reliqua animantium cohorte perfectioris ſtructuræ & artificii, melius eas præſtiterunt indagatas & per univerſum corpus deſcripſerunt. In capite *o*) hinc illinc obveniunt a variis muſculis glandulisque ortæ, & in collo *p*). Paſſim etiam in cerebro venæ lymphaticæ occurrunt & quidem pluribus locis, ut ſcriptum reliquerunt varii *q*), quorum tamen fidem alii dubiam habent & ſuſpectam *r*). Venarum medullam ſpinalem concomitantium meminit J. GEORG. DUVERNOI & JOH. SALTZMAN. In corde & glandulis pericardio bronchiisque circumjectis vaſa inventa ſunt a Nob. HALLERO valvuloſa *s*), & ab ABRAHAMO KAAUWIO antlia pneumatica aëre

I 5 repleta.

n) Veslingii Syntag. anat. & append. p. 319.

o) Haller. Elem. Phyſiol. Tom. I. p. 175. in facie, maſſetere, parotide, & margine nudo maxillæ inferioris.

p) H. v. Moinichen apud Bartholinum centur. III. epiſt. I.

q) A de Marchettis apud Camerarium in Epiſt. Taurinenſibus, p. 148. 149, Humphredus Ridley in Anatomy of the brain C II. f. I q. q. Nuckius in Nov. invent. p 150. Heuermann. in Phyſiol. Tom. II. p. 209. R. Carr in Epiſt. I. pag. 5. 6.

r) Brunner de gland. pituit. p. 174. Zeller & Haller in Element. Phyſ. Tom. I. pag. 177.

s) Element. Phyſiol. Tom. I. p. 297.

repleta. Et ſuperficies pulmonum vaſculis perreptata, telæ in modum, reperta eſt. Venas ſuperioris artus lymphaticas viderunt RUDBECKIUS atque BARTHOLINUS *t)*, nec non pedum in brutis poſteriorum NICOLAUS STENONIS Filius *u)*; eaque in crure oſtendit JOHANNES van HORNE *v)*. Pellucida dicta inferiorum artuum vaſa deſcribit THOMAS BARTHOLINUS *w)*. Alii reliqua, per corpus ſparſa, vaſa diaphana memoriæ prodiderunt & depinxerunt, ut abdominis JOH. GEORG. DUVERNOI *x)*; maxillæ inferioris RICHARDUS HALE *y)*; teſtium MONRO *z)*; crurum picta dedit COWPERUS *a)*; digitorum pedis NUCKIUS & inguinis OLAUS RUDBECKIUS *b)*.

§. IX.

Orbæ his vaſculis partes hinc inde occurrunt, & quibusdam etiam in locis viſa quidem ſunt hæc vaſa, ſed minus deſcripta. Sic nec in artubus, dorſo aut interiori capitis regione certo ſatis, qua ortum & finem adhuc viſa ſunt *c)*. Confitetur Nobi-

t) Lact. thorac. p. 38.

u) Act. Hafnienſ. Vol. II. obſ. 97. pag. 241.

v) Diſp. Cl. Sorgeloos de Oecon. Anim.

w) l. c. p. 38.

x) in Comment. Acad. Petropolitan. Tom. I.

y) in Tranſact. Philoſoph. N. 364.

z) in Differt. de Semine & teſtibus.

a) in Append. ad opus Bidloi f. II.

b) Inſid. ſtruct. pag. 110.

c) Halleri Elem. Phyſiolog. Tom. I. pag. 170.

Nobiliſſ. DE HALLER, ſeſe nunquam in artubus vaſa ulla lymphatica vidiſſe *d*).

§. X.

Origo vaſorum jam conſiderandus venit. Habent ortum ſuum hæ venulæ variis ex locis, ut a cavernulis telæ cellulofæ, e magnis caveis & alio. E cellulofa tela teſtium vaſa naſci conjecturam profert ALEX. MONRO *e*), & DE HALLER ſæpius ſe vidiſſe profitetur radiculas vaſorum lactiferorum mammæ inde natas *f*). Caveis etiam natales ſuos vaſa hæc debere teſtatur ventriculus, plurimis inſtructus lymphaticis, & inteſtina vaſis lacteis, chylum ibi abſorbentibus. An ex decoloribus venis oriantur, certa omnino fide dici non poteſt, etenim ſunt exempla, eaque manifeſta, ubi ſeſe in rubras venulas reddunt *g*). Sunt utique Scriptores, qui vaſorum horum ex arteriis ortum in dubium vocarunt, negantes illa per arterias poſſe repleri, quod tamen alii ſibi ſucceſſiſſe dicunt. Sic vaſa lienis renumque per arterias replevit CASP. BARTHOLINUS & lienis vaſa, inflata arteria cœliaca, BORRICHIUS, ita ut & ipſe intumuerit ductus thoracicus. Idem variis in partibus alii præſtiterunt ut ANT. NUCK, in hepate COWPERUS, in rene WALTHER. Per venas quoque, ut per venam portarum, implentur ex Auctoritate LOQUETI, aliorumque. Lympha ſæpius colorata anſam Cl. viris præbuit negandi, vaſa hæc eſſe ex lymphatico genere; ſed hæc ipſa, quam cruen-

d) l. cit. pag. 164.

e) in Diſſ. de Semine & Teſtibus.

f) in Elem. Phyſ. Tom. I. p. 167.

g) Halleri Elem. Phyſiol. Tom. I. p. 168.

cruentam, ſanguineam, rubram vel rubro flavoque mixtam animadverterunt, teſtatur, ex arteriis vaſa lymphatica oriri atque continuari, & ſanguini ad vaſa lymphatica ductumque thoracicum aditum patere. Non quidem fugit, e minimis glandulis vaſa hæc orta dicere MARCELLUM MALPIGHIUM *b*) & ZELLERUM; ſed negare hoc licet, lymphatica enim ibi reperta ſunt, ubi nullus glandulas has viderit.

§. XI.

Hoc modo venæ hæ ortæ, eadem omnino, qua venæ ſanguiferæ, ratione coëunt, & truncos ſenſim majores majoresque conſtituunt, ut magnus tandem inde naſcatur ductus ex adſociatis tot e vario loco confluentibus ramis. Ductus hic, thoracicus dictus, cum aorta, rectus, ſed undulatus tamen adſcendit ſub itinere, ad venarum aliarum ſimilitudinem plures excipiens trunculos, & chyli receptaculum format, unde in venam, ex hoc genere, maximam quidem, & chyli lymphæque communem increſcit. In hunc jam ductum ex minoribus ramis chylum & lympham omnem infundi, indeque ſanguini reddi, eadem omnium Anatomicorum, a primo detectis vaſis, fuit ſententia. Et hæc quoque BOERHAAVII fuit conjectura, qui venæ cavæ inſtar ductum thoracicum eſſe dixit.

§. XII.

Veteres Anatomici, non in ductum thoracicum, ſed rubras venas, infundi lympham, contendentes ad varias rubri ſanguinis venas vaſorum lympha-

b) de Gland. conglob. p. 4.

lymphaticorum finem deduxerunt *i*). At vero multis nominibus probabilius dici poteſt, nulla in venas rubras inferi lymphatica, ſed ductum chyliferum commune horum vaſorum receptaculum eſſe, quod lympham prius receptam in ſanguinem infundit. Et affirmat DE HALLER, ſe nullum unquam reperiſſe vas, vere in venam aliquam rubram terminatum *k*), atque graves ſibi eſſe rationes de omni vaſorum lymphaticorum cum rubris commercio dubitandi *l*). Conſueto etiam naturæ ordini hoc magis conſentaneum videtur; nullæ enim minores venæ ullibi majores in truncos immiſſæ perſpiciuntur, ſed ſenſim ſenſimque in majores venas collectæ.

§. XIII.

Conglobatarum glandularum mentionem injicere utique oportet, utpote quas pellucidæ venæ vel omnes, vel plurimæ ſaltim, adeuntes obſervatæ ſunt. Viſæ ab Auctoribus ſunt hæ glandulæ atque per totum fere corpus obviæ ab eis deſcriptæ. Originem vaſorum lymphaticorum ex parvis his & oculis vix conſpicuis glandulis, ſunt, qui minus recte, derivaverint; has namque ſub ſua, ad chyliferum ductum, via trunculi lymphatici aliunde antea nati adeunt & perambulant, & quidem earum interdum non unicam, ſed ſæpe etiam plures. Ad quin-

i) Nicol. Stenonis fil. in venas axillares & venam cavam. Nuckius ad venam ſubclaviam. Hartman in axillarem & cavam venam deſcendentem. Ruyſch in venas ſubclavias & axillares. Drelincourt in ſubclavias. Reverhorſt in venam cavam & portarum. Wepferus in hypogaſtricam. Hebenſtreit in azygam.

k) Element. Phyſiolog. Tom. I. p. 180.

l) Elem. cit. pag. 179.

quintam usque ex conglobatis glandulam vaſculum quoddam meſenterii lacteum perſecutum fuiſſe Nobil. DE HALLER, ex ſcriptis ipſius habemus *m)*. Originem itaque ſuam vaſa lymphatica his glandulis haud debent, ſed per eas tantum dividuntur atque iter ſuum faciunt. Multa quoque tam aquoſa, quam lactea vaſa glandulas haſce omnino prætereunt & intactas a tergo relinquunt *n)*.

---

m) Elem. Phyſ. Tom. I. p. 185.

n) G. Blas Anat. Anim. p. 25.

CLXXX.

CLXXX.

FEBRIUM INTERMITTENTIUM CURATIO VARIA

QUAM

PRÆSIDE

D. D. CAR. A LINNÉ

PRO GRADU DOCTORIS

exhibuit Auctor

PETRUS C. TILLÆUS

Weſtmannus.

Upſaliæ 1771. *Decembris* 11.

---

§. I.

Plurima, eaque diverſiſſima, omni ævo, contra *febres intermittentes*, celebrata fuiſſe remedia, non mirabitur, qui, de natura, indole & cauſſa harum febrium proxima, innumeras fere Auctorum Theorias & opiniones, pro cujusque eorum, ſyſtemata morborum condiendi ingenio & ſolertia, excogitatas, perpenderit. Mei non fert inſtituti ratio, cum nec temporis anguſtia, nec vires tenellæ hoc admittant, omnes, quotquot in ſcriptis occurrunt hac de re, Medicorum

rum ſententias jam commemorare. Harum etiam pleræque tam abſurdis prorſus nituntur luxuriantis ingenii commentis, ut æternæ oblivioni & ſilentio numquam rumpendo, jure, vel optimo, tradi debeant. Quædam tamen mitiorem ideo merentur cenſuram, quod fundamento validiori, ſaniorisque mentis, variis non obrutæ præjudiciis, ratiocinio fultæ ſuperſtructæque videantur. Harum jam, miſſis omnibus, tam antiquioris, quam recentioris temporis fictionibus theoreticis, mentionem inferre, breviſſimam licet, mecum conſtitui, doctrinæ, qua ſeſe, noſtra potiſſimum ætate, medicinæ cultoribus commendarunt, explorandæ cauſſa maxime ductus. In arduo vero & perdifficili hoc opere peragendo, magnopere mihi venit expetenda *Candidi Lectoris* benevolentia & æquitas; cumque labi ſit humanæ ſortis, labentem vero erigere probi interſit hominis, omni humanitatis officii ſpe deſtitutum me non fore, certus confido, dum mea qualiacunque, de auctorum judiciis, ſenſa, pro modulo ingenii, modeſte ſimul exponere auſus fuero.

§. II.

In *primis*, ſic dictis, *viis*, VENTRICULO nempe & *canali inteſtinorum*, veram febrium intermittentium cauſſam plurimi ſe inveniſſe putarunt. Inter primos, theoriæ huic mire deditus *Laur.* BELLINUS, in ſyſtematis formam hanc redegit hypotheſin *a*), ejusque poſtea, reliqui omnes, mutatis parum mutandis, inſtiterunt veſtigiis. Is, cum ægrotos, hoc febrium genere affectos, videret interdum vomitu viſcidum quoddam ejicere, gelatinæ ad inſtar tremens, in ventriculo eorum mox

a) in Opere de Febribus Bonon. 1683.

mox ſtatuit morbi focum & fomitem eſſe quærendum, eo ſcilicet modo, ut viſcidæ, qua ventriculum auguratus fuit onuſtum, blennæ pars, die a febre libera, aliqua, neſcio qua, ratione ſoluta, inque ſanguinem abſorpta, paroxyſmos excitaret periodice revertentes. Hujus, in genere, opinionis ſectatores, qua ſpecialiorem illius explicationem, vario videmus deflectentes modo. Sic, *Franc. de le Boë* SYLVIUS *b*), a valvulis in ductu pancreatico ad tempus obſtructis, febriles deduxit motus; ejusque etiam adſtipulari videtur aſſertioni *Chr. Democr.* DIPPELIUS *c*), licet paullo ſubtilius illam expolire fuerit conatus. *Th.* WILLISIUS chylum acidum, totam ſanguinis maſſam, fermento quaſi inquinantem, originem poſuit motuum horum febrilium; nec parum abludit *Steph.* BLANCARDUS *d*), qui ex aſſimilatione chyli impedita, febres tradit oriri intermittentes. FERNELIUS *e*) denique & RIVERIUS, a bile in duodeno nidulante, hoc morborum genus excitari, hariolati ſunt.

Sententias horum, ut mirum in modum abſonas, plane quidem faſtidiunt illi Neotericorum, qui generalem, de febrium intermittentium origine, theoriam, per vitia in primis viis explicabilem, admittunt. In dogmatum ſuorum demonſtranda veritate, aliam ingreſſi ſunt viam, ex ſymptomatibus & curatione morbi, argumenta capientes. Sic, *cibi inappetentiam*, *nauſeam*, *vomitum*, *ructus*, *linguæ ſaporem perverſum*, *ſitim*, *anxietates præcordiorum*,

b) Prax. Medic. Id. nov. 1667.

c) Morb. & Medicin. vitæ animal. p. 75. 76.

d) de abditis rerum cauſſis L. II. 1548.

e) Lexic. Medic.

rum, *cetera*, tot ponunt febris, ex organo digeſtionis & chylificationis perturbato, exortæ indicia; cumque porro, remediis vel *emeticis*, vel *purgantibus*, has perhibeant febres *unice* fuiſſe profligatas, eo majus inde opinioni acceptæ robur addi, ſibi gratulantur. Inter Recentiores ſaltem juvat nominaſſe J. JUNCKERUM *f*), D. S. MADAI *g*), & *Henr. Joſ.* REGA *h*), in eo inprimis occupatum, ut ventriculum probet plurimorum eſſe morborum cauſſam generalem.

Ut paucis de doctrina hac, qua ventriculus & inteſtina in cauſſa ponuntur febrium intermittentium, mentem meam aperiam, eo minus me aſſentire, profiteor, ſententiæ *Bellinianæ*, quo certior ſum, febres dari intermittentes, in quibus nil uſpiam veſtigii invenire licebit viſcoſæ talis materiæ, per vomitum ejectæ. Ceterum, febres illæ intermittentes, a loco, quem occupant corporis ſpecialiori, dictæ *Topicæ*, ſatis oſtendunt, cauſſam in ventriculo aut inteſtinis haud eſſe inveniendam, cum nec methodo curationis obtemperent evacuatoriæ *i*), nec probatu facile eſſet, partem corporis, ab imo ventre ſæpe remotiſſimam, febre tantum affici, vitiata exiſtente tota digeſtionis & chylificationis officina, unde majus in corporis partes nobiliores, primisque viis propiores, certe immineret febris accendendæ diſcrimen. Pituitam etiam immerito pro cauſſa harum accuſari febrium, evidenter demonſtrant obſervationes, quæ, ſub ipſo Salivationis Mercurialis uſu, febres obortas fuiſſe inter-

f) Conſpect. Med. Th. pract. Tabb. 78. 79. p. 641. 649.

g) Abhandlung von den Wechſel-Fiebern p. 148. ubi de febre potiſſimum agit tertiana.

h) Tractat. de Sympathia Cap. XIII.

i) Cfr. illuſtr. *v. Swieten* in Comment. ad Aphor. 757.

intermittentes, nos faciunt certiores *k*). Etenim his in caſibus, humorum viſcoſitas, ſi quæ fuerit, hydrargyri ope plane fuiſſet ſoluta, ſanguisque liquidiſſimus.

Quod ad illas attinet objectiones, quæ ex ſymptomatibus, antea dictis, ab Auctoribus depromi ſolent, non quidem deneganda eſt obſervationibus eorum fides noſtra, quin potius lubentiſſimi in eandem nos rapimur experientiam. Illa enim teſte quotidiana, ejusmodi malis ſæpenumero intermittentes ſtipari febres, plane ſum convictus. Ex horum autem ſymptomatum præſentia, cauſſam ipſius febris primis inhærere viis, perperam judicari crediderim, cum etiam illis abſentibus, febris tamen æque maneat intermittens, eorumque acceſſio in his febribus ac in continuis & phlogiſticis, nil niſi morbi deteriorem deſignet ſtatum atque conditionem. Quis, quæſo, unquam diceret, Pleuritidis vel alius febris inflammatoriæ cauſſam, in capite ideo quæri debere, quod ægrotus de capitis conqueratur dolore? Pro ſymptomate hoc potius haberet, febribus quibuscumque per conſenſum maxime familiari. Idem de ſymptomatibus in febre intermittente occurentibus, eſto judicium.

Nec eorum ab omni parte ſtare poſſum, qui, febres intermittentes ope remediorum, vel *emeticorum*, vel *purgantium*, ſpreto omni alio auxilio, *unice* ſanatas fuiſſe volunt, quo de origine & fomite harum febrium in primis viis latente, nos convincant. Notum enim eſt, quam quod notiſſimum, poſt horundem remediorum ſat diu perſæpe protelatum uſum, ad alia præſidia, remedia illa ſic

k) Tales in praxi ſua obvios fuiſſe caſus illuſtr. refert *van Swieten* in Commentar. ad Aphoriſm. 757.

dicta *febrifuga*, tamquam ad ſacram nos confugere debere anchoram, quibus tamen, ſi priora omne curationis abſolverent opus, ut minus neceſſariis, commode carere poſſemus. Quid, quod, metus recidivæ, poſt febrem ſpecifico curatam, unico, vel mitiſſimo dato remedio purgante, mox imminet, quæ morbi reverſio, nunquam certe eſſet pertimeſcenda, ſi fomes & cauſſa mali, ope evacuationis alvinæ, tota quanta expelli poſſet. Mecum hac in parte conveniunt Celeb. Viri *Sydenham l)*, *van Swieten m)*, *Senac n)*.

§. III.

In SPASMODICA *ſyſtematis nervoſi affectione*, legitimum febrium intermittentium ortum & fontem, alii poſuerunt, in arte ſalutari, viri clari. Veteres dudum in eandem incidiſſe opinionem, BORELLUS, J. JONES, BESANCON & G. COLE nobis erunt documento, pluribus ut ſuperſedeam exemplis. *Borellus* recurſum & fermentationem ſucci nervoſi, in tranſitu per nervos & glandulas in vaſa lymphatica, obſtructi, cauſſam ponit proximam *o)*. *J. Jones* crudas, acidasque ſanguinis particulas, in ſuperficie corporis hærentes

l) Monet hic *Celeberr. Vir*, a leviſſima catharſi, immo ab enemate molliſſimo ex lacte ſaccharato; recidivæ periculum imminere. *Vid.* Ejus *Epiſt. reſponſ.* I. p. 386.

m) in *Commentar.* ad *Aph.* 757, ubi teſtatur febrem horum præſidio nunquam iri curatum, verum potius tali methodo tractatam, reddi pertinaciorem, & altiores figere radices. Cfr. *Sydenham* Sect. 1. C. 5. p. 114. *Bagliv.* Prax. Medic. L. II. C. X. §§. II. V.

n) in Tractatu de *recondita febrium natura.* p. 7.

o) de *motu Animal.* p. 2. C. 22. prop. 225. pag. 289 &c.

tes & fibras ibi nerveas vellicantes, aſſerit *p*). *Beſançon* etiam ab aciditate ſanguinis, nervoſum ſuccum credit infectum iri *q*); & *Cole* demum, cauſſam latitare autumat in nerveo ſucco, neſcio qua ratione, depravato, unde primo in partium fibroſarum intervallis lancinatio & rigor, deinde iis acribus particulis, in ſanguinem receptis, calor ſuccedat *r*). Futiles vero hæ omnes explicationes, non niſi vanas ſuorum Auctorum ſapiunt conjecturas, meque ad ea jam properare incitant tempora, in quibus ſcientia noſtra majoribus inclaruit luminibus; Immortalem, loquor, BOERHAAVE, ejusque Commentatorem illuſtriſſ. VAN SWIETEN, *Fr.* HOFFMAN, *S.* SCHULZE, *J. Th.* ELLER, *J. de* GORTER, *Chr. G.* LUDWIG, noſtrumque b. m. *S.* AURIVILLIUM, qui omnes, pro vindicanda febrium intermittentium origine a ſpasmodica nervorum conſtitutione, deſudarunt. Variis, ſententiam ſuam defenſitare conati ſunt argumentis, ad quinque tamen commodiſſime referendis, quorum jam, ſequenti ordine, mentionem inferre lubet. Notarunt 1:o *Febres* haſce ſæpiſſime ab affectibus animi fuiſſe excitatas *s*); 2:o *ſubitos*, inſignesque animi motus, quandoque febres ſanaſſe intermittentes *t*); 3:o *Paroxyſmos* interdum cum

 con-

p) de *morbis abſtruſioribus*, Tract. I. *de febr. intermitt.* Lond. 1683.

q) *Nouveau traité des fievres*, où l'on explique la cauſe & la nature de ces maladies, &c.

r) *Nova hypotheſis de febr. intermitt.* Lond. 1693.

s) Ejusmodi refert Exemplum *v. Swieten* in ſuis ad Aphor. 755. Commentar. & *Tralles* uſus opii ſal. & nox. S. II. C. II. §. 4. p. 70.

t) *van Swieten* loc. citato.

convulſionibus invaſiſſe ægrotantes *u*); 4:o *Eadem*, quæ in epilepticis laudari ſolent affectibus, remedia *Antiſpasmodica*, in his febribus præclaro ſe geſſiſſe uſu; *e. gr. Ol. animale*, *Cajeput*, (Melaleucæ *Leucadendræ*), *Cornu Cervi; Theriaca*; *Pilulæ Wildeganſii*, ceteraque *Opiata*. 5:o denique, *Corticem Peruvianum*, efficaciſſimum illud ad omnes febres intermittentes remedium, adeo pulchrum etiam in morbis hyſtericis & hypochondriacis habere uſum *v*), inprimis autem profuiſſe illis in caſibus, ubi validiſſimi aderant ſpasmi, teſte *Sydenhamo w*).

Modum jam ipſum, quo ſpaſtica hæc nervoſæ fabricæ ſtrictura oboriri poſſit, ſubtile ſatis & ingenioſe, an recte? demonſtrare voluerunt nonnulli. *De Gorter*, vaſorum ſanguineorum internas cavitates, peculiari quodam mucilaginoſo humore credit obductas, quo adverſus acrimoniam ſanguinis muniantur; illius proventu, ex certis cauſſis ceſſante, irritari tunicas vaſorum nerveas, & hanc irritationem producere ſpasmum febrilem. *Chr. Gottl. Ludwig x*), lentorem ſanguinis, circulationem in minimis vaſis totius corpŏris, potiſſimum vero muſculorum & nervorum, languidiorem efficere, exiſtimat, quo facto, fluidum nerveum in motu ſuo cohibito, ſpaſticos excitat tremores. Ill. *van Swieten y*) cum *Bœrhaave* eandem fovet ſententiam, in adſtruenda, ſcilicet, viſcoſitate liquidi arterioſi, & nervoſi, tam cerebri, quam cerebelli,

---

u) *v. Swiet.* l. c. & Generoſiſſ. D. Archiatr. & Equ. *Roſen v Roſenſtein* in *Colleg.* Suo *Mſcpto* teſtatur ſe idem in ſtudioſo juvene vidiſſe exemplum.

v) ut verbis ipſis utar *v. Swieten* l. c.

w) Diſſertat. Epiſtol. p. 519.

x) Prax. Clinic. Cap. de febr. intermitt.

y) in Commentar. ad Aphoriſm. 755.

belli, cordi deſtinati, inertia, unde vis cordis erit debilior ad ſanguinem in arterias propellendum, earumque minor, in ſuum contentum fluidum, reactio, eodem tempore, dum cor eſt in diaſtole: Hinc frigus extremorum corporis, facile venit explicandum. Ut tandem colophonem huic addam materiæ, mentem tantum adferre liceat *non neminis*, qua, ſpasmi hi febriles a materia quadam acri & irritante, ad certas corporis partes devecta, paroxyſmorum vero ope pedetentim diminuenda, emergare cenſentur. Utque robur huic aſſertioni accedat, ad metaſtaſes provocatur febriles, poſt quartanam, illamque febrem intermittentem, qua infantes prima vice afficiuntur, enaſci conſuetas, quæ, quamdiu loco permanent ſuo, a febre prorſus liberare, illis vero retrocedentibus, febrim iterum e novo excitare, valent.

§. IV.

Nominatarum ſæpe febrium originis culpam, nec deſunt qui in HEPAR conferre ſtudent Medici Scriptores, quorum præcipui mihi nunc nominandi veniunt inter recentiores, MADAI & SENAC. *Alter*, in ſtagnatione, coacervatione & congrumatione ſpiſſiorum in hepate humorum, cauſſam ponit materialem *z*); *alter* in ipſa bile ejusque viis obſtructis, eandem quærit *a*). Ex colore corporis ſubflavo, inprimis vero tunicæ oculorum adnatæ & faciei, atque induratione jecinoris in iis, quos diu vexaverit febris intermittens, de vitio quodam in hoc viſcere latente, facile nobis eſſet concipienda ſuſpicio, ni obſtarent rationes, de hac

 theoria

z) p. 69. 190. 198.

a) de recond. febr. nat. L. I. C. III. Huc etiam referas *Clegborn*, Obſerv. on Epid. diſ. in Minorca p. 124.

theoria nos in dubium adducentes. Etenim, ut verba ipſa mutuer Nobiliſſ. Prof. & Medic. Regii b. m. *S. Aurivillii b)*, *obſcuritatem inducit, quod iisdem ex cauſſis, haud quaquam in ſingulis, qui earundem patiuntur vim, febres hæ accendantur, ſed aliis hi interdum corripiantur morbis.* Præterea ſcimus *Icterum*, legitimam bilis in ſuis meatibus præpeditæ ſobolem, febres communiſſime ſubſequi intermittentes, easque quaſi mora diuturniori in hunc degenerare chronicum morbum, vel ex neglectu tam rectæ victus rationis, quam remediorum ſalubriorum, vel alia quacunque ex cauſſa.

Materiæ huic, in qua jam fui occupatus, antequam finem penitus imponam, non injucundum, ſpero, fore Lectoribus, ſi noviſſimam Generoſiſſimi *mei* PRÆSIDIS, de febribus intermittentibus Theoriam, cum illis communicavero. Palmam facile omnibus præripit hæc ingenioſiſſima *Tanti Viri* opinio, quæ, intricatiſſimam, in origine harum febrium indaganda, acu quaſi, rem tetigiſſe merito videtur.

In anteceſſum notare expedit, eam hoc loco non intelligi *Illuſtr. Viri*, de cauſſa febrium intermittentium proxima, mentem, quam in *Amœnitatibus ſuis Academicis T. I.* ſub nomine *Hypotheſeos de febrib. interm. novæ*, inſeri curavit *Generoſiſſ.* PRÆSES. Indefeſſo enim ſtudio & indagatione conſummatiſſima, illius ſubſtituit loco, quam amplexus fuit noviorem Theoriam, hancque, pro gratia ſua ſolita, faventiſſime etiamnum mihi impertiri dignatus eſt.

§. V.

b) Vid. Elegantiſſ. Ejus Diſſert. de febrib. intermitt. malignis. p. 19.

§. V.

Tranſſpirationem corporis noſtri inſenſibilem, quodammodo læſam, in his febribus producendis, omne fere punctum ferre, graviſſimis evinci poteſt argumentis *c*). Cito hanc ſupprimi perſpirationem, ab aura vel leviſſime frigida, dum ſubitaneæ, in frigidiorem ſtatum, caloris mutationi, incaute corpus expoſuerimus, omnibus manet in confeſſo. Attractioni vero, qua humiditatem aëris, poris apertis, avidiſſime recipit corpus, ſuam debet hæc ſuppreſſio originem. Particulas aëris, ſive mere aqueas, ſive noxiis inprægnatas effluviis, a corpore attractas, cum ſanguine demum commiſceri, corporis probat hinc auctum pondus *d*), ſanitatemque ab his, corpori alienis ſæpeque inimiciſſimis, alterari particulis, tam ſana a priori demonſtrat Theoria, quam communis a poſteriori teſtatur experientia. Etenim, a loco calidiori in frigidiorem delati, mox toto exhorreſcimus corpore, & ab aura frigida, in partem corporis calore artificiali humentis, cujus tum pori ſunt patuli, per rimam parietis vel feneſtræ, agente, pars hæc frigus paſſa rigeſcit, cum dolore ſæpe maximo ex actione ſubjacentis muſculi, & febri, veſpere tamen exacerbante, licet leviori. Sic etiam novimus, a leviſſima quamvis pedum refrigeratione tempeſtate humida, dum antea incaluerint, nos Coryza mox affici interdum pertinaciſſima. His

 omnibus

c) Tranſſpirationi impeditæ febres intermittentes ſuam debere originem, probare adnituntur *Franciſc. Home* in *Inſtitut. Medic.* p. 85. 86.; *Ph. Fermin Inſtruct. importantes au peuple ſur l'Oeconomie animale* T. I. p. 195. 196. *Acta R. Acad. Scienſ. Suec.* Vol. XVI. p. 277. *Huxham* de *febribus* p. 48.

d) Experimentis hoc paret Cel. *Keillii*, pluries accuratiſſime inſtitutis. Cfr. *Ejus Aphoriſ.* 45. 46. 48.

omnibus in caſibus, aër in corpus noſtrum immiſſus, non niſi ratione frigoris, vel etiam humiditatis conjunctæ, accuſari poteſt horum malorum cauſſa; in aëre vero nosmet ambiente, multas, diverſiſſimæ naturæ, hoſpitari particulas, acidas, putridas, &c. quis iverit inficias? Vaporum forma ab aquis ſtagnantibus, ſepulchris, celſulis diu occluſis, animalibus & vegetabilibus putreſcentibus, in altum exſurgunt putridæ in aëre volitantes particulæ; acidumque aëre ineſſe proprium, ab omni acidorum genere remotiſſimum, ex effectu ejusdem in obvia corpora, a nobis haud imitando, facile evinci poteſt. Liquores animalium hoc acido in coagula abeunt nonnulli, e. gr. *Seroſa pars ſanguinis, Lac*, &c. Succique Vegetabiles hinc aceſcunt fere omnes, e. g. *Cereviſia, Succi expreſſi, Olea unctuoſa, Emulſiones*, &c.

Huic aëris acido, a corpore attracto, natales jam debere febres intermittentes, certus aſſerere haut dubito. Suam etiam, in his producendis febribus, conferre ſymbolam, particulas aëris, exhalationibus corruptas putridis, negare nec audeo, cum quid certi hac de re non facile ſtatuam. Diſtincto jam adferre lubet ordine, argumenta potiora, quibus innititur, de origine harum febrium, Theoria hæc nova.

1:o Verno tempore & autumnali, tempeſtate humida & frigidiuſcula, maxime hæ graſſantur febres.

2:o Locis paludoſis & cœnoſis, mutationique aëris minus expoſitis, endemice quaſi invadunt nominatæ febres.

3:o Corripiuntur facillime his febribus illi, qui concamerationes ædium inhabitant inferiores, & vernali

vernali ingrediente tempore, hiberna nimis mature deponunt veſtimenta, vel alia quacunque ratione aëri ſeſe committunt incauti, corpore æſtuante, frigidiori nebuloſo.

4:o Aegrotantium hoc febrium genere, ſudor peculiari tam ferit nares acido odore, ut quo morbo æger laboret, primo mox odoratu nullo dici poſſit negotio.

5:o Morbum tollunt amara acidum infringentia.

6:o Acidorum vero uſus eum reddit curatu multo difficiliorem, quippe quæ cauſſam, pluribus ſuffulciunt particulis multiplicativis.

His itaque allatis patere exiſtimo, *cauſſam* febrium intermittentium *proximam*, in *coagulatione ſeroſæ ſanguinis partis, ab aëris acido facta*, eſſe *quærendam*. Ea enim eſt ſeri ſanguinis ab ejus cruore diverſa indoles, ut *illud* in aceſcentiam, *hic* vero in putredinem, admiſſo diutius aëre, abeat *e*).

§. VI.

Adumbratis ſic pro virili, præcipuis Auctorum de febribus intermittentibus præceptis Theoreticis, varias ipſorum in iisdem morbis methodos curatorias jam ordine debito exſequi, diſſertationis ſuadet ſcopus. Tanta vero nunc ſeſe offert remediorum farrago, *indigeſtaque moles*, ut, quo, vel

e) Plura qui de hac re ſcire cupit, *Amænitates* adeat Illuſtriſſ. *Præſidis Academic.* T. V. p. 24. 25. & Tom. VI. p. 406. Conferatur etiam Celeber. *J. Grainger* in *Hiſtoria Febris Anomal. Batav. annor.* 1746. 1748. Cap. 5. ubi febres has, corrupti & humidi aëris eſſe ſobolem contendit.

vel exordiar, vel finem imponam, omnium mihi ſit difficillimum intellectu. Pro vario tamen horumcunque in corpus humanum agendi modo, quo vel ſordidos *evacuent* humores, vel fluidas *permutent*, firmasque *roborent* partes, ad *binas* ea generatim referre *Claſſes* conſultum duxi, quarum *altera* remedia comprehendet EVACUANTIA, medicamina vero *altera*, nuncupari ſic ſolita CORRIGENTIA ſ. ALTERANTIA complectetur.

Omnia autem, tam auctoribus celebrata, quam ab inſulſa plebecula decantata remedia anilia, a recta ſæpe medendi methodo alieniſſima, non eſt, quod me allaturum fore, exſpectet quisquam, cum ſupervacanei prorſus & inexhauſti, limitesque diſſertationis multum exſuperantis, hoc eſſet laboris opus.

§. VII.

Cl. I:a. EVACUANTIA.

Horum merito ducunt agmen 1:o EMETICA, quibus tempeſtive adhibitis, ab omni retro antiquitate conſtat, febres intermittentes, in primis quaſi incunabulis, fuiſſe jugulatas. De tempore, quo optimo cum ſucceſſu propinari debeant hæc præſidia, non æque convenit inter Medicos ſcriptores. Aegrotis eadem ita porrigenda eſſe ſuadent *Sydenham* & *Bœrhaave f)*, ut effectum mox ante febris acceſſum exſerant. In ipſo paroxyſmi momento, eadem feliciſſimo cum eventu, dari commendat *Alex. Thompſon g)*, viginti annorum doctus experientia. Maxima cum euphoria, vomitum

---

f) Aphoriſm. 759.

g) Medical Eſſays T. IV. p. 407.

mitum ciens medicamentum, in limine horroris & caloris, ſe dediſſe teſtatur, explorata & certa fide cum *Celſo*, *Grainger b)*. Laudat denique vomitoriorum uſum *Pringle i)*, paroxyſmo finito, qua methodo ſemper ei ſucceſſit emeticis has ſuſtuliſſe febres. Meam ut in hoc diſſenſu, breviter adjungam ſententiam, nulla horum mihi magis arridet Auctorum methodus, ac illa Celebr. *Pringle*. Emeticis enim hoc more exhibitis, tantæ, ac in corpore cum febre reluctante, non excitabuntur turbæ; exemplaque novi *Holmiæ* exſtitiſſe, funeſtiſſimi, ab emeticis methodo *Alex. Thompſon* datis, eventus, mortis nempe ex ſubita ventriculi inflammatione violentiſſimæ.

Sed ut e diverticulo in viam revertar, ad præcipua, in febribus intermittentibus uſitata emetica recenſenda remedia, nunc eſt deveniendum. A ſimpliciſſimis ut exordium capiam, omnium primo mihi venit nominanda *Aqua ſimplex*, *tepida*, *ſubſalſa*, quam ad vomitum cogendum olim dedit *Celſus k)*.

Remedia illa emetica fortiora, Draſtica dicta, merito ſileo, quamvis a multis his in morbis proficua cenſeantur, cum mitiora ſemper eximioris ſint uſus, omni in caſu, dum emeſi haud violenta ſit opus.

2. Radix *Ipecacuanhæ*, quæ pleriſque vomitoriis, ob efficaciam cum ſecuritate junctam, palmam merito præripit, in his febribus, non ſine utilitate, etiam adhiberi ſuevit. Ejusdem legimus potiſſime

---

b) p. 84. 85.

i) De morb. Caſtrenſib. *Ed. Germ.* p. 206.

k) Libr. III. Cap. 12. p. 141.

tiſſime commendari infuſum, a *Gianella l)*, quod, per plures dies, horis aſſumendum erit matutinis. Radicis etiam pulveri, Sal addi, vel alcalinum vel medium, calcaris inſtar, ad ſordes magis incidendas, notiſſimo omnibus compertum eſt uſu.

3. Radix *Aſari* in decocto vinoſo laudatur a *S. Schulze* & *Klaunigio m)*, horaque ante paroxysmum proxima, hoc ſuadent partitis ingerere vicibus decoctum. Quid, quod, tamquam ſpecifica hæc decantatur radix in *Actis Berolinenſibus n)*.

4. Radix *Trioſtei* (perfoliati) emeſin fortiſſime movet robuſtioribus novæ Angliæ incolis, in pulvere exhibita, doſique mediocri, adverſus febres omnes intermittentes, tutum, certum & minime fallax ſalutatur remedium *o)*.

5. Radix *Scillæ*, frequenti, contra febres intermittentes, eſt in uſu plebi Brunsvicenſi, ut refert *I. H. Langius p)*. In pulvere, ad cultri cuſpidem cum aceto, hunc propinant bulbum, unde aliquoties vomunt, vel alvum dejiciunt, & repetito ſic hujus medicaminis uſu, fomes in ventriculo ſordidus tandem eliminatur.

6. *Sedum acre*, vel ut aliis dicitur *Illecebra*, inter præſtantiora quidem numeratur antiſcorbutica, vomitum tamen, quia hanc ſucculentiſſimam comperit interdum ciere plantam Celebr. *Lemery*, ob

---

l) de admirabili Ipecacuanhæ virtute in febr. intermitt. curandis.

m) Noſocom. Charitatis.

n) Decad. I. Vol. IX. p. 37.

o) *Clayt.* Virg. p. 142.

p) Tentam. de *remed. Brunsvicenſ.-domeſticis.* p. 174.

ob eam ipſam virtutem, in febribus etiam illam commendat intermittentibus *q*).

7. *Tartarus Emeticus*, *Chermes Mineralis* & *Sulphur Auratum Antimonii*, ut natura parum diſcrepantia vomitoria, etiam promiſcue his in febribus uſurpantur. *Priora* tamen *bina*, in mixtura aquoſa ad grana quatuor, Medicis præſertim arrident Gallicis, ægris propinanda. *Poſterius* multa proſequitur laude *Fr. Hoffmann*, in febribus præcipue autumnalibus diuturnis *r*). Alias, tamquam ſpecificum, cum ſale medio temperatum a Scrupulo ad Drachmam, effertur *s*).

§. VIII.

Emetica jam ordine excipiunt 2:o remedia, quæ per ductus evacuant ſalivales, SALIVANTIA dicta MERCURIALIA. Rariſſimi tamen omnium hæc eſſe uſus, pro his curandis morbis, profiteri mox oportet, ut neminem, præter *Th. Willis* & *S. Schulze t*), eadem ut proficua in nominatarum febrium curatione, commendare noverim. Quem vero hæc medicamina præſtent uſum his in malis, mihi non contigit videre ſors beatior, ac *D:no Petit*, qui eorundem etiam in dubium vocat præſtan-

q) Medicine Vegetale par *Buchoz* p. 381. *Lange* pag. 119. 120. In *Itinere* Suo *Veſtrogoth.* p. 180. Nobiliſſ. *Præſes* etiam refert multas, hujus plantæ decoctum, egiſſe febr. interm. curationes.

r) in Notis ad *Poterii* Pharmac. Spagir. p. 560. Cfr. *Werlhof* de Febrib. p. 77. In not. *b*).

s) *J. F. Schopp* Diſſertat. de Sulphure & remed. ex eodem variis. *Gryphisv.* 1762.

t) Diſſertat. de Salivationis uſu in Quartana 1743. Hic etiam adjungendus eſt Medicus Pariſienſis, nominis *Baillou*, in *Libro* ſuo de *Epidem:* 2*do*.

ſtantiam. Experientiæ dictorum virorum, nil cupio detrahendum, caſus vero illorum allatos ita explicari debere autumo, ut de veſtigiis venerei cujusdam ſimul juncti affectus, hydrargyri ope ſublati, levis non exoriatur ſuſpicio *u*). Salivationem præterea Mercurialem, curationis febrium intermittentium non rite fungi officio, ex allatis in §. II. ſatis patet.

§. IX.

Sequuntur 3:o, quæ, ſordes inteſtinorum eliminando per alvum, remedia LAXANTIA, ab omni ætate ſemper deprædicata fuerunt aptiſſima ſcopo febrium intermittentium curatorio. Ob mitiſſimam agendi indolem, qua, viſcidas inteſtinorum, incidendo, impuritates diſſolvunt *Salia Digeſtiva*, primo, ratus ſum, ea ponenda eſſe loco. Præcipua horum celebrantur: *Sal Anglic.; de Seignette*, *Seidlicenſe*, *Mirabile Glauberi; Cremor Tartari*, *Tartarus Tartariſatus; Terra fol. Tartari*, *Sal febrifug. Sylvii; Arcanum Duplicatum; Sal Polychreſt.*; *Sal Abſinth. citrat.*; & quæ reliqua. Promiſcue hæc omnia, in forma vel pulveris, vel hauſtus, pro medentis & ægroti lubitu, die a febre libero, propinari vulgo ſolent. Cortici etiam eadem interdum notamus juncta fuiſſe Peruviano *v*).

Peculiarem ſibi conciliavit famam uſu præclaro *Sal Ammoniacum.* Summis hoc extollit laudibus, Celebr. apud Batavos Medicinæ Profeſſor *V.* G.

u) Vid. Illuſtr. *de Sauvages* Noſolog. Method. T. II. P. I. p. 325. 326.

v) *Clegborn* Sal adjunxit chinæ cortici amarum, in curatione Tertianæ Balearicæ; *Vid.* Cap. 3. p. 193.

G. *Muys w)*, cui multis conſtitit experimentis, illud, vel ſolum, vel febrifugo cortici ſociatum, præſentaneam in febribus intermittentibus tuliſſe opem. Opportuno ſic modo, haſce curatas fuiſſe febres, cum ad aures perveniret medicorum, cordatos eorum, non eſt quod miremur, avidiſſime arripuiſſe quotquot ſeſe obtulerint occaſiones, ut periculum hujus pharmaci facerent virium. Plurimos nec ſuæ dediſſe curioſitatis pœnas, omnibus manet in confeſſo. Etenim, præſtantiam hujus ſalis multis multi celebrant præconiis. *J. L. Löſeke x)*, ex propria teſtatur experientia, plures, hoc ſale ac cortice peruviano, febres ei fuiſſe ſanatas intermittentes, ipſamque quartanam, per integrum quamvis annum continuatam, unica tantum ſalis hujus Drachma, momento citius fuiſſe jugulatam. *Fr. J. Lautter y)*, non ſolum plurimas tertianas ſimplices, ſed & duplicatas ſatis graves, ut & quotidianas multas, atque quartanarum aliquas periculi non expertes, repetito ante paroxyſmum ſalis hujus uſu, felici cum ſucceſſu debellaſſe ſe fatetur; immo, caſum adfert Tertianæ remittentis, in quo hoc ſal, incaſſum adhibito cortice peruviano, omne tulit curationis punctum *z)*. *J. H. Lange a)*, ab ejus in quartanis uſu, eas non tantum exulaſſe pertinaciſſimas, verum etiam ægrotos ab œdematóſis pedum tumoribus prorſus immunes ſervatos,

---

w) Diſſertat. de præclaro Salis Ammoniac. ad febres intermitt. uſu Franequer. 1716.

x) Abhandlung der Arzeney-Mittel p. 95.

y) Hiſtor. Medic. biennal. morbor. rural. Vindobon. 1761. p. 41. 42.

z) p. 116.

a) de remed. Brunsvicenſ. domeſt. p. 204.

vatos, obſervavit. In patria noſtra, cum nominato ſæpe ſale, inſtituta experimenta, proſpero tam, nos haud bearunt eventu. Febres quidem Salis interdum ceſſerunt uſui, recidivas vero cohibere, id ipſum ſal nunquam valuit, hinc etiam nunc ejus fere eviluit laus. Febres in Germania intermittentes huic obtemperaſſe ſali, mitiori forſitan earum naturæ & genio, regionisque climati calidiori, omnis erit adſcribenda ratio. De cetero, iisdem etiam in terris, ex omni voto non ſemper ſucceſſiſſe Sal Ammoniacum, nobis fidem faciunt *Tiſſot b)*, & *Acta Berolinenſia c)*, quæ, horrorem febrilem, ab eodem adhibito, ſolito citius provocari, perhibent.

2. Radix *Rhei*, cum ſit vulgatiſſimi, in plerisque morbis, uſus, ob mitem fidamque indolem, qua & alvum ſolvit, ſolutamque nimis, comprimit; in his etiam, quæ uſurpetur febribus, a Medicis tantum non omnibus, digniſſima judicatur. In pulvere ſeorſim, vel Salibus addita Digeſtivis, aſſumi ſolet. Tertianam hac radice ſe ſanaſſe aſſerit *Cohauſen d)*, & eandem cortici chinæ unitam, maxime commendat *P. Valcarenghi*, Medicus Italus *e)*.

3. Radix *Scammonei*, ſpecificam poſſidere virtutem, viſa fuit nonnullis *f)*. *Cornachini* pulverem, cujus, ex anatica portione Antimonii Diaphoretici & Cremoris Tartari, compoſitionem ingre-

---

b) Avis au peuple ſur ſa ſanté §. 249.

c) Dec. I. Vol. I. p. 87.

d) *Act. Nat. Curioſ.* Vol. VII. Obſ. 76.

e) Differt. de uſu & abuſu Rhabarbari Cortici Peruv. uniti. *Cremæ* 1748.

f) *Blegny* Zodiac. Medic. Ann. I. M. Octobr. Obſ. 2.

ingreditur hæcce radix, multoties opitulatum febribus intermittentibus curandis, obſervavit *Lautter g)*, ne unica quamvis vice alvum ſolverit, vel ſegnem interdum promoverit hicce pulvis. Salutarem hunc ejus effectum, peculiari cuidam vi Scammonio propriæ, adſcribere non dubitat ipſe. Plurimorum de hoc pulvere encomia, Celebr. *Werlhof* in opere *de febribus* recenſet, quo etiam C. L. ablegatum volo *h)*.

§. X.

Transſpirationem corporis inſenſibilem, quæ, ad ſudorem usque adaugent, remedia DIAPHORETICA ſeu *Sudorifera*, commemoranda jam 4:o veniunt, ut in febribus intermittentibus laudata præſidia. Veterrima fuit opinio, balneis atque ſorbtionibus calidis, paroxyſmorum averti recurſum *i)*, & multorum adhuc eadem eſt Medicorum mens; adeo ut non raro occurrat, eos, varias ſuis ægrotis præſcribere formulas ſudoriferorum aſſumendorum *k)*. Morem jam taceo vulgi perverſum, quo ſtragulis fere opprimunt ægrum, eumque potionibus mire cruciant calefacientibus, ex aromaticis acerrimis & ſpirituoſis; hoc enim modo tractatam febrem intermittentem, pluries exitialem eſſe factam, notarunt permulti *l)*.

g) pag. 14.

h) pag. 25. not. *c)* pag. 144. not. *l)*.

i) *Celſus* L. III. C. 13. p. 142. *Hippocrates* de morb. *Sydenham* Sect. I. Cap. 5. p. 3. Epiſt. reſponſ. I. p. 391.

k) Vid. *Tiſſot* Avis au peuple ſur ſa ſanté §. 249.

l) *van Swieten* in Commentar. ad Aphor. 624. *Grainger* p. 102. *Hoyerus* in Miſcell. nat. cur. Dec. 3. Obſ. 46. *Acta R. A. S. Suec.* Vol. VIII. p. 181. *Medical Eſſays.* T. I. C. 31. p. 296.

Ad lenem febricitantibus ſudorem movendum, cum inter aptiora, merito cenſeantur *Aromatica* omnis generis, tam Radices, quam Herbæ & Semina &c., vario modo, forma vel pulveris, vel infuſi aut mixturæ, propinata, ad probatiorum nunc eorum me accingo recenſionem.

1. Radix *Serpentariæ* (virginianæ) familiari fuit *Sydenhamo m)* in uſu, pro pauperibus, loco Chinæ corticis. Effectum præſtitit vere pulchrum, a Dr. I. ad Dr. II., in infuſo data aromatico. Pari quoque ratione commendatur Radix *Contrajervæ*.

2. *Gentianæ albæ* Radix in *Actis Natur. curioſ.* ſalutatur antefebrilis; raſura enim ejus in Spiritu Vini infuſa, & ſemihorio ante inſultum, ter quaterve repetito, hauſta febres & primariæ & recidivæ feliciter fugantur *n)*. Infuſum *Meu*, tum radicis, tum ſeminum, frequentiſſimo eſt, in Anglia, contra febres intermittentes, uſu *o)*. *Valerianæ majoris*, ſimiliter prodeſſe dicitur, Decoctum *p)*. Semina plantarum umbellatarum, tam graveolentium, *e. gr. Leviſtici*, *Coriandri* &c. quam acriorum aromaticarum, *e. gr. Imperatoriæ*, *Carvi* & *Angelicæ*, in cereviſia decocta, & paullo ante paroxyſmum propinata, febrem interdum abeſſe faciunt. Notiſſimus etiam eſt uſus ſeminum *Paſtinacæ*, in vino, ante inſultum febrilem, datorum.

Hæc

---

m) Oper. p. 391.

n) Vol. X. App. p. 155. *Lange* Tentam. p. 186.

o) *Blair* Pharmaco Botanologia. Dec. VII. p. 318.

p) Commerc. Noribergenſ. p. ann. 1734. p. 374. De *Bardanæ* radice inſuper narratur, quod Henricum III:um Galliæ Regem, a febre ſanaverit intermittente. Vid. *Senac* de *Recond. febr. nat.* p. 186.

Hæc de radicibus & ſeminibus ſufficiant aromaticis dicta; de *Succis* jam agendum nonnullis, eadem, ſed majori, præditis virtute diaphoretica.

Tetrum illud ac nauſeoſum corpus Gummi reſinoſum, nomine *Aſſæ fœtidæ* inſignitum, utilitatis etiam nonnunquam haud expers his in febribus invenitur. Ad ſcrupulum, in connubio cum *Caſtoreo* lactis fervidi libris duabus infuſum, ſucceſſu non caret interdum. Præter vim ſuam diaphoreticam, ut antiſpaſmodicum etiam ab iis laudatur, qui in nervis cauſſam latere febrium intermittentium exiſtimant.

Camphora, tritiſſimum æque ac præſtantiſſimum in omni febre remedium, in hisce febribus etiam præclaro, ad ſudorem promovendum, uſu inclaruit. Quid, quod, exemplum ſuppetit, granis tantum nonnullis Camphoræ, in paroxyſmo datis, febrem dudum inveteratam intermittentem prorſus ceſſiſſe, nec amplius reverſam fuiſſe *q*). Sub intermiſſione febris, quibusdam magis arridet ejus uſus, ſaltem ita Celeb. placuit *D:ri Barthes*, qui, Camphoræ grana tria, cum Nitri granis octo, quarta quavis hora ſuis ægrotis aſſumere, ſuadet *r*). Breviter demum, ut finis imponatur Sudoriferis, de oleis quibusdam deſtillatis, in febre intermittente dari ſolitis, mentionem inferam.

Oleum, deſtillatione ex *Roſmarino officinali*, elicitum, ad quatuor vel ſex guttas, ingruente paroxyſmo,

q) Illuſtr. D. Archiater & Eques ROSE'N *von* ROSENSTEIN hoc ipſe vidit in propria praxi, exemplum, ejusque in Suo *Collegio Medico-Practico M:ſcpto* ulteriorem facit mentionem. Cfr. *Lange* Tentam. p. 142. ſeqq.

r) Memoires des Savans Etrangers T. V.

roxyſmo, aſſumtum, proficuum edere effectum ad febrem tollendam, dicitur *s*).

Oleum Cornu Cervi & *Animale Dippelii*, unius ejusdemque proſapiæ animalis, maximis efferuntur præconiis, ad guttas 25, 30, vel 36, in cereviſia cocta, proxime ante febris adventum, ingerenda. Caute tamen cum his mercari, decet, oleis empyreumaticis. Etenim, ſint tibi primæ optime repurgatæ viæ, ante quam eorum efflagites uſum. Remedio etiam aſſumto, omnis evitetur ſtrepitus atque tumultus, qui ſomnum, cui jam indulgere debet æger, aliquo modo arcere poſſet; experientia enim teſtatur, ægrotantes, quibus, ab hujus pharmaci uſu, contigit ſe dediſſe quieti ſomnoque placido, prorſus vegetos & nil mali perſentientes evigilaſſe. A juſto majori doſi aſſumta, in furorem vere maniacum brevi incidiſſe ægrum, febris tamen cum ſolutione, retulit *Generoſiſſ.* PRÆSES *t*). Quæ de *Oleo* jam ſpeciatim dicta ſunt *Animali* atque *Cornu Cervi*, de alio etiam valeant oleo deſtillato, *Cajeput* dicto, cujus utendi methodus atque cautelæ ſunt eædem. Plura, qui ex penu remediorum ſudoriferorum deſideraverit ſuppetentia, *Job. Henricum* adeat *Lange*, in libello antea citato *u*), ubi catalogum inveniet horum ſat amplum.

§. XI.

5:o DIURETICIS etiam remediis febrem tollere intermittentem, viſum fuit nonnullis. In hanc incide-

s) *R. A. Vogel* Mater. Medic. p. 78.

t) Amœnit. Academic. T. I. p. 19.

u) Tentam. de Remed. domeſtic. pag. 113. 122. 126. 137. 139. ſeqq. 182.

inciderunt opinionem, quum, per urinæ hypoſtaſin lateritiam, viderint febris judicari terminum. Quo citius itaque, ſalutarem hanc febrilis materiæ eliminationem fieri promoverent, ad hæc confugere præſidia duxerunt conſultum. Huc pertinent, quæ ſapore gaudent *acri* & vi *incidente*, ut: Plantæ omnes antiſcorbuticæ, tota Tetradynamiſtarum familia, Bulbi plerique, Aromatica etiam multa, nec non Hydragoga ſtricte ſic dicta. In hunc cenſum etiam ſubinde veniunt, quæ, ſuperiori paragrapho commemorata fuere. *Sudorifera*, quum inter hæc & Diuretica parum interſit, qua effectum, diſcriminis; etenim, regimine obſervato calidiori, ſudorem, frigido verum, urinam movent eadem remedia.

Ne exemplis diureticorum, in his febribus, ut proficuis, ab Auctoribus commendatorum, deſtitui prorſus videar, nonnulla adferam.

Naſturtium Aquaticum impenſe a *Sylvio v)* laudatur ut optimum febrifugum; ad quartanam etiam profeciſſe perhibetur *w)*. In febribus intermittentibus ſoporoſis, commendante *Eugaleno*, ſucci hujus plantæ antiſcorbuticæ expreſſi periculum virium, proſpero cum ſucceſſu, fecit *Werlhof x)*. Diſſimili nec ratione, uſus celebratur *Armoraciæ* ſucci.

Chelidonium majus, interdum fruſtratam nec tulit opem in his febribus medendis. *Germanorum* etiam *China*, ob felicem effectum ſalutatur *y)*.

 Succus

v) Prax. Med. Append. Tract. 9. §. 151.

w) *Hartmanni* Prax chymiatr. C. 139.

x) de Febribus §. 11. p. 80. 81.

y) *Lange* Tentam. de remed. domeſtic. p. 126.

Succus herbæ recens expreſſus, ad quantitatem dimidii cochlearis, quovis die bis aſſumtus, tertianam quoque bis feliciter profligavit intra quinque dies, gratioſe mihi referente *Illuſtr.* PRÆSIDE. Tam radicem ipſam, quam ſuccum, etiam paſſim apud Brunsvicenſes uſurpari, fidem nobis facit *Lange z)*.

Succus *Cambogiæ*, (*Guttæ*) quem, *Gummi Guttæ* nomine communiter inſigniri in officinis, novimus, Turcis magno in uſu eſt contra febr. interm. Hujus rei certitudinem edoctus Nobiliſſ. PRÆSES, cum pharmaco hocce, Diagrydii inſtar, Sulphurato, experimenta inſtituit plurima, felici ſemper cum ſucceſſu, tempore, quo Medicus Claſſ. Reg. fuit ordinarius.

Sedum acre §. VII. nominatum, hoc loco ut diureticum conſiderari meretur. Succus ejusdem expreſſus, ad cochlear dimidium, bono cum ſucceſſu, contra febres intermittentes tertianas, præſertim in ſubjectis quadratis atque robuſtis, ordinari ſolet *a)*.

Juniperi Baccæ & *Oleum deſtillatum*, pulchram præbent febricitantibus medelam, ſi modo ante paroxyſmum ſumantur. Pulvere baccarum toſto, ad Dr. I. cum aliquot aceti cochlearibus dato, tertianam vidit ſæpius curatam *Lange b)*, & de oleo teſtatur, quod ceteris antifebrilibus palmam præripiat univerſis, raroque fallat in tertiana, quam plerumque prima ſumtione pellit *c)*. Viribus & effectu

z) Libr. citato. p. 122.

a) *Lange* Tentam. p. 119. 120.

b) Libr. cit. p. 126.

c) p. 131.

effectu cum hoc oleo, coincidit *Oleum Pini*, alias *Templinum* vòcitatum, quod eodem modo iisdemque obſervatis cautelis ſumtum, interdum profuiſſe obſervavit idem Auctor *d)*.

Balſamus denique *Copaibæ* genuinus nec eſt omittendus, quem, doſi exigua guttarum 5 vel 6, bis terve repetita ſub initium paroxyſmi febrilis, ſtupendas febrium harum egiſſe curationes, refert *R. P. Labat* in ſuo *Itinerario Indiæ occident.* p. 318.

§. XII.

Abſolutis ſic remediis, quæ intus ingeruntur, *Evacuantibus*, reſtat jam 6:o, breviſſimam injicere mentionem evacuationis notabilis, ope VENÆ SECTIONIS in curanda febre intermittente, a plurimis Medicis, celebratæ. Gallorum hoc eſt Medicorum plerumque vitium, ut venam omni in caſu & ægritudine tundant, ideoque, in febre intermittente hoc negligere præſidium, ſibi religioni etiam ducunt *e)*. Cl. *Furſtenau* venæſectionem ita in deliciis habet, ut in omni febrium intermittentium genere illam maximis proſequatur laudibus, nulla etiam ſi adfuerint ſanguinis abundantis ſigna *f)*. Febres intermittentes nullo ſæpiſſime curatum iri præſidio, maxime licet idoneo, absque iterata pluries phlebotomia, contendunt *J. de Muralto g)*,

 Ger-

d) p. 138. Videſis *Schuſters* Mediciniſchchymiſches Lexic. p. 370.

e) Cfr. *L. Heiſteri* Diſſert. de Venæ Sectionum abuſu apud Gallos. *Helmſt.* 1750.

f) Miſcell. Nat. Cur. Vol. IX. p. 378.

g) Ephemerid. Nat. Curioſ. Dec. II. An. VIII. p. 4.

ter veniunt, quæ ad alterum pertinent Ordinem, medicamina ALTERANTIA.

Campus ſe heic offert vaſtiſſimus, omnis generis remediorum, in febricitantium ſalutem a multa ætate excogitatorum plenus. Hic invenies medicamenta, quæ, ut Febrifugi heroici, Corticis Peruviani, nec facile omnibus comparandi, digna fierent ſuccedanea, mire torſerunt Medicorum ingenia. Pro diverſo, quem ſibi finxerunt divini hujus Pharmaci, agendi modo, diverſiſſima etiam illis explorata ſunt remedia, *Amara*, *Acria*, *Auſtera*, *Salina*, *Nauſeoſa*, *Aromatica*, *Viroſa*, &c. &c. quorum in ſequentibus ſuccincta erit expoſitio.

§. XIV.

A m a r a.

Primatum horum, omni jure ſibi vindicat efficaciſſimum illud, ad omnes febres intermittentes, quod miſeris conceſſit mortalibus Æterna Bonitas remedium, *Cortex Peruvianus*. Crambem ad faſtidium usque recoctam certe apponerem, ſi medicaminis hujus adferrem merita indeque reportata encomia *n)*. Judicium tantum meum, (quod tamen unice *Generoſiſſ.* debeo PRÆSIDI,) de modo agendi, quo, omnibus huc usque præſtat cognitis febrifugis, hocce præſidium, breviter exponam. In rimanda ſpecifica hac corticis virtute, maxime ſollicitos, nullo non tempore, fuiſſe novimus primi ſubſellii Medicos *o)*. In amaritie intenſiori, vim hanc quæſiverunt peculiarem *alii*, in auſtera & adſtringente qualitate *alii*, in proportione denique partium

n) *Werlhof* in opere *de Febribus*, huic ſatisfecit rei. Vid. *Torti* Therap. Special. Febr. pernicioſ.

o) *Werlhof* libr. cit. Sect. VI. §. 1. 2.

tium conſtituentium, chemico examine eruta, *alii p)*.

Opinione vero ſe deceptos, fateri eos decet; etenim, remedia non deſunt plurima, amaritie & adſtrictoria vi, chinæ corticem longe ſuperantia, ejusdemque etiam principiis conſtitutivis maxime æmula, quæ tamen in curatione febrium intermittentium, ut eo multo inferiora, ſunt poſtponenda.

In amarore, virtutem quidem quærendam eſſe hujus corticis ſpecificam, extra omnem diſputationis aleam poſitum eſt; intenſiſſimam vero ejus amaritiem nec ſuffecturam auguror, niſi *tenaciſſima* ſimul eſſet & humores hac qualitate *inquinans*. Quorundam hæc eſt ſingularis facultas remediorum, ut corpori ingeſta, vel tingant illud ſuo *colore*, vel *odorem* ſpirare faciant iis proprium, vel *ſapore* demum afficiant ſuo. *Inquinantes* ſalutantur plantæ, ex ordine naturali XXX *Contortarum*, hunc præſtantes effectum, quarum, in *Clave* ſuo *Medicinæ* p. 27. mentionem injicit brevem *Illuſtr.* PRÆSES *q)*. Harum etiam e numero eſt *Cinchona officinalis r)*. Penetrantiſſima hæc ejus proprietas, qua globulis ſe affigit ſanguinis, fibrisque carneis noſtri corporis, non poteſt non, quin de efficaciſſima teſtetur illius, in febribus intermittentibus, virtute. Quatenus *amara*, acidum infringit in ſanguinis feroſa parte obvium; quatenus *inquinans* vero, multiplicativæ ejusdem vi valentiſſime it obviam.

---

p) *Th. Vogt* Exam. Succedan. Cort. Chin. *Diſſertatio* Præſide *J. H. Knipboſ. Erford.* 1747.

q) De *Petiveria*, quod, ab ovibus comeſta, earum alliaceo inficiat carnes ſapore, in *Act. R. Acad. Scient. Suec.* Vol. V. p. 287. narratur.

r) *Nobiliſſ.* PRAESIDIS Mat. Medic. p. 24.

viam. Tonicas ſimul exſerit vires, fibras roborando, ut, poris cutis ſtrictioribus factis, noxius avertatur aëris influxus *s*). Hæc de Chinæ Corticis agendi ratione, ſufficiant dixiſſe; de modo vero eum propinandi, id tantum cuique inculcandum cenſeo, a majori ejus doſi, una ſimulque prima vice, aſſumta, ne minimum quidem in periculum incidere ægrotantes, cum & hoc, tam theoriæ conſentaneum, quam experientia recentiori maxime probatum ſit *t*).

2:o *Caſcarillæ* Cortex, prioris ut ſuccedaneum a multis habetur optimum. Corticem, immo, antecellere Peruvianum, in quartana febre curanda, pro qua, ſpecifici titulo quaſi gaudeat, verba ſunt Celebr. *Joſ. Lieutaud u*). Poſtquam *Apinus*, Medicus Herſpruccenſis, primum in febre epidemica Herſpruccenſi 1694 & 1695, virtutem hujus remedii mirificam deprehendiſſet, cum antea ſatis obſcura eſſet ejus vis febrifuga, catervatim medicos in experiundis his viribus ſequaces ſui habuit, quos nec tentandi pœnituit cupiditatis *v*).

Cortices excipit nominatos 3:o *Lignum Colubrinum*, (*Strychnos*) cautioribus tamen anceps, ob ſuſpectam qualitatem, præſidium. In decocto, (nunquam in ſubſtantia,) ad Unc. ſemis, vel in eſſentia ad Dr. ſemis, laudatur ut febrifugum a non-

s) Cfr. diſſertationis noſtræ §. V.

t) Eadem etiam eſt mens Cl. *Senac* in libr. *de Recond. Febr. interm. nat.* C. II. p. 141. 142.

u) Synopſ. univerſ. Prax. Medic. P. I. p. 46. P. II. p. 557.

v) Commerc. Noribergenſ. p. Ann. 1736. Fallere vero hunc Corticem, plures expertus fuit *Ill. Præſes*.

nonnullis *w*), at non ſemper ſine noxa *x*). Recentiori inclaruit ætate 4:o, *Lignum Quaſſiæ* adverſus febres intermittentes. A radice deſumitur efficaciſſimum, cujus ſcobis Dr. I. aquæ infundatur ferventis libræ unæ per ſpatium horæ, ſitque hujus infuſi pro doſi Uncia *y*).

Diſſimili nec modo, eademque ac lignum Colubrinum doſi, in quartana præcipue, uſitatur 5:o *Lignum Serpentinum* (*Ophioxylon Serpentinum z*).

Sequuntur Radices & Herbæ amaræ.

6:o *Gentianæ Rubræ* Radix, in pulvere quantitate Dr. I. vel in decocto vinoſo propinari ſolet. Extractum ejusdem, in aqua vel vino ſolutum, elixirii forma datum, pluris tamen æſtimatur. Eſſentiæ hujus & Caſcarillæ, portione anatica commixtæ, quatuor ante paroxyſmum horis, aſſumtæ guttæ 40, vel 50, laudantur *a*). Solam radicem, vel tantillo Nucis Vomicæ junctam, olim tam certum, ut nihil ſupra, medicamentum præſtitiſſe, longeque Chinæ cortice efficacius, adſtruit *D. Ludovici b*). Radicis cum cortice Peruviano commixtionis formulas apud *Hermannum* reperias *c*).

7:o *Gentianellæ* Herba (Gentiana Amarella) parumper præcedenti debilior, tertianæ occurrit in Cereviſia tenuiori decocta & epota *d*).

8:o

w) *Bontii* Hiſt. nat. & Medic. Ind. Or. Auſtr. p. 74. *Hermanni* Cynoſura Mat. med. p. 235.

x) *Heide* Centur. Obſ. 7.

y) *Generoſ.* PRAESIDIS Amœnit. Acad. T. VI. p. 427.

z) Ejusdem *Nobiliſſ. Viri* Mat. Med. p. 168.

a) Act. Berol. Vol. 4. Dec. II. p. 83.

b) Pharmacia p. 13. 201. Adverſatur vero *Senac*, de *rec. febr. nat.* p. 185.

c) Cynoſ. Mat. Med. p. 95. 96.

d) *Nobiliſſ.* PRAESIDIS Mat. Med. p. 37.

8:o *Centaurium Minus* (Gentiana Centaurium) eodem, ac Gentianæ rubræ radix, modo uſurpatur, febremque ad curandam, cortici æmula Peruviano, a *Bœrhaavio* habetur *e*).

9:o *Carduus Benedictus* (Centaurea Benedicta) olim celebratiſſimus, virtute etiam gaudere dicitur febrifuga, ſi ejus propinetur decoctum vel ſuccus expreſſus, ad uncias aliquot *f*).

10:o *Artemiſiæ* quatuor *g*) in officinis receptæ Species, egregie ſe gerunt omnes in febribus criticis. Receptiſſimus tamen eſt uſus *Abſinthii vulgaris*, ſaporis ceteris amarioris. Succus ejusdem expreſſus, vel ſummitates virides in infuſo aut pulvere, & oleum denique deſtillatum ad tres vel quatuor guttas, indiſcriminatim, febre correptis, laudabili cum ſucceſſu, exhibentur *h*). Sale, ex eodem per incinerationem parato alcalino, a reliquis hujus proſapiæ haud diſcrepante, plures ſe fatetur curaſſe febres intermittentes *Grainger*, in ſubjectis, corticem chinæ quocunque licet modo fucatum, non ferentibus *i*).

11:o

e) *Hiſtor. Plantar.* p. 302. Lapillum huic elogio etiam adjicit *Lieutaud* Synopſ. Med. P. II. p. 556. *Senac* tamen, inde febrilem æſtum excitari ſummum, contendit, *L. de Rec. febr. nat.* p. 184.

f) *Lieutaud* Prax. Medic. P. II. p. 578. Cfr. *G. Chriſt. Petri* de Card. Benedict. Commentar. Jenæ 1669.

g) *Illuſtr.* PRAESIDIS Mat. Medic. ſub N:ris 384, 385, 386 & 387.

h) *Lange* Tentam. de remed. Brunsvic. p. 109, 110. Ad recidivas avertendas plus adferre utilitatis, quam ad curationem primariæ febris, hocce decoctum, experientia docet.

i) Hiſtor. Febr. anomal. C. X. p. 137.

11:o Binæ *Teucrii* ſpecies, *Chamædrys* & *Chamæpitys*, inter febrifuga etiam locum obtinuerunt, nec ultimum. *Illam* efficaciorem aliquando ipſo cortice expertus eſt *Chomel k)*; *hanc* vero, in decocto, frequentiſſimi eſſe uſus Mauris, refert *Thom. Shaw l)*.

12:o *Trifolium Fibrinum* ſ. *aquaticum* (Menyanthes trifoliata) amariſſimæ qualitatis herba, in uſum quoque trahitur remediorum huc ſpectantium. Proficuus inprimis ſalutatur adverſus quartanam rebellem, uſui chinæ corticis non obſecundantem, ejus ſuccus *m)*.

13:o *Scabioſa*, tum noſtra *Arvenſis*, tum *Africana* potiſſimum, febribus etiam dicatur intermittentibus. In decocto, hac poſteriori utuntur Algirenſes Africæ incolæ, teſte *Th. Shaw n)*.

14:o *Calcitrapæ* radicis cortex, ad drachmam infuſus, in Gallia habetur pro certo febrifugo a *Tournefort*. Flores intenſe amaricantes ejusdem ſunt cenſus, & in ſubſtantia ex vino, pluries de die, corticis inſtar Peruviani, dantur a ſemidrachma ad drachmam unam. Succus herbæ, minore licet amaritie præditæ, ab unciis duabus ad ſex propinatus, eandem obtinere videtur virtutem *o)*.

15:o

k) Abregé de l'Hiſtoire des plantes uſuelles, p. 462. *Riverii* Centur. 4. obſ. 54.

l) Travels and Obſervations relating to ſeveral parts of Barbary and the Levant. p. 264.

m) *Löſeke* Mat. Medic. p. 201. & *Franci* Hiſt. Trifol. fibrini.

n) Philoſophical Transact. N. 411. e voto etiam ſucceſſiſſe ſibi quædam, cum hoc remedio, inſtituta experimenta, retulit *Nobiliſſ.* PRAESES.

o) *Lieutaud* p. 707.

15:o *Monarda Fiſtuloſa*, teſte Celeberr. D. Profeſſ. *Kalm*, ſeptentrionalis Americæ gentibus, in febribus intermittentibus, magni eſt uſus *p)*.

Pervenio jam 16:o ad *Flores*, multa laude inde a Galeni & Aëtii temporibus *q)*, celebratos; *Chamomillæ*, loquor, *utriusque*, tum *Romanæ*, tum inprimis *Noſtratis*, flores. *Morton* & *Pitcarn* inter primos fuere, qui horum in febre intermittente maxime extulerunt uſum, multorumque dein medicorum experimenta, laudi ejus cumulum addiderunt. Methodus his utendi floribus varia eſt. Dantur vel in pulvere ſoli ad ſcrupulum & ultra, vel aliis ſociati remediis, prout Clariſſimo placuit *Mead r)*. Succum etiam ipſius plantæ, ad tria vel quatuor cochlearia, ad omnes febres intermittentes, paullo ante acceſſionem datum, commendat *J. Rajus*, eoque aſſeverat vel ſtatim cohiberi paroxyſmum, vel non multo poſt aſſumtum medicamentum.

17:o Nominatis quamvis floribus, virtute multo inferiores ſint *Tanaceti* flores, eodem tamen modo uſurpantur in iisdem febribus.

Reſtat ut de nonnullis agam fructibus amaris, in febre decantatis intermittente.

18:o *Faba S:ti Ignatii*, arboris cujusdam eſt fructus ignotæ *), forte ex genere *Strychnos* venenato, quod ſuſpicatur *Generoſiſſ.* PRÆSES. Recentiores Medici, cum venenatiſſimis inſtituentes plantis

p) in Itinere Americano.

q) *Galen.* de Simpl. med. fac. L. III. C. 10.

r) Monita & Præcepta Medica p. 23.

*) Vid. Vol. VIII. p. 192. *Adn. Edit.*

plantis experimenta medica, toxicum etiam hunc explorarunt fructum, eumque, in febribus intermittentibus, laudabilem præbere uſum, invenerunt. Tincturam cum vino Gallico paratam, a minori incipientes doſi gutt. nempe 10 ad 12 vel ultra, quousque ægrotantes tulerint, propinarunt non ſine ſucceſſu *s*). Nec tamen omni ætati vel corporis conſtitutioni, hoc congruere, periculi non expers, medicamentum, ſimul notarunt.

Cum nuper dicto fructu, vi & qualitate convenit 19:o *Nux*, ut vocatur, *Vomica*. Hanc ad genus pertinere Strychnos, certiſſime conſtat, interque ſumma locum tenere venena. Adverſus febres nominatas vero deprædicatur uſus ejus cautiſſimus *t*). Cum infido tamen hoc remedio nec eſſe ludendum, ſuadet triſte illud exemplum Matronæ cujusdam, in hac urbe honeſtioris, quæ, hoc medicamine incautius uſa, diem obiit ſupremum.

Coronidis loco tandem adferre lubet 20, *Liliorum Convallium Baccas* etiam dici proficuas in febribus ſæpe commemoratis, Auctore *Senckenberg u*).

§. XV.

Styptica.

Amara ſubſequuntur remedia, quæ ſapore gaudent auſtero adſtringente, vimque exercent ſtypticam. In hac enim, quæ cortici Chinæ etiam ineſt levis, proprietate, quosdam ſpecificæ ejus virtutis cauſſam

s) Act. Berol. Vol. II. Dec. I. p. 34.

t) *Ludovici* Pharmac. modern. ſecul. accommod. *Valentini* Polychr. Exot. & Muſeum Muſeor.

u) *Diſſertat.* de Lil. Convall. ejusque baccar. virtutibus, p. 32.

cauſſam quæſiviſſe, antea diximus. En itaque præcipua hujus cenſus remedia, a Medicis in febrium intermittentium curatione, commendata.

I. *Radix Caryophyllatæ*, (Gei rivalis,) uſu primum innotuit efficaci, apud Americanos Septentrionales, qui, ea detecta, parum de Chinæ cortice poſtea fuerunt ſolliciti. Experimenta ubique inſtituerunt cum hac radice Medici, ſed omnibus haud ex voto ſucceſſerunt. Quæ in patria fecit *Celeberr. Profeſſor P. J.* BERGIUS *v*), dubias ſat reddunt medicaminis hujus in febre intermittente virtutes.

II. *Cortex Hippocaſtani* (Aeſculi Hippocaſtani,) a *Zannichellio*, Pharmacopœo Veneto, pro ſuccedaneo corticis Peruviani omnibus numeris abſoluto, primum venditus & laudatus fuit *w*). Eum vero hoc modo adhibuit, ut duæ Drachmæ, aquæ Cardui benedicti Unciis quatuor infuſæ, finito inſultu epotarentur, idque ter repeteretur. Dein *D. Moehring x*), ejusdem methodi fecit in diverſis hominibus periculum virium, probatumque ſemper deprehendit contra febrem medicamentum.

III. *Cortex Acaciæ Noſtratis* (Pruni ſpinoſæ,) optimus radici detrahitur arboris ſuæ. Hunc impenſe deprædicant *Nebelius y*) & *Sloane z*) in febre intermittente. Adhibito prius incaſſum cortice

 Peru-

v) Cfr. Act. Reg. Acad. Scient. Suec. Vol. XVIII. p. 118. Ann. 1757.

w) Epiſtola ad Guil. Pontedera de *Facultat. Hippocaſtani*; Venet. 1733. idiomate Italico.

x) Ephemer. Nat. Curioſ. Vol. V. Aliter tamen ſentit in *Commerc Noriberg*. 1736. p. 20.

y) Act. Nat. Cur. Vol. V. obſ. 116.

z) Epiſtola ad *Raj*.

Peruviano, quendam hac febre laborantem, decocto hujus largius hauſto, priſtinæ reddidit valetudini *Nebelius.* Decocti etiam hujus uſum adhuc commendat *Buchoz a).*

IV. *Cortex Fraxini* (excelſioris,) amarus, Chinæ ſubſtituitur cortici ab *Hellwig b)*, & *Bergio c)*, ſed perperam; cum multis paraſangis ab invicem differre corticum horum vires febrifugas, tam dictet experientia, quam probatiſſimorum Medicorum confirment effata *d).*

V. *Cortex Alni* (Populi Alni) *e)*; *Ceraſi* medianus *f)* atque *Salicis* (albæ) intermedius *g)*, nec non *Quercus* (roboris), indiſcriminatim proficere a ſuis fautoribus cenſentur. Huc etiam referas *Corticem Mangles h)* (Rhizophoræ); quum vero tanti non ſint uſus, ut multam mercantur commendationem, eos ſaltem nominaſſe ſat duxi.

VI. *Verbenæ* Extractum ad Dr. I. bis de die ſumtum, febrifugi nomine laudat *Chomel i).*

VII. *Pentaphylli Herba* (Potentilla repens) inde ab Hippocratis ævo febrifuga audit *k)*, ſed in deſuetudinem jam fere abiit mere adſtringens.

VIII.

---

a) Médecine végétale 1770. p. 160.

b) *Diſſertat.* de Quinquina Europæor. *Gryphisv.* 1712.

c) Göttingiſche Anzeigen 1757. p. 829.

d) *Nobiliſſ.* PRAESID. Amœnit. Acad. T. I. p. 17. *Geoffroi* Mat. Medic. Sect. II. T. V. p. m. 363. *Lieutaud* Prax. Med. P. II. p. 868.

e) *Fabregou* Abrégé des plantes autour de Paris.

f) *Conſt. Rebecques* Præf. ad Atr. Medicin. Helvet.

g) *Buchoz*, l. c. p. 283. 375.

h) Gött. Anzeig. 1753. N. 143.

i) Abrégé de l'hiſtoire des plantes uſuelles.

k) Libr. 2. de morbis C. 13. Chart. T. VII. p. 565.

VIII. Fructus *Myriſticæ*, ſive *Nux Moſchata* ut communiſſime vocitatur, interdum aut ſola, & quidem pro ratione ætatis ægroti, vel integra, vel dimidia, aut Alumini ſociata, febricitantibus exhibetur *l)*.

IX. *Cupreſſi Nuces* pariter commendantur a *Lanzono m)*, in ſubſtantia a ſemi drachma ad Dr. I. vel ad duplum in decocto datæ, uſu, quarta quavis hora, iterato.

X. *Gallæ*, tubercula Quercus foliis a parte inferiori adnata, omnibus ſunt notiſſima. Nec fugere quemquam crediderim, earum etiam in febre intermittente commendari uſum. A *D. Reneaume* incepit earum in hoc febrium genere laus *n)*. Præmiſſis generalioribus, gallarum dari jubet Dr. β. usque ad Dr. I. ſub forma pulveris vel boli, in initio paroxyſmi; poſt paroxyſmum vero, ſingulis quatuor horis. Febribus, tamen fatetur, non niſi illis conducere hanc medicinam, quæ a nimis relaxato ventriculi tono proficiſcuntur. Noſtra ætate potiſſimum, circumforaneis & agyrtis arridet hæc, per Gallas medendi, adſtrictoria methodus.

Perluſtratis, quæ ex regno deſumuntur vegetabili, adſtringentibus febrifugis, pedem ad regnum minerale promovere etiam expedit, quum illinc quoque depromi ſoleant nonnulla, febribus intermittentibus dicata præſidia, ſtyptica virtute prædita inſigniori.

 Inter

l) Lange Tentam. p. 134. 135.

m) Ephemer. Natur. Curioſ.

n) Mémoires de l'Académie des Sciences de Paris. Ann. 1711.

Inter leniora veniunt in conſpectum, quæ, ex *Ferro* nomen ſortita ſunt MARTIALIUM. In ſubſtantia, ut dici ſuevit, in pulvere ſubtiliſſimo hæc propinata remedia, in febre intermittente curanda, nondum quidem, ut ſcio, obtinuerunt uſum omnibus communem *o*); *Aquarum* vero *Mineralium*, ferreis ſcatentium particulis, in pertinaciori & inveterata febre, merita non eſt detrahenda laus. Hinc evenit non raro, ut acidulas petant ægroti cum febre adhuc confligantes, nec ope exoptata deſtituti, illinc diſcedant. Nobis ſuppeditant hujusmodi exemplum oppido memorabile, noſtræ in patria acidulæ martiales, in REGE, *Glorioſiſſimæ memoriæ*, Clementiſſimo noſtro FRIDERICO I:MO, qui, *aquis* ter uſus *Viksbergenſibus*, a febre pertinaciſſima intermittente prorſus liber evaſit anno 1722. Modus autem aquis utendi mineralibus ad febres intermittentes, is eſt, ut, ante quam in uſum trahantur, easdem calefieri ſinat ægrotus, tepidasque ſic hauriat, more ad acidulas ſolito. Ipſo etiam paroxyſmi die nec diſſuadendus erit earum uſus, methodus tantummodo ſi obſervetur præſcripta; tuncque per ſudorem, non per urinam, earum e corpore fit ſecretio. Qui febre intermittente nuper liber factus, aquas ingurgitat frigidas, ſua interdum iterum corripitur febre, quæ tamen, continuato aquarum tepido uſu, brevi faceſſit. *Pyrmontanæ* aquæ, noſtris ſunt in medendis hisce febribus præſtantiores, etenim, principium illis non ineſt ſpirituoſum tam ſubtile & moræ impatiens, quin leviter caleſcere patiantur igne, citra notabilem virium jacturam, quod tamen, non

---

o) *Limatura tamen Martis* quendam a febre liberavit *Tiſſot*, corticis abnuentem uſum. Vid. *Ejus Avis au peuple* &c. p. 240. §. 248.

non ſine majori virtutis diſperditione, noſtræ ferrent aquæ minerales.

Cum jam de aquis ſermo ſit mineralibus, pauci etiam, de *Aqua ſimplici frigida*, pro remedio in febre intermittente eximio a nonnullis venditata, heic diſſerere, incongruum non fore, putaverim. *Lancisii* fuit dudum, in febre curanda intermittente, optimum Summo Pontifici datum conſilium, ut febricitantes, etiam egentiores, per æſtatem atque autumnum, ad potum cum vino adhiberent nivem, quo appetitus erigeretur proſtratus *p*); aquam etiam commendant frigidam, *Hippocrates*, *Galenus*, veterumque plures. Experientia tam horum priſcæ medicinæ luminum, quam *q*) propriis obſervationibus permoti recentioris ævi medici, tenuiſſimam hanc medicinam ſuis ſuadent nonnulli ægrotantibus. Huc pertinent inprimis *Nicol. Creſſenzo* Italus *r*), & *Cl. Lieutaud s*). Uſum, *ille*, aquæ nivatæ, ex Hiſpania receptum, indeque ab *Anton. Magliari* adhibitum, ad omnes vehementer laudat in univerſum febres, additis tamen cautelis, quod in paroxyſmi incremento propinari debeat aqua, quo copioſius eo melius, obſervataque diæta valde parca. *Hic*, (ſcilicet *Lieutaud*,) aquam ita deperit frigidam, ut eandem Chinæ cortice multis præſtare paraſangis, in tertiana præſertim febre curanda, exiſtimet. Uſum vero ejusdem ſuadet per tres quatuorve dies pro omni adhiberi potu,

M 4 quo,

p) de noxiis palud. effluv. L. 2. p. 206.

q) *Clegborn* C. 3. p. 174.

r) de nova Medicina aquea, cum methodo ea utendi. *Italice*. Neap. 1727. 4:o.

s) Synopſ. univ. Prax. Med. P. I. p. 37. 44. In *Act. Berol.* Vol. VII. D. I. p. 47. 48. memorabiles etiam adferuutur nonnulli, aquæ frigidæ vitium, effectus.

quo, non tantum tuto & cito ipſa feliciſſime debelletur febris, verum etiam ne minimum reditus periculum incurrant, qui hoc curatum iverint aquæ beneficio. Quid, quod, eorum dolet experientiam inconſultam, quibus nec arrideat hoc vulgatiſſimum nulliusque pretii remedium, quique nec citra periculum illud per plures dies poſſe uſurpari ſentiant. cum tamen pluries ipſi contigerit obſervaſſe, ſimpliciſſimum hocce præſidium, febres non tantum leviores, verum aliis remediis domari reſcias, *incantamenti inſtar* profligaſſe *t*). Dolendum cum hoc Auctore Cl. pariter opinor, cum viliſſimo omnibusque maxime obvio medicamine, (ſi vocanda ſic erit aqua ſimplex,) ulteriora haud inſtituta fuiſſe experimenta, quibus, egregia hæc & celebrata ejus vis, adhuc vel confirmetur magis, vel plane improbetur. Quid enim optatius, ſalutique ægrotantium utilius, ſimpliciſſima hacce & nullo negotio cuicunque comparanda medicina, unquam excogitari poſſet mortalibus in febre intermittente, ſolatium? Sed de aqua jam hæc ſufficiant. De Martialibus tamen antequam finis erit dicendis imponendus, pauciſſimis tangere decet verbis, Chemicum illud, ex *Marte* & *Aurati Sulphuris Antimonii* tantillo conflatum corpus, quod ſub nomine venit notiſſimo *Croci Martis Antimoniati Stahlii u*). Remedium hoc ab Auctoris ſui aſſeclis impenſe laudatur, ut in febribus intermittentibus ſumme proficuum & Chinæ cortice longe ſecurius

---

t) Cfr. *Senac* de recond. febr. nat. p. 164. aquam calidam etiam mire extollit, utendique methodum tradit p. 177. atque *Thermalium Aquarum* efficaciam adverſus Quartanam, laudat p. 228.

u) Compoſitionis modum invenire licet in *Chimie Medicinale* de *Malouin* T. II. p. 79.

ſecurius *v*). A minori doſi, granis 4 vel 5, ad ſcrupulos usque duos, circa quartum febris paroxyſmum, propinari tuto poſſe perhibent *w*). Diebus ceteris a febre liberis, *Ferrum* vel exhibent in *crocum ſimplicem* mutatum, vel etiam pilulas Stahlii balſamicas *x*).

Adſtringentium denique remediorum agmen claudat merito ex minerali regno *Alumen.* Adſtrictoria, forte omnium maxima, qualitate pollet hoc Sal; in uſum nihilo minus contra febres intermittentes a quibusdam trahitur. Solum rariſſime adhibetur, niſi cum ſpiritu vini, vel cereviſia calefacta ſit ſumendum *y*). Receptiſſimus vero eſt ejus cum nuce Moſchata uſus, eo nempe modo, ut anatica parte miſceantur optime, indeque bini dentur ante inſultum Scrupuli *z*). Plebejis hoc arriſiſſe medicamen, non miror, quibus nil intereſt quomodo curentur; ab emunctioris vero naris hominibus, immo Medicis, in medelam efflagitari uſum ipſius internum, vere noxium, miratu adhuc magis dignum reor; quid, quod, omnem extra fidem videtur, ſalinum hocce remedium cortici longe anteferri Peruviano, a *J. Furſtenau a*).

In probando autem certiſſimo damno, quod pharmaco hocce manet utentes, e longinquo nobis

M 5 haud

v) *Junckeri* Conſpect. Med. Theor. Tab. 79. p. 652. & Tab. 80. p. 660.

w) *Buchwald* Prodr. Act. Hafn. & Ejusd. Diſſert. de Quartanæ curat. Reſp. *R. St Henrici* p. 28. 29.

x) loc. citatis. Huc etiam referas *Flores Salis Ammoniaci Martiales*, ad gr. iij, ter de Nycthemero, inter præſtantiora habitos quibusdam remedia.

y) *Lange* Tentam. p. 198.

z) *Malouin* Chimie Medicinale T. II. p. 480.

a) in *Diſſert.* de Alumine, Rinteln, 1748.

haud opus erit argumentis petendis. In Noſodochio Upſalienſi Academico, caſus ſeſe obtulit ejusmodi lugendus, viri cujusdam, qui, a ſeri aluminoſi uſu, dira tam vexatus fuit alvi obſtipatione, ut non niſi clyſmatum beneficio eam reſerare valuerit, quo tamen facto, mox priſtina rediit obſtipatio. Moritur tandem æger, inque diſſecto cadavere inteſtina craſſa, mirandum dictu! diſtenta tam fuerunt ultra modum, atque gracilia qua texturam, ut pellucida fere eadem dixeris. Aluminis itaque internum iis relinquimus uſum, qui, *volentes decipi*, dum *fallunt*, tandem & *fallentur* ipſi.

De uſu remediorum in febre intermittente adſtringentium, generaliter id tenendum cenſeo, quod plus adferant damni quam ſalutis, quidquid obganniant ſuis pertinaciter inhærentes opinionibus. Præpoſteræ enim febris adſtringentibus ſufflaminationi, œdematoſi, maximam qua partem, corporis tumores, ſuorum debent originem. Poſt febrem, idoneis rite curatam remediis, majorem potius exſerere virtutem hæc præſidia putarem, quippe quæ, caute tamen uſurpata, tonum addendo partibus debilitatis, ut per poros cutis flaccidæ apertos, aër vetetur inſinuari noxius, omni non carerent utilitate. Saltem non tam abſonam hanc eſſe, de adſtringentium emolumento conjecturam, ſuadent *pinguium* omnis generis, in febre intermittente, noxæ, quorum uſu non intercepto, difficillime ſe remediis tolli ſinit febris, licet optimis, atque recidivæ immunes nunquam fiunt ægroti; in promtu etiam ratio eſt, etenim, vim exercent pinguis relaxantem, adſtringenti e diametro oppoſitam, cujus effectus ex dictis in §. V:a ſatis conſtat.

§. XVI.

§. XVI.

Acria.

In ſcenam iterum prodeunt *Acria*, quorum in §. XI. mentionem feci antea. Id tantum dicriminis intercedit, quod, quum loco citato, inter remedia, quæ ad Evacuantium Claſſem ſpectant, Diuretica, eadem retulerim, hac occaſione, reſpectu ad eorundem *Corrodentem* & *Septicam* virtutem habito, *Alterantibus* hæcce ipſa jam adnumerem. E regno animali deſumi, inque uſum adverſus febres intermittentes trahi *Stercora* (ſit venia verbis) quorundam animalium, neminem, ne maxime rudem & inexpertem, fugere reor. Hujus ſunt cenſus *Suillum*, *Murinum* atque *Caninum Stercus*, quorum ultima bina, tecto latent ſub nomine in officinis *Nigri* & *Albi Græci*. Tanta gaudet vi ſeptica & corrodente Album illud Græcum, ut acrius quidquam eodem ſit inventu fere difficillimum; etenim, cauſtico plane agit modo in corpus quodcumque obvium, acidi inſtar mineralis. Cautiſſimum itaque ejus internum fore uſum, per ſe patet. A ſemi-Drachma ad Drachmam unam, aliis ſociatum remediis, e. gr. Cort. Chinæ, ſummitatibus Abſinthii, &c. &c. adjecto Cinnamomi corticis tantillo, ante paroxyſmum propinari ſolet, cum ſucceſſu perſæpe vere proſpero. Pauperibus tamen atque plebejis hoc tantum commendes remedium, ne te tuamque artem ludibrio exponas, ſi honeſtioribus atque ditioribus, quibus nil arridet, quod carum non ſit & pretioſum, tale præſcripſeris medicamen.

Vegetabile regnum acerrima quædam nobis ſubminiſtrat medicamenta ſimplicia, quorum internus uſus, a prudentioribus ſemper damnatur. Ejusmodi ſunt *Coccognidii baccæ*, quas contra febres intermit-

termittentes, perniciofe devorat plebs infulſa. Externus autem talium remediorum ſecurior eſt uſus, dum, uti etjam mos eſt, corporis cuidam parti admoventur, ut irritationem excitent. Hunc præſtat effectum *Ranunculus*, *Perſicaria*, *Euphorbia*, *Plantæ Antiſcorbuticæ* atque *Bulbi alliacei*, &c. &c. *b*)

Es his parari ſolent, quæ dicuntur Epiſpaſtica & Sinapiſmi, inque febribus intermittentibus a quibusdam uſitantur, carpis manuum atque temporibus admota. Quid vero utilitatis hæc ſecum adferant præſidia, ad febrem tollendam, certo non liquet, cum cauſſam ipſius morbi haud aggredi videantur.

Inter *Septica*, quæ minerale ſuppeditat regnum primaria, omni jure me relaturum fore crediderim, venenatiſſimum illud corpus Salino Metallicum, quod *Arſenicum* vocant. Effectum enim in corpore animali edit ſumme corrodentem atque horrendum, ipſoque Mercurio Sublimato vehementiorem, adeo ut internecioni tantum ſubdolæ animalium nobis infeſtorum, illius inſerviat uſus. Pharmacum, tali nocentiſſima vi præditum, in ſalutem adhiberi hominum, quis crederet unquam? In febre tamen intermittente, ab agyrtis & circumforaneis, vitam hominum parvi habentibus, diu ſatis ejus uſum temerarium novimus fuiſſe commendatum. Pulveris Arſenicalis compoſitionem, contra febres intermittentes, a Chirurgis Caſtrenſibus uſitatam, tradit in *Actis Berolinenſibus*, *Goblius c*), & apud Cl. *Werlhof d*) plures invenire licet Auctores, qui alienam tantum adferunt de Arſenici uſu experientiam.

b) Cfr. *Lange* Tentam. Med. phyſic. p. 63.

c) Dec. I. Vol. III. p. 92.

d) de Febribus p. 41. not. *a*)

tiam. Tandem & Medici hujus veneni explorarunt efficaciam. *Mich. Friccius*, Medicus Ulmenſis, primus febrifugum Arſenici uſum celebravit, propriis experimentis *e*). In deſuetudinem tamen fere jam abierat hoc toxicum, (utinam ſemper abeat!) quum ante decem, & quod excurrit, annorum tempus, *D. Jacobi*, Medicus Weimarienſis, in *Actis Moguntinis*, id denuo multa extolleret laude *f*). In uſum revocari jubet Arſenicum juxta hanc formulam:

Rc. Arſenici albi *part.* j.
Salis Tartari *p.* xij.
Coquantur in Aquæ font. *p.* CLXVIII. ad quantitatem dimidiam. Huic iterum affundatur tantum Aquæ, quantum coctione ſit abſumptum, adque conſervationem addatur Spiritus Vini pauxillum.

Doſis ſit hujus remedii, pro adulto homine gutt. 30, infantibus vero, a guttis 6 ad 16 usque, ter de die. In minutiſſimas quamvis partes diviſum hac methodo videatur Arſenicum, de virtute tamen ſua venenata nil fere amiſiſſe hac præparatione, valde eſt probabile. Hoc ſaltem docent experimenta bina, quæ in Noſodochio *Viennenſi*, ad methodum a *Jacobi* præſcriptam, exactiſſime cæpit Archiater *Störck g*). Fuerunt nempe duo febricitantes, decocto Arſenicali uſi, quorum *alter* a febre quidem liber evaſit, ſed poſtea ardorem perſentiit in pectore ſummum, cum macie corporis & Alopecia, demumque febre Hectica correptus; *alter* qua partem tantummodo priſtinam recuperavit ſanitatem; etenim, interdum cum exiguis

e) de virtute venenorum medica 1700.

f) Tom. I. p. 216. Ann. 1757.

g) Trienn. Medic. p. 56.

guis paroxyſmis febris rediit, & ardor in pectore cum tuſſicula moleſta, ægrotum diu vexavit. His etjam addere poſſum caſum Studioſi cujusdam heic Upſaliæ, qui, in tertiana vernali mixtura quadam uſus fuit Arſenicali, indeque in Aſthma cum tuſſi, febre profligata, incurrit, Phthiſique tandem pulmonali mediam ſub æſtatem conſumtus, moritur. Hæc omnia luculentiſſime probant, vim Arſenico, quocunque demum modo præparato, ineſſe deleteriam, ut citra piaculum nec adhiberi interne poſſit. Mirari tamen convenit, Arſenici albi uſum, a *Georg. Heuermann b)* in *Holſatia* & *Hafniæ*, receptiſſimum dici, ne ullo quidem cum infauſto eventu, Auctori ſit fides; pharmaco tamen nunquam non infido, diffiſus ſum ſemper; quumque ſecurioribus nos ditet natura benigna remediis, iis eſt utendum, inſecura in illud tempus differendo, quo lege careat neceſſitas, *ſatiusque ſit anceps experiri remedium, quam nullum.*

§. XVII.

Tetra.

Hoc dignoſcuntur odorum genera, præcipua, quæ dolores & ſpaſmos tollere valent remedia, ideo dicta *Antiſpasmodica* & *Anodyna. Viroſa*, easdem cum tetris in modica doſi plerumque exſerunt vires, etſi in adminiſtratione eorum, cautiores tamen nos gerere oporteat. Miſſis horum medicaminum ſpeciali operandi modo atque virtutibus, in morboſa ſyſtematis nervoſi affectione quacunque; id tantum mihi hoc loco erit negotii, ut, quid contra febres intermittentes, ipſorum valuerit uſus, longa

b) Bemerkungen und Unterſuchungen der ausübenden Arzneywiſſenſchaft; *Copenhagen* T. I. p. 29. 1765.

longa annorum ſerie a Medicis receptus, breviter jam oſtendam.

Ignoto fere *Opio*, vel ſaltem ante ſolemnem illius uſum, Hippocratis olim ævo, Narcotica tamen alia, utpote *Hyoſcyamus* & *Mandragora*, in his febribus fuere commendata *i)*. Præclaris vero poſtea virtutibus *Opii* in dies melius perſpectis, ad pharmacum hocce ſolum, catervatim fere, confugerunt Medici, *Græci*, *Arabes*, *Romani*, *plures*. Salutarem etjam id præſtitiſſe effectum, teſtantur Auctorum elogia, quæ huc attexere, eo minus erit neceſſarium, quo melius nobis in hac re otium fecerit Celeb. *Tralles k)*.

Temperare tamen mihi non poſſum, quin id ſaltem nominem Opii encomium, quod recentiori ætate reportavit in febre intermittente. In Gallia nempe, ante quindecim, & quod excurrit, annos, cum Opio inſtituit experimenta D. *Berryat*, ad haſce profligandas febres. Fuit ex ea opinione, quod Opium, omnium optime febriles coërceret motus ſpaſticos, atque e diametro prorſus in cauſſam ageret febris proximam, quam in affectu latitare credidit nervorum ſpaſmodico. Methodus ejusdem in adminiſtratione Opii, ea fuit, ut ante paroxyſmum *Laudanum* dederit *liquidum Sydenhami*, in infuſo *Centaur. min.* eo potiſſimum tempore, quo, nec vis anodyna ante inſultum nimis cito diſperderetur, nec poſt incœptum dudum paroxyſmum, effectum nimis ſero ederet. Hora circiter una ante febris acceſſionem, remedium hocce optime dari fuit expertus. Ratione ad vehementiam

i) *Hippocrates* in Libr. II. de Morb. §. 39.

k) Uſus Opii ſalubr. & nox. Sect. II. Cap. II. p. 57. 58.

tiam paroxyſmorum & ætatem ægrotantium habita, doſin ſemper variam propinare, ei fuit neceſſum. Infantibus, ætatis tenerioris annorum 3 ad 5, ſex tantum Laudani guttas exhibuit, adultis e contrario, a viginti ad triginta usque, innocue aſſumendas eſſe ſuadet. Methodo hac rite obſervata, raro admodum opus eſſe illius repetitione profitetur, etſi tamen interdum, quo ſecurior eſſet curatio, eandem cortice peregerit Peruviano *l)*. Laudani liquidi virium periculum, etiam in nonnullis fecit Archiater *Störk;* experimenta vero omnem fere huic medicamini fidem derogarunt. Duos quidem febricitantes, illius ope, a febre tandem fuiſſe liberos, teſtatur; languidos vero eosdem poſtea, ſtupidosque longo tempore, cum anorexia & ſumma debilitate, frequentem cardiacorum & roborantinm remediorum efflagitante uſum, ſimul exponit; quid, quod, reliquos omnes perhibet multo gravius fuiſſe, ab opiati uſu, febre afflictos, immo alvo obſtipatos, atque ebrioſorum ad inſtar, mente quaſi turbatos *m)*.

Famoſior etiam eſt, in Germania inprimis, compoſitio Opio conſtans, nomine *Maſſæ pilularum Wildeganſii n)* celebrata, quam quod, ſicco, ut ajunt, pede, eandem nunc tranſire queam. Hæc pilularum maſſa vario propinari ſuevit modo, vel in pulverem redacta, cum Sale Ammoniaco, vel cum extracto quodam amaro, forma pilulari, ad 5, 6 pilulas pro doſi, ante paroxyſmum tamen ſemper hora proxima, quo facto, æger calidum quodcunque

l) Mémoires de Mathem. & de Phyſ. de Paris. T. II. 1755. p. 24.

m) Trienn. Medic. Ann. 2. 1758. p. 55.

n) Formul. vide in *Diſpenſator. Brandenburg.*

cunque ſuperbibit infuſum, ut lenis ſudor prorumpat. Pari ratione quoque, contra febres intermittentes adhibentur *Pilulæ*, ſic dictæ, *Sedativæ Schulzii o)*.

§. XVIII.

Reſtat nunc, ut coronidis loco mentionem inferam methodi, a reliquis ſumme diſcrepantis, qua, hoc morborum genus curatum etiam iri, ſibi perſuadent nonnulli. *Abſtinentiam*, loquor, ab omni alimentorum genere, per plures dies exactiſſimam, quam, reluctante licet ſtomacho, toleranter tamen perſeverant miſeri ægrotantes, futuræ curationis ſuaviſſima ſpe unice permoti. Veterum dudum opinioni, innititur methodus hæcce vere ſingularis; etenim, ſuis ægrotis olim *Celſus*, omnem fere diſſuaſit per plures dies, cibum, non niſi aquam calidam illis concedens, ſimulque mentionem facit *Heraclidis Tarentini*, qui, in quartana primum alvum ducendam, deinde in ſeptimum diem abſtinendum, commendavit. Sub ipſis paroxyſmis hanc a cibo abſtinentiam ſumme fore proficuam, quisque facile videt; utilitate etiam non carere omni, modicam & brevem inediam inter paroxyſmos, æque apparet, illis imprimis ægrotis, quorum ventriculus crudis adhuc atque immutatis ſcatet ingeſtis.

Diuturniorem vero plus juſto abſtinentiam, exitialem ſæpius in febre intermittente obſervarunt practici ſolertiores, eamque ſemper plus ſecum tuliſſe

o) Formul. invenies apud S. *Schulze* de formulis, p. 161.

tuliſſe damni, quam emolumenti *p*). Sed manum de tabula; nam

Non, Lectores, Vobis ſcio quod cuncta placebunt,
Nec mihi quæque placent, nunc me piget addere plura.

---

p) Hujus rei adfert Ill. *v. Swieten* plura teſtimonia, in *Commentar.* ad *Aphor.* 762.

Digitized by Google

CLXXXI.

HÆMORRHAGIÆ EX PLETHORA

QUAS
PRÆSIDE
D. D. CAR. A LINNÉ
PRO GRADU DOCTORIS
propoſuit Auctor
ERNEST. J. M. AB HEIDENSTAM.

Upſaliæ 1772. *Maji* 23.

PROOEMIUM.

Remotiſſimis jam adhinc temporibus ſanguis non modo vitæ theſaurus a plurimis reputatus eſt, verum etiam multi ſapientum, vitam animalium in eo conſiſtere exiſtimarunt. Nihilque certius, quam homines & animalia reliqua ſine ſanguine vivere non poſſe. Licet vero animali ad vitam ſit quam maxime neceſſarius, plurium tamen in illis morborum, immo mortis præmaturæ cauſſa evadit, vel qualitate, vel quantitate, vel utriſque peccans. Ad propoſitum quidem non pertinet pertractare emolumenta atque diſpendia,

quæ ex ſanguine in ſanitatem & vitam hominis redundant, cum tantummodo quosdam effectus ex plethora oriundos, Hæmorrhagias nempe, leviter adumbrare in mente ſit. Quo id vero facilius fiat, hanc diſſertationem in XII. diſpeſcam paragraphos. Quarum prima vocis Hæmorrhagiæ tradet ſignificationem, ſimulque oſtendet, quo hæmorrhagiæ, quas pertracto, a cæteris ſanguinis eruptionibus differant. Secunda ejusmodi enumerationem ſiſtet hæmorrhagiarum, & vaſa, e quibus proveniunt, ſimul indicabit. Tertia deſcribet ipſam plethoram, qua efficiuntur. Exhibebit quarta perſonas ad plethoram proclives. Quinta cauſſas plethoræ in illis. Sexta enumerabit ſigna, quibus manifeſtatur. Docebit vero ſeptima, quinam plethoricorum his præſertim obnoxii ſint hæmorrhagiis. Octava cauſſas, in ipſis hæmorrhagias perficientes. Imminentis eruptionis ſigna indicabit nona. Decima prognoſin. Decima prima curam præſervatoriam. Decima denique ſecunda ipſam curam.

§. I.

Vocis Hæmorrhagiæ ſignificatio.

Origine græca vox *hæmorrhagia* eſt. Componitur vero voce *αἷμα ſanguis*, & verbo *ῥήγνυμι, rumpo*, & copioſiorem quamlibet ſanguinis effuſionem cum impetu denotat. Hujusmodi etiam naturæ ſunt hæmorrhagiæ, de quibus loquimur, conjunctæ cum virium proſtratione & cunctis ſymptomatibus, quæ magnæ ſanguinis jacturæ effectus ſunt. Ab excretionibus ſanguinis a natura ad minuendam plethoram paratis, hæ hæmorrhagiæ itaque diſcrepant; talia ſymptomata nullas harum excretionum comitantur, nec illæ quam leviſſima mala, ſed ſecundam potius afferunt valetudinem.

Neque

Neque menſes, neque lochia idcirco ad hæmorrhagias pertinent. Neque fluxus hæmorrhoidalis regularis periodicus. Neque inſuetæ iſtæ ſanguinis eruptiones, quæ, ſecundum Auctores, loco menſium, e vaſis auris externæ, apicibus digitorum, papillis mammarum, umbilico &c. &c. erumpunt, diſſertationi huic igitur peregrina ſunt. Nec hæmorrhagiis inſeri poſſunt magnæ ſanguinis profuſiones, e ruptis varicibus, vel anevrysmatibus, vel vaſis, vi externa læſis, oriundæ, cum effectus plethoræ proprie dici nequeant. Neque eadem ratione expreſſiones ſanguinis, quæ in diarrhoea & dyſenteria e vaſis inteſtinorum, ut in aliis morbis, e vaſis certorum viſcerum, fiunt. Multo minus gingivarum in ſcorbuticis cruentatio, & ejectio ſanguinolenta e faucibus & aſpera arteria, quibusdam perquam familiaris.

§. II.

Enumeratio hæmorrhagiarum quæſtionis.

Hæmorrhagiæ autem, de quibus agitur, ſunt:

Hæmorrhagia narium. Oritur e vaſis membranæ pituitariæ, nares internas, ſinus frontales, maxillares & ſphenoidales inveſtientis.

Hæmoptyſis. Ex vaſis pulmonum & bronchiorum.

Vomitus cruentus. Ex vaſis ventriculi, inteſtinorum tenuium viſcerumque adjacentium.

Mictus cruentus. E vaſis renum, ureterum, veſicæ, urethræ & corporum ſpongioſorum, quæ urethram circumdant.

Hæmorrhagia uteri. E vaſis uteri & vaginæ, cæteriſque hujus viſceris partibus.

Hæmorrhagia hæmorrhoidalis. E dictis vaſis hæmorrhoidalibus in- & externis.

Hæmorrhagia cerebri ſeu Apoplexia ſanguinea. E vaſis cerebri, cerebelli, medullæ oblongatæ & meningum cerebri, præcipue piæ matris.

Omnia hæc vaſa, ut notum eſt, delicatis admodum & teneris conſtant fibris tunicisque. Neque firmioribus membranis, nec fibris muſcularibus teguntur. Neque a partibus, in quibus ſita ſunt, ita ſuſtentantur, ut ſacto magno ſanguinis impetu illorum expanſio ac ruptura præcaveri queat. Facilius itaque aliis corporis humani vaſis cedunt, majoremque ſanguinis copiam, pro magnitudine voluminis admittunt, rupturæ magis obnoxiæ.

§. III.

Plethoræ deſcriptio.

Vaſis itaque §. 2:da indicatis reſidet plethora, quæ ſupra modum expandendo cauſſa primaria fit hæmorrhagiarum. Græcæ etiam originis vox eſt plethora, a verbo *πληρόω impleo*, derivata. Majorem ſignificat ſanguinis quantitatem, quam quæ commode a corde vaſisque capi & moveri poſſit. Ab auctoribus quoad vaſa & vires diſtinguitur plethora. Per illam, modo deſcriptam intelligimus. Per hanc vero non ſanguinis tantum abundantiam, ſed nimiam potius cordis & ſyſtematis vaſorum ad ſanguinem recipiendum movendumque debilitatem. Magnam igitur iſtam vaſorum expanſionem, quæ debili ægroto, hecticis ſcilicet aliisque, in paroxyſmo febrili peculiaris eſſe ſolet, ſtrictiori jure plethoram crediderim, ut a quibusdam auctoribus, nominandam fuiſſe ſpuriam. Ita enim plures intempeſtivæ & noxiæ venæ ſectiones impeditæ eſſent,

in

in ægro ſæpius ſanguinis penuria laborante, nominis tantum gratia, inſtitutæ. Nunquam itaque ſpuriam illam intelligendam volumus, quotiescunque in diſſertatione hæc vox plethora occurrit, ſed veram.

§. IV.

Subjecta Plethoræ.

Ad plethoram vero præcipue diſpoſiti ſunt, quorum ventriculus, inteſtina & reliqua viſcera, efficaciori munere ſuo fungendi vi prædita ſunt, & qui vehementi appetitu inſtructi, ingeſta rite concoquunt. Id vero eo magis quando cor vaſorumque ſyſtema ea gaudent capacitate, ut majorem ſanguinis copiam facilius recipiant, vi motrice debiliori; ita ut chylus in ſanguinem delatus, ei lente immiſceatur, & in ſanguinem convertatur, adeoque cum materiis, quæ per cutem & renes excernuntur, ab illo nihil perdatur; quod in illis fieri ſolet, quorum vis vitæ fortis celerisque. Plethoræ ergo præſertim obnoxii ſunt ſanguinei & ſanguineo-cholerici, quia illorum corpus vitæque vires dicto ſeſe habent modo. Melancholici autem & melancholico-cholerici ob firmitatem fibrarum earumque vim agendi ad eam minus proclives cernuntur; ſi vero per fortunam licet opipare vivere, digeſtio rite fit, abundantior in illis ſæpius gignitur ſanguis, venis tamen potius quam arteriis reſidens, quum hæ difficilius dilatentur cedantque. Sunt auctores, qui ſanguinis copiam in perſonis modo memoratis, vocarunt plethoram ad vaſa; plethoram vero ad habitum, quæ in ſupra dictis locum obtinet. In nonnullis jam in pueritia adoleſcentiaque oritur plethora, ad ſexageſimum ſæpius annum durans. Anno decimo tertio & quarto ut plurimum in ſexu ſequiori apparet, illius ad quin-

quageſimum usque comes. Hæc vero, ut alia, viciſſitudini ſubjecta ſunt.

§. V.

Cauſſæ Plethoræ.

Cum in corpore plus ſanguinis paratur, quan conſumitur, oritur plethora. Copioſe aſſumtus & bene nutriens cibus potusque, conſuetarum excretionum ſanguinis aliarumque evacuationum ſuppreſſio vel inſufficientia, motus neceſſarii defectus, ſomnus placidus & diuturnus, animusque incurius, atque tranquillus, cauſſæ illius ſunt. Remotæ præterea quædam ſunt cauſſæ, ſanguinis æque in iſtiusmodi corporibus præternaturali accreſcentiæ faventes, ut commoratio in regionibus, aëre temperato, potius autem humido quam ſicco, gaudentibus, veſtitus præter neceſſitatem denſus, aliæque illius generis cauſſæ, quibus ſolidorum fibræ pedetentim laxantur, circuitus vero ſanguinis ac ſe- & excretiones inde pendentes retardantur, & conſequenter ſupra tempus retentioni partium nutrientium in ſanguine præbetur anſa. In prædiſpoſitis hisce cauſſis perficitur plethora, juvenili celerius ætate, virili tardius.

§. VI.

Signa Plethoræ.

Cognoſcitur vero plethoræ præſentia in ſanguineis ſanguineoque cholericis, ex habitu corporis florido ſubtumidoque, faciei inprimis, oculis rubris & ſcintillantibus, phlogoſi frequentiori, venis tumentibus pulſuque magno & celeri; in melancholicis autem & melancholico-cholericis ex venis adeo turgidis, ut in ſuperficie cutis, præcipue frontis

frontis & extremitatum, inſtar tenſæ tactuique duræ ſe præbentis chordæ jaceant; ex pulſu deinde magno, forti & celeri, capiteque præter morem gravi. In cunctis præterea dictorum temperamentorum perſonis ulterius ſe prodit plethora crebriori capitis dolore, continua corporis laſſitudine, aurium tinnitu, vertigine, & ad minimum corporis motum, cordis palpitatione, anguſtia ſpirandi inſequente ſanguinis orgasmo nonnihil durante, ac ſæpius anxietate & inquietudine. Hæc licet ſigna plethoræ ordinaria ſint, ſub initio formationis illius omnes tamen non adſunt; ſed creſcente plethora creſcunt.

§. VII.

Subjecta Hæmorrhagiarum.

Enodatis ſic cauſſis hæmorrhagiarum ad horum morborum progredimur diſquiſitionem. Cum jam paragrapho prima deſcriptionem, ſecunda enumerationem illarum fecerimus, ſine ulteriori ambage ad perſonas præcipue illis obnoxias, conferre nos poſſe exiſtimaverim. E ſupra allatis, in fine §. 4:tæ inprimis, patet, omnes eos id eſſe in genere, in quorum corpore perfecte, vel quoad maximam partem, formata eſt plethora. Illud vero in ſpecie valet de plethoricis ſenſibilioribus tenerioribusque ſolidis, & ſanguine valde fluido ac mobili, gaudentibus. Porro de omnibus, quorum parentes hæmorrhagias ſæpius perpeſſi ſunt. Ætatis tamen reſpectu hæc diſpoſitio differt. Ita enim plethorici pueri, juvenes puellæque, a decimo tertio ad decimum octavum, & quod excurrit, annum, ad hæmorrhagiam narium proni, poſteriores nominatim, ſi tempeſtivus defuerit menſium fluxus, vel debita quantitas. Adoleſcentes virique ad hæmoptyſin, præſertim cum antea narium

 labo-

laborarunt hæmorrhagia, vel etiam, ut haud raro certis ſubjectis ſolet accidere, cum fluxum hæmorrhoidalem experti ſunt, conſueto tempore deficientem, vel plane ſuppreſſum. Fœminæ juniores, quarum menſes aut lochia non debite fluunt aut omnino ſupprimuntur. Omnes vero hæ perſonæ illud eo magis ſunt, ſi pectore anguſto & plano, vel dorſo male conſtructo, vel collo nimis longo præditæ, vel parentibus genitæ hæmoptoicis aut phthiſicis, vel ſi omnes hæ circumſtantiæ ſimul concurrunt. Ad vomitum cruentum, plethorici, qui inferiori ætate hæmorrhagiam narium, virili fluxum hæmorrhoidalem perpeſſi ſunt, mulieresque natu majores & minores defectu menſium laborantes. Eo autem prius certiusque in hunc morbum incidunt dictæ perſonæ, vaſis ventriculi viſcerumque, vel ob hæreditariam diſpoſitionem debilibus, vel ſi a perverſa diæta, aut frequenti remediorum irritantium uſu, partis virium & activitatis jacturam fecere. Ad mictum cruentum, quorum ſyſtema urinoſum a natura ſupra modum tenerum, tunicæ inprimis vaſorum, potiſſimum quando defuere conſuetæ excretiones ſanguinis, aut debilitas, vel prorſus certorum vaſorum renum, ureterum &c. &c. ruptura, crebriori diureticorum uſu, effectæ ſunt. Ad hæmorrhagiam uteri plethoricæ mulieres, quarum ſyſtema uterinum a natura debile, quibusque menſes pridem nimis copioſæ, deinde inſufficientes vel plane per intervalla ſuppreſſæ ſunt, aut apud quas regularis fluxus hæmorrhoidalis ad tempus non rediit; omnium verum primo uxores partum olim difficiliorem enixæ, aut quibus placenta ſub graviditate avulſa eſt. Ad hæmorrhagiam hæmorrhoidalem, viri plethorici juniores ſenioresque, qui juventute frequenti narium hæmorrhagia, poſtea vero fluxu hæmorrhoidali periodico laborarunt, remediis ex aloë, jalappa & ejusmodi

ejusmodi ingredientiis paratis uſi; mulieres quoque, quarum menſes nimis parce fluxerunt, aut ante quinquageſimum jam ceſſarunt annum, vel quarum quidem ſed inſufficientes fluunt, quia copioſior ſanguinis affluxus, crebro enematum acrium & emollientium vel remediorum purgantium uſu, ad vaſa inteſtini recti prolicitur. Ad hæmorrhagiam cerebri virilis ætatis perſonæ ſenesque plethorici, præcipue qui juvenilibus annis, hæmorrhagiam narium, virilibusque fluxum hæmorrhoidalem experti ſunt, vel uſitatas ſanguinis evacuationes artificiales neglexerunt; eoque illud magis, ſi parentibus nati apoplexia defunctis, aut ſi corpus ita comparatum circumferant, ut verbi gratia, breve collum & caput pectori quaſi incumbens. Omnibus hisce autem hæmorrhagiis potius memoratæ perſonæ obnoxiæ, cum jam ſemel aut pluries illis afflictæ, eandem ſemper obſervant diætam modumque vivendi.

§. VIII.

Cauſſæ efficientes harum hæmorrhagiarum.

A diſpoſitione vero §. 7. indicata proveniunt hæmorrhagiæ quæſtionis, quamprimum in hisce corporibus ſanguis impetuoſe præter morem, movetur. Teſte experientia, hoc efficiunt vehementiores motus corporis animique affectus turbulenti, potus ſpirituoſi, cibusque nimis conditus; percalido vero in aëre tempore æſtivo, & hyemali arctis valdeque calefactis conclavibus commoratio, nec non ejusmodi gelu, quo ſubito a ſuperficie corporis ad majora vaſa & cor propulſus ſanguis, hoc ad frequentiores fortioresque incitat ſyſtolas & diaſtolas, atque ſic ſupra memoratæ celerioris & vehementioris circulationis fit cauſſa. Hæc autem

in

in motu ſanguinis cordisque cum locum habere haud poſſit immutatio ſine valida illius expanſione, qua diameter vaſorum amplificatur & tunicarum parietes eadem ratione diſtenduntur, neceſſe eſt ut vaſa, quorum §. 2:da facta eſt mentio, hanc eo fortius experiantur dilatationem, cum ob fibrarum & tunicarum teneritatem ſufficienti inepta ſint reſiſtentiæ. Abundans itaque & celeri motu circumlatus valdeque rarefactus ſanguis, vaſorum, in quibus antea ſenſim ſenſimque jam fuit accumulatus, eo usque diſtendit tunicas, dum vel poris in eorum extremitatibus ſatis dilatatis, vel ruptis tunicarum parietibus, inveniat exitum; & ſic in parte, in qua eſt directio ſanguinis, hæmorrhagiam faciat.

§. IX.

Signa hæmorrhagiarum eruptionis imminentis.

Imminentis vero eruptionis hæmorrhagiarum ſigna, ſæpius vix percipienda, ſæpius clarius manifeſtantur. Sic enim hæmorrhagia narium ſæpenumero ſine ulla ſenſatione peregrina præcedente corripit, pueros inprimis juvenesque, & omnes, qui ea ſæpius laborarunt. Denuntiari tamen ut plurimum ſolet preſſorio ſupra naſum orbitasque dolore, ſæpius cephalalgia, aurium tinnitu, vertigine, oculorum ſcintillatione atque rubedine, vaſorum colli & faciei intumeſcentia, rubore naſi, illud præſertim circa latus, ubi eruptio futura eſt, horripilatione quadam cutis calore inſequente, celeri primum pulſu, celeriori deinde fortique, in temporibus potiſſimum. Quandoque etiam in juvene fœminisque delicatioribus inopinate & nulla prægreſſa moleſtia oritur Hæmoptyſis; multi enim ejusmodi ægrotantium vix ſentiunt lineam iſtam calentem, quæ ſub eruptionem per medium pectus & aſperam arteriam

arteriam adeſſe ſolet, ancipitis hujus morbi ſignum. In ſenioribus vero, iisque quorum fibræ firmiores ſimulque valde ſenſibiles ſunt, quibusdam plerumque citra eruptionem horis, arctiori etiam temporis ſpatio, ante hæmoptyſin ſe ſiſtit horripilatio cutis tenſivo preſſorioque cum dolore, a collo ſupra pectus ad hypochondria ſeſe extendente. Accedit inſuper reſpiratio laborioſa, anxietas, tuſſis ſicca tinnitans, capitis dolor, aurium ſuſurrus & vertigo, inſequente lineæ illius calidæ in medio pectoris ſenſu, & largiore ſanguinis tenuis ſpumoſi, ſæpius etiam coagulati, ejectione. Vomitus cruenti fere ſemper ſunt nuntii, horam & quod excurrit eruptionem ejus præcedentes, memorata horripilatio, pulſus parvus & celer, nauſea, vomendi conatus, anxietates circa præcordia, dolor preſſorius ac tenſivus in cordis ſcrobiculo hypochondriisque, ſiniſtro maxime. Peringrata in ventriculo hisce ſymptomatibus ſe adjungit ſenſatio, qualis poſt aſſumtum cibum corruptum ſolet eſſe. Ipſe poſtea accedit vomitus, in initio cibo incocto, vel ſemicocto, vel chymo & pituita mixtus, ad finem vero ſanguine nigro, magis vel minus coagulato. Mictus cruentus æque dicta ſe fere ſemper cutis horripilatione manifeſtat, ipſo frigore ſæpius comitante. Habituales ſe præbent ſocii, dolores tenſivi & preſſorii circa regionem lumbarem, hypochondriacam, pubis, quin immo compluries circa os ſacrum & in ipſis renibus. Ubi per tempus durarunt hæc ſymptomata, advenit mictus ipſe, decreſcentibus ſenſim ſymptomatibus, ſi ſcilicet ſanguis adeo fuerit fluidus, ut ſine impedimento tranſire poſſit ſyſtema urinoſum. Quum vero nimis ſpiſſus in quibusdam locis memorati ſyſtematis ſtagnet, horrenda anxietate preſſorioque & tenſivo dolore cruciatur æger, magna accedente debilitate, lipothymia, ſudore frigido &c. &c. aliisque ſymptomatibus,

matibus, haud ceſſantibus, priusquam attenuatus ſanguis cum urina excernatur. Hæmorrhagiam uteri quoque præcurrunt horripilatio iſta, multotiesque frigus & dolores tenſivi preſſoriique in dorſo & regione hypogaſtrica, præſertim pubis. Inſequuntur mox anxietates, cordis palpitatio, reſpiratio anhelosa, inflationes in abdomine, magna debilitas, frigidus ſudor, frequenterque lipothymia. E corpore denique ruit ſanguis ad partem coagulatus & quaſi in fruſtis. Hæmorrhagia hæmorrhoidalis nuntium habet dictam horripilationem, imperceptibilem ſæpe, ſæpe fortiorem. Futuram vero ſemper indicant tenſivi preſſoriique circa os ſacrum & coccygis dolores, ac majori vel minori gradu conjunctus ſtupor crurum cum refrigeratione pedum. Raro fit, ut ſine præegreſſis inflationibus inteſtinorum, doloris colicis, vel torminibus, languore &c. appareat. Alvum tandem deponere cogitur æger, tumque ſanguis fluidus aut paulum coagulatus excrementis mixtus, poſtea purus excernitur. Manifeſtat ſe in prædiſpoſitis hæmorrhagia cerebri capitis dolore gravativo & preſſorio, aurium tinnitu, vertigine, ingenii memoriæque hebetudine, rubentibus & ſcintillantibus oculis, inſueto rubore atque tumore faciei, magna venarum jugularium, frontis &c. &c. turgeſcentia, pulſu celeri, pleno fortique. Omnia vero hæc ſymptomata eo certius imminentis apoplexiæ ſunt ſigna, ſi conſuetæ in ægroto deſideratæ vel ſubito ſuppreſſæ fuerint excretiones ſanguineæ, e. g. menſium vel hæmorrhoidum, aut ſi ardenti ira, potus ſpirituoſi abuſu, nimio corporis motu, ſubitaneo terrore vel vehementiori frigore, ſanguis præter morem agitatus, ab ambitu corporis ad interiora majora vaſa & cor, atque ſic porro ad vaſa capitis inſueta quantitate impetuque fuerit pulſus, & debita ratione per venas haud remanaverit. Perfectam

fectam vero hæmorrhagiam indicant hæc ſymptomata ſenſim ſenſimque increſcentia, rubor ſcilicet & intumeſcentia faciei, oculi rigentes adeoque tandem tumentes, ut quaſi modo e capite videantur eminere; mutatur pulſus a celeri pleno fortique, in languidum & rarum, accedente demum laborioſa cum ſtertore & rhoncho reſpiratione, dentium ſtridore, vomitu, motu omnium muſculorum convulſivo, atque cunctorum ſenſuum externorum & internorum abolitione & motuum voluntariorum ceſſatione.

Recenſita licet ſymptomata hæmorrhagiam ex plethora annuntient, notum tamen eſt, non ſemper omnia, ſed quædam tantummodo illorum in omni adeſſe ægroto. Quod etiam valet de ſymptomatibus, quæ effectam hæmorrhagiam comitantur. In gratiam vero quorundam lectorum hanc obſervationem haud omittendam duxi.

§. X.

Prognoſis.

Multum cum ſanguinis in unaquaque dictarum hæmorrhagiarum perdatur, maximi omnino momenti morbus æſtimandus eſt. Eoque potius erit, ſi debito tempore tolli nequit, aut æger illo durante valde debilitatur, aut ſi penitus in lipothymiam inciderit, ex qua difficillime revocatur. Sit etiam ut denique ſupprimatur hæmorrhagia, magna tamen inſequitur virium proſtratio, quæ, niſi cito reparetur, morbum hypochondriacum, hyſtericum, hecticum, tympaniten, hydropem &c. adferre poteſt. Si autem nullo modo ſiſtenda, mors evitari nequit. Quam ancipites vero quamque periculoſæ ſint hæmorrhagiæ, nonnullæ nihilominus ex illis, quibusdam caſu proſunt. Huc referendæ hæmorrhagia

rhagia narium & hæmorrhoidalis. Maximo ambo in morbis acutis ſunt ſubſidio, præcipue ſi fiant die critico, quia graviora illorum ſymptomata, calorem nempe ardentem, inexplebilem ſitim, vehementes capitis dolores, vertiginem, aurium tinnitum, delirium, reſpirationem laborioſam, dolores punctorios, &c. multopere minuunt, immo quandoque tollunt. Ambæ itaque ſæpius apoplexiam ſanguineam, pleuritidem aliasque inflammationes aut avertunt, aut ad ſummam partem earum perficiunt curam. Neque minus favent medendæ hæmoptyſi, ſymptomata ejus mitigando. Ubi vero diutius durant dictæ hæmorrhagiæ, ſequitur illas, ut cæteras, languore repleta vita & morbi ſupra memorati, aliique. Reliquæ ex plethora hæmorrhagiæ valetudini nunquam non nocent. Novi tamen ſeptendecim annorum virginem, cui redeunte quovis menſe, loco menſtrui fluxus, per biennii ſpatium rediit vomitus cruentus, abſque ullo ſanitatis detrimento. Hæmoptyſis in plethoricis majoris vel minoris momenti eſt, pro ratione vehementiæ, durationis vaſorumque, e pulmonalibus nempe fiat, an bronchialibus. Quandocunque enim parum abit ſanguinis rubri ſpumantisque, illaque definit cum omnibus ſymptomatibus, quæ ante eruptionem ſenſit æger, ſignum eſt eum e poris arteriæ bronchialis venire, illique radicitus mederi poſſe. Ubi e contrario ſanguis cum impetu & per longum tempus ex ore quaſi proruit, radicalis raro locum obtinet cura, cum tunc e vaſis indigitatæ arteriæ, aut prorſus e ramo pulmonalis effluat. Vidi tamen ejusmodi hæmoptyſin ad quoddam tempus omnino ſublatam, neque phthiſin, nec alios morbos induxiſſe hecticos; vitiis vero in diæta commiſſis, recidit. Anno 1753 Februario Martioque menſibus morbus iſte quaſi epidemice graſſabatur Stockholmiæ. Curæ Vener. Parentis quidam ex eo ægri tunc temporis

poris commiſſi erant, talisque fuit in medendo fortuna, ut plurimi eorum in priſtinam valetudinem reſtituti, ne minima quidem mali illius incommoda poſtea ſint perpeſſi. Superſtites in vita adhuc ſunt ex iſtis quidam, qui præter levem tuſſim, vere autumnoque per breve tempus infeſtantem, quam optime valent. Ex illis vero, quos morbus corripuit recidivus, duo erant per 6 dies largiorem ſanguinis copiam rejicientes. Neque eo minus ante annum 1769 obiere, alter ſexageſimo ætatis anno, alter ſexageſimo ſexto, quamvis haud prudenter viventes, ſed potius gulæ indulgentes, nullamque tempeſtatum habentes rationem. Quam feliciter vero harum hæmorrhagiarum abſolvatur medela, brevi tamen fere ſemper lethales eſſe ſolent, præſertim e majori dictorum vaſorum ramo rupto factæ, quandoque ſanguis non ejectus in aſpera arteria ſtagnat. Quæ in principio levis fuerit hæmoptyſis, in qua vero cum ſanguine rubro ſpumante proruit coagulatus, per ſe equidem vitæ diſcrimen non affert illico, progreſſu tamen, cum ſanguis extravaſatus in bronchia haud ita deponatur, ut commode tuſſiendo poſſit ejici, verum potius ad partem remaneat in pulmonibus, ibi ſtagnet, calore ſolvatur atque in ſaniem denique vertatur, ſenſim ſenſimque eorum quæ rodit & exulcerat ſubſtantiam, inducitque phthiſin pulmonalem ac frequentiores recidivas. Vomitus cruentus radicitus curatur, cum ſanguinis exigua rejicitur quantitas, cito ceſſat ipſe vomitus, & ſymptomata antecedentia facta eruptione plenario deſinunt. Neque minus extra diſcrimen eſt, quando in fœminis loco menſium, fluxusque hæmorrhoidalis periodici in viris, ſine magnæ debilitatis aliarumque gravium ſymptomatum apparet ſenſu, quamvis tunc abundare ſoleat; quamprimum enim hæ excretiones in priſtinum ſtatum redeunt, ceſſat nunquam reverſurus,

ſurus, niſi illæ fuerint turbatæ. Abundanter autem reſputo ſanguine maximi eſt momenti, cum tunc ex vaſe vel pluribus ruptis proveniat. Hic ſi diu durat vomitus, eoque durante cruciantes anxietates, lacerantes in regione epigaſtrica hypochondriisque ſentiuntur dolores, ſi animi denique adſunt deliquia, in ſummo ſane periculo verſatur æger. Licet etiam demum ſiſtatur vomitus, recidivus tamen ut plurimum recurrit, morbosque hyſtericos, hypochondriacos, hecticos aliorumque malorum adducit catervam, quæ vitam deplorandam reddunt. Mictus in plethorico juniori nil mali ominatur cruentus, ſi præter plethoram caret cauſſa, aut ex turbatis vel ſuppreſſis naturalibus ſanguinis excretionibus oritur, ſanguis ſine impedimento cum urina abit, neque graviora eruptionem antecedunt aut comitantur ſymptomata. Diſcrimine vero plenus ſi poſt diuturnos dolores dorſales & colicos gignitur, aut uſum diureticorum inſequitur, ac magnam debilitatem, vehementem colicam, in dorſo dolores, nauſeam, conatum vomendi aut vomitum ſecum fert. Si vero memoratæ indolis eſt mictus, neque ſyſtema urinoſum libere poteſt permeare extravaſatus ſanguis, ibi paſſim verſans ſtagnansque, ultroque accedunt lipothymiæ, ſtagnansque haud ſolvitur ſanguis ut cum urina excernatur, vita periclitatur. Hæmorrhagia uteri in plethoricis nunquam levis eſt momenti, præcipue in gravidis aut partu difficiliori vel abortu orta, quia tunc quam plurimum ex ruptis vaſis venit, manu non ſemper attingendis. Siſti itaque cum nequit moritur æger; ſiſtitur cum debito tardius, per vitam multis gravioribus morbis refertam langueſcit. Semper lethalis eſt hæmorrhagia cerebri ubi ex majori ramo rupto fit, quia agger illi ullo modo poni nequit, nec ſanguis extravaſatus reſorberi ac circulanti admiſceri. Neque diſcrimine caret, licet

modo

modo ſanguis ex dilatatis poris arteriæ, vel arteriarum quarundam proveniens, in unum alterumve ventriculum defluat, quia, ceſſante etiam ſanguinis efluxu, egreſſus tamen raro abſorbetur & maſſæ circulanti incorporatur. Inde plerumque paralyſes & ſingula vel plures recidivæ. Eos quod attinet affectus apoplecticos, quibus ita mederi poſſumus, ut ne minimam dein percipiat æger moleſtiam, hæmorrhagiæ cerebri ortum non debent, ſed potius, ni valde fallor, ſunt effectus congeſtionis ſanguinis in vaſis cerebri factæ, id eſt, cauſſæ, per quas operantur ſymptomata, imminentem ſanguinis eruptionem indicantia, vel, ſi omnia largior, effectus tantum ſeparationis liquidi copioſioris in ventriculis cerebri.

§. XI.

Cura prophylactica.

Morbus impeditur, impediendo cauſſas prædiſponentes & efficientes. Illud fit in hæmorrhagiis tractatis avertendo abundantem ſanguinis generationem; hoc vero generatum ita coërcendo, ut effectus exercere nequeat. Obſtant vero nimiæ ſanguinis generationi cibus parum nutriens modice aſſumtus, aqua pura fontana pro potu quotidiano ſumta, ſufficiens motus, naturalium ſanguinis excretionum ſuſtentatio vel reſtitutio, rectus reliquarum 6 rerum non naturalium uſus, corpusque debite veſtitum. Eodem modo inchoantis plethoræ optime certiſſimeque avertuntur effectus, modico inprimis cibi potusque uſu, frequenti, verum temperato corporis motu, pauco ſomno in conclavi frigido atque ſpatioſo, ubi purus aër. Noxiis vero effectibus plethoræ jam natæ, in motu poſitæ certisque in vaſis accumulatæ, optime me-

detur larga venæſectio, rectus hirudinum, cucurbitarum cum ſacrificatione, laxantium antiphlogiſticorum & ſupra dictorum clysmatum uſus, quies denique corporis & animi, quæ ad temperandum ſanguinis orgasmum multum conducunt. Tempus & circumſtantiæ, quo modo omnia hæc remedia adhibenda ſint, peritum docent medicum. Nullam itaque ulterius illorum injecturus mentionem, curæ hæmorrhagiarum quæſtionis, me jam accingo.

§. XII.

Hæmorrhagiarum cura.

Quam ſit difficile & ſæpius quam impoſſibile rupta certis in locis, præcipue viſcerum vaſa, conſolidare, nimisque dilatatis atque debilitatis tonum & robur ad functiones exercendas reddere, practico œconomiam animalem haud ignoranti, notum eſt. Cura itaque hæmorrhagiarum quæſtionis, quo felici abſolvatur eventu, quantumque poteſt ad emolumentum ægri dirigatur, ſummam requirit dexteritatem in ſeligendo & applicando remedia a me hunc in finem propoſita. Hæc vero, ſi certa remedia pharmacevtica ſanguinis orgasmum temperantia, nec non ligaturas artuum, turundas fungumque quercinum addas, nulla alia ſunt, quam quæ jam formatam & eruptionem minantem plethoram curant. Videamus nunc, quomodo his remediis in quavis hæmorrhagiarum, de quibus egimus, ad ſanitatem recuperandam vel ſaltem morbum minuendum & allevandum, utendum ſit. Narium autem hæmorrhagia primum quidem noſtræ ſe offert contemplationi. Quam ominoſa vero ſit, ubi vehemens diutiusque durans, tam per ſe quam ratione eventus, per accidens tamen plethoricis proficua admodum & ſalutaris eſſe ſolet. Primos

enim

enim plethoræ in motum poſitæ ſubito & efficaciter tollit effectus, rapidiorem ſcilicet circulationem, febrem, accumulationem ſanguinis in vaſis, præcipue cerebri & meningum, ſtagnationes & inflammationes inde provenientes, graviſſimos ita morbos, capitis inprimis, cum funeſtis eorum effectibus avertit. Non itaque ſubito ſed ſenſim neque prius compeſcenda eſt, quam ſanguis abundans illius ope corpore fuerit eliminatus. Curæ inſerviunt remedia nitroſa, clysmata & laxantia antiphlogiſtica, hæc apprime ubi æger ſpasmodicis in abdomine affectibus ſimul vexatur aut vexatus fuerit; hirudines, cum hæmorrhoidalis fluxus ſuppreſſus, vel magna fuerit in vaſis hæmorrhoidalibus ſanguinis accumulatio, vel menſium denique fluxus imminutus aut plane deficiens; venæſectio larga revulſoria, potiſſimum neceſſaria valde plethorico ægro; frequens julapiorum refrigerantium atque emulſionum ex ſeminibus 4 frigidis paratorum uſus. Semper fere hoc modò brevi tempore felicique eventu curatur hæmorrhagia una cum cauſſis, hoc eſt, plethora & vehemens circulatio, præcipue ſi magnus ramus vaſis ſanguinei cujusdam non fuerit læſus, ſed modo ſanguis proſilierit ex vaſorum orificiis præter morem dilatatis. Nihilo vero ſecius ſi perdurat hæmorrhagia, vas ruptum eſt. Ubi æger ſymptomata nimiæ ſanguinis jacturæ ſentit, recenſitis ulterius alia citiſſime adjungenda remedia, quo malo ponatur obex & graviora alia præcaveantur, quæ profuſionem largioris ſanguinis copiæ ſequi ſolent, ſcilicet lipothymiæ, mors ipſa vel morbi chronici, affectus v. g. hypochondriaci & hyſterici, cachexia, hydrops multaque mala ex imminuta activitate partium ſolidarum corporis profluentia. Quæ præterea ad coërcendam hæmorrhagiam adhibenda remedia, dictæ ſunt ligaturæ artuum, turundæ ex linteo carpto, vel

 fungus

fungus quercinus tundendo paratus. Haud equidem ignoro plura in hæmorrhagia narium ut ſpecifica commendari; hæſitavi vero iſta præſenti diſſertatione ut ſatis tuta proponere, cum diu ſit, quod edoctus fuerim, rem quampiam recto ſolum uſu proficere, aliter qualemcunque nocere. Remedia inſuper a me indigitata ad medelam hæmorrhagiarum ſufficiunt, niſi fuerint incurabiles. Redeamus jam ad ligaturas, quæ in extremitatibus, manibus præſertim & brachiis inſtituuntur, non vero fortius adſtringendæ, quam ſatis eſt ad minuendum nimium ſanguinis impetum verſus caput. Turundæ aceto humectantur, & in ſingula cavitate narium aut ambabus, pro ratione profluentis ſanguinis intruduntur. Idem fit cum fungo quercino præparato. Quum ex voto ita res ſuccedit, ut turunda vel fungus vas læſum attingat & comprimat, mox ceſſat hæmorrhagia. In quiete interea verſetur æger, parce loquatur, per os apertum cautus reſpiret, neque nares emungat. Sit aër in conclavi potius frigidus, quam calidus, quantumque poteſt a pulvere mundus, ne æger inde ſternutet. Juſcula ſumat parca quantitate, quæ non exæſtuant, omnique alio, præter panis parum, abſtineat cibo. Pulveris temperantis, emulſionis ac julapiorum uſu pergat, & quo alvus munere ſuo rite fungatur, debito tempore detur clysma. Elapſis 36. aut 48. horis turunda aut fungus e naribus decidet. Hoc priusquam vero evenit, copioſus e naribus excernitur mucus, nullo modo emungendo provocandus, ſed levi manu abſtergendus. Elapſo fungo aut turunda quietus ſe teneat æger, ſeduloque omnia vitet, quæ vel minimam irritationem aut concuſſionem in naribus producunt. Ad confirmandam valetudinem fugiat cauſſas, nimiæ ſanguinis generationi faventes, & circulum illius celeriorem reddentes. Remediorum leniter laxantium

tium ex rheo paratorum pergat uſu, & quædam quotidie grana extracti corticis peruviani, qua placet forma, ſumat in reſtitutionem virium. Secunda hæmorrhagia cujus deſcribenda nobis occurrit cura, hæmoptyſis eſt. Cujus quam primum prædiſpoſitos (§. 7.) prima invaſerint ſymptomata, (§. 9.) convenientibus obviam eundum remediis, quo, ſi fieri poteſt, magna dilatatio & inſequens ruptura vaſorum, e quibus provenit, avertatur. Protinus itaque inſtituenda eſt venæſectio, adminiſtrandi pulveres nitroſi & emulſiones, injiciendumque clysma antiphlogiſticum. Suppreſſus hæmorrhoidum, menſium vel lochiorum fluxus, cauſſa ubi mali fuerit, feſtinanter applicandæ hirudines, priori caſu vaſis inteſtini recti tumidis, poſteriori marginibus labiorum vulvæ, aut ſi fœmina hæmorrhoidaria, utrisque ſimul partibus, quo efficacior fiat revulſio. In uſu horum remediorum perſeverandum eſt, ubi ſanguinis ejectio durat vel plane augetur. Sit interea in quiete æger, & aër in conclavi temperatus ac purus, ne tuſſim irritando excitet. Pro potu ordinario præter emulſionem bibat jusculum tepidum ex avena & aqua fluviali coctum, ſaccharo edulcatum. Quum demum ceſſavit hæmorrhagia, recidivæ præcaventur modico cibi potusque uſu, exeretionum ſanguinis naturalium, fæcum alvinarum &c. ſuſtentatione aut reſtitutione, omnium in uſu 6. rerum non naturalium errorum ſedula vitatione. Ad perficiendam curam & confirmandam valetudinem optime inſervit infuſum ex herbis vulnerariis e. g. Hyperico bis de die cum lacte aſſumtum, nec non Tinct. Rhei dulc. V. P. *a*) tertia parte elixirii pectoral. mixtum. Si vero ſyſtema nervoſum ægri cæteræque ſolidæ mobilesque corporis partes, magna ſen-

a) Vide Kongl. Reſe-Apotheket.

ſibilitate gaudent ac mobilitate, extractum cort. peruv. ſucco Glycyrrhizæ mixtum, nuper memoratis remediis adjunctum, ad roborandam ſanitatem haud parum conducit.

Tertio conſiderandus venit vomitus cruentus. Requirit iſte venæſectionem, uſum pulveris temperant: V. P. *b*), emulſionis, clysmatum emollientium, atque in hæmorrhoidariis & inordinato vel ſuppreſſo menſium fluxu laborantibus, applicationem hirudinum. Protinus in brachio debita quantitate inſtituenda venæſectio. Statim doſis pulv. temperant. exhibenda. Continuo pro potu ordinario tepide aſſumenda emulſio, vel juſcula tenuia ex avena vel hordeo ex aqua fluviali parata. Neque minus enema ſimul ac fieri poteſt, injiciendum. Supra abdomen applicandus ſaccus ex floribus chamomillæ & mentha criſpa, modice calefactus. Hirudinum ubi indiget uſu æger, confeſtim inſtituendus eſt enemate vel enematibus injectis rectoque & colo a fæcibus liberis. Edocent medicum indoles & natura tam morbi quam ægri, quam diu hæc remedia ſint adhibenda. Quum ſæpius in ejusmodi ægrotis in primis viis & inteſtinis acres lateant materiæ, lenibus ſenſim purgandæ ſunt remediis, quod optime fit Tinct. Rhei V. P. cum ſyrupo roſarum ſolutivo mixta: Ceſſante demum vomitu atque ventriculo & inteſtinis tenuibus &c. a ſanguine coagulato liberatis, infuſum ex herbis vulnerariis ſufficienti lactis quantitate & vitello ovi mixtum, bis, ter vel quater quotidie bibat æger. Omnes in uſu 6 rerum non naturalium ſedulo vitet errores, paululum modo, per vices aſſumat cibi, omnemque horreat multum conditum, concoctu difficilem & flatulentum, potus ſpirituoſos, refrigera-

b) Vide Kongl. Reſe-Apotheket.

gerationem corporis, pedum præcipue atque abdominis. In majus ventriculi robur debito tempore & refracta doſi utatur extracto cort. peruv. aqua ſoluto atque ſyrupo capill. vener. vel alio qualicunque mixto, continuetque cum Tinct. Rhei dulc. & infuſo ex herbis vulnerariis. His remediis ſi quamdiu debet, ſteterit indeſinens, tutus a recidivis præſtatur, niſi vomitus ex tali ramo vaſis ſanguinei rupto proſiliit, cujus impoſſibilis eſt conſolidatio.

Mictus cruentus, de quo jam agendum, iisdem ac vomitus profligatur remediis, & in quorum uſu, eodem fere modo, ut illo, ſe gerit medicus. Loco autem ſacci ex herbis, emolliens ſupra regionem renum modice calefactum applicandum eſt cataplasma. Cum major vaſis ſanguinei haud ruptus fuerit ramus, remediis indicatis ſubito cedit mictus, alioquin diutius durat. Uſu remediorum interea illo ordine pergitur, ut modo hæc, modo illa, pro ratione ſcilicet circumſtantiarum, ſumat æger. Mictus ubi adeo fuerit violentus, ut ſyſtema urinoſum percurrere nequeat ſanguis extravaſatus, pro parte ibi ſtagnans, ſpartam tuentur convenientia diuretica, debita doſi & per debitum tempus adhibita. Emollientia ſimul injicienda enemata, & cataplasmatum uſu perſiſtendum, vel balneum emolliens parandum, in quo ſupra umbilicum, quamdiu tulerit, ſedeat æger. Quamprimum vero in lectum temperatum receptus fuerit, iterum ponatur cataplasma, quo viæ urinariæ quantum ſatis dilatentur, ſtagnantique ſanguini cum urina præbeatur exitus. His ex voto ſuccedentibus, mictuque deſinente vel leniter & abſque ægroti incommodo durante, cum infuſo ex herbis vulnerariis eodem modo incipit ac in vomitu. Quotidie inſimul unam alteramve doſin Tinct. Rhei V.

P. adhibeat, ut alvus teneatur aperta viæque urinariæ ulterius purgentur. Ad avertendas recidivas ſtatui ſuo adaptatam ſervet diætam, paulo præſertim veſcatur, potus ſpirituoſos animique vitet pathemata, pedes & abdomen probe veſtiat, ac cane pejus & angue remedia fortia diuretica fugiat.

De cura hæmorrhagiæ uteri nunc differendum eſt. Hæc ubi prima vice apparet ex plethora ſolum proveniens nullisque gravibus conjuncta ſymptomatibus, quæ magni vaſis ſanguinei rami indicant rupturam, cito tutoque curatur venæſectione, pulv. nitroſis, nominatis emulſionibus, enematibus antiphlogiſticis & applicatione hirudinum, inprimis ſi ſuppreſſus vel non recto tempore & debita quantitate rediens fluxus hæmorrhoidalis cauſſa illius fuerit occaſionalis. Recidivis præſtruitur cauſſas vitando quæ nimiæ ſanguinis generationi anſam præbent, & eas quæ motum reddunt naturali celeriorem vehementioremque. Si vero partus difficilioris vel abortus effectus fuerit, nec venæſectio, neque hirudines, niſi in valde plethoricis, ſecure in uſum vocantur, nec niſi præſens quidpiam hoc in caſu decernere poteſt medicus. E ſupra memoratis modo conducunt emulſiones, pulv. temp. enemata, ſacculi ex floribus chamomillæ, roſæ & herba menthæ, quies corporis animique & ſufficiens rerum neceſſariarum ſubminiſtratio. Ubi demum in gravidis violenta placentæ ad partem ſeparatio morbi cauſſa eſt, protinus & dextre adhibeas venæſectionem, enemata antiphlogiſtica ad tollendum præſentem fortaſſis in inteſtinis ſpasmum, emulſiones & pulv. nitroſos ad temperandum orgasmum ſanguinis. Paucis modo vaſis ruptis & non magna placentæ particula ſeparata, ſub initio præſertim hæmorrhagiæ, ſcopus

hiſce

hisce obtinetur. Sanguinis vero nihilominus pergente & continuo fortiusque creſcente fluxu, nil ſupereſt, præſertim ubi adveniunt magna debilitas vel plane lipothymiæ, quam dextra fœtus cum ſecundinis, extractio. Perdurante tamen hæmorrhagia ſymptomatibus advenientibus, quæ de vita ægræ timere faciunt, ad adſtringentia utique confugiendum eſt, confitear licet cataplasma ex floribus chamomillæ & herba menthæ cum aceto paratum, & ſupra pudenda applicatum, ſuffeciſſe. Cum vero talis ægrota pariterque quæ ex partu difficili & abortu hac hæmorrhagia laborant, ut vulneratæ ſpectandæ ſint, finita hæmorrhagia, ita etiam tractentur. In quiete ſint, omnia vitia diætetica nec non violenta animi pathemata caute fugiant. Aër in conclavi ſit temperatus ac purus. Remedia ad uterum purgandum propria non ſunt negligenda, ea vero indole, ut absque magna commotione ſanguinis, ſcopo ſatisfaciant. Adhibenda deinde tam externa quam interna, quæ tonum ac robur ſyſtematis uterini amiſſum reſtituere valent; ſex rerum non naturalium uſus inſimul ita dirigendus, ut omnes pernicioſi morbi effectus avertantur, firmæque fundamentum ſtruatur valetudini.

Ad curam hæmorrhagiæ hæmorrhoidalis nos jam conferimus. Ad hanc ex ſæpe propoſitis remediis requiruntur pulv. temperantes, emulſiones, enemata emollientia, & in fœminis quæ menſium ſuppreſſione, vel iisdem nimis parca quantitate fluentibus, vel denique in juſtum tempus haud redeuntibus, laborant, applicatio cataplasmatis emollientis ſuper regionem hypogaſtricam & pubis, nec non, ſi ita res exigit, hirudinum ad labia vulvæ. Hoc modo ſenſim minui & demum ceſſare ſolet ſanguinis fluxus. Si etiam nimia ſanguinis copia amitti-

amittitur, nihil tamen, præcipue pro valde plethoricis fortibusque ſubjectis, qui periculoſis morbis obnoxii, metuendum eſt, priusquam vires deficere incipiunt, aut alia nimiæ ſanguinis jacturæ ſymptomata adveniunt; cum notum ſit, hanc hæmorrhagiam non minus ac fluxum hæmorrhoidalem iis ſæpius perquam eſſe ſalutarem, & ad curam atque præſervationem doloris diuturni, inflammationum, omniumque hæmorrhagiarum, quæ plethoricos infeſtant, plus concurrere, quam omnia alia remedia. Ubi vero non obſtante remediorum uſu perdurans morbus periculoſiſſima ægro minatur ſymptomata, ad cataplasma in ſedandam uteri hæmorrhagiam commendatum properes, ne quid ad ſervandum negligatur. Quo purgetur inteſtinum rectum a congrumato ſanguine & teneſmus tollatur, hac hæmorrhagia, præcipue adſtringentibus dempta, interdum oriundus, optime proſunt clysmata ex juſculo avenaceo parata, nec non Tinct. rhei V. P. ſtatim poſt injectum clysma juſta doſi exhibenda. Ad avertendas recidivas cauſſæ vitandæ ſunt, quæ hæmorrhagiam excitarunt. Sedulo potiſſimum caveat convaleſcens ab uſu remediorum ex aloë & ſimilibus ingredientiis factorum. Modice edat bibatque. Omnibus etiam abſtineat, quo ad tempus, exercitiis, quæ ſanguinem præter morem verſus vaſa hypogaſtrica dirigunt, equitatione ſcilicet, agitatione in curru aut in aſſere &c. &c. Recuperata valetudine prudenter utatur. Abdomen artusque inferiores rite ſemper veſtiantur.

Ultimo loco contemplationi noſtræ hæmorrhagiæ cerebri occurrit cura, quamvis, re vera exiſtente morbo, nunquam perfecte fieri poſſe, §. 10. monſtratum jam ſit. Ex illis interea remediis, quibus cæteræ felici fere ſemper ſucceſſu profligantur hæmor-

hæmorrhagiæ, proficuæ ac neceſſariæ ſunt venæſectiones, pulv. nitroſi, enemata, hirudines, Tinct. dulc. V. P. aut loco ejus elixirium anticachecticum c). Protinus inſtituenda venæſectio magna inciſione, quo largiori copia & cum impetu ſanguis proſilire poſſit. Tantum mittatur ſanguinis, quo æger carere poteſt, & fere ad animi deliquium usque. Applicandum etiam quamprimum fieri poteſt enema, ſale communi mixtum, inſimulque ſi deglutire adhuc valet æger, magna elixirii anticachectici propinanda doſis. Uſus horum remediorum, prout circumſtantiæ exigunt, ſemel vel pluries repetatur. Temporibus, aut ſi hæmorrhoidarius ægrotans, inteſtino recto adponantur hirudines; ſi vero fœmina, cui menſes ſuppreſſæ vel nimis parce fluentes, labiis vulvæ. Pulveres nitroſos, ſi ad ſtomachum penetrare poſſunt, pro ratione circumſtantiarum ſumendi. Vapor ex lacte vel aqua calidus ægro per nares immitendus, tentandumque, num per irritans qualecunque aperiri vena, ſicque in capite minui poſſit ſanguis. In conclavi ſpatioſo ac lucido commoretur æger, & ubi purus aër, in lucem vertantur oculi, erecto jaceat capite & ad neutrum lecti latus declinante. His adhibitis remediis, ſi oculos aperit & circumſpicit æger, ſi vel denique caput erigit & reſupinus ſedet, de ſanitatis redintegratione ſperari poteſt. Ad ſtabiliendam curam proſunt ex toties memoratis, Pulv. nitroſi, ſtatui ægrotantis conveniens repetitio venæſectionis, hirudinum, enematum, Tinct. Rhei V. P. omniumque remediorum tam diæteticorum quam pharmacevticorum, quæ vires amiſſas ſenſim reſtituunt. Ad evitandas recidivas convenit uſus 6. rerum non naturalium ſemper bene ordinatus, moderamen præcipue appetitus

c) Vide Kongl. Reſe-Apotheket.

tus cibi potusque, evacuationum naturalium & excretionum ſanguinis ſuſtentatio, neque negligendæ ſanguinis imminutiones uſitatæ, venæſectione, cucurbitulis &c.

Ita jam hæmorrhagias ex plethora, quo promiſi pertractavi modo. Tenui ſi placito aſſenſu conamini adnuere voluerit benevolus lector, laboris pretium me ferre exiſtimaverim.

CLXXXII.

SUTURÆ VULNERUM

PRÆSIDE

D. D. Car. a Linné

h. t. Rectore magnifico

PRO GRADU DOCTORIS

propoſita

ab Auctore

CHRISTIANO ERN. BOECLER

Acad. Upſal. Chirurg. ord.

Upſaliæ 1772. *Jun.* 27.

§. I.

Quæ manu ſanat Medicina *a*), in duo ſumma diſcedit capita, quorum alterum DURIORUM; alterum MOLLIUM corporis humani partium vitia exponit ac tollit. Hæ iterum commode in TUMORES & VITIA CONNEXIONIS

a) Medicinæ veram eſſe partem ita probat *Celſus*: Iisdem temporibus in tres partes Medicina diducta eſt: ut una eſſet quæ victu: altera, quæ medicamentis: tertia, quæ manu mederetur. *Corn. Celſus de Medicina Præf. Libr. I. p.* 3.

NIS ſ. SOLUTIONES CONTINUI, diſpeſcuntur, quarum, quæ vi externa factæ, VULNUS, eroſione vero ULCUS vocantur. Plures, ob relationes diverſas, vulnerum ſunt diviſiones: Generaliſſima, eorum reſpiciens ſymptomata, in SIMPLICIA & COMPOSITA ſ. COMPLICATA; pro diverſo autem modo, quo inferuntur, in tria abeunt genera: 1. PUNCTA, 2. INCISA & INFLICTA, 3. CONTUSA *b*). Hæc diviſio ad priorem proxime accedit *c*). Vulnerum quatuor etiam obſervantur tempora: 1. *Hæmorrhagiæ*, 2. *Suppurationis*, 3. *Incarnationis*, 4. *Cicatricis*.

INCISA & INFLICTA, *Simplicia* ſcilicet, præ ceteris, hæmorrhagiæ tempore inprimis, ob celeriorem conſolidationem, poſcunt ſuturas. Quid in reliquis vulnerum temporibus Chirurgo ſit obſervandum, tradere jam non attinet.

Viam

---

p. 3. *edit. Almeloveen.* Ab antiquiſſimis retro temporibus fuit exercitata. Cfr. *Boerhaave ſtud. Medic. ab Illuſtr. Hallero editum* 1759. *p.* 709. *ad* 713. *a*); & opera pervolventes Medicinæ parentis *Hippocratis*, obſervamus eum Chirurgica præcepta nequaquam eſſe aſpernatum: Varia enim Chirurgiæ pertractavit capita, ex. gr. De *Vulneribus capitis. De Ulceribus, De Fiſtulis, De Fracturis, De Articulis* &c. Vide *Hippocrat. oper. omn.* Ideoque Medicinæ partes ita connexæ ſunt, ut ex toto ſeparari non poſſint: ſed ab eo nomen trahant a quo plurimum petunt. *Corn. Celſi Lib. cit. in præfat. L. V.*

b) Huc etiam nonnulli referunt VENENATA; ſed quoniam ſub prioribus qua vim illatam commode pertractari poſſunt, COMPLICATIS rectius eadem adnumero.

c) Cfr. *Nobil. Doct. & Chir. Prof. Ol. Acrel* Afhandling om friſka ſår p. 18. & 20. ſeq. Binas tantum attuli vulnerum partitiones, quoniam ſufficiunt ad oſtendendum, quænam cruentæ mollium partium ſolutiones ſuturis ſint adminiſtrandæ.

Viam mihi ita ſternere volui ad indicandum, cuinam vulnerum generi, quoquo tempore, per ſuturas ſit ſuccurrendum, ut penſum *de ſuturis vulnerum* partium humani corporis mollium *in genere* ſuſceptum abſolvam.

Benigniorem mihi, L. B. expeto cenſuram, ſi non ſatis elaboratum inveneris opuſculum, quod, diro admodum morbo virium paſſus jacturam, & nunc primum convaleſcens, incepi, & exteras jam b. c. D. petiturus terras, feſtinanti calamo perficere cogor.

§. II.

SUTURA *d*) encheireſis eſt chirurgica, qua vulneris labia, ad conſolidationem promovendam & deformitatem cicatricis cavendam, uniuntur. Artis Auctores plurimi ſuturas in *ſiccas* & *cruentas* dividunt; ſiccam nominant aliqui ſpuriam *e*), cruentam veram. In ſimplices etiam & compoſitas a nonnullis diſtinguuntur.

Sequens vero mihi magis arridet ſuturarum partitio, quam etiam heic tradam. In duos apte diſtribuuntur ordines.

Ord.

d) Medelarum reſpectu, Chirurgia in duas diſtinguitur partes; *altera*, quæ medicamentis, *altera* quæ manu ægroti opem; hæc iterum quæ manu ſola, vel inſtrumentis operatur.

e) Sed minus adæquate ſiccam vocant *ſpuriam*; omnino enim vera eſt, quatenus fini obtinendo ſatisfacit.

Ord. 1. Sutura Incarnativa.
Gen. Sut. Sicca.
Gen. Sut. Cruenta.
Sp. Nodoſa.
Clavata.
Involuta.
Ord. 2. Sutura Reſtrictiva.
Gen. Enteroraphia.
Ligatura vaſorum.

§. III.

Ordo I. SUTURA INCARNATIVA.

G. SUTURA SICCA *f*), ubi, emplaſtro tenaciter adhærente, ſupra linteum vel alutam extenſo, ut inde variæ figuræ diſcindantur fruſta, vulneris adunantur labia. Alterutri vel utrique margini emplaſtri, vulneri adaptandi, veterum alii tenuiſſima ligamina, alii uncinulos *g*) inſuendo adnectebant, ut vel ligando, vel filamento fortiori uncinulos ab utraque parte leniter conſtringendo, labia vulneris, quantum neceſſe, conjungerent, atque adeo commodius vel adſtringerent vel laxarent, pro vulneris habitu.

Cum vero nodi tæniarum & ipſi uncinuli, facta conſtrictione, vulneris premerent margines, maxime ſi faſcia uniente ſuperinjicienda opus eſſet, &, ſuppurante largius vulnere, ad ſingulas innovationes, talia operoſe præparata eſſe deberent emplaſtra,

f) Improprie hæc vulneris conjungendi ratio ſutura ab auctoribus dicitur, ob uſum cum cruenta communem. Emplaſtra uſitata ſunt Empl. *Stict. Hamb. Diachyl. c. gum. Polychr. Schytz.* &c.

g) Vid. HEISTERI Chirurg. Tab. IV. Fig. 8. 9. 10.

ſtra, tæniis aut uncinulis inſtructa: iſta jam dudum in uſu eſſe deſierunt.

Noſtro tempore, emplaſtro viſcido linteis illito, ſimplices inde forfice abſcinduntur laciniæ, pro vulneris majori minorive amplitudine *b*), vel in medio ab utraque parte ope lunatulæ *i*) incidendo redduntur anguſtiores, ut ſi plures ſimul fuerint adplicandæ, gracilior hæc pars laciniarum vulneri admoveatur, ne oblinimentis ſuppurationis prorſus impediatur effluxus, ſicque pus inclufum calore facile degeneret, quod non tantum curationem impedit, ſed vulnus hoc modo ulterius neglectum in ulcus abire facit. Hinc in vulneribus obligandis pars declivior, ob fluxum puris, libera eſt relinquenda, quod in cura vulnerum generatim quoque eſt obſervandum. Emplaſtris D. PETIT *k*) uſus eſt feneſtratis, quæ, ceteris ſæpius mutatis, remanere poſſunt; niſi largior ſuppuratio hujus quoque mutationem poſtularet *l*).

Antequam vero hæc adplicantur, aliquantum ſanguinis e vulnere recenti defluere permittat Chirurgus, ut lenior evadat inflammatio. Si juſto major fuerit hæmorrhagia, illa prius ſiſtenda, & coagula ſanguinis craſſiora, digito tantum, methodo

P 2 RAVA-

b) l. c. fig. 5.

i) l. c. fig. 3. 4.

k) HEIST. Chir. l. c. c. fig. 7.

l) Commendat RAVATON, *de Vulneribus ſclop. &c. p.* 506. præ ceteris Emplaſtris, linteum, cui emplaſtrum glutinoſum eſt illitum, in formam ſplenii gracilioris complicatum, ita ut emplaſtrum intus maneat, præter ultimam plicaturam, ubi latus emplaſtro illitum extrorſum vertitur & cuti admovetur. Ejusmodi ſplenia ab utraque parte vulneri adplicat & faſcia uniente hiantia ſolutarum partium labia adunat.

RAVATONIS *m*), tollenda; nimis enim exacta lavatio novam facile excitat hæmorrhagiam, dolorem & inflammationem inſequentem, alia ut taceam incommoda. Si quæ vulneri ſint illapſa heterogenea, caute quoque extrahenda. Si pili in loco adfecto fuerint, prius abradendi, ne emplaſtrum adhærens ſupervacuum ægroto in mutationibus adferat dolorem; cuti etiam pilis orbatæ melius adhæreſcit emplaſtrum. Vulneris labia exacte naturali ſitu ſibi reſpondentia adducantur.

Adhibetur hæc ſutura generatim in vulneribus non admodum profundis, velut in facie, ubi, ex præſcripto auctorum, hac maxime utendum, ut cum dolore evitentur cicatrices ſuturam cruentam inſecuturæ. In profundioribus etiam, ſed longitudinalibus, hæc cum ſpleniis graduatis & faſcia uniente ſufficit. Suturæ quoque cruentæ multum opitulatur ſuffulciendæ, ne filamenta margines diſcindant vulneris, unde deformes cicatrices, ut FELIX WYRTZ memorat *n*).

Adplicatio *o*) fit hunc in modum: poſtquam labia in vulneribus minoribus ab ipſo Chirurgo altera manu ſunt adducta, imponitur emplaſtri, vulneris magnitudini adæquati antea ad *turibulum p*) cale-

---

m) *De Vuln. ſclop. inciſ. & punct.* verſ. germ. p. 512.

n) Cfr. Chirurgia p. 46.

o) Præteriri fortaſſis potuerat hæc encheireſis, ut ſimpliciſſima, lippis & tonſoribus nota, ſed cum Chirurgiæ ſcriptores ſuturis hanc adnumerarunt, & ad vulnera conſolidanda multum adfert utilitatis, prætermittere nolui.

p) Quod ad vulnera præſertim majora & profundiora obliganda ſemper adeſſe debet, ut in mutatione faſciarum, calore aër rareſiat, ſicque mitius in vulnus agat. Omnis aura

calefacti, extremitas alterutra, parti vulneris averſæ primum adfigitur, quam deinde quatuor alterius manus digitis junctim expanſis, levi preſſione apprimit, ac ad cohæſionem firmiorem retinet, usque dum leniore tractione apprehendit alteram dimidiam emplaſtri partem alligaturam, pollice ſimul ejusdem manus, quæ extremitatem tenet primam affixam, alterum vulneris labium caute & adcurate adjungens priori, poſtea hanc etiam, ut dictum eſt, emplaſtri figit partem. Si verò amplius eſt vulnus, quam ut Chirurgus ipſe vulneris labia adducere poſſit, dexter requiritur adjutor, qui expanſis æquabiliter digitis, non tantum teneat alterum emplaſtri glutinantis limitem, atque leniter & adcurate ad ſe invicem comprimendo adducat labia vulneris: ſed etiam eodem modo, alteras adhærentis emplaſtri extremitates retineat; donec, quot requirit vulnus, ſint adfixa. Ad novationes deligationis idem, quamdiu neceſſum videtur Chirurgo, etiam in ſutura cruenta obſervari debet. Poſt primam adplicationem remanet vinctura, usque dum perfecte acceſſerit ſuppuratio. Quando ſunt removenda, ſpongia & aqua frigida, emplaſtrorum limina, ſuadente PLATTNERO, humectanda, levi ad cutem tractu, fines primum, verſus vulnus relaxari debent. His vero ad ſuperficiem

aura frigida vulneri admiſſa, vaſorum laceratorum adſtringit fines, liquorem alioquin depromentes, quo natura vaſorum elongationem fovet ac promovet, una cum interveniente telæ celluloſæ expanſione, quæ perperam pro novæ carnis generatione accipitur. Cfr. PALUCCI *methodus curand. ſiſt. lacbr. p. 64.* Docte de hac re, pro more ſuo diſſerit *Illuſtriſſimus* VAN SWIETEN, *in Comment. in* BOERHAAVE *Aphoriſm.* 190. & hæc quoque ratio eſt, cur in amputationibus, & aliis operationibus, cuti, ſi fieri poteſt, ſollicite parcatur.

ficiem vulneris levatis, quod reſtat levi motu huc & illuc facto, demitur; dum adjutor interea, ut dixi, ſuas peragit partes. Vulneris deligatio hoc peragitur modo, quamdiu ſuppuratio durat & usque dum labia ſauciatæ partis reperiuntur coadunita. In ſanatione labii leporini ſuturam involutam alioquin uſitatam D_N. LOUIS non adhibet, ſed ſutura ſicca, & ope inſtrumenti in finem hunc inventi curationem perficit. Suturam ſiccam plane ſufficere D. FRANCO SYLVIUS exiſtimavit. Sed in obliquis & transverſalibus vulneribus, quæ muſculorum profundius penetraverunt ſubſtantiam, finem, ut ſatis conſtat experientia teſte, ſutura ſicca non adſequitur; unde ſtatim absque alio tentamine, ad cruentam confugiendum eſt ſuturam.

§. IV.

SUTURA CRUENTA, *alterum incarnativarum genus*, eſt operatio Chirurgica, qua manu experta vulneris labia acu & appropriato filo ad faciliorem celerioremque conſolidationem ſtudio adunantur. Apte huc quadrat illud GALENI:

Acia q) vulneribus commoda.
Comm. in HIPP. L. Κατ' ἰητρεῖον.

Requiruntur acus uſitatæ, diverſæ magnitudinis, magis vel minus curvæ, etiam ex rectis craſſiores & ſubtiliores, omnes optimo præditæ mucrone, parte plana bene politæ & margines latitudine proportionata rite incidentes, ut foramen cum filo facile & cito tranſeat. *Fila* in hunc uſum adhibenda, partim ſimplicia ſunt ex ſerico vel linteo filamento, partim plura ex ſubtilioribus vel craſſioribus

q) *Acia* vocatur filum per acus foramen transjectum, quo ad invicem adducuntur oræ partis diſſectæ. *Libr.* & *l. c.*

ribus filamentis, quæ cerata juxta ſe ponuntur, ut formam latioris aut anguſtioris tæniæ accipiant; tandem bene cerata allidendo lævigantur *r)*: & hæc pariter atque acus, pro inventa vulneris profunditate, eliguntur. Acuarium *s)*, Cylindri *t)*, Splenia parva, quæ nodis ſubjiciuntur. Obſervatur ante applicationem, quod pars vulnerata ita collocetur, ut relaxati ſint muſculi *u)*, &, quantum

---

r) Ne putredo filamenta cito diſſolvat, ſed quam diutiſſime plana exiſtant, (teretia enim fila facile perſecant,) neque junctim tenacitatem amittant.

s) Porte - aiguille Gallice, jam non uſurpatur, aliquantum tamen habet commoditatis, ſi non in digitis Chirurgi ſatis eſt roboris, ad acum per fundum profundiorum vulnerum & ad eandem diſtantiam, qua ab altera parte inſerebatur, ab altero & adverſo margine per cutem tenacem & duram, adcurate dirigendam. Hinc ejus uſum approbat PLATTNER *Chir. rat.* §§. 401. 711. HEIST. *L. cit. Tab. VI. fig.* 3. *&* 4.

t) Chevilles Gallice dicuntur; parantur e ligno pennæ anſerinæ craſſitie, quibus poſtea linteum emplaſtro viſcido illitum ſuperinducitur. Pennæ in caſu neceſſitatis etiam adhiberi poſſunt. Meliora ſunt, quæ ex tali linteo, ad eandem craſſitiem arte convolvuntur, emplaſtro introrſum converſo. Hæc vulnus non premunt, uti bacilli lignei vel pennæ, ſed ſeſe paulatim remittunt. Cylindrorum ejusmodi emendationem a D:NO RAVATON factam, præ nominatis, valde probo, nempe ut foramen adſit, per quod filum trahatur, cujus deinde diffinditur extremitas, & adnectitur primum filamenti craſſioris portiuncula, ne tranſeat nodus, deinde anſis duplicatis nectitur (en roſette); cetera, ut antea dictum. Utitur quoque breviori quodam cylindro pro quavis ſutura. *L. cit. P.* 4. *Sect. I. Cap.* 2. *& Tab.* 7. *Fig. A.*

u) Si tenſio Muſculi diſſecti admodum fortis fuerit; e. gr. in vulnere extenſorum vel flexorum femoris vel brachii athletici, poſſumus ope adjutorum, qui manibus apprehendant vulneris margines, donec ſutura eſt adplicata, cui faſcia uniens adjicitur, illos reducere.

tum fieri poſſit, ægrotus commode jaceat: ſed ita tamen, ut Chirurgus in operando non impediatur. Ante omnia vero ſcire neceſſum eſt, ubi ſutura locum non habeat, quod ex parte conſtat ex dictis de Suturis in genere §. 2da. Sic in inciſis & inflictis complicatis ſutura non eſt adhibenda, neque in ſimplicibus, quæ cum perditione ſubſtantiæ magna ſunt conjuncta. PIBRAC & FABER *de ſanatione vulneris cum ſubſtantiæ iactura v)*. Ubi magna arteria ſecta, primum illa ſubliganda eſt. Neque ubi ex Anatomia trajectus vaſorum capitalium, nervorum &c. cognoſcitur vicinus: Unde digito prudenter explorandum vulnus, ne acu malum in pejus mutetur. Ligari non debent, quæ valde ſunt inflammata, aut dudum ſuppurantia. Nec ubi os perioſteo eſt nudatum *w)*. Neque in vulneribus longitudinalibus, ubi ſutura ſicca cum faſcia uniente ſufficit; neque in illis, quæ penetrarunt cavitatem, ut ſanguis copioſior in illam effundatur. Obſervandum quoque, quod ſutura cruenta, non ſecundum vulneris, ſed ſecundum fibrarum directionem dirigi debeat. Neque in vulneribus pectoris, ubi ſutura vulneris labia, reſpirationis motu, facile perrumpit.

Contra in inciſis & inflictis ſimplicibus ſutura cruenta eſt adplicanda, ubi in ſubſtantiam muſculorum vulnus profunde penetravit; item ubi angulos habet aut laciniam; ſic etiam in vulnere faciei

---

v) *Mémoires de l'Academ. Royal de Chirurg.*

w) Adhibuit nihilominus PLATTNER ſuturam cruentam, ſed hac tamen cum cautela, quod vulneratio nuper facta erat, & aër in vulnere nullam produxerat mutationem, nec alia aderant contraindicantia *L. c.* §§. 397. 405.

ciei *x*), e. gr. bucca transverſim ſecta. In labiorum vulneribus, etiam ſi fuerint cum deperditione ſubſtantiæ; remittere enim poſſunt. *vid. infr. in ſutur. invol.* Vulnera muſculi pectoralis acia ligantur: quamvis hic pectori incubet, non tamen eſt reſpirationis muſculus; heic tantum requiritur, ut brachium non moveatur. In ligando videndum eſt, ne nimis conſtringantur fila, unde dolor & inflammatio oritur. Hinc filamentum ita nectendum, ut laxari poſſit, donec ſymptomata fuerint ſedata, & poſtea caute, quantum ſatis, adſtringi. Etiam heic obſervandum, §. 3. ut loco vulneris maxime declivi, poſt adplicatam ſuturam, mollis & rara turunda lintei raſi immittitur, ne pus retineatur. Ubi adeſt tempus tollendi filamenta, *cfr.* RAVATON *L. c. p.* 579. nodi forfice acuminata caute abſcindendi, & retrorſum verſus vulnus extrahendi duos inter digitos, qui vulneri innitantur: & hoc modo unum poſt alterum, ut ratio vulneris permiſerit, extrahendum.

§. V.

In ordine cruentarum incarnativarum §. 2. prima ſpecies eſt SUTURA NODOSA, interſciſſa, *Gall.* entrecoupée, *germ.* Knopfnath. Suturarum hæc ſpecies ſæpe obvia. Quo heic profundius vulnus, eo magis curva & fortis erit acus, filoque capaci prædita. Ipſa encheireſis, quam concinne deſcribit BERTRANDUS, ſequenti inſtituitur modo: *Le Chirurgien pliant la première phalange du doigt index & du doigt du milieu, formera un demi-canal dans lequel il poſera ſon aiguille comme dans un ſillon,*

 de

x) DE LA MOTTE *Chir. Tom.* 2. *obſ.* 182. &c. ſed in *obſ.* 189. ubi in ruſtico ad obligandum vulnus lacinioſum faciei, novem faciendæ erant ſuturæ cruentæ.

de manière que la plus grand moitié de l'aiguille ſoit du coté du doigt index; il tiendra le pouce ſur la partie la moins courbe de l'aiguille - - - il appuyera les deux derniers doigts ſur la partie, portera ſon aiguille ſur une des lèvres, pénétrant obliquement & peu à peu jusques dans ſon fond: alors il appliquera la main gauche à plat ſur l'autre lèvre pour la tenir plus ferme, & fera ſortir l'aiguille de l'autre côté par le fond de la ſolution de continuité, & à égale diſtance. Traité des opérations de Chirurgie p. 3. 4.

Ut fundus vulneris ſutura comprehendatur, neceſſarium eſt. Hujus enim rei intermiſſæ exempla adducit FELIX WYRTZ *L. cit.* quod nempe vulnus in ſuperficie fuerat ſanatum, & in quantum oræ ope ſuturæ erant coadunatæ: ſed pus impedito effluxu in fundo collectum, celluloſam penetrando, ſinuoſitates efficiebat; quæ per incuriam ulteriorem in fiſtulam degenerabant. Ulterius obſervandum, quod quo profundius ſit vulnus, eo latius a margine vulneris, usque ad latitudinem pollicis, fiat acu pertuſio. Hæc vero prima fit ex BERTRANDI præſcripto: *Le premier point de ſuture doit toujours ſe faire à la partie la plus mobile du Muſcle - - - L. cit. p.* 4. Si plures ejusmodi vulnus ſuturas poſtulat, æqualis inter illas ſit diſtantia; in majoribus vulneribus latum pollicem & ſupra, in facie propiores. Omnes acus ictus SOLINGIUS primum immittit, quotquot ad conſolidationem vulneris requiruntur; dein connectitur media quæ primum adplicatur y). PLATTNER ordinis earum nullam habet rationem, ſed connectit primum, ubi oræ maxime diſtant L. c. §. 401. Filis adplicatis, nodus fit duplici convolutione, non ſuper vulnus,

y) Ejusdem *manuale operatien der Chirurgie. Pars 4:ta Cap.* 12.

vulnus, ſed ab alterutro latere vulneris, ſi perpendiculare fuerit: at ſi obliquum aut transverſale, a parte ſuperiori. Parvum ſplenium ſubjicitur ante primam adſtrictionem; dum filamenta adplicantur, adſtrictio fit, labia interim ab adjutore conjunguntur: tandem nodi nectuntur ſolubiliores. LEVRET z) hanc adhibet in ruptura perinæi parturientiam & eam vocat *future rectovaginale*. CORN. CELSUS a) hac ſutura vulnera abdominis ligavit: ſed cum facile elidi poſſit, clavata jam eſt in uſu. In vulneribus angulatis, ligatura in angulis primum inſtituitur.

In utroque ſatis longi fili extremo adhiberi poteſt acus, quod in *gaſtroraphia* fieri ſolet, ubi utraque illarum ligatur utrumvis vulneris latus, a fundo extrorſum. Si nodoſa ſine eliſione effectum non præſtare intelligitur, ſequens ut magis ſuſtentans adhibeatur ſutura.

SUTURA FIBULATA, clavata, pennata, Gallis encheviliée, ou enplumée; germ. Zapfennath, Incarnativæ cruentæ altera ſpecies eſt §. II. b). Hæc adhibetur in vulneribus admodum profundis c). Poſt adhibitionem diffinditur ligamen duplicatum, (ſi plura ſuis locis trajecta fuerint, omnia ab una primum parte dividenda), bifurcationi ejus injicitur bacillus vel cylindricum linteum §. p. cui

z) Ejusdem *L'art d'accouchement. p.* 23.

a) L. VII. cap. 16.

b) DIONIS clavatam ſuturam rejicit: nous en ſupprimons comme trop cruelles & tout à fait inutiles &c. uti jacent verba: *Cours d'operations de Chirurgie par de la FAYE. p.* 60. 61. Sed contrariam recentium practicorum adfert ſententiam de la FAYE, in not. a) ad hunc locum.

c) PALFYN. *Chir.* cap. 6. RAVATON L. cit. p. 507.

cui extremitas fili nodo adnectitur replicabili. Dum fibulæ, per filamina, quæ alterum oppoſitum tranſeunt vulneris marginem, adſtringuntur, labia vulneris adducuntur, poſtea proceditur in ceteris, uti in ſutura nodoſa. Si hæc ſutura in abdominis perficitur vulneribus, *Gaſtroraphia* audit. Si vulnus cavitatem ſimpliciter penetravit, ligatur: ſed ſi tubi inteſtinalis quædam pars ſimul fuerit læſa, prius conſuenda eſt ejus vulneris apertura. Cfr. infra de enteroraphia (§. *6.*). Si prolapſum omentum ſit nigrum & mortificatum, in viva ligandum parte, jubent autores quidam, alii vero improbant.

Una, vel rectius duplici ab utroque fili complicati (§ 4.) extremo, acu forti & curvata, ad præſcriptum GARENGEOTI de *Gaſtroraph.*, adplicationis maturandæ cauſſa. Extenſis junctim digitis alterius manus elevatur margo vulneris jam ligandus, & verſus apicem digiti indicis occultatur mucro acus, ne quod viſcus, quando in cavitatem ingeritur, lædatur. Antequam acus ad pertuſionem admovetur, diſpiciendum eſt, ut ictus pollicis latitudine diſtet a margine, & ſimul peritoneum *d*) acu comprehendatur. Pergitur ab utraque parte ab interiore extrorſum, ſecundum hoc CELSI *e*): neque ſummæ cutis, neque interioris membranæ per ſe ſatis proficit, ſed utriusque. Adhi-

d) Peritonei non quidem inter ſe margines conſolidantur PLATTNER *L. cit.* §. 704. *) Sed illud nihilominus ſutura comprehendendum eſt, quia cicatrici externarum vulneris partium innexum, impedit moleſtiam, quam inteſtina alioquin ſua efficerent preſſione, herniam nempe ventralem fere inevitabilem. RAVATONIS heic facta emendatio uſitatæ ſuturæ præferenda. *L. cit. p.* 507. 519.

e) *L. cit. L. VII. cap.* 16.

Adhibetur etiam hæc ſutura poſt operationem Cæſaream & Herniæ ventralis.

SUTURA INVOLUTA, tertia incarn. cruent. ſpecies, etiam intorta (*Gallice entortillée*), vocatur. Acus heic rectas aliquantulum planas, auro prope mucronem incruſtatas adhibent nonnulli: alii ex alio metallo confectas & bene auratas priorum loco applicant, etiam ex chalybe: ſed ex his *f*) non raro ſecuta eſt gangræna vulneris; præterea non tam facile extrahuntur. Hæc ſuturæ ſpecies in operat. Labii Leporini veri, etiam accidentalis, uſurpatur.

Prout labium magis minusve eſt latum, duæ vel tres adhibentur acus. Quarum prima, ceſſante fluxu ſanguinis, infimo vulneris immittitur loco, ubi craſſior illa exterior pars attingit ruborem laborum, duas vel tres lineas a margine ſauciato, ita quidem, ut interiorem fere labii tangant ſuperficiem. Acubus immiſſis obducitur illa, quæ primum ingerebatur, filo primum circulariter *g*), dein flexuoſe vel decuſſatim *h*); acuum interſtitiis glutinans adplicatur emplaſtrum, utrisque acuum extremis ſupponuntur parva oleo imbuta ſpleniola, ne malis inferatur noxa, atque ut, ex præſcripto multorum auctorum, tollere non opus ſit mucrones. Hinc longioribus & brevioribus inſtructus ſit acubus Chirurgus, pro labii & vulneris indole. Si quæ ſubſtantiæ fuerit deperditio, abſterrere tamen

---

f) *Cfr. Orat. D. Prof. OL. ACREL* dum alterum præſidium in Regia Academia-ſcientiarum deponeret, de operationibus Chirurgicis abbreviandis.

g) *JUNK. conſp. Chir.*

h) *HEIST. L. cit. T. IV. Fig. 21. 22.*

tamen nos non debet a conſolidatione quærenda *i*).

Filum ſemper iſti primum demitur acui, quæ vulneris continuit margines naſo proximos, & acus ſimul extrahitur, non vero, ut vult GARENGEOT, per diem poſt evulſum filum relinquitur; cum ſic ſemper ſit difficilior extractio.

Ne mireris peculiaria quædam non adduci de ſutura *k*) tendinum.

Etenim 1:mo rejiciunt multi, alii commendant; ab antiquiſſimis temporibus GALENUS hanc improbat ob ſenſibilitatem tendinum; ex recentioribus QUESNAI *l*) nullam heic neceſſariam eſſe ſuturam

---

i) Cfr. *Prof.* OL. ACREL *obſ. Chir. p.* 23. CELSUS hoc ſubminiſtrat conſilium: id quod curtatum eſt in quadratum redigere. - - (Felici cum ſucceſſu hoc ſecutus eſt monitum b. m. & dum viveret Chirurgus dexterrimus DN. HIERTZEL. Cfr. caſum in *Actis Academ. Scient. Holm.* 1756. *p.* 270.) Si non ſatis jnnguntur, ultra lineas, quas ante fecimus alias duas lunatas, & ad plagam converſas immittere *L. cit. L. VII. cap.* 9. Omnia demum quæ ſuturam fulciunt, adhibenda, ut emplaſtrum glutinans, ſpleniola graduata, faſcia uniens, quies ægroti. Nonnulli, ut GARENGEOT & ELLER hanc ſuturam in infantibus diſſuadent: ſed optimo ſucceſſu uſurpata fuit in infantibus decem hebdomadum, ut ROONHUYSEN in ſuis *obſ. Chirurgicis* memorat; & Prof. O. ACREL hanc in infante novem menſium adhibuit. Cfr. *Act. Acad. Scient. Holm.* 1758. *p.* 159.

k) Acus, quæ heic adhibentur, curvæ quidem ſunt, ſed ſecantes parte concava & convexa, planæ vero ab uno latere ad alterum. Pertuſio variis ſit modis ab extra ad intra, ab intra ad extra, ab uno latere tendinis ad alterum. De Sutura tendin. fuſe differit *HEISTER. Chir. cap.* 173.

l) *Trait. de gangr. p.* 160.

ſuturam contendit. RAVATON illam rejicit *m*) ut inutilem, doloroſam & noxiam. AVICENNA vero acia uſus eſt felici ſucceſſu, cui ELLER *n*) & BILGUER in egregio de vulneribus recentibus Libro, album addit calculum.

2:do. Quoniam heic adhibetur ſutura vel nodoſa vel clavata, cum pluribus variationibus antea pertractatis.

§. VI.

Ordo II. SUTURA RESTRICTIVA.

ENIERORAPHIA hujus ordinis primum eſt Genus. Huic adnumeratur *ſutura pellionum*, quæ jam exolevit *o*). Ejus vero locum *Anſata* in vulneratis inteſtinis obtinet. Si inteſtinum prodierit extra partium externarum vulnus, & ſimul ab eo incarceratum fuerit, ita ſuadet CELSUS: *Si anguſtius vulnus eſt, quam ut inteſtina refundantur, incidendum, donec ſatis pateat p*). Varia ad dilatandum abdominis vulnus, dum incarcerat prolapſa inteſtina, ſunt excogitata; ut ſpecillum allatum, MORANDI forfex, biſtouri Royal &c. Si in parte inferiori ventris eſt vulnus, ſurſum dilatandum, ſed in parte ſuperiori, deorſum *q*).

Si

m) *L. cit. p.* 502.

n) *Chirurg. p.* 371.

o) GORTER Chir. repurg. §. 1215.

p) *L. cit. L. vij. cap.* 16.

q) *Chir. repurg.* §. 1246. Ulterius de hac re vide *Bertrandi Traité des operat. Chirurgie p.* 10. Peritoneo in dilatationibus parcendum monet *Eller Chir. p.* 364. Si ſibilus in vulnere abdominis penetrati auditur, inte-

ſtinum

Si inteſtinum inſtrumento ſecante ſine ſubſtantiæ deperditione fuerit vulneratum, ſutura obtinet anſata: quomodo collocari ægrotus debeat Celſus docet *r*). Margines inteſtini adcurate ad ſe invicem junguntur, atque ab altera parte tenentur molli linteo inter pollicem & indicem; Chirurgus eodem modo alteram tenet: ſutura fit alterutra manu, prout commodum fuerit; acus heic recta, mucrone trifido ſit inſtructa, filum ſimplex ſericeum, æquabile, ceratum, longum.

Pertuſio fit integra a margine linea, & inter ſingulos ictus tres erunt lineæ. Anſæ, quæ non, ut in ſutura pellionum, adſtringuntur, ſed adeo laxæ reliquuntur, ut manus commode tranſire poſſit, ſuſtinentur ab adjutore, donec factæ ſunt pertuſiones. Forfice in medio diſcinduntur anſæ & leniter contorquentur extrema, quæ extra vulnus, quantum ſufficit, pertingere debent, emplaſtro figuntur. Commodius eſt pro quavis pertuſione, ſingularem habere acum & filum adeo longum, ut peracta ſutura, in cavitatem non illabantur. Præſtantia hujus methodi præ altera eſt manifeſta. Filum enim una acu contentum, ea longitudine, quæ ad plures ſufficiat anſas ampliores, incommode omnino tractatur, & præterea vulnus acu pertuſum ex pertractione longi fili violentam patitur alliſionem. Sexto plerumque nycthemero eximi poſſunt filamenta, ſive cum ægrotus levem inteſtini ſentit titillationem. Quando evolvuntur fila, ſollicite cavendum, ne plus quam unicum ſimul accipiatur

ſtinum læſum eſt, ſi ſimul chymus aut feces effluunt, tanto hoc certius. *Bilguer. L. cit. p.* 777. Inter ſigna etiam inteſtini læſi eſt, ſi prolapſum flacceſcit & contrahitur.

r) *l. c.*

piatur filamentum. Si enim duo ſumuntur, fieri poteſt, ut unius ſuturæ fila apprehendantur, quo facto infirma adhuc conſolidatio inteſtini ad vulnus externum multum pateretur detrimenti. Filamentum etiam inter indicem & pollicem, qui vulneri innituntur, leviter extrahendum.

Inteſtini plane abſciſſi & per ſuturam feliciter curati, exempla proſtant. Ulyſſiponi, inteſtinum Ileon, cujusdam, cultro abſciſſum, ſutura interrupta feliciter ſanatum *s)*. RAMSDOHR ſuperiorem partem inferiori immittit *t)*. BILGUER *u)* idem ad digitum latum fecit & quatuor Nodoſis ligaturis ſanavit, ſed ita tamen, ut canalis non obturaretur *v)*.

Partem inteſtinorum ſphacelo correptorum fuiſſe abſciſſam, & ſuperiorem inteſtini extremitatem vulneri exteriori alligatam & per modum ani artificialis ſanatam, evincunt exempla.

Si omentum ex vulnere propendeat ſphacelo correptum, prominens amputanda eſt pars, ligatura *w)* in

s) *Philoſoph. Tranſ. vol.* 50. *P. I.* 1757.

t) *Memoire de l'Academ. R. de Chir.*

u) *L. c. p.* 783.

v) Ad inteſtinorum immiſſionem obſervari meretur, quod raro hæc ſuccedat. Coarctatur enim canalis, unde non leve ægroto naſcitur periculum, ex. gr. ubi flatus, & quæ ſunt reliqua, moleſtiam creant. In inteſtinis tenuioribus, tentari hæc potius poſſet, quam in craſſis. Methodus Cl. PERONIER inferendi extremitates inteſtini cylindro e chartula luſoria confecto, commendatur.

w) Omenti ligaturam ichoroſam ſecum habere ſuppurationem, VOGEL teſtatur. *Abhandlung von Brüchen p.* 198. *& ſeqq.*

in viva parte facta *x*); ſed diſſuadet PIPELET; ob uſum omenti, quod expanſum jacere debet. Idem ſola vaſa ligare jubet; ceterum amputatur omentum.

§. VII.

Quando impetu ſanguinem fundit ſauciata arteria, ad ligaturam confugiendum, quæ *alteram* conſtituit RESTRICTIVARUM *ſpeciem*.

Uſitatæ ad hanc inſerviunt acus plus minus curvæ, filo latiore aut tenuiore, ut in ſuturis incarnativis. Si magnæ vulneratæ ſunt arteriæ, torcular omnium primo adhibetur, & poſtea fit ligatura. Minores autem arteriarum rami non ſunt ſubligandi, utpote quibus linteum raſum ſiccum ſatisfacit. Ubi oſſa ſubjacent, velut in arteria temporali &c. compreſſio adhibenda.

Ubi vaſa admodum ſunt rigida, aut cartilaginoſa *y*), inanis eſt ligatura. Nec procedit ligatio, ubi vaſa fragilia *z*) ſunt; nam hæc facile pertranſit & ſanguis denuo erumpit, atque hæmorrhagias

---

x) POUTEAU *Obſerv. variæ*, 162.

y) D. *Theden* in tympanario, femore amputato, arteriam inveniebat oſſeam, cui optimo cum ſucceſſu turundam intruſit.

z) Si partes putredine ita ſunt corruptæ, & ligatura vaſculum non retinet, Spongia Quercina, cujus uſum reduxit BROSSARD, ſiſtitur ſanguis. Suo damno, inſufficientiam ligaturæ, talibus in caſibus, ſeſe expertum eſſe fatetur WARNER *caſus in Surgery &c.* De ſpongia quercina *Prof. O. Acrel in Act. litt. Scient. Holm.* 1755. etiam in *obſerv. Chirurg. p.* 331. plurimas adduxit obſervationes, *ibidem p.* 109. 110. uſum ſpongiæ ceratæ docet, & quomodo adhibenda, exponit.

rhagias ſæpe efficit lethales. Nec ubi ſpasmi accedunt *a*).

PARÆUS, & ante eum multi ad ligandas arterias adhibuerunt forcipem *b*), in apice tenuiorem aut latiorem, in hunc finem factum, & multum muſculoſi ſimul in ligaturam adſumſerunt: ſed hanc vaſa ſubligandi rationem inanem GOURMALIN cenſebat, unde multa hos inter orta eſt controverſia. BROMFIELDT & alii Chirurgi Angli forcipem cum ſucceſſu adhibuerunt. WHITE majora tantum vaſa, BROMFIELDI methodo, ligat. THEDEN in *obſervat.* ſuis uſum forcipis arteriæ prorſus

a) Poſt amputationem brachii in Noſodochio Wienenſi obſervavit Dn. FLEURANT, ægrotum ſtatim poſt peractam ligaturam, queſtum eſſe dolorem intolerabilem, qui per horulæ ſpatium ita excrevit, ut vehementiſſimæ ſequerentur convulſiones: coactus igitur ligaturam forfice diſcindere, non ſine admiratione vidit nullum prodire ſanguinem. Explicat hoc phænomenon POUTEAU in ſuis *obſerv.* & aliter *van SWIETEN* in *Commentat. in BOERHAAVE aphor.* 218. ubi oſtendit arterias poſt ligaturam connivere. THEDEN in ſuis *Obſervat.* narrat virum per totam vitam factum epilepticum, ex ligatura arteriæ ſpermaticæ cum nervo. Plures vidit convulſionibus correptos. HEUERMAN *operat. Chirurg.* in ejusmodi caſu, nunquam inſtituendam eſſe dicit ligaturam, ob nervum ab arteria diſcernendi & ſeparandi difficultatem. WHITE igitur Warneri ſequitur conſilium, & primum arteriam ſperm. inter digitos terit & deinde molli carpto tegit linteo. Non ligaturam nervi ſolam eſſe cauſam POUTEAU credit, ſed etiam tenſionem partium in ligatura ſimul comprehenſarum multum conferre, haud ex vano judicat. SAUVAGESIUS in cauſas trismi traumatici ita differit: *nec non a brachio aut pede amputato, cum nervi a ligatura ſunt conſtricti.* ejusd. *Noſolog. Method. Tom.* 2. *Pars* 2. *p.* 14.

b) Varias habet HILDANUS, talium forcipum figuras; Cfr. *Obſervat. de gangr. & Sphacelo Cap.* 19.

ſus damnat. Poſtquam enim in amputatione vidit, arteriam ſe retrahentem & ſanguinis fluxum ceſſantem, nullam ligavit inde arteriam. Præterea, ubi arteria non ſatis profunde apprehenditur, inopinato ligatura vacillare poteſt. Nec nimis arcte conſtringenda eſt ligatura; alias enim ſeparatur, antequam connivere potuit arteria. Hinc contendit POUTEAU *c)*, arteriam ſaltem ſex lineas ab apertura eſſe ligandam, ubi ſuppuratio certe ligaturam non efficit fallacem. Addit FLEURANT: quo latior ligatura, eo melior; ſed LOUIS ligaturam ſic juſto diutius remanere obſervavit *d)*.

---

c) In obſervat. var. p. 279. 316.

d) Journal. Medic. par Roux T. XXXII.

CLXXXIII.

MEDICAMENTA PURGANTIA

QUAE

PRÆSIDE

D. D. Car. a Linné

PRO GRADU DOCTORIS

propoſuit

JOHANNES ROTHERAM

Anglus.

Upſaliæ 1775. *Nov.* 22.

EVACUANTIA ea Medici dicere ſolent Medicamenta, quæ interne aſſumta, e Vaſis continentibus contenta evacuant.

Vis illa vitæ, quam *Naturam* etiam nuncupamus, ipſa optime ſentit, quæ ſibi ſalutaria ſunt, quæque noxia; atque hæc, peculiari quadam proprietate, ſeligit ſeparatque per *Odorem* & *Saporem*, quod non in homine tantum, verum in omnibus etiam ceteris animantibus obtinet *).

*) Ab hoc Canone eximenda putamus quæ ad Regnum pertinent Lapideum, cum nihil horum corpus humanum ingredi debeat.

Natura hæc ad omnia, quæ commoda ſunt humano corpori & quæ grata dicimus, ſeſe quaſi pandit; contra vero ab iis ſeſe retrahit, quæ incommoda ſunt & quæ ingrata vocamus.

Motus in Corpore animali omnes a nervis oriuntur, teſtantibus ex ipſa ratione Phyſiologis: Per illos inſuper motus, quam ſæpiſſime, exiſtunt involuntarii.

Cum Evacuantia Motum producant, ſequitur ut in nervos tantum agant: adeoque ab Olidis motus iſte excitatur; Sapida enim in nervos nihil agere exiſtimamus.

Olida vel *ſuaveolentia* ſunt vel *graveolentia; graveolentia* autem Natura reſpuit, nec tolerare poteſt; his igitur aſſociari debent Evacuantia.

Graveolentia numerantur varia, ſcilicet *Hircoſa*, *Nidoroſa*, *Tetra*, *Nauſeoſa* & *Viroſa*; ſed, quod ſingulare atque maxime mirandum, ex iſtis ſola *Nauſeoſa* aſſumta evacuationes cient excitantque. Pimpinella enim, Linaria, Geranium Robertianum, quæ *Hircoſa* ſunt, minime evacuant; nec *Nidoroſa*, ut Humulus, Abſinthium, nec *Tetra*, ut Papaver, Opium, Scrophularia; multo minus *Viroſa*, ut Datura, Hyoſcyamus.

Quando natura alicujus rei, nimis diu in corpore retentæ, exitum molitur; hoc ope Convulſionis cujusdam peragit: Sic, Abceſſum maturum jamque rumpendum Natura ſuo indicat conamine ſive horrore; ſic, ubi Menſtrua propellenda, aut Urina, diutius retenta, excernenda, horrorem Natura excitat; ſic ultimum certe Naturæ conamen convulſio erit, cum ipſe horror levis ejusdem gradus eſſe videatur: Hinc patet, omnia, quæ corpus

corpus evacuant, medicamenta, Convulſiva eſſe, prout Doſis major aut minor fuerit.

Medici Medicamenta omnia, quæ ferre Natura non poteſt, & quæ horrore quodam convulſivo ſummopere averſatur, magno ſane labore conquiſiverunt; nec alia in tota Materia medica vegetabilia novimus, quæ hujusmodi vim habent evacuandi, niſi quæ ſunt *Nauſeoſa*. Quid autem iſta ſint nauſeoſa, definire aut verbis exprimere non magis valemus, quam quid ſint ſalſa, acida, dulcia. Quicquid enim per ſenſus immediate percipimus, definire, nullum valet ingenium humanum.

In hac quidem familia nonnulla habemus evacuantia vix odora, qualis eſt *Caſſia fiſtula;* ſed ſi arborem, unde medicamentum iſtud producitur, accuratiori ſubjicimus examini, eam nequaquam differre videmus, ſed omnia habere communia cum reliquis *Caſſiæ* ſpeciebus; quarum una *Senna* numeratur, planta ſane nauſeoſiſſima, adeoque aliquid continens nervis inimicum Naturæque intolerabile: ſimiliter res ſe habet cum *Tamarindis*, quarum vim evacuandi minime dignoſcere poſſumus ex odore; ſi vero arborem reſpicimus (*Caſſiæ* adeo affinem, ut limites inter illas vix admitterentur, niſi Botanici ob Stamina tria cogerentur diverſum conſtituere genus) eam, ſicut *Caſſiam fiſtulam*, nauſeoſam admodum obſervamus, cujus qualitatis partem certe nonnullam fructui ſuo impertitur.

Hæc evacuantia vel ventriculum evacuant, ut *Vomitoria*; vel Tubum inteſtinalem, ut *purgantia, proprie ſic dicta;* vel Maſſam ſanguineam, ut *Diaphoretica* & *Diuretica;* vel Uterum, ut *Emmenagoga;* vel Glandulas ſalivales, ut *Sialagoga;* vel ſinum frontalem, ut *Sternutatoria*.

Ad operationes horum ulterius illuſtrandas medicamentorum, exemplum ſit *Aſarum*, cujus radix, ſi in pulverem ſubtiliſſimum redigatur, ut citatiſſime in Ventriculo ſolvatur & vim ſuam exſerat, Vomitorium fit, ſi pulvis groſſior ſit, tubum inteſtinalem, alvum ſolvendo, evacuat; ſi radix coquatur *), & in forma liquida propinetur, maſſam intrat ſanguineam; quo caſu vel Diaphoreticum evadit vel Diureticum, prout corpus ægroti calidum fuerit aut frigidum: ſi enim juſto calore corpus foveatur, Diaphoreticum erit; ſin minus Diureticum. Fruſtra autem uſus vel diaphoreticus vel diureticus inde exſpectatur, niſi forma propinetur liquida, ut maſſam intret ſanguineam. Ut Emmenagogum denique evadat, motus ſimul ambulatorius adeſſe debet. Videmus inſuper, pulverem hujus radicis vel foliorum naribus exceptum, ſternutationem cauſſando, ſinum evacuare frontalem.

Evacuantium primariorum ſeu, quæ ipſum evacuant tubum inteſtinalem, duplex eſt munus. Prius eſt evacuatio ipſius tubi inteſtinalis, in quo generatur Saburra, corpori maligna, ne per hanc, Diæta ſeu ingeſtis aliquo modo auctam, excitentur morbi, acido, viſcido aut alii cuicunque vitio debentes originem. Alterum eſt ut eliminentur noxia & ſuperflua e corpore ſeu e maſſa ſanguinea; nam Natura, optima medicatrix, mala avertere ipſa adnititur, idque facilius, ſi arte adjuvatur, efficit &, qua data porta, incongrua iſta felicius exterminat. Sic *Hæmorrhagia narium* avertitur venæſectione; nam Natura liberius per ſectam venam educit ſanguinem, & in naribus, qua nolumus, deſinit

*) Verbo monendum, evacuantia diutius cocta, cum eorum vis in Olido volatili conſiſtat, vim ſuam paulatim ammittere & debilitari.

ſinit fluere, alio dato itinere: Similiter *Podagra retrograda* ad pedes revocatur, applicato epiſpaſtico; Natura enim ad locum affectum materiam deducere ſtudet morboſam. Simili modo, per excretiones alvi excitatas, maligna, quæ maſſæ inhærent ſanguineæ, expellere Natura ſatagit; ſicque non ſolum noxia tubi inteſtinalis contenta, ſed etiam quodcunque in ſanguine fuerit vitioſum, eliminat; data enim per alvum porta, eo, quæ ſibi repugnant, Natura extrudit.

Medicis olim purgantia propinare difficillimum fuit: nondum enim medicamenta fortiora detecta erant, nec eorum Doſes crebris obſervationibus accurate ſatis determinatæ: Nos vero in feliciore nunc vivimus ævo, dum Officinæ noſtræ talibus abundant Medicamentis, ex omnibus fere totius orbis regionibus adductis, quæ haud exiguam jam Materiæ medicæ conſtituunt partem.

Hæc illuſtraturi, alteram qualitatem, quam omnia habent evacuantia, nempe Sapidam, intento obſervare debemus animo, idque non tam ut vim ejus purgandi exploremus, quam ut quaſi una fidelia duos dealbemus parietes, vel ne noceamus, in morbo propoſito, corpori purgando.

Veteres purgantia ſecundum ſua principia diviſerunt, nempe ſecundum humores, qui corpori humano inſunt, & evacuari debent. Hinc Medicamenta, quæ bilem evacuabant, *Cholagoga* vocabant; quæ pituitam, *Phlegmagoga;* quæ aquas, *Hydragoga;* quæ acidum, *Melanagoga;* quæ denique omnes quatuor humores ſimul evacuare credebantur, *Panchymagoga.* Cum autem hujusmodi purgantia, qua maximam partem, ſint imaginaria; nos diverſas purgantium ſpecies ex ſapore diſcernimus,

 &

I. AMARA.

I. SENNA.

CASSIA (*Senna*) foliis ſejugis, ſubovatis, petiolis eglandulatis. *Linn. Syſt. Nat. ed.* 13. *p.* 327.

Planta, quæ in officinis noſtris proſtat, communiter ex *Ægypto* adfertur, ubi ſponte creſcit.

Hujus plures habemus varietates, foliis nempe latioribus ſeu obtuſioribus; aliis vero præſtat *Senna Alexandrina* foliis acutioribus. Planta eſt annua, creſcens fere ut *Cannabis* & in Europa ſeptentrionali ſata vix provenit, multo niſi ſtudio.

Folia officinalia ſunt, rarius etiam proſtant *Siliquæ*, quas Pharmacopolæ folliculos vocant.

Purgans eſt mitiſſimum & ſane tutiſſimum, quare etiam Euporiſton vulgo eſt, qui foliorum ſemiunciam, in petia ligatam coquere ſolet cum paſſulis aut prunis. Coctione autem valde debilitatur vis ejus, quamobrem infuſum longe præſtat.

Doſis *Foliorum* in ſubſtantia, ut dicunt, ſeu pulvere, in qua forma raro adhibetur, haud ſuperare debet ſeſquidrachmam: In infuſo tuto propinari poteſt ad quantitatem ſemiunciæ, purgans ſane præſtantiſſimum: *Extracti* doſis ſcrupuli ſunt duo, quod etiam rarius uſurpatur, ob tormina, quæ excitat, peſſima. Sæpius medici *Folia ſine ſtipitibus* (i. e. petiolis) præſcribunt, cum ex his tormina excitari credantur.

Galli e Marylandia *Scrophulariam* attulerunt, cujus folia, infuſo *Sennæ* addita, vim ejus infringunt, ne tormina excitet temporaria: idem vero obti-

obtinetur, addito aromatico aliquo vel etiam ſufficiente liquidi quantitate.

II. ALOË.

ALOË *(perfoliata)* floribus pedunculatis cernuis corymboſis ſubcylindricis. *Linn. Spec. Plant.* 457.

Aloë foliis ſpinoſis confertis dentatis vaginantibus maculatis. *Linn. Mat. Med.* 160.

Planta eſt ſucculenta a *Capite bonæ ſpei*, ubi ſponte provenit & innumeris modis variat, nobis adducta: In utraque India etiam ſeritur.

Succus hujus plantæ inſpiſſatus in officinis noſtris proſtat, ſub nomine *Aloë*, quæ hac paratur methodo: Folia a Caule abſcinduntur & vaſi ligneo verticaliter imponuntur, parte, quæ reſecta eſt, deorſum ſpectante, ut liquor inde exſtillet. Hic in patina ad ſolem, donec debitam acquirat conſiſtentiam, exſiccatur; & *Aloë Succotrina* Pharmacopolis vocatur. Si vero folia conſcindantur & ſuccus inde expreſſus inſpiſſetur *Aloë Hepatica* ſeu *Cabballina* dicitur, quæ groſſior eſt minusque uſui medico apta.

Aloë ſuccotrina purgans eſt præſtantiſſimum, quæ ob ingratum ſuum ſaporem, ſcilicet amariſſimum, in forma pilularum plerumque præſcribitur.

Doſis ejus maxima ſcrupuli ſunt duo; atque interne hæc ſemper fere uſurpatur, externe vero *Cabballinæ* frequentior uſus eſt. *Extracti* autem doſis haud ſuperare debet ſemiſcrupulum.

Duabus ex partibus componitur *Aloë*, *reſinoſa* nempe & *gummoſa*. Pars reſinoſa ſanguinem magis

gis exagitat & calefacit; Hæmorrhoides & Menſtrua inſigniter pellit; & ſane præ alio quocunque purgante. Gummoſa tamen pars præſtantius purgans eſt, quam vulgo *Aloëm lotam* vocant; unde habemus pilulas purgantes *Frankfortanas* & *Stablianas*, & apud Suecos, *Stobeanas Boekmanianiasque*, ut alias taceam formulas laudatas.

Vis ejus, utpote *Amara*, *Stomachica* eſt, optime inſerviens Viſcerum obſtipationibus, Hypochondriaſi; acidum infringendo: Contra Vermes etiam quam ſæpiſſime fauſto adhibetur ſucceſſu.

Externe Aloë applicata egregium eſt vulnerarium, & Balſamicum, cui uſui *Tinctura* optimum præſtat effectum.

III. BRYONIA.

BRYONIA *(alba)* foliis palmatis, utrinque calloſoſcabris. *Linn. Mat. Med.* 448.

Planta hæc per totam fere *Europam* ſpontanea creſcit ad ſepimenta.

Radix in officinis proſtat, cujus Doſis ad maximum eſt Drachma, raro in ſubſtantia propinatur, ſed potius in forma decocti: *Extracti* Doſis communiter ſcrupuli ſunt duo, quod plerumque in pilulis præſcribitur: *Fæculæ* nunquam fere adhibentur, cum inertes ſint. In Morbis Hydropicis & Convulſivis aliquando uſurpatur, ſed tamen minus in uſu frequenti eſt apud Medicos.

IV. COLOCYNTHIS.

CUCUMIS *(Colocynthis)* foliis multifidis, pomis globoſis glabris. *Linn. Syſt. Nat. ed.* 13. *p.* 728.

V. ELATERIUM.

MOMORDICA (*Elaterium*) pomis hiſpidis, cirrhis nullis. *Linn. Syſt. Nat. ed.* 13. *p.* 725.

Planta eſt cucurbitacea Colocynthidique valde affinis, adeoque aliquid nervis inimicum continens; annua inſuper eſt, ſterquiliniisque ſata optime provenit, fructusque fert.

Ex hac in officinis proſtant *Cucumeris aſinini Radix*, *Extractum Elaterii* atque *Reſina*.

Radix raro uſurpatur, annua enim eſt, nec vim purgandi inſignem poſſidet. *Extractum* vero & *Reſina* excellentiſſima ſunt purgantia, modo caute adhibeantur.

Extractum præparandi modus hic eſt. Fructus maturus minutim diſſecatur, & ſuccus per ſetaceum exprimitur, qui, intactus per horas nonnullas, ut particulæ craſſiores ſubſidant, ſtare debet; deinde pars tenuis decantatur, craſſior autem pars ſupra pannum linteum exſiccatur, quæ *Extractum Elaterii* vel *Elaterium viride* dicitur; hujusque doſis maxima ſcrupulus eſt. *Reſina* obtinetur ſcarificando fructum maturum, ut ſuccus emanet, qui ſole exſiccatur & in officinis ſervatur ſub nomine *Reſinæ Elaterii* ſeu *Elaterii albi*, hujus autem quæ Extracto longe fortior eſt, vix ultra grana duo vel tria adhibenda ſunt.

Heroicum hoc eſt Medicamentum, cautius tamen ſuſpenſaque propinandum manu, nec niſi urgente neceſſitate & aliis immixtum.

VI. SPINA CERVI.

RHAMNUS (*Catharticus*) ſpinis terminalibus, floribus quadrifidis dioicis, foliis ovatis, caule erecto. *Linn. Syſt. Nat. ed.* 13. *p.* 194.

In Nemoribus *Europæ* ſponte creſcit.

Baccæ maturæ in uſu ſunt, e quibus paratur Syrupus, *Syrupus domeſticus* dictus, nauſeoſus admodum.

Contra Vermes, Arthritidem & Syphilitidem adhibetur, ad quantitatem unius unciæ.

Baccæ ſiccæ raro uſurpantur, neque Decoctum. Cortex, qui tinctorius eſt, etiam purgat, ſed rariſſime præſcribitur.

Famoſus ille pulvis purgans, *Pulvis d'Ailliaud* dictus, paratur e Baccis immaturis toſtis, addito Sachari aliquantulo.

VII. FRANGULA.

RHAMNUS (*Frangula*) inermis, floribus monogynis hermaphroditis, foliis integerrimis. *Linn. Syſt. Nat. ed.* 13. *p.* 195.

Frutex indigenus *Sueciæ*, frequens in lucis & pratis humidioribus.

Corticem in officinis habemus, qui propinatur, ad quantitatem ſemiunciæ & ultra, in decocto.

Uſus minus apud medicos, quam apud ruſticos, frequens eſt. Egregie tamen purgat & tutiſſime, abſque ſingulari cautione adhiberi poteſt.

VIII.

VIII. GRATIOLA.

GRATIOLA (*officinalis*) foliis lanceolatis, floribus pedunculatis. *Linn. Syſt. Nat. ed.* 13. *p.* 60.

Planta eſt perennis; in *Europa* auſtrali creſcens, &, quamvis ad Sueciam non pertingat, facillime tamen in hortis hoſpitatur.

Herba recens egregie purgat, ſicca parum; ſi autem diutius ſervetur, vim ſuam purgandi omnino amittit. Vomitum, loco alvum ſolvendi, quam ſæpiſſime cauſat, quare minus uſurpari ſolet. Plerumque adhibetur in forma Decocti vel aquoſi vel vinoſi; vel, ſi vomitum evitare velimus, ſeri lactis: ſed communiter tanquam enema uſurpatur.

Doſis *Herbæ recentis* duæ ſunt drachmæ; *ſiccæ* autem una ſufficit: *Extractum* ad quantitatem unius drachmæ tuto propinare poſſumus.

II. ACRIA.

IX. SCAMMONIUM.

CONVOLVULUS (*Scammonia*) foliis ſagittatis poſtice truncatis, pedunculis teretibus ſubtrifloris. *Linn. Spec. Plant.* 218.

Planta eſt perennis, nobis adfertur a *Smyrna*, *Alepo*, reliquisque regionibus orientalibus: Tantam habet affinitatem cum *Convolvulo ſepium*, ut difficile ab illo diſtinguatur: Lacteſcens eſt & purgans, ſicut omnes fere Convolvuli ſpecies.

Scammonium officinarum ſuccus eſt hujus plantæ e radice extractus, & obtinetur hoc modo:

Caput radicis denudatum abſcinditur, relicta in humo reliqua radicis parte vegetante, ut ſuccus lacteus inde exſtillet, qui, ſole exſiccatus, *Scammonium* vocatur. Hoc omnino gummoſum eſt, nam in aqua totum ſolvitur.

Doſis *Scammonii crudi* grana ſunt ſex; *Reſinæ*, quæ Magiſterium eſt, ſemiſcrupulus; & *Diagrydii*, quod nihil aliud eſt niſi Scammonium crudum fumo ſulphuris impraegnatum, etiam ſemiſcrupulus.

Hoc medicamentum, cum omnibus ſuis præparatis, plerumque tanquam calcar aliis purgantibus additur & rariſſime per ſe præſcribitur.

Ex hoc famoſus ille & præſtantiſſimus pulvis purgans paratur, *Pulvis Comitis Warwicenſis* ſic dictus, qui vulgo etiam *Pulvis Cornachinus* vocatur.

X. TURPETHUM.

CONVOLVULUS (*Turpethum*) foliis quadratis angulatis, caule membranaceo-quadrangulari, pedunculis multifloris. *Linn. Syſt. Nat. ed.* 13. *p.* 169.

Exotica hæc planta naſcitur in *Zeylona* & *Malabaria*.

Radix in officinis proſtat, quæ potius caulis dicenda; intus quadrilocularis eſt. Exolevit fere in Medicina, nam tarde purgat, & ventriculo nocet, teſte *Johnſtono*.

XI. SOLDANELLA.

CONVOLVULUS (*Soldanella*) foliis reniformibus, pedunculis unifloris. *Linn. Spec. Plant.* 226.

Naſci-

Naſcitur in littoribus *Europæ* auſtralioris, *Belgii* &c.

Herba in officinis proſtat, ſed fere exolevit, cum recens in acetariis edatur & ſiccata incertis gaudeat viribus.

XII. JALAPA.

CONVOLVULUS (*Jalapa*) caule volubili, foliis difformibus cordatis angulatis oblongis lanceolatisque, pedunculis unifloris. *Linn. Mant. p.* 48.

MIRABILIS (*dichotoma*) floribus ſolitariis axillaribus erectis ſeſſilibus. *Linn. Syſt. Nat. ed.* 13. *p.* 182.

Plantæ Radix ex *America* auſtrali nobis adfertur.

Dubium etiamnum eſt, an *Convolvuli* an *Mirabilis* radix genuina ſit *Jalapa* officinarum. Mirabilem ſtatuit *Plumier*, qui ter Americam Botanices cauſa adiit, nec quidem repugnat radicis facies: Convolvulum autem volunt *Sloane* & *Houſton* noſtrates, qui radicem hujus, ſub nomine *Jalapæ*, Pharmacopolis Londinenſibus vendiderunt: ſed in hortos Botanicorum nondum introducta eſt hæc planta: *Mirabilis* autem *dichotoma* in hortis faciliſſime alitur & provenit, ſicut *Mirabilis longiflora*, (*Syſt. Nat. ed.* 13. *p.* 182.) cujus radix major eſt & propius accedit, quoad faciem externam, ad radicem *Jalapæ* officinarum: Optimus etiam Botanicus *Bernh. de Juſſieu* hanc genuinam eſſe judicavit Jalapam.

Radix Jalapæ ſine moleſtia purgat & frequentiſſimum eſt purgans. Doſis pulveris eſt ſemidrachma. *Reſina* communiter aliis additur purgantibus tanquam calcar; & vix Pilulæ proſtant in officinis

R 2 pur-

purgantes, quas hæc non ingreditur. Extractum componitur ex parte reſinoſa & gummoſa ſimul, ſed raro uſurpatur.

XIII. IPECACUANHA.

VIOLA (*Ipecacuanha*) foliis ovalibus margine ſubtusque piloſis. *Linn. Syſt. Nat. ed.* 13. *p.* 669.

Radix eſt exotica, & in Hortos noſtros Europæos nondum introducta.

Radix officinalis eſt, & a variis Violæ Speciebus aliquando deſumitur; res tamen eſt haud magni momenti, quoniam plures habemus Violas americanas eadem gaudentes qualitate.

Ad Vomitum ciendum præcipue uſurpatur, non nihil etiam alvum ducit. Doſis ad Vomitum excitandum a granis ſex ad ſcrupulum numeratur: ſed in refracta doſi contra Leucorrhæam valet, & in Hæmorrhagia uteri maxime laudata eſt a *D:no Doct. Dahlberg S. Regis Sueciæ Medico.*

Uſurpatur frequentiſſima in Febribus intermittentibus & exacerbantibus, in Dyſenteria, variisque aliis morbis, ubicunque ventriculum evacuare volumus.

XIV. HELLEBORUS ALBUS.

VERATRUM (*album*) racemo ſupradecompoſito, corollis erectis. *Linn. Syſt. Nat. ed.* 13. *p.* 757.

VERATRUM (*nigrum*) racemo compoſito, corollis patentibus. *Linn. Syſt. Nat. ed.* 13. *p.* 757.

Planta

Plantæ hæ ambæ in regionibus naſcuntur *orientalibus*, ſed hyemes noſtras in hortis facillime ferunt.

Radix in officinis proſtat; & nihil ſane refert, an ab hac, an ab illa deſumatur ſpecie.

Medicamentum eſt valde draſticum & violentiſſime purgat. Vomitum quoque nonnunquam excitat loco alvi ducendi, quare vix interne adhibendum eſt, niſi ſumma cautione, nec unquam ultra quantitatem ſex granorum.

Externe decoctum ad corpus, Scabie infectum, lavandum uſurpatur, & in aures, Cophoſi premente, cum ſucceſſu injicitur.

XV. HELLEBORUS NIGER.

HELLEBORUS (*niger*) ſcapo ſubbifloro ſubnudo, foliis pedatis. *Linn. Syſt. Nat. ed.* 13. *p.* 431.

Naſcitur in *Europæ* auſtralis Alpibus.

Radix in officinis proſtat & ſane commodiſſime purgat, etſi negent alii, forſan ob plantam in officinas introductam alienam. *Radix* in pulvere adhibetur ad unius ſcrupuli quantitatem, & in Decocto ad ſemiunciæ. *Extracti*, quod cum aqua pluviali paratur, doſis eſt ſemidrachma in forma pilularum.

XVI. ASARUM.

ASARUM (*europæum*) foliis reniformibus obtuſis binis. *Linn. Syſt. Nat. ed.* 13. *p.* 367.

In *Europæ* locis umbroſis frequens occurrit.

In officinis proſtant *Folia* & *Radix*, quæ proprie radix non eſt, ſed potius Caulis ſupra terram decumbens.

Pulvis radicis ſubtiliſſimus vomitum ciet, ſed rariſſime ſcopo emetico propinatur, cum meliora emetica habeamus; groſſior autem pulvis purgat ſatis commode. Radix cum Aqua cocta Mundificans evadit & Diuretica. Pulvis foliorum communiter, in nares veſpere attrahitur, ad naſum purgandum, in Morbis Catarrhalibus; & auribus inflatur in Cophoſi. Doſis Radicis eſt drachma; *Extracti* autem, quod rariſſime uſurpatur, ſcrupulus.

XVII. CYCLAMEN.

CYCLAMEN (*europæum*) corollis retroflexis. *Linn. Spec. Plant.* 207.

In *Auſtria* naſcitur & frigus in hortis noſtris pertolerat.

Radix in officinis proſtat; recens acerrima eſt, ſed exſiccatione acredinem amittit; cocta eſculenta evadit, uti *Lathyrus tuberoſus* teſte *Gleditſchio*.

Recens purgat, ſæpe cum inflammatione, quare minus tutum eſt Medicamentum. Compoſitionem habemus in officinis ſub nomine *Unguenti Arthanitæ*, quam hæc radix ingreditur, ſed nunc fere exoleta eſt.

SAMBUCUS & EBULUS vix ſcopo purgandi hodie a Medicis adhibentur, quamvis ruricolæ nonnulli cortice interiore utantur, qui valide purgat.

III. STI-

III. STYPTICA.

XVIII. RHABARBARUM.

RHEUM *(palmatum)* foliis palmatis acuminatis. *Linn. Syſt. Nat. ed.* 13. *p.* 319.

Ratione virium purgandi *Rheum rhaponticum, palmatum* & *compactum* fere ſunt varietates, & differunt tantummodo gradu.

Rheum palmatum in *China*, *Sibiria*, *Tataria* naſcitur & lætiſſime in hortis noſtris germinat, locis umbroſis.

Radix in officinis proſtat. Purgans eſt præſtantiſſimum, quamvis ob doſin ſatis magnam difficilius aſſumatur; tutiſſimum quoque æſtimatur Medicamentum, adeo ut ſenex octogenarius ſe ab omnibus aliis medicamentis deceptum fuiſſe dixerit, ſed a Rhabarbaro nunquam. Poſt effectum purgandi inteſtina roborat alvumque aliquantulum adſtringit, atque urinam colore luteo tingit, quod vix ab aliis obtinetur purgantibus. Qualitate ſua amara Antacidum eſt, quare in Hypochondriaſi, Leucorrhœa & Diarrhæa optime inſervit. Dyſenteriæ Rhabarbarum proprie dicatum eſt, adeo ut in hoc morbo eo carere nequaquam poſſimus. Ut Tonicum in morbis chronicis, & in Ventriculi vel Inteſtinorum debilitate, maximo cum ſucceſſu adhibetur; unde Angli noſtrates haud raro eum horis matutinis maſticant. In febri lenta infantum, a lacte in inteſtinis coagulato, omnibus aliis Medicamentis præſtat. Hepati quoque amica eſt: unde *Anima hepatis* Veterum, quæ hodie *Anima Rhei* vocatur eſt *Tinctura.* Verbo: *Rhabarbarum* purgans eſt præſtantiſſimum atque tutiſſimum, & in omnibus fere caſibus, ubi Tubum inteſtinalem evacuare

R 4

cuare volumus, æque tuto adhiberi poteſt infantibus, ſenibus, feminis delicatis, gravidis, puerperis.

Doſis in ſubſtantia drachma eſt, ſed vis ejus purgans multum augetur guttula Olei Cinnamomi addita, quod etiam, ne tormina oriantur, prohibet. *Tincturam* adhibere poſſumus ad quantitatem unius alteriusve unciæ. *Extractum* vix uſurpatur. *Decoctum* quoque ob ingratiſſimum ſaporem, & magnam quantitatem ad purgandum neceſſariam, raro præſcribitur.

IV. ACIDA.

XIX. TAMARINDUS.

TAMARINDUS (*indica*). *Linn. Hort. Cliff.* 18.

Arbor eſt *Ægyptiaca* & *Arabica*; ſed in Caldariis noſtris ſterilis.

Fructus in uſu eſt.

Eccoproticum eſt, & ob ſaporem ſuum acidum optime inſervit in Febribus phlogiſticis, præſertim ubi Cephalalgia ſimul vexat, vel ubi Tophi podagrici urgent. Nocere fertur in Dyſenteria, Cachexia, & Tuſſi.

Doſis ejus communiter ſunt unciæ tres in Decocto ſeu Infuſo.

V. DULCIA.

XX. CASSIA FISTULA.

CASSIA (*Fiſtula*) foliis 5-lobis ovatis acuminatis glabris, petiolis eglandulofis. *Linn. Syſt. Nat. ed.* 13. *p.* 327.

Naſci-

Naſcitur in *Indiis*; ſed in Hortis noſtris ſterilis.

Fiſtula Caſſiæ eſt *Siliqua*, e qua deſumitur pulpa, rejectis diſſepimentis, ſeminibus, atque ſiliquis ipſis.

Doſis *Pulpæ* drachmæ ſunt duæ, vel ſi antiquior ſit, uncia, & in ſero lactis cocta ut plurimum adhibetur.

Purgans eſt commodum; minime enim debilitat, & teſte *Sanctorio* perſpirationem auget. Convenit præſertim in Nephritide, ubi alia purgantia irritant, & in febribus calidis: Infantibus, ſenibus, gravidis, reliquisque debilibus, ut Hæmorrhoidariis communiter propinatur.

Videmus hunc fructum nil ingrati continentem, ſed ex arbore fœtida ortum, aliquid occultare nauſeoſum naturæque intolerabile.

XXI. POLYPODIUM.

POLYPODIUM *(vulgare)* frondibus pinnatis: pinnis oblongis ſubſerratis obtuſis; radice ſquamata. *Linn. Spec. Plant.* 1544.

Planta eſt per totam fere *Europam* vulgatiſſima, in rupibus creſcens.

Raro adhibetur, cum recens tantummodo operetur & exſiccatione vim ſuam omnino perdat. Doſis ejus uncia eſt una alterave, in aqua decocta, vel infuſa.

Frequentius in uſu eſt apud *Rheni* & *Moſæ* accolas in Arthritide, vel etiam in pectoris Morbis, cum ſit dulcis.

XXII. MECHOACANNA.

CONVOLVULUS *Mechoacanna* dictus.

Planta eſt obſcura, e Braſilia & regionibus adjacentibus nobis adducta.

Securiſſimum eſt purgans, benigne & ſine moleſtia operans; uſurpatur in Morbis œdematoſis, ſed noſtro ævo raro præſcribitur, poſtquam Jalapa frequentior evaſit. Doſis ejus drachmæ ſunt duæ in pulvere.

Cavendum eſt, ne Radix *Mandragoræ* loco hujus ſubſtituatur, unde funeſta Symptomata.

XXIII. AGARICUS.

FUNGUS Laricis *Baub. Pin.* 175.

Nobis advenit ex alpibus auſtralibus, quam ſæpiſſime autem ſumitur alius quivis Agaricus aut Boletus. Hinc eum purgare nonnulli negant, unde quoque apparet, Medicamentum hoc nequaquam eſſe tutum.

Tarde quidem purgat, & ab ejus uſu excrementa alba evadunt. Doſis ejus in Infuſo ſemiuncia eſt. *Reſinæ* autem, quæ revera *Extractum*, eſt ſemidrachma. Raro per ſe præſcribitur, ſed compoſitiones *Trochiſcorum* quam ſæpiſſime intrat.

XXIV. MANNA.

FRAXINUS *(Ornus)* foliolis ſerratis, floribus corollatis. *Linn. Spec. Plant.* 1510.

Arbor eſt *Italiam* auſtralem inhabitans, cujus ſuccus ſole exſiccatus *Manna* vocatur.

Purgans

Purgans eſt ſane mitiſſimum & tutiſſimum; infantibus, feminis delicatis, & prægnantibus inſerviens. Becchicum eſt atque morbis pectoralibus dicatum, & præſertim in Aſthmate humorali. Doſis ejus in Infuſo uncia eſt, vel ultra.

Hæc ſunt præcipua purgantia, tamen reſtant nonnulla minoris momenti; ut *Pruna*, *Alkekengi*, *Paſſulæ*, *Lapathum*, *Gummi Gutta*, *Euphorbium*, *Cataputia*, cum aliis, quorum ſingula enumeranti, non Diſſertatiuncula tantum, ſed totum conſcribendum foret Volumen.

CLXXXIV.

CLXXXIV.

PERSPIRATIO INSENSIBILIS

PRÆSIDE

D. D. CAR. A LINNÉ

PRO GRADU DOCTORIS

propoſita

ab Auctore

NICOLAO AVELLAN

Tavaſt. Fennone

Phil. Mag.

Upſaliæ 1775. *Nov.* 25.

---

§. I.

A natura conſtitutum eſt, ut ſi ſanitas conſtare debeat, excretiones in homine adulto pondere ſint æquales ingeſtionibus. Hinc multum omnino refert, ad morbos præcavendos & ſanitatem indagandam, reſpicere ingeſta & excreta, num proportionem inter ſe habuerint: eadem ſi non ſervatur, adverſæ valetudinis primordia haud procul erunt. Harum perſpiratio inſenſibilis, cum reliquas omnes excretiones exſuperet, corpus a corruptione quam maxime vindicat.

Hanc

Hanc excretionem Medici vetuſtiſſimi ſibi perſpectam habuerunt. Magnus ille Medicinæ Dictator, HIPPOCRATES, *totum corpus exſpirans & inſpirans eſſe* commemoravit. *Epid. Libr. VI. Sect. VI.* GALENUS idem in Libr. *de uſu partium cap. V.* diſtinctius docet. *Sicuti per determinata in cute oſcula excernunt quidem extrorſum omne, quodcunque vaporoſum & fumoſum redundans eſt.* Primus tamen omnium, ſagaciſſimus obſervator SANCTORIUS *a Sanctorio* Italus, nobis in *Statica ſua Medicina* experimentis, modum & copiam inſenſibilis perſpirationis, ejusque varia & augmenta & decrementa, ex aëre, a cibo & potu, ſomno & vigilia, exercitatione & quiete, venere & animi adfectibus, pro mutatis circumſtantiis demouſtravit. Inde in gloriam ejus hodie perſpiratio inſenſibilis Sanctoriana audit. Poſt SANCTORIUM plures Viri Celeb. ut KEILIUS in Anglia, DODARTIUS & MORIN Pariſiis, DE GORTER in Belgio, ROBINSON in Hibernia, LININGS in Carolina, & nuper iterum HOME in Anglia, de eadem experimenta inſtituerunt.

§. II.

Materia perſpirabilis ſecernitur ex arteriis rubris, quæ absque ullo medio folliculo, ut Anatome demonſtrat, quo magis verſus exteriorem cutis ſuperficiem excurrunt, eo ſemper minores fiunt, ac demum arteriolas minimas exhalantes formant, quæ dein, in tota cutis ſuperficie, per oſcula minima exhalant humorem tenuem, aquoſum, odoratum; naturaliter inviſibilis, frigore tamen condenſatus, ſpecie fumi cernitur, vel etiam aucto humorum verſus cutim ruentium impetu, copia majori ſecretus, vel relaxatione ac dilatatione præternaturali vaſculorum, ſub forma viſibili apparet, ſudor-

ſudorque adpellatur. Per errorem igitur a Cl. Viris glandulæ peculiares, pro excretione ſudoris proponuntur.

§. III.

Copiam fugacis materiæ, quæ per poros cutaneos excernitur, maximam eſſe, experimenta Cl. Virorum nos edocent. Ex obſervationibus SANCTORII conſtat, proportionem inſenſibilis perſpirationis eſſe ad urinam & alvum, ut 5 ad 3. Experimenta ſua ſequenti modo inſtituit: per tres annos ponderavit in ſtatera proprium corpus, ponderavit dein cibum & potum, quem intra 24 horas ſumſerat, ponderavit etiam excrementa alvi & urinæ ejusdem temporis ſpatio reddita; horis 24 prætentis, iterum ſe ponderavit, & invenit, corporis gravitate eadem, urinæ & alvi excrementorum gravitatem multo minorem eſſe gravitate cibi & potus aſſumti; cunctis ſic peractis concludere ipſi licuit, pondus quod ab excretis cum ingeſtis comparatis defuit, inviſibiliter e corpore deceſſiſſe, calculique jam allatæ fuiſſe. Experimentorum ab Ill. Viris inſtitutorum in diverſis regionibus, magnam differentiam, ut, quando in calidiſſimis regionibus unc. 60 ſuperat, in frigidis tamen intra unc. 50, 40 etiam 30 ſubſiſtit, climati, anni tempori, tempeſtati, temperamento hominum, victui, vitæque regimini, tribuendam exiſtimamus. Licet jam diverſitas ſit magna a variis circumſtantiis, tamen in calidioribus regionibus, & apud nos tempore æſtivo, omnes reliquas excretiones notabili exceſſu ſuperat. Quodque ut nemini mirabile obveniat, perſpirabilis excretionis copiam tantam eſſe, perpendat latiſſimam ſuperficiem cutis, ſuperficiem aëream pulmonum, oris, narium & numerum vaſculorum exhalantium hic fere infinitum, quæ

quæ ſpatio unius grani ſabuli, ſi Leeuwenhœckio ſides habenda, ad 125000 hiant.

§. IV.

Ordo jam exigit, ut de cauſſis, perſpirationem inſenſibilem promoventibus, & impedientibus, pauca commemoremus. Optime peragitur, ſi vaſa viſceraque juſto robore, flexilitate atque elaſticitate gaudent. Ab ingeſtis perſpiratio varias ſubit mutationes. Obſervat Sanctorius Sect. III. hominem cibo refertum, abſoluta concoctione multo plus quam jejunum perſpirare; hoc idem unusquisque aliquot horis a paſtu, dum chylus cum ſanguine circumvehi incipit, in ſe ipſo obſervare poteſt. Sanctorius itidem refert, perſpirationem, una nocte, tertia parte minorem fuiſſe hominis non cœnantis, quam cœnantis. Quemadmodum cibus potusque in genere perſpirationem mutant, ita diverſæ eorum qualitates, varias mutationes inferunt. Cibi levioris digeſtionis, perſpirationem optime promovent; ſic caro vervecina, quæ mollior teneriorque ceteris carnibus eſt, plus illis perſpirat; caro porcina e contrario, cum difficillimæ ſit concoctionis, perſpirationem diminuit; carnes fumo induratæ idem faciunt, omnium maxime autem Lardum. Cibi calefacientes, aromata cibis addita, vi ſtimulante digeſtionem promovent, humores validius excitant, perſpirationem augent. Permulta hujusmodi carminativa & aromatica, perſpirationem promoventia, in officinis noſtris pharmaceuticis ſervantur atque præparantur; hos inter Aſſa fœtida, atque Moſchus optime vim ſuam exercent. Potulentorum omnes potus Spirituoſi, calidi Aquoſi Theæ, Coffeæ perſpirationem promovent, & vim cordis augendo, & materiam perſpirabilem ſuppeditando, & vaſcula relaxando. Potulen-

tulentorum reliqui, quo minus in vias urinarias agunt, eo magis perſpirationem promovent. Aëris qualitates cum diverſiſſimæ ſint, non poteſt non eſſe, quin tantæ differentiæ, uti nos ſub ea verſantes varie afficiunt, ſic etiam in perſpiratione alteranda ex omnibus maximam vim habeant. Summus Medicinæ Parens *Hipp. in Lib. de aëre & aquis* &c. non ſolum morbos diverſos, ſed & temperamenta, immo mores hominum, ab aëris varietate pendere ſtatuit. GALENUS, fidus ejus commentator, cum illo idem facit. In genere aër calidus & ſiccus, frigidus & ſiccus, gravis, perſpirationem promovent; aër debita gravitate & elaſticitate præditus, præterquam quod facilius ſuſcipit & aufert vapores exhalantes, etiam preſſura ſua, quæ in homine mediocris ſtaturæ cenſetur eſſe librarum 32000, ſanguinem verſus cor urget, unde velocitas ſanguinis augetur, & ceteris paribus perſpiratio inſenſibilis, quam conſequitur corporis animique vigor & alacritas. Contrarios contra effectus infert aër, harum qualitatum expers, calidus & humidus, æſtuoſa & nimis humida atmoſphæra, ſanitate maxime periclitamur, imprimis vero aër frigidus & humidus, uti pluvioſa atque imbricoſa tempeſtas, tranſpirationi officit. *Sanctorius* hoc idem innuit *Sect. II. Aph.* 14. *Ab æquinoctio autumnali ad ſolſtitium hyemale, qualibet die minus libram circiter perſpiramus; inde usque ad æquinoctium vernale incipimus liberius perſpirare.* Certe nullo non tempore anni, morbi invadunt homines, autumno autem quam plurimi, quo tranſpiratio quam maxime corrumpitur: *Saluberrimum eſt ver, proxime deinde ab hoc hiems, periculoſior æſtas, autumnus longe periculoſiſſimus. Celſus Libr. II. Cap. I.* Exercitio corporis perſpiratio optime promovetur; ex alterno enim muſculorum motu ſanguis verſus cor fortius propellitur, ſicque cordis vis & velocitas augetur,

tur, calorque major oritur, quo vaſcula cutanea relaxantur & materiæ perſpirabilis excretio fit major. Immo adeo hinc perſpiratio aucta eſt, ut intra horam triplo, ſubinde decuplo plus, quam in quiete, perſpirari obſervatum eſt. Notat *Sanctorius Sect. V. Aph. II.* tempore ſomni perſpirationem duplo majorem eſſe, quam vigiliarum, immo majorem quam in exercitio violento *Aph. VI.* Inde ſimiliter corporis levitatem atque agilitatem poſt ſomnum placidum deduxit, & contra poſt irrequietum. Hic tamen obſervandum rationem phænomeni non in ſomno quærendam eſſe, quin potius cenſenda ſit effectus caloris atque teporis lecti a tecto corpore. Levitas a ſomno placido cum agilitate corporis apparens eſt, & pendet a virium refectione ſub ſomno. Hæc eadem *Sanctorius Aph. XII.* affirmare videtur, cum dicit: *Qui dormiunt pedibus & coxis detectis, noctis ſpatio libra perſpirabilis exhalare prohibetur.* Idem *Aph.* 50. affirmat per nimium ſomnum tranſpirationem minui. Licet corpus poſt ſomnum inquietum & turbatum ſentiatur gravius & minus agile, ad ſtateram tamen levius eſſe obſervat Celeb. DE GORTER. De reliquo ſi ſomni tempore tantum perſpiraret corpus, certe nec pinguefceret, nec obeſitate augeretur, ut fit, cum contra per vigilias gracileſcit. Hinc omnino concludere licet, perſpirationem reapſe, ſomni tempore, minorem eſſe, quam vigiliarum. Animi Affectus quemadmodum validiſſime functiones corporis movent, ita perſpirationem etiam varie mutant: ira, lætitia, circulationem augent, ergo perſpirationem; mœror & terror contrarios inducunt effectus. Hinc SANCTORIUS *Sect. VII. Aph. I.* affirmat, iram corpora facere leviora, timorem vero graviora. *Aph. VI.* Conſolatio animi liberam ſervat perſpirationem. Idem eleganter refert *Sect. VI.* perſpirationem a

rara & moderata venere augeri corpusque levius reddi.

Præterea quod cauſſæ jam expoſitæ perſpirationem optime juvent, ulterius eandem promovent mundatio totius cutis, quæ optime vaporibus, balneis, lotionibus calidis, frictionibus peragitur, quæ vim ſuam ſimul relaxatione omnium vaſculorum & cutaneorum & ſubcutaneorum exhibent. Frictiones augendo calorem loci, humores impellunt, attenuant, obſtructa ſolvunt. Cauſſis perſpirationem promoventibus ſic breviſſime allatis, jam aliæ eam diminuentes ſubjungendæ forent; ſed præterquam quod cuique concludere liceat recenſitis contraria vim inferre contrariam, earum hinc & illinc mentionem intulimus, adeo ut eas jam commemorare omittamus; verbo tamen monere juvat, perſpirationem minui, quo magis reliquæ excretiones augentur, attamen obſervando, purgantia perſpirationem ſimul promovere, ſi ſuppreſſa eſt a corrupta materia in primis viis, ut monet *de Gorter*.

§. V.

Quemadmodum perſpiratione optime procedente, corpus alacre, agiliſſimum, vegetumque perſpicitur; ita perſpiratione vel ſuppreſſa vel diminuta, grave, torpidum, laſſum, ſentitur, cum ſenſuum hebetudine; ſi in parte quadam corporis ſeorſum perſpiratio minuitur, ea pars ceteris gravior & hebetior obſervatur. Cum igitur tranſpirationem ſuppreſſam ſemper ſubſequatur inſolita gravitas, torpor, laſſitudo, corporis animique languor, debilitas & inquietudo, hæcque ſymptomata fere omnes morbos præcedant, omni cum probabilitate concludere oportet, perſpirationem ſup-

preſſam

preſſam plurimorum morborum cauſſam primariam eſſe. *Hipp.* laſſitudines ſpontaneas pro ſigno morbi ingruentis habuit. *Sanctorius* refert *Sect. I. Aph. XII. Si ex ſtaticis deprehendatur impeditam eſſe perſpirationem, diebus ſequentibus ſuccedet plenior perſpiratio, vel aliqua ſenſibilis Evacuatio plenior, vel Cachexiæ veſtigium vel Febris.* Primæ igitur ſequelæ perſpirationis ſuppreſſæ erunt alvi vel urinæ excretio aucta; ſin minus, corruptio humorum & febris oritur: neque hoc mirum, tum ob univerſam maſſam humorum præter naturam auctam, quam ſubſequitur rapidior ſanguinis motus, validiorque attritus ſolida & fluida inter; nam ut ſunt vaſorum capacitates inter ſe, per quæ eadem fluidi quantitas, eodem temporis ſpatio moveri debet, ſic inverſa ratione fluidi velocitas ſe habet, aucta enim quantitate fluidi velocitas augetur; tum inprimis ob retentionem humoris excrementitii, qui niſi inutilis atque noxius non poteſt non eſſe. Materia hæc perſpirabilis retenta, remora magis magisque acris redditur, futuramque putredinem prænuntiat. *Sanct. Sect. I. Aph.* 43. Ad morbi gravitatem a ſuppreſſa perſpiratione, multum confert quantitas materiæ ſuppreſſæ, magis vero qualitas; differunt hæc, ratione ætatis, vitæ, regiminis, anni, temporis, tempeſtatum &c. ſic obſervatur, perſpirationis ſuppreſſæ effectus, æſtate autumnoque, longe perículoſiores eſſe reliquorum anni temporum; diuturnus enim fervor æſtatis, diſſipatis liquidiſſimis corporis, adeo usque torret humores, ut acerrimæ putridæque fiant. *Sanctorius Sect. II. Aph.* 35. eleganter hæc proponit: *Adiapneuſtia æſtate malignam febrem, bieme vix minimam alterationem efficere poteſt: corpora enim acriori perſpirabili æſtate ſunt referta, quam bieme.* Hinc diverſiſſimi jam morbi perſpirationis effectus ſunt, ſecundum cujusque ſingularem corporis diſ-

ſpoſitionem, qualitatem aëris, annique temporis, ut ſunt morbi varii exanthematici, eryſipelas, febres catarrhales, intermittentes, bilioſæ, putridæ malignæ; *Sanctorius Sect. I. Aph.* 46. Morbi Phlogiſtici vel Inflammatorii varii, ut pleuritis, peripneumonia; Doloroſi: gravedo, odontalgia, angina, rheumatismus, arthritis. Morbi Suffocatorii: raucedo, tuſſis. Evacuatorii: epiphora, coryza, cholera, diarrhœa, dyſenteria, diabetes. Morbi denique Deformes; cachexia, hydrops.

§. VI.

Cum vero, ut monuimus, perſpiratio, præ ceteris a diverſa aëris qualitate varie afficiatur, inde abs re fore non dubitaverim, hic dyſcraſias tam fluidorum, quam ſolidorum a diverſa aëris conſtitutione orientes proferre, unde perſpirationis effectus clarius eluceant, & morbi varii inde naſcentes; quales ſunt tempeſtates, tales etiam ſunt morborum conſtitutiones notat *Hipp. in Libr. de humoribus Sect.* 7. Tempeſtas *ſicca* & *frigida*, fibras roborat, vaſa corporis coarctat, fortiora magisque elaſtica reddit, major frictio ac calor oritur, velocitas liquidorum acceleratur, ſecretiones fluidiores promoventur; durante ejusmodi tempeſtate humoribus lentor inducitur, fiunt denſi, glutinoſi & ad vaſa permeanda minus idonei; hinc morbi, qui a craſſo viſcido ac inflammatorio ſanguine pendent, oriuntur e. g. pleuritis, peripneumonia, anginæ, rheumatiſmi. Regnante hacce aëris conſtitutione, conveniunt diluentia, emollientia, potiones tepidæ, victus mollis & relaxans. Neque hæc tempeſtas omnibus æque noxia eſt, quin nonnullis ſalubris; ſic laxos atque pituitoſos firmiores vegetioresque reddit. Aër *calidus* & *ſiccus*, fere eosdem infert effectus, præterquam

quod

quod calore humida fortius diſſipantur, & quæ reſtant, longe acriores fiunt putredinemque ſubeunt, unde morbi bilioſi, colica bilioſa, cholera, dysenteria, febres putridæ, malignæ generantur. Aër *frigidus* & *humidus*, poros cutaneos conſtringit, vaſa occludit, quo ſecretiones & excretiones impediuntur, ſeroſa colluvies generatur, tuſſes, angina ſeroſa, febres catarrhales, intermittentes, homines corripiunt; ſi humores retenti non, aut per urinam aut per alvum, exterminentur. Hac tempeſtate durante, conveniunt cardiaca & omnia perſpirationem promotura ne inhibeatur. Aër denique *calidus* & *humidus*, maxime ſi æſtuoſus eſt, ſanitati officit, vaſa relaxantur, ſecretiones viresque deficiunt, hinc æſtate languidi minusque agiles ſumus, fluida & fere omnino ſolida reſolvuntur; diu manente ejusmodi tempeſtate, febribus putridis maligniſſimis obnoxii reddimur. Occurritur huic conſtitutioni aëris diæta ſicca & adſtringente, & omnibus quæ fibras firmant putredinemque arcent.

Sic percurrendo cuncta, quæ in perſpirationem agunt, morbi inde orientes optime indagari poſſent; propoſita vero brevitas in iis diutius commorari vetat.

CLXXXV.

CANONES MEDICI

PRÆSIDE

D. D. CAR. A LINNÉ

PRO GRADU DOCTORIS

propoſiti

ab Auctore

SUENONE AND. HEDIN

Smolando.

Upſaliæ 1775. *Nov.* 29.

---

§. I.

Omnium Scientiarum, quæ poſt tot Annorum experientiam, tantosque Summorum Virorum Labores humanum Genus ornant, nulla exiſtit adeo conjecturalis, quin quosdam ſaltem Canones oſtendere queat, quibus innixa, dogmata ſua explicare ſatagit. Matheſis ſuos habet certiſſimos, Phyſica ſuos, ceteræ. *Medicinam*, ſcientiam licet omnium præſtantiſſimam, meris tamen ſuperſtructam conjecturis, omnique deſtitutam certa ratione, ipſe *Plinius* & omnes fere, qui priſtino vixerunt tempore, crediderunt. Hoc noſtro, quo jam vivimus, ſcientiis licet maxime illuſtrato, forſan nec deſunt oſores, quos, vi veteris adagii, ignorantes merito vocamus. Scientia Medica ingenia prorſus ſecularia ſtatoresque habuit,

buit, ſic ut nulla ſit Medicinæ pars, quin a ſummis in ordinem redacta ſit Magiſtris. Hinc etiam noſtro aevo ad illud faſtigium eſt evecta, ut ceteris minime ſit poſtponenda. Etenim omnibus erroribus celebratiſſimorum Virorum opera fere jam remotis, Medicina adſertis æque indubitatis ſuperſtruitur, ac ipſa *Phyſica experimentalis*. In præſenti hac diſſertatione *Canones* quosdam *Medicos* proponere in animum induxi; Ejus enim ſunt indolis, ut Medicus, his ignoratis, firmo nunquam talo inſiſtere queat, dum, e contrario, horum ſolertia nixus, ægrotos optatam valetudinem feliciter recuperaturos certus ſperare poteſt.

§. II.

Natura optima morborum Medicatrix.

Sapientiſſimus Creator cunctis animalibus facultatem quandam innatam eſſe voluit, quæ cuſtodis inſtar, ad omnia ea adtenderet, quæ in corpore fiunt; ne aut exceſſu aut defectu machina deſtrueretur. Ex effectibus ſuis hanc novimus, illamque *Naturæ* nomine inſignire ſolemus; Quid autem ſit natura, quisquis, ingenioſiſſimus licet, ſe neſcire fateri cogitur. *Mentem* & *Naturam* in corpore functiones prorſus diverſas peragere, neminem, vel paullum adtendentem, fugit. Mens cogitat & de rebus extra ſe judicat, Natura autem in perpetua eſt actione, adeo ut, hac ceſſante, ipſa ceſſet vita. Docta eſt a nullo licet edocta. Hinc infantes, qui acido in primis viis laborant, nullaque nec experientia nec inſtitutione edocti, carbonaceam quamcunque & calcaream materiam ingurgitare videmus, acidum ut temperetur. Decipi non poteſt natura, & ea, quæ corpori ſalubria ſunt, optime novit: Noxium quodpiam, ſi in corpus fuerit receptum, maximos facit conatus,

ut expellatur, anxia ſemper ipſius conſervationem quærens. Si vulneratum fuit corpus, in ſanandum vulnus intentiſſima, novas generat fibras, cuteque cicatricem obducit nova, id quod Medicus nulla ſua arte efficere poteſt; Oſſa fracta conglutinat & omnia in corpore læſa reparat. De Chirurgo legimus, qui omnia incaſſum tentaſſet in curando inteſtini recti prolapſu, tandem candente ferro ſe inteſtinum ablaturum ſimulavit, quo terrefacto Ægro, inteſtinum ſua ſponte repoſuit Natura.

§. III.

Natura repugnante, Medicina nil valet.

Quo verius eſt naturam optimam eſſe Morborum medicatricem, eo certior evadit hujus Canonis veritas. Medicus quamvis Theoria & Praxi conſummatiſſimus, invita tamen natura ſelectiſſimis Medicamentis nihil proficit. Chirurgus emplaſtris omnique ſuo adparatu, in minimo vulnere ſanando nihil efficit, ubi Natura Medicinam reſpuit. Vomitus adhibitis paregoricis & opiatis non ſiſtitur, quamdiu putridum quodpiam in ventriculo latet, perpetuo nauſeam movens. Hæmorrhagiæ nulla Medicina ſanabilis, mentionem facit Boerhaave. Puerum quendam vulnere laborantem, qui nullo negotio a Chirurgis ſanari potuit, tandem ſanavit Gen. Dnus Præſes, fruſtulo oſſeo ſublato, quod coalitionem impedierat. Strumæ puerorum omnem ſæpe illudunt artem; ad ſequentia itaque adtendendum.

§. IV.

Quo natura vergit, eo ducenda.

Medico curæ nihil magis eſſe debet, quam ut naturam preſſo quaſi pede ſequatur; ſi enim optat ut

ut ſua remedia felici coronentur ſucceſſu, ſciat ſe Naturæ eſſe Miniſtrum. Quamdiu imperturbatum manet corpus, ſanum eſt, ubi autem vitio Diætæ turbata fuerit ſanitas, morbus exiſtit; Hic autem nihil aliud eſt, quam vehementior naturæ niſus, quo malo ſe liberet, id quod aut *vomitu* vel *diarrhoea*, aut *ſanguine* vel *ſero* peragere plerumque ſolet. Hinc Medicus ad ægrotum vocatus, ſi viderit, ipſum nauſea & vomitu laborare, ſibi non minus, quam ægroto male conſuleret, ſi talia præſcriberet medicamenta, quibus vomitus ſiſteretur, natura enim ſatis ſuperque convincit, ſe vomitu eſſe curandam. In Febribus ubi ſemper a miaſmate deglutito exiſtit ad vomitum niſus, ante omnia, Emetica propinanda, quæ naturam ſublevare poſſunt. Si in his criſin per ſudorem futuram animadvertimus, quæ diaphoreſin augent minime intermittenda. Hæmorrhoides, nunquam licet ſint procurandæ, ſi tamen tanta ſanguinis moles ad vaſa hæmorrhoidalia fuerit progreſſa, ut nimium doleant, repellentia prorſus erunt rejicienda, quippe quæ hæmoptyſin aliaque longe intolerabiliora mala producere poſſunt, ſed potius Natura, hirudinibus adplicatis, ſublevanda.

§. V.

Natura, data porta, eo ruit.

Varia ſunt exempla hujus Canonis veritatem comprobantia. In Apoplexia ſanguinea, cauſſam ſuam, a ruptis intra calvariam vaſis, repetente, Medici Sanguinis miſſione certius ignorant medicamen, quo per amplum vulnus a capite derivetur ſanguis, dum venæ extravaſatum abſorbent, quo facto a preſſione liberatur Cerebrum. Quando a contuſione, ſanguis in telam celluloſam fuit effuſus, Venæ ſectione utimur, quo, ſanguine

venis reſorpto, inflammatio reſolvatur. Gonorrhoea virulenta, ſi adſtringentibus intempeſtive fuerit intercepta, virus eo ruit, quo porta patet; Hinc apud Auctores non infrequens fit mentio, idem per naſum, coryza heic ſtimulante, pleno quaſi alveo fluxiſſe. In Phthiſi a deſtillantibus acribus humoribus ſetacea congruentia judicant Practici, ut, hac data porta, a pulmonibus a vertatur malum. Per ulcera cacoëthica ipſum ſæpe effluxiſſe chylum, nullo non tempore obſervatum.

§. VI.

Evacuationes binæ ſimul vix perſiſtunt.

Unicus ſi excipiatur morbus, cholera ſcilicet, axiomate clarior hic Canon. Salva Natura, fieri non poteſt, ut binæ ſimul perſiſtant evacuationes, unde etiam de hac veritate certiores facti Medici, vomitum curant diarrhoea. Ubi hæmorrhagiæ narium nulla alia medela, venam ſecari Artis periti jubent, ſat gnari ex binis evacuationibus effectus.

§. VII.

Dolor dolorem trahit.

Medici, ſi hac deſtituerentur ſpe, deſperatis rebus in Podagra & Arthritide retrogreſſa, Ægrum fato ſuo relinquerent; ſi autem dolorem, illo intenſiorem excitare poſſunt, quam quem materia morbifica excitavit, hoc loco morbus ceſſat. Hinc etiam ſua moxa veteres podagram ad pedes revocarunt facile, id quod veſicatoriis & ſinapiſmis, noſtrates æque facile obtinent. In Variolis, dum puſtulas a facie derivare cupimus, pediluviis & ſinapiſmis pro ſcopo utimur, effectu raro deficientibus. In Ophthalmia, Synocha, cucurbitulis ſcari-

ficatis,

ficatis, immo etiam in Gonorrhoea intempeſtive clauſſa, ceris medicatis fluxum provocamus.

§. VIII.

Omne evacuans debilitat.

Quæcunque fuerit evacuatio, corpus enervat & debilitat, hinc etiam ob catamenia feminæ viris longe ſunt debiliores. Qui Diarrhoea per quosdam tantum dies laboravit, pallore faciei & membris tremulis debilitatem ſat prodit. Gonorrhoea laborans inveterata, vires adeo perdit, ut tremorem artuum fere per totam vitam ferre cogatur. In Febribus inflammatoriis, ubi circulatio ſanguinis intenſiſſima, repetitis Venæ ſectionibus, tandem coërcetur. Juvenis cujusdam Boerhaave meminit, qui paralyticum habuit brachium poſt evacuationem nimiam ſanguinis, vulnere factam. Tabaci fumatores fere ſemper macilenti ſunt, pariter ac qui rebus venereis nimium indulgent. In India Orientali, ubi ſolis æſtus maximus eſt, incolas ob ſudorem nimium ſola cute oſſibusque conſiſtere crederes.

§. IX.

Venena curant, eſculenta conſervant corpus.

Ut hic rite intelligatur canon, explicandum erit, quæ ſit differentia inter venena & eſculenta. Venena ea adpellamus, quæ minima licet adhibita quantitate a corpore reſpuuntur, dum contra, eſculenta ea reparant, quæ quotidie motu & frictione a corpore teruntur. Omnia medicamenta ut venena conſideranda ſunt, quia corpus alterant, agendo vel in fluida vel in ſolida, vel maxime in ſyſtema nervoſum, præter acria. Hæc ipſa venenatiſſi-

natiſſima, obſervatis obſervandis, optimam nobis præbent Medicinam. Elaterium exempli cauſſa nominaſſe ſufficiat. Cum his haud aliter comparatum eſt, ac cum novacula, quæ quo acutior fuerit, eo melior & hebetiori ſemper præferenda.

§. X.

Natura expellit Toxica ſimulque impura.

Nuperrime explicavimus illam eſſe venenatorum indolem, ut a natura ſtatim expellantur. Heterogeneo itaque in corpore exiſtente, toxica propinanda judicat Medicus. Etenim natura hæc nullo modo perferente, eo ipſo, quo toxica exterminare ſtudet, impura quæcunque ſimul expellit. Hoc ſat lucide ex purgationibus adparet, ubi non ſolum primæ viæ purgantur, ſed ipſa quoque ſanguinis maſſa, id quod rationibus ex Phyſiologia petitis facile explicatur. Hinc etiam in Odontalgia rheumatica Sialagogis eliminatur malum; fontes enim natura aperit omnes, ut abluantur acria, dum ſimul materia noxia ejicitur. In febribus intermittentibus propinato emetico, naturam ſimul cum veneno, viſcidam expuliſſe materiam, notarunt obſervatores, qua ſublata, ſanitatem mox recuperarunt ægroti.

§. XI.

Venenatiſſima a minima doſi, ſufficiente vehiculo incepta, heroica evadunt.

E toto regno vegetabili nullum adeo cognoſcitur pernicioſum venenum, quin moderata doſi & ſufficiente vehiculo ſublutum, propinari queat. Abſit, ut Veterum ſequamur ſententiam, fugiendo venena, etenim non datur venenum niſi a doſi,

&

& dum a minima incipimus, lente progrediendo ad majorem, maxime heroica habemus. *Opium, Spigelia, Hyoſcyamus*, ceteræ, effectus, fidem ſuperantes omnem præſtiterunt, ubi in manu periti fuerint rite adminiſtratæ, dum contra, *Medicamenta heroica in manu imperiti ſunt uti gladius in dextra furioſi.* Sæpe dum Hannibal ante portas, ab orci quaſi faucibus heroicorum uſu fuit ereptus æger. In Variolis confluentibus *opium* ſacra ancora; in paſſione iliaca, a ſpasmis ſcilicet originem ducente, forſan ab aliis cauſſis, unicum. Quod ſi heroica talia fugeret Medicus, brevi certe cum ægroto eſſet actum. Cautelæ tamen heic variæ obſervandæ, ut ſtatus ægroti quam maxime reſpiciatur, ſi enim ſplendeſcere incipiunt oculi & pupilla dilatari, ſciat Medicus ſibi eſſe adquieſcendum. Mercurius ſublimatus, venenum quamvis inexſtirpabile, ſufficienti tamen ſi adhibetur vehiculo, ut adeo particulæ diluantur & doſis ſimul moderata, in Lue venerea id præſtat, quod aliud prorſus præſtare nequit remedium.

§. XII.

Conſuetudo debilitat Medicamentum, ſæpe mutatum arguit ignorantiam.

Medio hic Medicus tutiſſimus ibit; ab altera enim parte conſuetudinem ſibi oppoſitam habet, ipſa venena irrita facientem, ut de Rege Mithridate narrant hiſtoriæ, ab altera caveat, ne, priusquam explorata ſatis fuerit Medicamenti vis, novum propinet, ſicque ægroto & adſtantibus certam ignorantiam prodat. In chronicis morbis maxime medicamentis opus eſſe, experientia docuit, ſi autem Medicus, ſine debita adtentione, eadem ſæpius repetit medicamenta, conſuetudine tandem fracta

natura,

natura, iis nihil efficit, quæ alii inſueto porrecta, præſentiſſimum oſtenderent effectum. Turcæ, apud quos adeo obtinuit opii uſus, ultra duos ſcrupulos progrediuntur, id quod tertia parte apud nos ſumtum, certam adferret mortem. Abſtemio ſpirituoſa minima doſi Medicinam præbent, Helluoni, vel maxima quantitate ſumta, parum corpus alterant.

§. XIII.

Medicamentum curat Speciem, raro Genus Morbi.

Species morbi a cauſſis deſumendæ ſunt, & prout hæ variant, variæ quoque exiſtunt ſpecies, ſuum quæcunque requirentes medicamentum. Res autem ut clarior evadat, exemplis eſt colluſtranda. Si quis *Vertigine* fuerit correptus, ſiſyphi ſaxum volveret Medicus, generali quodam remedio Genus morbi curaturus, ubi cauſſæ diverſiſſimæ adeo naturæ, Species æque diverſas faciunt. Etenim nullus non videt, alia adhibenda remedia, dum a vitiis intra calvariam exiſtentibus, originem trahit, (ſi quid in his Medicus potuerit,) alia a plethora, a Scabie retropulſa alia, a collari denique nimis adſtricto alia. *Epilepſiæ* nec minus variæ ſunt cauſſæ; *Pœoniam*, *Valerianam* extollunt Medici, parum tamen profuturas, ubi depreſſio calvariæ, vel caries ejusdem morbum generant. Gummi Ammoniacum, ſacra licet in Aſthmate humorali ſit ancora, irritum tamen Medico foret, ſi a Vomica cauſſam repeteret ſpecies morbi. Tinctura cantharidum, præſtantiſſimum licet omni tempore habita eſt diureticum, ſin autem in Iſchuria a Veſicæ inflammatione præſcriberetur, idem eſſet, ac fomentum igni præbere. Hanc quoque reputandam ſtatuimus cauſſam neglectus Selectiſſimorum Medi-

Medicamentorum; Medicus enim, ignarus in qua demum Specie Morbi hoc vel illud ſit Specificum, poſtquam repetitis vicibus in diverſa longe ſpecie tentavit incaſſum, ut nocuum prorſus in deſuetudinem venit.

§. XIV.

Qualitate vis Medicamenti detegitur, experientia confirmatur.

Ab odore & ſapore omnes cognoſcuntur plantarum qualitates, quæ Medicum nunquam decipiunt. *Syſtemate enim, qualitate & experientia, eruitur omnis uſus plantarum.* Cui hac de re Aqua hæret, non dubium quin vitia cerebro hæreant. Rem autem tantæ utilitatis Generi humano, cui detegere reſervatum fuit, plus præſtitit quam qui metallorum fodinas ditiſſimus detexit. Ubicunque terrarum jam Medicus deget, a priori de obviis ſibi plantis judicare poteſt. Hinc ſi amariſſimam invenerit, illam in omnibus illis morbis profuturam judicat, qui acido cauſſam debent. Tetrum ſi ſpargit odorem, ipſam veneni quodpiam habere, luce clarius eſt. Si autem experiri ſimul licet, quæ a qualitate medicamenti conſtat, omne adeo dubium removetur, ut firmiſſima fiat medicina.

§. XV.

Qui miſcet contraria contrariis, idiota eſt.

Scientia Medicorum Veterum in eo fere conſiſtebat, ut maximam Medicamentorum molem in unam formulam congererent, diverſiſſimæ prorſus compoſitionis, qualitatisque; *Mithridatium* & *Theriaca Andromachi* hoc ſatis probant. Compoſita e Medicina fere proſcriberentur, ſimplicia optime agunt, & ubi hæc præſcribit Medicus artis ſuæ peritus,

ritus, de remedii effectu non dubitat. Nam ut ſuadet *Villanovanus, qui poteſt mederi ſimplicibus, doloſe & fruſtra quærit compoſita.* Cui ſententiæ accedit *Hoffmannus: qui longas remediorum formulas præſcribit, aut dolo peccat aut ignorantia.* Addi poteſt; ſi a compoſitis tandem ſequeretur effectus, cuicunque demum ingredienti ſit adſcribendum, detegi vix poteſt, unde in Medicina confuſio maxima. Aſt ubi contraria miſcentur, ignorantiæ notam vix ullo modo effugit Auctor. Pinguia & acria, acida & Amara in eadem formula congeſta, non poſſunt non idiotam prodere. Ubi in pilulis ſalia præſcribuntur facile deliqueſcentia, in emulſionibus quæ album mutant colorem, non melius res ſe habet.

§. XVII.

Contraria Contrariis curantur, Morbi Morbis.

Omnia in tota rerum Natura contraria eſſe, demonſtratione vix egere videtur. *Calor* & *frigus*, *lux* & *tenebræ* invicem opponuntur. *Calx* & *humus*, hic plantis deſtructis originem debet, illa Animalibus. In homine ſunt *Cerebrum* & *Corpus*, *cruor* & *ſanguis*, verbo: omnia oppoſita. Contraria autem contrariis curari æque eſt indubitatum. Qui *Apoplexia* laborat, ſi in *paralyſin* abit malum, Apoplexia curatur; id quod accidit, ſi *Synocho* fuerit correptus æger. *Mania* tollitur *Dyſenteria*, *Epiphora Diarrhoea*, *Pleuritis Hæmorrhagia*. *Convulſiones*, ultima naturæ conamina, *Lethargo* ſopiuntur & contra. *Hydrops* curatur *Diabete*, *Polyſarcia Marasmo*, *Cephalalgia Coryza*. *Flatulentia* tollitur *Ructu*, *Nauſea Vomitu*, *Amblyopia Epiphora*. Adeo ut ſi contrarios ſemper excitare poſſet Medicus morbos, nullus vix exiſteret incurabilis.

§. XVII.

§. XVII.

Ubi unica via ſalutis, illa licet cum periculo tentanda.

Eo cum proceſſit malum, ut hic obtineat Canon, ægro neceſſario moriendum, ſi quæ ſupereſt ſalutis via intentata relinquitur. In Ulceribus malignioris indolis, dum cortice peruviano impediri nequeat, quin Sphacelus irruat, amputatio tandem eſt adhibenda, ne a Membris per totum diſpergatur corpus. In Veſica, ſi calculus latet Lithontripticis omnibus fruſtra tentatus, ejusque molis, ut per urethram progredi nequeat, ad ſectionem tandem veniendum; & ſic in ceteris. Famæ autem ſi conſultum cupit Medicus, adſtantes certiores faciat, neceſſe eſt, in quanto jam diſcrimine verſetur æger, ſi enim progreſſu ultima tentaverit, animam ſciant ægroti ipſum a tartaris quaſi revocaſſe, ſin vero fruſtra fuerit ipſius opera, ne dicant: Medicum occidiſſe, quem ipſius ſors interemit.

§. XVIII.

Temporibus Medicina valet, data tempore, prodeſt.

Suo tempore & congruentibus Medicamentis nihil fere incurabile eſt. Tempus lucrari ſi Medico licet, illi ſæpe ſervari poteſt vita, cui, per ſemihorium ſibi relicta, miſere pereundum erat. Inflammatio initio probatis remediis facile reſolvitur, ſin autem in Sphacelum abit, vix medela ſupereſt. Hydrops increſcens brevi cedit medicinæ ſelectæ, ubi autem altiores egerit malum radices, Medicorum evadit ſcandalum. Phthiſis, dum prima ſui ſigna prodit, medicamenta raro irrita, confirmata autem Æſculapium illudit ipſum. Ætas

ægroti non parum juvat. Vulnera, fracturæ aliaque innumera mala in puero facile curantur & juvene, ubi blandi humores & natura prona Medicamenta ſublevant; In ſene e contrario, licet vel minimum ſit malum, irrita tamen pleraque; Natura enim debilitata ad interitum ſuum properans, minimo deſtruitur. Hæc autem breviter de *Canonibus Medicis*, Tibi, B. L. tradimus; plura adferri poſſent, vetat autem tempus, prohibet Res anguſta domi. Itaque manum de Tabula.

CLXXXVI.

SCORBUTUS

PRÆSIDE

D. D. CAR. A LINNÉ

PRO GRADU DOCTORIS

propoſitus

ab Auctore

ERNESTO D. SALOMON

Cohort. prætor. Chirurg. primar.

Upſaliæ 1775.

§. I.

Morborum vix ullus tot hominum clades edidit, tantumque inter Medentes diſſenſum introduxit, quam qui *Scorbuti* nomine jam ubique notus eſt. Dirum enim hoc malum totas ſæpe regiones, urbes, exercitus, naves, miſerandum in modum adflixit, medentiumque ſæpius, haud aliter ac ipſa peſtis, eluſit curam. *Hippocrati a)* vel Εἰλεὸς αἱματίτης, vel paſſim *b)* Lien magnus (Σπλὴν μέγας) dictus fuit, quemadmodum ſe eruiſſe putant Scriptores Medici. Nec *Plinio* igno-

T 2 tus

a) Lib. de Int. Affect. Edit. Fœſii p. 557.

b) Prorrhetic. Lib. II. p. 3. Lib. de affect. p. 521. Lib. de Aëre, Aquis & Locis p. 282. & paſſim.

tus fuit, quatenus caſtrenſem morbum, exercitum Románum Cæſaris Germanici admodum male habuiſſe docet, qui ϛομακάκη vel σκελοτύρβη Medicis dicitur *c*). Strabonem, & ceteros Medicos qui *Hippocratem* auctorem preſſo pede ſecuti ſunt, ut reticeam. Quamquam vero ex relictis deſcriptionibus Scorbuti ſymptomata quædam generalia, quæ antiquitatis ſuſpicionem dederunt, depromi poſſint: ob inſufficientes tamen notas, easque aliis morbis plurimis communes, novum hunc morbum & ante Secul. XVI. vix auditum pronunciare non dubitarunt ſcriptores neoterici, *Foreſtus*, *Citeſius*; noviſſime *Freindius* & *Sauvages*. Veriſimile videtur, Scorbutum ab antiquiſſimis temporibus, æque ac nunc, humano generi fuiſſe infeſtum: ſed cum in regionibus calidis mitior ſit, & noſtra vivendi ratio a proavorum maxime diſcrepet, atque ars navigandi ad ſummum, quo nunc eſt, faſtigium provecta non fuerit *d*), graviora hujus morbi Symptomata medentibus forte ſeſe non obtulerunt. Huc accedit Medicina priſcorum, in incunabulis quaſi, cum infirmitate ſua luctans, ad adcuratas Morborum deſcriptiones, noſtro ævo profuturas, minime

---

c) Hiſtor. Natur. Lib. 25. Cap. 1. edit. Dalechampii.

d) In nave Cl. *Vaſco de Gama*, qui A:o 1497 omnium primus viam ad Indiam orientalem circum Promontorium Bonæ ſpei detexit & inſtituit, Scorbutus quoque maritimus primum innotuit, isque adeo malignus, ut ex nautis 160, centum perirent. Nec ſine commiſeratione legi poteſt relatio itineris *James Carrier* ad Newfoundland & Canadam A:o 1535 inſtituti, ubi Scorbutum ut peſtilentialem morbum graphice depinxit; Malum hoc iis antea inauditum 25 homines jugulavit, reliqui omnes graviter laborantes Divinam miſericordiam implorarunt, & tandem, fortuito caſu, a foliis herbæ cujusdam ſanati fuerunt. Videſis plura apud *Lind* Treatiſe on Scurvy.

minime apta. Id vero indubium eſt, quod nomen *Scorbuti* jam uſitatum, a Belgis mutuo ſit ſumtum, apud quos *Schaarbock*, *ſchorbuyk*, *ſchorbeck* vel tormina ventris, vel malum denotare putatur, quod præcipue os torquet, adeoque cum *Plinii* Stomacace apprime convenire videatur.

§. II.

Quemadmodum regiones variæ ſuis præcipue infeſtantur morbis, in aliis aut levioribus aut plane ignotis: ita Scorbutum ſub frigidiore Jove proprium domicilium habere, vulgo creditur. Opinioni forte anſam dedit Scorbuticorum in Terris Septentrionalibus ſubinde obſervata multitudo, vel morbi, accedente frigore, inſigniter aucta vehementia. Scorbutum vero non Endemium eſſe demonſtrant Obſervatorum ſcripta. Etenim ſi frigus ad Scorbutum excitandum maxime conferret, incolæ regionum, quæ Polis propiores ſunt, morbo quoque gravius laborarent, quam qui Zonam temperatam inhabitant. Sic enim Lappones, Islandi, Grœnlandi, Kamtſchadalenſes, Patagones & incolæ Terræ Ignis horrenda mali cruciamina vix evitare poſſent, eaque tanto graviora, quo cœlum inclementius apud eos eſt. Navigatorum vero experientia edocemur, Scorbutum ſub Zona torrida æque communem eſſe, dum moderata aëris temperie, pluviis, tranquillo mari & ventorum inopia premuntur. Sic nautas in expeditione claſſica Illuſtriſſ. *Anſon*, prope terram Mexicanam fatalis Scorbutus præcipitavit *e*); & in *Hungaria*, *Italia*, *Saxonia*, interdum ſæviſſime & epidemice graſſatur, dum frigus aut nullum eſt, aut certe

 mode-

e) Voyage round the World, Part. 3. C. 2.

moderatum *f*). Hinc *Cramerus* opinionem eorum damnat, qui terras ad Septentrionem ſitas, huic malo maxime eſſe opportunas exiſtimant, ſiquidem vix durante hieme, ſed imprimis vernali & autumni tempore, Scorbutum ſævire obſervavit *g*). Negari quidem non poteſt, rigidiorem hyemem Scorbuto correptis, vel ſemina quaſi mali occultantibus omnino eſſe perniciofam, eique ingraveſcendi anſam ſubminiſtrare: ſed Scorbutum tamen apud Britannos, Batavos, Suecos, Danos, Norvegos, ceteros boreales, Endemium eſſe morbum *Bœrhaavio h*) minime concedimus. Et ſi locis jam nominatis ſporadice, & forſitan frequentior, quam ſub calidiori climate, invenitur, id nec unice frigori, ſed tempeſtatum indoli variabili & vivendi hominum rationi, ſeu diætæ, potius eſt tribuendum. In genere vero notandum, tam in noſtris regionibus, quam aliis, malo huic maxime opportunos eſſe eos, qui vitam ſedentariam agunt, vel qui laboribus non occupantur ſudori ciendo adcommodatis, ut Eruditi, Artifices nonnulli, Textores, Sartores, Milites & Nautæ incurioſi; nec iis parcit, qui febribus quibuscunque & præſertim intermittentibus, laborarunt. Tabaci fumatores, & imprimis eos, quos antea Scorbutus male habuit, haud raro incurrit, ut ex obſervationibus *Crameri*, *Anſon*, *Rouppii i*) conſtat. Contagio quidem non magis ad alios tranſit Scorbutus, quam reliqui morbi epidemici; interim a tetro odore, quem ſpargunt miſeri afflicti, & aëre halitu eorum inqui-

f) Backſtrom obſerv. circa Scorbutum. In Collect. Differt. Med. Haller. Tom. 6.

g) Diſſertio Epiſtolica de Scorbuto.

h) Aphorismi de cognoſc. & curand. morb. §. 1150.

i) Liber de Morbis navigantium.

inquinato, maxime vexantur ii, quos inter ægrotos continue verſari dira cogit neceſſitas; & quamquam a corrupto aëre Scorbuti ſymptomata non contrahunt ſani ac vegeti, humores tamen eorum ad putredinem ita diſponit omnis aër mephiticus, ut ad plurima alia mala, febres præſertim putridas, fiant procliviores. Scorbutum nihilominus ſæpius epidemice graſſantem obſervarunt Medici *k*); & in expeditionibus claſſicis epidemice ſemper fere noxam inferre ſolet.

§. III.

Ad morbum hunc vere proteiformem dignoſcendum requiritur, ut Symptomata, quibus ſæpiſſime ſtipari ſolet, eó ordine recenſeamus, quo invadere ea homines utplurimum obſervatum eſt: ad ſigna dein confirmati mali, vel ad ſummum gradum provecti, tranſeamus. Sed inter initia notandum, non omnia ſigna apud omnes ſemper adeſſe, ſed inſigniter, pro diverſa ſubjecti vel cauſſarum ratione, variare *l*).

I:mum Stadium: Adgrediens autem Scorbutus, hominem pigrum, ſeu ad motum ſegnem, & puſillanimem reddit; æger ſomnum quærens, labores & ſanorum conſortium ſtudio vitat. Facies ei pallida

k) In Brabandia A:o 1556, Belgio 1562, Hungaria 1720, Pariſiis 1699, in Saxonia, in obſidione, a Suecis inſtituta, urbis Thorn &c.

l) Non piget heic Illuſtr. *Anſonii* teſtimonium adferre. Scorbuti ſymptomata (inquit) inconſtantia pariter ac innumerabilia fere ſunt; progreſſus vero & effectus ſumme anomali; etenim vix duo ægri de iisdem malis querelam habuerunt, & ſi quæ ſymptomatum conformitas interdum obſervata fuerit, mali invadendi modus & ordo inter omnes Scorbuticos in totum diſcreparunt.

eſt vel ſubflava, carunculæ oculorum, nec non oris labra, rubrum ſuum colorem in vireſcentem transmutant. His vero tantum abeſt, ut facies emarceſcat, ut potius tumidula, & præſertim palpebræ inferiores, poſt ſomnum, matutino tempore, obſerventur. Admodum difficulter ſpiritum trahit. Mox genua rigent, ad minimum motum debilia; & ne quid ei moleſti deſit, gingivarum tumor, ſenſim increſcens, manducationem impedit. Increſcente paullulum morbo, dentes elevantur & vacillant; & tumefactæ jam gingivæ, ſpongiarum inſtar increſcunt, lividum colorem induunt, cruentantur; putreſcunt, ſimulque cum anima tetrum odorem ſpirant. Hæc communia in Scorbuti initio ſunt; ſi vero febre aut alio morbo laboravit æger, in gingivis prima mali indicia apparent; ſic etiam, ſi a caſu externo vulnus, fracturam vel contuſionem perpeſſus eſt, infirmum primo membrum corripitur. Poſtea cutis, quæ ſemper ſicca & lævigata ſentitur, maculis conſpurcatur mox rubris, dein lividis vel tandem nigricantibus, ad ſuras & femina maxime conſpicuis & ad variam magnitudinem increſcentibus. Haud raro etiam his locis cuticula in ſquamas abit & diſcedit. Sed jam recenſitis longe difficilior eſt dolor, qui ſemper Scorbutum comitari ſolet, & modo Dorſum, modo Tibias, vel etiam Pectoris aliquam partem cum anhelatione & tuſſi torquet: fixus interdum, vagus ſæpenumero, nunc oſtocopum, nunc Pleuritidem notham *m*), Rhevmatiſmum, Iſchiadem, vel alium morbum topicum mentitur. Æger adhuc lotium reddit coloratum, ſpumoſum & cito putreſcens, cui pinguis pellicula & coloribus variegata ſupernatat. Sanguis e vena miſſus, glutinoſus & ſpiſſus videtur. Si cita alvus ſuperaccedat, id quod deſcen-

m) *Lind* p. 158.

deſcendit, putridi odoris eſſe ſolet. Ingraveſcente morbo jam graviora pleraque ſunt ſymptomata, ut in præcipiti rem eſſe ſcias. Etenim ad leviſſimum corporis motum in Syncopen delabuntur miſeri, &, quod haud raro accidit, dum e lectulis ſurgentes, libero aëri ſe exponunt, ſubita morte animam reddunt *n*).

II:dum Stadium. Sed iis, quibus tragicam ſcenam ad finem perducere ſors eſt, jugiter accidit, ut dolores ubique vagantes juncturis genuum præcipue figantur; genicula tumeant, et Muſculis flexoribus clauſis, tali verſus nates retrahantur. Quorundam crura inſigniter quoque tumeſcunt, & ecchymoſi maculantur, vel naturæ quaſi proprio conamine, putridam ejiciendo ſentinam, fœdis ulceribus conſpurcantur. Interdum etiam mirum in modum crura Scorbuticorum, manente figura & doloris ſenſu, lignorum inſtar obdureſcunt *o*). Fracta oſſa & Vulnera ante 50 annos ſanata iterum diſſolvuntur & recrudeſcunt, pariter ac ſi novo caſu eſſent inflicta *p*). Decidunt dentes, & gingivæ putreſcentes gangrænam admittunt; ſuperaccedit crebrior ſputatio, malum inſigniter

T 5 augens

n) Plurima mortis repentinæ exempla apud auctores paſſim obveniunt: inter omnia memorabile quoddam apud *Lind* p. 163. In Itinere Illuſtr. *Anſon* legitur: haud raro nobis (verba ſunt auctoris) evenit, ut nautæ, qui adhuc officio ſuo aliquomodo fungi, & in ſuperiori navis parte (the deck) ambulare potuerunt, ſubito collapſi animam efflarent. Nautarum ex claſſi noſtra permulti hoc mortis genere perierunt.

o) *Lind* p. 163. *Rouppe* p. 153.

p) Memorabilia hujus phænomeni plura exempla ex Ill. *Anſonii* Itinere depromi poſſunt.

augens *q*). E variis corporis partibus cruor facile fertur, ut e naribus vel exeſis gingivis; ſæpe cum tuſſi exit, vel evomitur, vel cum lotio redditur, haud raro per excretiones alvinas, vel cum, vel etiam ſine ventris tormine; ſed frequentius nihil eſt, quam ſanguinem per putrida crurum ulcera profluere.

III:um Stadium. Cum vero ad ſummum culmen perventum eſt, ſæpe alii graviſſimi morbi, ut Icterus, Hydrops, Putridæ febres, Dyſenteria & Melancholia, Scorbuto adſociantur; oboritur tum graviſſima Dyſpnœa cum reſpiratione laborioſa, & interdum, quod mirum eſt, coſtarum inter ſpirandum crepitus ſingularis non tantum ſentitur, verum etiam auditur *r*); Petechiæ conſpiciuntur; Sudor fœtidus copioſe prorumpit: Sanguis atramenti nigritiem contrahit & brevi in ſerum corruptum diſſolvitur; Urina redditur loturæ carnium ſimilis, vel ſanguine mixta; crebra animi deliquia vel minimum motum interdicunt; corporis calor ita minuitur, ut aliquot ante mortem dies omnia membra frigida ſint; quibus tandem miſeriis mors, ultima linea rerum, finem imponit.

Recen-

q) Ptyaliſmum Scorbuticorum deſcripſit egregius hujus morbi Obſervator *Lind* l. c. ſed utrum verum ſymptoma, an ex ſumptis antea Mercurialibus veniat, dubius hæret. Salivæ tamen fluxum in Scorbuto ſæpe ſymptomaticum, interdum criticum eſſe affirmat *Ræper* diſſert. de Salivatione critica in morb. ac. & chron. Vide *Hall. coll. Diſſ. Med. T.* I. Etiam frequens & ſumme pernicioſum ſymptoma eſſe affirmat *Rouppe* l. c. p. 138. inter eos, qui fumo Tabaci ſorbendo vel herbam maſticando delectantur.

r) *Rouppe* p. 142. cujus cauſſa procul dubio eſt coſtarum a cartilaginibus ſuis ſpontanea ſolutio.

Recenſitis ſic Scorbuti ſignis per tria, quæ habet, tempora, haud alienum ſpero, maxime memorabilia, quæ in cadaverum diſſectionibus occurrunt repetere, ut nihil relinquatur, ex quo morbi genium & effectum cognoſcere queant artis tirones. Ab initio igitur notandum, Sanguinem Scorbuticorum ut in ultimo ſtadio, ita etiam in diſſectis mortuis, atramenti inſtar, eſſe nigerrimum. Pulmones lividi plerumque & nigro ſanguine oppleti, & reſecta eorum portiuncula in aquam projecta fundum petit *s*). In pectore & abdomine viſcera, imprimis Cor, Splen & Jecur in inſignem molem aucta *t*), quoad colorem & conſiſtentiam mutata, indurata vel putredine confecta; nec non in cavo ventris aqua fœtidiſſima & ichoroſa effuſa, invenitur. Apertis cultello genuum articulationibus, fœtidi Ichoris quædam copia proſilit, cujus color ſubviridis, rodendi autem vis tanta eſt, ut, ſimul cum continente capſa, cartilagines & oſſa exedat: & in junioribus ſubjectis epiphyſes ab oſſis media parte ſolutas fuiſſe, haud raro obſervatum eſt. Ceterum muſculoſa caro, quanta quanta eſt, in putridam adeo labem mutata fuit, ut digitis facillime disrumpi poſſet; unde corpora mortuorum, ne intolerabili viventes odore infeſtentur, ocyſſime humo obtegi vel maris fundo demergi debent.

§. IV.

Cum in antecedentibus ſigna Scorbuti vera & diagnoſtica levi penicillo adumbraverimus, ſequitur

s) *Rouppe* p. 152. 154.

t) *Pringle* in appendice ad Tract. Diſeaſes of the Army, per novem in Scorbuticis inſtitutas diſſectiones convictus eſt, viſcera inſigniter increſcere, ubi humoribus putridis corpora laborant.

tur jam ut vitium hoc, a cæteris deformibus, quibuscum multa habet communia, paucis verbis diſcernamus, & ſi quæ ſpecialis ſit varietas, obiter indicemus. Eſt vero *Scorbutus morbus deformis, decolor, laſſitudine præcipue matutina, ſtomacace & dentibus in alveolis ſuis vacillantibus, conſpicuus u)*. Hæc definitio, morbo adprime convenit, & unanimi fere Medicorum conſenſu eſt recepta. Sed in Specierum diſtinctione magna auctorum ſemper fuit diſſenſio. Nimirum ex tanta obſervationum farragine ab *Eugaleni* tempore in hunc usque diem acervatim collecta, plurima adoptata ſunt ſymptomata, atque pro diacriticis venditata, eaque, ratione cauſſarum occaſionalium, ſæpe ſibi contraria, ut Scorbutum in ſuas ſpecies diſcernere Medici neceſſum duxerint. Sic *Scorbutum* in *hæreditarium* vel *adventitium; latentem* vel *manifeſtum, mitem* vel *malignum; non contagioſum* vel *contagioſum; acidum* vel *alcaleſcentem, calidum* vel *frigidum; terreſtrem vel maritimum;* immo *Anglicanum* vel *Belgicum v)* non rei natura, ſed Medicorum quorundam diſtinxerunt præjudicia. Fictas ejusmodi diſtinctiones refutare, inutile foret, cum pleræque jam in deſuetudinem abierint, & unicuique in Medicina paullum verſato pateat, Species morborum a cauſſis evidentibus unice eſſe conſtituendas: ne tamen quid neglectum videatur, communiſſimas aucto-

u) Illuſtr. Præſidis Gen. Morb. N:o 223.

v) Ineptas has diſtinctiones, Williſio debemus, eorumque numerum adſeclæ ejus auxerunt; ſic *Charleton* Scorbutum dividit in rancidum, ſalino fixum & acidum; *Blancard* in frigidum & calidum; *Gideon Harvæus* Scorbutum Oris, Tibiarum & juncturarum ſeorſim tractavit; ut ceteras taceam ineptias, inſufficientem hujus mali prodentes cognitionem. Fuſiorem harum collectionem exhibet Biblioth. *Lindiana*.

auctorum diſtinctiones breviter examinare lubet. Sic Scorbutus in *terreſtrem* & *maritimum* ſatis inepte diſpeſcitur, cum Symptomata diagnoſtica non ſolum utrobique apprime conveniant, verum etiam ab iisdem oriantur cauſſis, iisdemque debellentur remediis. Scorbutum *calidum* a *frigido* ita disjunctum nonnulli volunt *w*), ut illum cum inflammatione, ſine phlogoſi hunc adeſſe, ſtatuant. Sed verus Scorbutus ſemper fere pulſu proditur accelerato, & ſic in ſubjectis junioribus, floridis, laute viventibus, febri quadam ſtipatur, ut calidus merito dici poſſit; quin etiam in omnibus ſtadiis, febres huic malo putridæ ac lentæ adjungi ſolent; Scorbutus autem frigidus, major eſt mali Hypochondriaci gradus, ab *Eugaleno* primum cum genuino Scorbuto haud congrue commixtus; quem dein ſectatores ejus ad hunc usque diem cum Scorbuto confundere ſolent *x*). Quid autem de Scorbuto *alcaleſcente* vel *acido* ſit cenſendum, non ratiociniis ſolum, ſed experimentis dilucide explicavit Cl. *Pringle y*). Etenim unicam tantum ſpeciem Scorbuti agnoſcit, nempe ab humorum muriatica putredine, quæ & ab alcalina & acida indole toto cœlo diſcrepat; & rejectæ inſuper opinionis hanc rationem reddit, quod medicamenta antiſcorbutica omnia fere alcalina eſſe putantur, unde Auctores Scorbuti cauſſam forte acidum eſſe crediderunt, quippe quod ab alcalinis remediis potiſſimum ſubjugatur & infringitur. Nos igitur morbum

w) Eos inter noviſſime numerari poteſt *Home*, licet diacritica ſigna calidi & frigidi non adjunxerit, & in prognoſi & cura unicam quaſi ſpeciem tractaverit. vid. *Principia Medicinæ*, Cap. de Scorbuto.

x) *Lind* hanc fallaciam optime detexit p. 38.

y) In appendice Tractatus de morbis caſtrenſibus, ad finem Experimenti 48.

bum hunc potius ſecundum certa ejus tempora vel ſtadia §. III. diſcernimus, utpote quæ ratio ad Diagnoſin pariter atque curam rite inſtituendam plurimum valet.

§. V.

Ad cauſſas Scorbuti indagandas dum transſcendimus, occaſionales primum enumerare animus eſt, ex quibus proxime Scorbuti cauſſa, tanquam ex fontibus rivulus profluit. Ordine igitur ut progrediamur, Diætam, vel ſex res, ſic dictas, non naturales contemplabimur, atque quomodo errores in his commiſſi, corpora ad Scorbuti labem prædisponere poſſint, diſpiciemus.

1:o *Aër frigidus* humani corporis fluida ad muriaticam diſſolutionem, & ſolida ad nimiam rigiditatem disponit z). Ubi vero ſimul adjuncta eſt humiditas, quæ, præcipue poros obturando, excretionem cuticularem impedit, ut ex Sanctorianis obſervationibus conſtat; mirum non eſt, quod non tantum inter climatum frigidiorum incolas, verum etiam inter nautas in pelago a), & milites in caſtris, nec non inter pauperes, qui ex inopia frigent,

---

z) Illuſtr. *Præſidis* Clavis Medicinæ pag. 8.

a) Sequentia ex *Rouppio* obſervata addere lubet. Tres aſſumi poſſunt gradus, inquit, qui ad Scorbutum producendum quam maxime inſerviunt: 1) Quando incipit frigus & Mercurius in Thermometro Farenheit. 20 gr. e loco, quem æſtivis tenuit diebus, deſcendit; quacunque id fiat in regione. 2) Quando Mercurius intra illum incipientis & congelationis gradum ſtat, atque aër humidus eſt. 3) Quando Mercurius infra gradum congelationis notabiliter deſcendit atque ibi hæret. Tribus his gradibus conſuevit graſſari Scorbutus.

frigent, Scorbutus crudeliter ſæviat *b*). Frigus igitur in genere valida eſt Scorbuti cauſſa procatartica: ſed unice tamen, ſine ceteris cauſſis, poſtea commemorandis, Scorbutum minime excitat, quod Lapponum inprimis experientia docet *c*).

2:o *Ingeſta* particulas corporis, quæ motu diſſipantur, continuo reſarciunt. Sed ut corpus ſanum ſit & vegetum, alimentum quoque congruum eſſe oportet; nam a cibi potusque qualitate, humorum indoles, & ab hac ſanitas maxime pendet. In regionibus, ubi vegetabilibus ſolis, vel carnibus ſimul recentibus vivitur, Scorbutus admodum eſt infrequens; contra, ubi alimenta quæcunque muriatico ſale a corruptione ſervantur, malum hoc haud raro homines adfligere ſolet. Muria enim, quam partim ciborum condimentum, ſæpe etiam ad arcendam e carnibus, piſcibus, ceteriſque alimentis, putredinem, adhibemus, humorum maſſam inſigniter penetrat, ſanguinis tenacitatem diſſolvit, atque gluten ſolidis adhærens abſtergit; & ſi juſto copioſius vel diutius conſumitur, vis ejus abſtergens in corrodentem mutatur. Huc accedit inſignis

b) *Rouppe* aſſerit, ſemper obſervatum eſſe, quod homines a Scorbuto immunes manſerunt, quamdiu hæc evacuatio rite atque libere ſucceſſit, & ſimul ac quacunque de cauſſa, ſaluberrima illa evacuatio impedita vel ſufflaminata fuit, ſtatim in lucem prodiiſſe Scorbuti ſymptomata. Exempla hujus rei præbent naves, quæ quotannis verſus Inſulas S. Euſtachii & Curaçao velificant. Etenim ſi quidam inter nautas Scorbuto jam affecti ſint, ut in nave, *Princeſſe Carolina*, vidi, nempe antequam navis ex patria ſit egreſſa, atque ad Tropicum appropinquet, ſenſim evaneſcit morbus; contra, ſi ex Indiis patriam verſus tendunt nautæ frigusque incurrunt, plane contrarius reſultat effectus p. 118.

c) Apud hos enim Scorbutus prorſus eſt ignotus.

inſignis illa durities, quam alimentis infert muria, & quæ Ventriculi & Inteſtinorum vim eludens, ad ſuccum nutritium corrumpendum & humores depravandos haud parum confert. Hinc in longis per mare itineribus, ubi carnibus & piſcibus ſalitis, caſeo ſalito & putrido, nec non butyro rancido præcipue veſcuntur nautæ, Scorbutus ut plurimum ſævitiam ſuam exercet: nec eum effugiunt pauperes noſtrates ſub annonæ caritate, vel alii, per totam fere hyemem, carnibus & halecibus ſale conditis victitantes. Huc etiam vegetabilium eſculentorum penuria merito refertur, quamvis eorum defectum Scorbutus non ſemper & neceſſario ſequatur. Gentes enim haud paucæ e. g. Lappones, Islandi, ceteri, per octo fere menſes quotannis, ſine vegetabilibus, ſani ac ſoſpites vitam degunt, dum alii, quibus magna vegetabilium ſuppetit copia, morbo laborant *d*). Alimenta vero vegetabilia iis non tantum ſalutaria, ſed ſumme quoque neceſſaria eſſe judicamus, qui ſalſamentis vivere coguntur. Nam Diatheſin muriaticam, quæ ab incongrua diæta progignitur, plantarum ſucci optime diluunt, infringunt, & per omnes excretiones, lotii vias præcipue, evacuant *e*).

3:o *Motus* ad ſanitatem conſervandam æque neceſſarius eſt, ac alimenta ad vitam ſuſtentandam. Omnis vero exercitatio humorum circuitum auget, calorem promovet & excretiones omnes, præcipue vero perſpirationem per cutis poros, ſublevat;

d) Tam defectus Vegetabilium per ſat longum tempus innoxii, quam Scorbuti ad copiam vegetabilium ſævientis, effectus adtulit *Lind* p. 91. Sic etiam Scorbutum, qui jam per longas invaluit moras, ſiſtere non poteſt cibus recens & eupeptus. conf. *Anſon Voyage*.

e) Vide *Liſteri* exercitationes Medicinales: de Scorbuto.

levat; unde particulæ in ſanguine nidulantes, acres, ſalſæ, aut in putredinem vergentes, foras ejiciuntur. Ejus ope non tantum ventriculus & organa chylopœa roborantur, verum etiam tonus partibus ſolidis conciliatur. Hinc facile patet, quanta ſit ejus neceſſitas, omnibus, iis vero inprimis, qui cibo ſalſo, duro & concoctu difficili vitam ſuſtentare coguntur; aut qui vel minimam latentis Scorbuti ſuſpicionem produnt. Quamdiu enim quotidiana contentione, corpora ad ſudorem usque exercent, tamdiu etiam a Scorbuto ſunt immunes, quemadmodum nautarum, remigum & fabrorum in officinis ferrariis docet experientia *f*). Cum vero vel labores fugiunt otioſi, vel etiam negotiis, quibus corpus fortiter movetur, occupari non poſſunt, ut milites in caſtris vel navibus *g*), ſartores, textores, Aulici, Eruditi, & nihilominus ſalſamenta continue & avide devorant, fieri non poteſt, quin a retenta in corporibus acrimonia ſalina, Scorbutus acceleretur.

4:0

f) Sal per ſudorem & urinam e corpore eliminari extra omne dubium eſt. Attentione ſane dignum, (ait ſæpe laudatus *Lind*) quod ſalia quæcunque, in machina humana, quoad naturam commutantur, & in homogeneam ſeu ammoniacalem abeunt, excepto ſale muriatico, quod omnes tam fluidorum quam ſolidorum vires eludere videtur. Etenim indolem ſuam in corpore jugiter ſervans, ſine ulla mutatione per deſtillationem ex urina obtinetur, ſi quis aliquam ſalis portionem comedit. p. 88.

g) Inter ſeptem Scorbuticos in nave periclitantes, quatuor ad minimum fuiſſe milites, obſervavit *Rouppe*. In claſſica expeditione Illuſtr. *Anſon* plurimi milites Scorbuto moriebantur, quippe qui in nave laboribus occupari non poterant.

4:o *Animi pathemata*, ut ſunt terror, metus & triſtitia, Scorbuto occaſionem quoque dare Medici obſervant *b*). Scorbutici, ut puſillanimi & ad hypochondriaſin proni, (§. III.) a levi cauſſa terrentur, vel in triſtitiam incidunt. Quod hi etiam adfectus ad Scorbuti geneſin quidquam conferre poſſint, iis paradoxon non erit, qui terrore vel triſtitia excretiones in humano corpore impediri noverunt.

Cauſſam igitur Scorbuti *proximam* in Acrimonia ſalina unice conſiſtere, ex dictis conſtat. Etenim ex memoratis cauſſis, una vel pluribus, particulis ſalinis, mox ſtimulantibus, dein rodentibus, oppletur ſanguis & diſſolvitur; unde vaſcula tandem tenerrima exeduntur, &, ubi longas malum habuerit moras, totius Machinæ ſenſim præparatur interitus.

§. VI.

Cognito morbo, ad ea quæ juvamen adferunt, properamus.

Stadium I:um. Atque adventanti quidem Scorbuto occurritur iis, quæ humores corporis blandos, puros atque dilutos reddunt, ratione ſimul habita Diætæ ſeu cauſſarum occaſionalium. Hinc protinus danda ſunt lenia alvum ducentia, dein ſucci herbarum recentium propinandi, in quibus contra Scorbutum, maximum eſt præſidium. Sunt vero hi, ex Cochlearia, Naſturtio hortenſi, Cardamine pratenſi, ceterisque ex Tetradynamiſtarum ordine; Acetoſa, Beccabunga & Tropæolo, qui vel per ſe, vel lactis ſero mixti, ſumuntur. Cui firmior

b) *Huxham* in appendice ad Eſſays on fevers. *Rouppe* l. c. & inprimis *Anſon* Voyages round the world p. 143.

firmior ſtomachus eſt, Cochleariam crudam & Eryſimum barbaream (Winterkraſſe) comedere, non ſine emolumento poteſt. Sed ſi recentes herbæ haberi non poſſunt, ut hibernis menſibus apud nos accidit, conſervæ antiſcorbuticarum herbarum, quæ in officinis proſtant, defectum ſupplere poſſunt. Quibus, ſi aliquantulum Corticis *Winterani* additur, Stomacho forte magis conveniunt *i*). Prodeſt quoque lac omnis generis, ſive ebutyratum, ſive purum, recens, idque vel aſininum *k*), vel caprinum *l*), vel, ſi ea non adſunt, bubulum *m*).

U 2 San-

---

i) Cortex Winteranus, qui etiam ſub nomine Canellæ albæ in officinis proſtat, ſapore aromatico præditus, Ventriculi vires inſigniter auget & Scorbuto maxime reſiſtit, teſte *Hermanno* in *Lapide Lydio*, quippe qui nautas, in expeditione navali a *Wintero* inſtituta, non tantum a morbo immunes præſtitiſſe, ſed etiam inveteratum depuliſſe malum, traditur.

k) *Hippocrates* in Ileo magno, lac aſininum coctum cum melle, præſcripſit. *De intern. Affect. p.* 546. *edit. Fœſii.*

l) Lac caprinum commendat *Lind* p. 245.

m) Egregium Lactis uſum in Scorbuto confirmat *Hauteſierks* in *Obſervations de Medecine des hoſpitaux militaires;* cujus verba, latine reddita, adferre haud piget: De præſentia acrimoniæ ſingularis in Sanguine Scorbuticorum convicti, concludimus illam cum Diatheſi muriatica eſſe intime nuptam, ideoque Scorbuti cauſſam proximam efficere. Hac theoria ducti, curam per mundificantia, demulcentia & incraſſantia inſtituere conati ſumus, & ex voto res ſucceſſit. Nam ubi decoctata antiſcorbutica ſpem fruſtraverunt, mane ægroto dedimus lactis vaccini uncias ſex, & prandii loco, portionem Oryzæ in lacte coctæ, idemque ad cœnam. Pro potu ordinario præſcripſimus Fumariæ tenuem infuſionem, & ad os colluendum Spiritus cochleariæ drachmam, cum decocti Naſturtii Unciis tribus, mixtam, por-

Sanguinem optime mundificat Serum lactis, ſucco citri vel Cremore tartari paratum, præprimis, ſi per longum tempus uſum præbet quotidianum. Juvant etiam in hoc ſtadio lenia ſudorifera, quibus cutis ſpiracula ſervantur aperta. Optima vero ſunt, quæ ex Sambuco ejusque floribus aqua præparantur infuſa. Pauperibus & quibus jam laudata remedia nimis pretioſa ſunt, ſufficiant Infuſa Rad. Armoraciæ, Raphani ſativi, Herbæ Trifolii aquatici & Fumariæ, per aquam vel tenuem cereviſiam confecta: vel Decocta ex Radicibus Britannicæ & turionibus Pini. Iis quoque Allia atque Cepæ frequentius ſumtæ, & trito cum aceto Sinapi condita proſunt alimenta. Non deſunt quoque exempla optimi ſucceſſus ex Decocto antiſcorbutico, quod auctorem *Bellovium* in caſtris Poloniæ p. m. Regis Caroli XII. medicum famigeratiſſimum agnoſcere putatur, qui ejus ope, Scorbutum ab exercitu Suecano profligavit. Paratur vero hoc ex herbæ Sedi acris recentis uncia, quæ in libram cereviſiæ infunditur, & cujus unciæ tres ſimul propinantur *n*). Dulcamaram quoque inſigni laude contra Scorbutum

porreximus. T. I. p. 324. Vide etiam *Hoffmanni Med. rat. Syſt. T. IV. p.* 29. Quin etiam, cum in Lapponia Scorbutus graviter adfligeret Monticolarum plurimos, qui initio hujus Seculi e Germania, ad res metallicas ibidem tractandas, vocati erant, & ſe a Lapponibus magica arte vexatos putarent, omnes, quotquot hoc morbi adfecti fuere, ſanavit vetula in pago *Heden*, idque ſolo lactis uſu protracto.

n) Dum Captivos e Moſcovia Suecos in patriam reduces Scorbutus peſſimus infeſtaret, vetulam aliam, Carolicoronæ, infectos omnes ſanaſſe refertur, ope Tonnæ unius Turionum pini, ſedi acris tonnæ octavæ partis, nec non Aluminis unciarum duar. cum ſemiſſe. Mixta hæc coquebantur in aqua, & ægro unicuique libra quotidie bibenda porrigebatur.

tum extollit Cl. *Sauvages o)*. Sed Diætam ægroti ordinare maximi eſt momenti. Vivat hic in aëre calore temperato, vel ſi ejus opportunitas non eſt, veſtimentis tamen bene ſit munitus. Deſidioſam vitam effugiat, ac ſalſamenta imprimis, & quævis concoctu difficilia, vitans, recentibus, quantum fieri poteſt, Vegetabilibus veſcatur.

Stadium II:um. Sed aliam Scorbutus jam inveteratus curam poſtulat, qui lenta remedia & ſegnes Medicos prorſus repudiat. Huic igitur cum leniora vix ſufficiant, ad validiora, quæ putredini reſiſtunt, ſimulque corporis colatoria aperiunt, refugiendum eſt. Eminent inter hæc, quæ lotii fluxum promovent, ut Allia, Cepæ, Porri, & inprimis Scillæ Radix: illa variis cibi generibus apte miſcenda ſunt: hæ vero Medicamenti inſtar, caute & ad granorum aliquot pondus quotidie eſt porrigenda. Putredini vero maxime reſiſtunt, atque alimentorum pravitatem emendant acida fere omnia, e vegetabilibus præcipue expreſſa, ut Succus Citrorum, Malorum Aurantiorum, Limonum, qui, cum ad protractum uſum recentes & a ſitu liberi ſervari nequeant, coctione ad Syrupi conſiſtentiam inſpiſſari poſſunt & in lagenis probe obturatis excipi, ut docet *Lind p)*. His vero in vehiculo aquoſo dilutis, ea pro potu ordinario ægrotis porrigere neceſſum eſt. Si vero hæc non adſunt, nec comparari poſſunt, acida mineralia, ut Spiritus Salis vel Vitrioli, & ex his parata Elixiria Vitrioli varia, acida, defectum ſuppleant. Sed ante omnia diæta ægroti erit corrigenda. Proſcribenda ſunt

 omnia

o) Act. Pariſ. A. 1761. p. 53.

p) p. 207. Huic uſui magis inſervit ſuccus citri, vel acetum frigore concentratum, cujus præparandi modum docet Pharmacopœa noſtra Suecica p. 55.

omnia falſa, corrupta, pinguia, dyspepta, hisque ſubſtituenda vegetabilia, radices & herbæ recentes, fructus horæi, ut ſunt Mala, Pyra, Pruna, Ceraſa, cetera, præſertim recentia, vel ſi hæc haberi nequeunt, ſiccata. Sic in victus ratione potius quam in medicamentorum farragine, tutiſſimum quæritur præſidium. Interdum etiam Corticis Peruviani uſus commendatur, inprimis ubi Ulcera cruda puris benigni beneficium non admittunt. Cetera, quæ ad eorum curam pertinent, huc adferre ſupervacaneum ducimus, cum otium nobis factum ſit in Diſſertatione de *Ulceribus* A:o 1769 a nobis heic edita ac defenſa *q*). Scorbutus vero purgantia fortiora ægre admittit, ſed, ubi opus eſt, lenia ſemper poſtulat. Venæſectioni quoque heic raro locus eſt, ut *Eugalenus*, *Grainger* & *Lind*, multa edocti experientia, confirmant.

Stadium III:um. Sed longe difficilior cura eſt, ubi Scorbutus, ad ſummum culmen provectus, morbis aliis gravioribus ſeſe adjunxit; quod enim congrua Diæta non ſuppeditat, id a Medicina fruſtra exſpectatur. Symptomata tamen mitigant remedia jam exponenda. Si ſanguis e naribus, ore vel qua demum cunque parte profluens, interitum ægro exhauſto minatur, acida mineralia diluta, guttatim & ſæpe dari debent, hisque recte adjungitur Cortex peruvianus, vel forma pulveris, vel ex vino rubro decoctus. Si vero Dyſenteria, graviſſimum illud Scorbuti ſymptoma, urget, caute mercandum, ne vel ſalutaris forte evacuatio nimis cito ſiſtatur, vel protracto morbo æger ſuccumbat. Protinus igitur Rhabarbaro humores irritantes recte evacuantur, dein lenia adſtringentia, opio mixta, dolores mitigant & inteſtina roborant.

q) Sub Præſidio Exp. D. D. & Adj. Acrell.

borant. In graviori caſu paullulum Aluminis haud incongrue datur, ſed parca manu, & electuariis adſtringentibus, ut Theriacæ vel Electuario Fracaſtorii additum. Ipecacuanha Spiritu Vini infuſa uſu ſe comprabavit egregio in Noſocomio navali ad Port-Mahon r); neque hoc in dubium vocabit, qui & Ipecacuanhæ vires in Dyſenteria & Spiritus Vini eximiam in acaris necandis virtutem perſpexit. Ubi vero dirus Hydrops Scorbutum excipit, evacuantia quævis, præcipue vero Diuretica, tentari debent. Scilla vel allio tum opus eſt, adhibitis interea remediis e regno vegetabili, inprimis quæ a Radice armoraciæ, Raphano vel Sedo contra Scorbutum laudantur. Sed hæc omnia in ſummo Scorbuti gradu parum proficiunt, ſiquidem cauſſæ, quæ morbum exitarunt, ægre admodum removentur: quapropter omne feret punctum, qui Diætam ſanitati contrariam tempeſtive mutare potuerit.

§. VII.

Reſtat jam, ut paucis differamus de modo, quo Scorbutus in caſtris, navibus & ceteris locis, ubi frequens & ſimul ſævus eſſe ſolet, averti queat. Quemadmodum vero, ut antea diximus, cauſſæ mali præcipue vitiis Diæteticis conſtant, ita Diætæ ratio in Prophylaxi maxime habenda eſt. Moderata aëris temperies ante omnia eligi debet, & qui in frigore vel humido aëre diu vivere coguntur, veſtimentis a gelu & pluviis corpora muniant. Vegetabilia, quæ per aliquod tempus ſuccum incorruptum ſervant, ut Poma, Mala Citri & Aurantiorum, nec non cepæ, allia, porri, cetera, vel con-

r) Expertus eſt Chirurgus *Chriſtie* & *Lindeo* aperuit p. 258.

condimenti inſtar, vel loco medicamenti, darſ poſſunt. Inter alimenta quotidiana adhibendæ ſunt herbæ oleraceæ, ut Portulaca, Lactuca, Spinacia, Endivia, Rumex patientia, cetera, quæ omnia, ſale condita, optime in diuturnum uſum ſervantur. Cucumeres quoque ſativi & imprimis Braſſica capitata, ſale condita (Surkål s) inter omnia egregio ſuo uſu eminent, quibus ob exploratam contra Scorbutum virtutem, in navibus, Indias petentibus, nunc communiſſime victitare moris eſt. Nec minor prudentia in potu quam in cibis requiritur; nam aqua corrupta & putrida, quam ſub longo itinere bibere nautæ coguntur, ſi ſcorbutum non facit, malum tâmen inſigniter exaſperat. Sanitati potius conveniunt Vina dulcia, pro potu continuo, aqua diluta; Succi pomorum fermentati; (Cider) Cerevifia, ſive mera, ſive herbis antiſcorbuticis & inprimis Turionibus Pini condita (Tallſtrunt-öl). Sed præſtantius in hunc usque diem nihil inventum eſt potu illo, ex Malto, aqua cocta ſuperaffuſa, parato, cujus inventionis gloriam jure ſibi vindicat Cl. *Macbride*, Chirurgus apud Anglos experientiſſimus t). Sequenti vero modo id parandum curavit. Sex libris aquæ ebullientis duæ libræ malti infunduntur, mixta bene agitantur,

s) Braſſicam in navigatorum uſum Sale condire & ſervare optime docuit *du Hamel du Monceau* in Libello: *Moyens de conſerver la ſanté aux Equipages des Vaiſſeaux* p. 177 & ſeq.

t) In libro: *Experimental Eſſays - - on the Scurvy, with a propoſal for trying new methods to prevent or cure the ſame at Sea. Lond.* 1764. Scorbutum a defectu aëris fixi in corpore humano oriri autumat noſter, ideoque non tantum Infuſum Malti, quod in corpore efferveſcentiam ſubit & aërem fixum generat, ſed etiam Salia Alcalina fixa cum acidis maxime commendat.

tur, per aliquot horas tecta reponuntur ac demum colantur. Hujus infuſi malti duæ libræ non tantum Scorbuto laborantibus, verum etiam ſanis quotidie dare jubet; ſed a parva doſi ad majorem adſcendere oportet. Alvum movet, &, propter blandam vim, hoc remedium ceteris omnibus, etiam vegetabilibus recentibus, auctor anteponit. Ut vero excellentiſſimum hoc & generi humano utiliſſimum ſubſidium experientia quoque confirmemus, particulam Litterarum Clar. *Forſter*, quas nobiscum communicare Illuſtr. D. *Præſes* dignatus eſt, heic adferre lubet *u*). Tantum autem valuit hoc potionis genus in Itinere, quod ad Terras auſtrales incognitas inſtituit Cl. *Forſter*, ut, per

U 5 trien-

u) Dat. d. 4. Cal. Aug. 1775. Cum nonnunquam ultra viginti hebdomadas in mari procul terra vagaremus, nec quidquam aliud niſi carnes ſalſas comederemus, neque nautæ tempore pluvio & ventoſo per complures dies veſtes mutare madentes poſſent, tamen vix unus & alter Scorbuto laboravit; quod unice adſcribendum quod nautis una cum carne, Braſſicæ oleraceæ capitatæ fermentatæ portio diſtribueretur pro cibo; deinde ſi quis ſymptomata Scorbutica & ingruentis ſigna morbi haberet, illico ei quotidie infuſum Malti, unde Cerevisia fieri ſolet, recens propinabatur; & ſi jam morbus obſtinatus quemquam invaſerit, usque ad 4 vel 5 libras per dies ei porrigebamus, &, mirum dictu, vidi homines miſere affectos Scorbuto, brevi ſpatio convaleſcere, quum nullum alium præter infuſum Malti illis daretur remedium. Jam vero mea quidem ſententia & experientia teſte, Braſſica fermentata per triennium & plus quam novem menſes optime conſervata fuit, & hodie cum hæc ſcribo, hujus fermentatæ aliquid pro prandio comedi cum aliis cibis, idque erat optimi & grati ſaporis, adeo incorruptum, quemadmodum id fuit cum in navem primum imponeretur. Maltum per triennium optime in doliis ſervavimus, at tertio anno pars aliqua mucore corrupta erat. Braſſicæ fermentatæ 60 dolia in navem fuere impoſita, & Malti tantum undecim, verum maxime capacia.

triennium, nautarum nullus Scorbuto periret, ſed, quod mirum eſt, duo tantummodo nautæ, unus infelici caſu & alius Phthiſi, morirentur.

Ceterum, qui Scorbuto opportuni ſunt ad ſerios corporis motus ſunt compellendi ; iis vero qui morbo jam laborant, exercitatio caute inſtituenda eſt, ne illico ſuffocentur, cujus rei triſtem experientiam adferunt *Lind* & *Rouppe*. Motu quoque memborum, præcipue ambulando, contractura genuum præcavenda. Aër in continenti ſalubris mirum in modum corpora reficit, & non tantum Scorbutum pellit *v*), verum etiam homines a morbo immunes præſtat, id quod navigatorum exemplis quotidie confirmatur.

---

v) Dum ad Inſulam *Tinian* (inquit illuſtr. *Anſon*,) nautæ noſtri pervenerunt, aëris terreſtris ſalubritatem illico experti ſunt: nam cum in Pelago intra biduum 21 homines moriebantur, nunc quamdiu in Terra degimus, 10 tantum morbo occubuerunt. *Anſon* Voyage l. c.

INDEX DISSERTATIONUM

VOLUM. VI — IX.

Vol. VI.	Diſſert. 101	—	124.
VII.	— — 125	—	150.
VIII.	— — 151	—	171.
IX.	— — 172	—	186.

BOTANICÆ.

Monographæ.

128 Opobalſamum.
122 Quaſſia.
122 Ledum paluſtre.
164 Marum.
156 Dulcamara.
165 Viola Ipecacuanha.
171 Hypericum.
162 Cimicifuga.
160 Fraga veſca.
137 Thea.
110 Coffea.
114 Alſtrœmeria.
155 Erica.
170 Aphyteia.

Floræ.

104 Flora Belgica.
154 Flora Åkeröenſis.
157 Flora Rybyenſis.

Deſcriptiones.

106 Plantæ Africanæ.
166 Plantæ Surinamenſes.

Varia.

151 Coloniæ plantarum.
115 Nectaria Florum.
118 Prolepſis plantarum I.
120 Prolepſis plantarum II.

145 Uſus

145 Uſus Muſcorum.
113 Termini botanici.
134 Fund. Agroſtologiæ.
116 Fundamentum Fructificat.
117 Reformatio Botanices.

ZOOLOGICÆ.

Monographiæ.

105 Anthropomorpha.
142 Siren lacertina.
108 Meloë veſicatorius.
169 Bigæ inſectorum.
127 Hirudo medicinalis.

Deſcriptiones.

157 Pandora Rybyenſis.
121 Centuria Inſectorum.
149 Rariora Norvegiæ.
150 Iter Chinenſe.

Variæ.

102 Politia Naturæ.
101 Generatio ambigena.
143 Metamorphoſis humana.
146 Mundus inviſibilis.
163 Eſca avium domeſticarum.
132 Fund. Ornithologiæ.
133 Fund. Entomologiæ.
158 Fund. Teſtaceologiæ.

MEDICÆ.

161 Obſ. in Mat. medicam.
183 Purgantia.
141 Purgantia indigena.
177 Ambroſiaca.
140 Menthæ uſus.
168 Opium.
176 Cortex peruvianus.
173 Meth. inv. vires med. chemica.

* * *

179 Venæ reſorbentes.
184 Perſpiratio inſenſibilis.
129 Diæta Ætatum.
109 Diæta acidularis.
125 Motus polychreſtus.
159 Reſpiratio diætetica.
135 Varietas ciborum.
136 Fervida et gelida.

138 Cho-

138 Chocolata.
111 Inebriantia.
139 Spiritus frumenti.
124 Genera Morborum.
130 Morbi artificum.
153 Morbi Nautarum Indiæ.
175 Pulſus intermittens.
181 Hæmorrhagiæ ex plethora.
178 Hæmoptyſis.
172 Hæmorrhagiæ uteri gravidarum.
123 Raphania.
131 Lepra.
186 Scorbutus.
112 Morſura Serpentum.
152 Medicus ſui ipſius.
144 Cura generalis.
180 Curat. Febr. intermittentium.
174 Confectaria electrico-medica.
182 Suturæ vulnerum.
103 Theſes Medicæ.
185 Canones medici.

* * *

147 Uſus hiſt. nat.
148 Neceſſ. hiſt. nat. Roſſ.
126 Hortus culinaris.
107 Macellum olitorium.
119 Fructus eſculenti.

CATALOGUS DISSERTATIONUM
SUB PRÆSIDIO
B. EQU. ET ARCHIATRI
CAR. A LINNÉ
HABITARUM, ORDINE CHRONOLOGICO.

1743.

1. Betula nana. Reſp. *L. M. Klaſe.* Jun. 30. — Vol. I. n. 1

1744.

2. Ficus. *C. Hegardt.* Sept. 15. — — — 2
3. Peloria. *D. Rudberg.* Dec. 19. — — — 3

1745.

4. Corallia baltica. *H. Fougt.* Jun. 8. — — — 4
5. Amphibia Gyllenborgiana. *B. R. Haſt.* Jun. 18. — — — 5
6. Plantæ Martino-Burſerianæ. *R. Martin.* Dec. 12. — — — 6
7. Hortus Upſalienſis. *S. Naucler.* Dec. 16. — — — 7
8. Paſſiflora. *J. G. Hallman.* Dec. 18. — — — 8

9. Anan-

9. Anandria. *E. Z. Turſén.* Dec. 20. Vol. I. n. 9

10. Acroſtichum. *J. B. Heiligtag.* Dec. 23. — — 10

1746.

11. Muſeum Adolpho-Fridericianum. *L. Balk.* Maj. 31. — — 11

12. Sponſalia plantarum. *J. G. Wahlbom.* Jun. 11. — — 12

1747.

13. Nova plantarum Genera. *C. M. Daſſow.* Jun. 15. — — 13

14. Vires plantarum. *F. Haſſelquiſt.* Jun. — — 14

15. Cryſtallorum generatio. *M. Kæhler.* Dec. 22. — — 15

1748.

16. Tænia. *G. Dubois.* Maj. 9. Vol. II. n. 20

17. Surinamenſia Grilliana. *P. Sund.* Jun. 18. Vol. I. n. 16

18. Flora oeconomica. *E. Aſpelin.* Jun. 25. — — 17

19. Curioſitas naturalis. *O. Söderberg.* Jun. 31. — — 18

1749.

20. Oeconomia naturæ. *J. Biberg.* Mart. 4. Vol. II. n. 19

21. Lignum colubrinum. *J. A. Darelius.* Mart. 11. — — 21

22. Ge-

22. Geneſis Calculi. *J. O. Hagſtröm.* April. 5.	Vol.II. n. 23
23. Radix Senega. *J. Kiernander.* April. 8.	— — 22
24. Gemmæ arborum. *P. Loefling.* Nov. 8.	— — 24
25. Hæmorrhagiæ uteri ſub ſtatu graviditatis. *E. Elf.* Dec. 6.	Vol.IX. n.172
26. Pan Suecus. *N. Heſſelgren.* Dec. 9.	Vol. II. n. 25

1750.

27. Splachnum. *L. Montin.* Mart. 28.	— — 26
28. Semina Muſcorum. *P. J. Bergius.* Maj. 25.	— — 27
29. Materia medica e regno animali. *J. Sidrén.* Maj. 25.	— — 28
30. Plantæ Camtſchatcenſes rariores. *J. Halenius.* Dec. 22.	— — 29

1751.

31. Sapor Medicamentorum. *J. Rudberg.* Febr. 20.	— — 30
32. Nova plantarum genera. *L. J. Chenon.* Oct. 19.	Vol.III. n.31
33. Plantæ hybridæ. *J. Haartman.* Nov. 23.	— — 32

1752.

34. Morbi ex hieme. *S. Brodd.* Jan. 11.	— — 37
35. Obſtacula Medicinæ. *J. G. Beyerſteen.* Febr. 19.	— — 33

36. Plan-

36. Plantæ eſculentæ Patriæ. *J. Hiorth.* Febr. 22.	Vol. III. n. 34
37. Euphorbia. *J. Wiman.* Maji 6.	— — 35
38. Materia medica e regno lapideo. *J. Lindhult.* Maji 18.	— — 36
39. Noctiluca marina. *C. F. Adler.* Maj.	— — 39
40. Odores Medicamentorum. *A. Wåhlin.* Jun. 30.	— — 38
41. Rhabarbarum. *S. Ziervogel.* Jul. 17.	— — 40
42. Quæſtio hiſt. nat. Cui bono? *C. Gedner.* Oct. 21.	— — 41
43. Hoſpita Inſectorum Flora. *J. G. Forsſkål.* Nov. 4.	— — 43
44. Nutrix Noverca. *F. Lindberg.* Nov. 7.	— — 42
45. Miracula Inſectorum. *G. E. Avelin.* Nov. 19.	— — 44
46. Noxa Inſectorum. *M. Bæckner.* Dec. 18.	— — 45

1753.

47. Vernatio arborum. *H. Barck.* Maj. 5.	— — 46
48. Incrementa Botanices. *J. Biuur.* Jun. 11.	— — 47
49. Demonſtrationes Plantarum. *J. C. Höjer.* Oct. 3.	— — 48
50. Herbationes Upſalienſes. *A. Fornander.* Oct. 13.	— — 49

51.	Inſtructio muſei rerum naturalium. *D. Hultman.* Nov. 14.	Vol.III. n.50
52.	Plantæ officinales. *N. Gahn.* Dec. 15.	Vol.IV. n.51
53.	Cenſura Simplicium. *G. J. Caribohm.* Dec. 19.	— — 52
54.	Canis familiaris. *E. M. Lindecrantz.* Dec. 21.	— — 53

1754.

55.	Stationes plantarum. *A. Hedenberg.* April. 3.	— — 54
56.	Flora Anglica. *J. Grufberg.* April. 3.	— — 55
57.	Herbarium Amboinenſe. *O. Stickman.* Maj. 9.	— — 56
58.	Methodus inveſtigandi vires Medicamentorum chemica. *L. Hiortzberg.* Oct. 3.	Vol.IX. n.173
59.	Confectaria electrico-medica. *P. Zetzell.* Oct. 12.	— — 174
60.	Cervus Tarandus. *C. F. Hoffberg.* Oct. 23.	Vol.IV. n.57
61.	Ovis. *J. Palmærus.* Oct. 30.	— — 58
62.	Mus Porcellus. *J. J. Nauman.* Nov. 20.	— — 59
63.	Horticultura academica. *J. G. Wollrath.* Dec. 18.	— — 60
64.	Chinenſia Lagerſtroemiana. *J. L. Odhelius.* Dec. 23.	— — 61

1755.

1755.

65. Centuria I. Plantarum. *A. D. Juslenius.* Febr. 19.	Vol.IV. n.62
66. Fungus Melitenſis. *J. Pfeiffer.* Maji 20.	— — 65
67. Metamorphoſis Plantarum. *N. E. Dahlberg.* Jun. 3.	— — 66
68. Somnus Plantarum. *P. Bremer.* Dec. 10.	— — 64

1756.

69. Flora Palæſtina. *B. J. Strand.* Mart. 10.	— — 69
70. Flora Alpina. *N. N. Åman.* Mart. 24.	— — 68
71. Calendarium Floræ. *A. M. Berger.* Mart. 31.	— — 67
72. Pulſus intermittens. *A. Wåhlin.* Maj. 5.	Vol.IX. n.175
73. Centuria II. Plantarum. *E. Torner.* Jun. 11.	Vol.IV. n.63
74. Flora Monſpelienſis. *T. E. Nathhorſt.* Jun. 15.	— — 70
75. Fundamenta valetudinis. *P. Engſtröm.* Jun. 17.	— — 71
76. Specifica Canadenſium. *J. v. Cölln.* Jun. 19.	— — 72
77. Acetaria. *H. von der Burg.* Jul. 29.	— — 73
78. Phalæna Bombyx. *J. Lyman.* Dec. 4.	— — 74

1757.

79. Migrationes Avium. *C. D. Ekmarck.* Mart. 2.	Vol. IV. n. 75
80. Morbi Expeditionis claſſicæ 1756. *P. Bierchén.* Maj. 18.	Vol. V. n. 76
81. Febris Upſalienſis. *A. Boſtröm.* Maj. 21.	— — 77
82. Flora Danica. *G. T. Holm.* Jun. 2.	— — 78
83. Panis diæteticus. *J. Svenſſon.* Jun. 8.	— — 79
84. Natura Pelagi. *J. H. Hager.* Jun. 18.	— — 80
85. Buxbaumia. *A. R. Martin.* Jun. 22.	— — 81
86. Exanthemata viva. *J. C. Nyander.* Jun. 23.	— — 82
87. Transmutatio Frumentorum. *B. Hornborg.* Sept. 28.	— — 83
88. Culina mutata. *M. G. Oſterman.* Nov. 16.	— — 84

1758.

89. Spigelia Anthelmia. *J. G. Colliander.* Mart. 22.	— — 85
90. Cortex peruvianus. *J. C. Peterſen.* Maj. 10.	Vol. IX. n. 176
91. Frutetum Suecicum. *D. M. Virgander.* Maj. 23.	Vol. V. n. 88
92. Medicamenta graveolentia. *J. T. Fagræus.* Jun. 13.	— — 86

93. Pan-

93. Pandora Inſectorum. *E. O. Rydbeck.* Jul. 15.	Vol. V. n. 89

1759.

94. Senium Salomoneum. *J. Pilgren.* Febr. 21.	— — 90
95. Auctores Botanici. *A. Loo.* Mart. 14.	— — 91
96. Inſtructio Peregrinatoris. *C. A. Nordblad.* Maj. 9.	— — 92
97. Plantæ tinctoriæ. *E. Förlin.* Maj. 16.	— — 93
98. Animalia compoſita. *A. Bæck.* Maj. 23.	— — 94
99. Flora Capenſis. *C. H. Wænman.* Maj. 30.	— — 95
100. Ambroſiaca. *J. Hydeen.* Jun. 20.	Vol. IX. n. 177
101. Arboretum Suecicum. *D. D. Pontin.* Jun. 30.	Vol. V. n. 87
102. Genera Morborum. *J. Schröder.* Dec. 5.	Vol. VI. n. 124
103. Generatio ambigena. *L. C. Ramſtröm.* Dec. 12.	— — 101
104. Flora Jamaïcenſis. *C. G. Sandmark.* Dec. 13.	Vol. V. n. 96
105. Aër habitabilis. *J. V. Siefvert.* Dec. 22.	— — 99
106. Nomenclator Plantarum. *B. Berzelius.* Dec. 24.	— — 98
107. Sus Scrofa. *L. Lindb.* Dec. 24.	— — 100

108. Pugillus Jamaïcenſium Plantarum. G. *Elmgren*. Dec. 28. Vol. V. n. 97

1760.

109. Politia Naturæ. C. D. *Wilcke*. Mart. 29. Vol. VI. n. 102
110. Plantæ Africanæ rariores. *J. Printz*. Maj. 20. — — 106
111. Theſes Medicæ. *J. C. D. Schreber*. Jun. 14. — — 103
112. Anthropomorpha. *C. E. Hoppius*. Sept. 6. — — 105
113. Flora Belgica. *C. F. Roſenthal*. Oct. 15. — — 104
114. Macellum olitorium. *J. Jerlin*. Dec. 20. — — 107
115. Prolepſis Plantarum I. *H. Ullmark*. Dec. 22. — — 118

1761.

116. Diæta acidularis. *E. Vigelius*. Febr. 18. — — 109
117. Potus Coffeæ. *H. Sparſchuch*. Dec. 16. — — 110

1762.

118. Inebriantia. *O. R. Alander*. April. 7. — — 111
119. Morſura Serpentum. *J. G. Acrell*. Maj. 16. — — 112
120. Termini Botanici. *J. Elmgreen*. Jun. 22. — — 113

121. Plan-

121. Planta Alſtroemeria. *J. P. Falk.* Jun. 23.	Vol.VI. n.114
122. Nectaria Florum. *B. M. Hall.* Jun. 25.	— — 115
123. Fundamentum Fructificationis. *J. M. Gråberg.* Oct. 16.	— — 116
124. Reformatio Botanices. *J. M. Reſtelius.* Dec. 18.	— — 117
125. Meloë Veſicatorius. *C. A. Lenæus.* Dec. 20.	— — 108

1763.

126. Raphania. *G. Rothman.* Maj. 27.	— — 123
127. Lignum Quaſſiæ. *C. M. Blom.* Maj. 28.	— — 122
128. Fructus eſculenti. *J. Salberg.* Jun. 11.	— — 119
129. Prolepſis Plantarum II. *J. J. Ferber.* Jun. 12.	— — 120
130. Lepra. *J. Uddman.* Jun. 17.	Vol.VII. n.131
131. Centuria Inſectorum. *B. Johanſſon.* Jun. 23.	Vol.VI. n.121
132. Motus polychreſtus. *Chr. Lado.* Dec. 23.	Vol.VII. n.125

1764.

133. Diæta Ætatum. *D. J. Oebrquiſt.* Maji . . .	— — 129
134. Morbi Artificum. *N. Skragge.* Jun. 15.	— — 130
135. Hortus culinaris. *J. C. Tengborg.* Jun. 22.	— — 126

136. Spiritus Frumenti. *P. Bergius.* Dec. 19. — Vol. VII. n. 139

137. Opobalſamum declaratum. *W. le Moine.* Dec. 22. — — 128

1765.

138. Hirudo medicinalis. *D. Weſer.* Mart. 6. — — 127

139. Fundamenta Ornithologiæ. *A. P. Bæckman.* Maj. 4. — — 132

140. Potus Chocolatæ. *A. Hoffman.* Maj. 18. — — 138

141. Fervida et Gelida. *C. Ribe.* Jun. 12. — — 136

142. Potus Theæ. *P. C. Tillæus.* Dec. 7. — — 137

1766.

143. Purgantia indigena. *P. Strandman.* Febr. 26. — — 141

144. Neceſſitas Hiſt. nat. Roſſiæ. *A. de Karamyſchen.* Maj. 15. — — 148

145. Uſus Hiſtoriæ naturalis. *M. Aphonin.* Maj. 17. — — 147

146. Siren lacertina. *A. Oeſterman.* Jun. 21. — — 142

147. Cura generalis. *J. G. Bergman.* Dec. 10. — — 144

148. Uſus Muſcorum. *A. H. Berlin.* Dec. 17. — — 145

1767.

1767.

149. Mundus inviſibilis. *J. C. Roos.* Mart. 6.	Vol. VII. n. 145
150. Hæmoptyſis. *J. M. Gråberg.* Maj. 13.	Vol. IX. n. 178
151. Venæ reſorbentes. *C. P. Thunberg.* Jun. 2.	— — 179
152. Menthæ uſus. *C. G. Laurin.* Jun. 13.	Vol. VII. n. 140
153. Fundamenta Entomologiæ. *A. J. Bladh.* Jun. 14.	— — 133
154. Fundamenta Agroſtographiæ. *H. Gahn.* Jun. 27.	— — 134
155. Metamorphoſis humana. *J. A. Wadſtröm.* Dec. 16.	— — 143
156. Varietas Ciborum. *A. H. Wedenberg.* Dec. 18.	— — 135

1768.

157. Rariora Norvagiæ. *H. Tonning.* Febr. 27.	— — 149
158. Coloniæ Plantarum. *J. Flygare.* Jun. 15.	Vol. VIII. n. 151
159. Medicus ſui ipſius. *J. Gryſſelius.* Jun.	— — 152
160. Morbi Nautarum Indiæ. *C. H. Wänman.* Nov. 5.	— — 153
161. Iter in Chinam. *A. Sparrman.* Nov. 30.	Vol. VII. n. 150

1769.

162. Flora Åkeröenſis. *C. J. Luut.* Dec. 23.	Vol. VIII. n. 144

1770.

163. Erica. *J. A. Dahlgren.* Dec. 19. Vol. VIII. n. 155.

1771.

164. Dulcamara. G. *Hallenberg.* Maj. 29. — — 156

165. Pandora et Flora Rybyenſis. *D. H. Söderberg.* Jun. 26. — — 157

166. Fundamenta Teſtaceologiæ. *A. Murray.* Jun. 29. — — 158

167. Febrium intermittentium curatio varia. *P. Tillæus.* Dec. 11. Vol. IX. n. 180

1772.

168. Reſpiratio diætetica. *J. Ullholm.* April. 29. Vol. VIII. n. 159

169. Hæmorrhagiæ ex Plethora. *E. ab Heidenſtam.* Maj. 23. Vol. IX. n. 181

170. Fraga veſca. *S. A. Hedin.* Maj. 26. Vol. VIII. n. 160

171. Obſervationes in Materiam medicam. *J. Lindwall.* Jun. 5. — — 161

172. Suturæ vulnerum. *C. E. Boecler.* Jun. 27. Vol. IX. n. 182

1774.

173. Planta Cimicifuga. *J. Hornborg.* Sept. Vol. VIII. n. 162

174. Eſca Avium domeſticarum. *P. Holmberger.* Nov. 26. — — 163

175. Ma-

175. Marum. *J. A. Dahlgren.* Dec. 3.	Vol. VIII. n. 164
176. Viola Ipecacuanha. *D. Wickman.* Dec. 16.	— — 165

1775.

177. Plantæ Surinamenſes. *J. Alm.* Jun. 23.	— — 166
178. Ledum paluſtre. *J. P. Weſtring.* Oct. 25.	— — 167
179. Opium. *G. E. Georgii.* Nov. 15.	— — 168
180. Medicamenta purgantia. *J. Rotheram.* Nov. 22.	Vol. IX. n. 183
181. Perſpiratio inſenſibilis. *N. Avellan.* Nov. 25.	— — 184
182. Canones medici. *S. A. Hedin.* Nov. 29.	— — 185
183. Scorbutus. *E. D. Salomon.* Nov.	— — 186
184. Bigæ Inſectorum. *A. Dahl.* Dec. 18.	Vol. VIII. n. 169

1776.

185. Planta Aphyteia. *E. Acharius.* Jun. 22.	— — 170
186. Hypericum. *C. N. Hellenius.* Nov. 20.	— — 171

TYPIS ELLRODTIANIS.

S262769

Digitized by Google

780